

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

JOURNAL OF BUDDHIST PHILOSOPHY EVOLVED

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564)

Vol. 5 No. 2 (JULY-DECEMBER 2021)

E-ISSN : 2730-2644

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

โทรศัพท์ 0-4351-8364, 0-4351-6076 โทรสาร 0-4351-4618

<http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe>

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
Journal of Buddhist Philosophy Evolved
E-ISSN : 2730-2644

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564)

ปรัชญาวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
“ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้คู่คุณธรรม”

เจ้าของวารสาร

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยพระพุทธศาสนา ปรัชญา ศีลศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการของสถาบันการศึกษาแก่นักวิชาการของสถาบันและหน่วยงานอื่นๆ ให้มีความหลากหลายของบทความ เป็นการพัฒนาคูณภาพทางความคิดสู่สากล
3. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสาขาฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ที่ปรึกษา

พระพรหมวชิรโสภณ

ปฐมาจารย์ผู้ก่อตั้ง มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด

พระราชพัชรญาณมุนี

ที่ปรึกษาอุปถัมภ์ มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด

พระราชปริยัติวิมล, ดร.

ที่ปรึกษารองอธิการบดี มมร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด

พระเทพวัชรเมธี, ผศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.

รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

บรรณาธิการ

พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.บรรจง ลาวะลี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

กองบรรณาธิการ

พระราชปริยัติวิมล, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวาปีจันทคุณ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.นพ.สมชัย บวรกิตติ	สำนักงานราชบัณฑิตยสภา
ศาสตราจารย์ ดร.นพ.นิพนธ์ พวงวรินทร์	สำนักงานราชบัณฑิตยสภา
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ เสนารัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาใจ หมั่นโรสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตรภรณ์ วงศ์คำจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ฝ่ายจัดทำ

ดร.วิมลพร สุวรรณแสนทวี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ดร.บรรจง ลาวะลี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ดร.สงวน หล้าโพนทัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

กำหนดเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

สถานที่ติดต่อ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
 โทร 0-4351-8364 และ 0-4351-6076 โทรสาร 0-4351-4618
 E-mail: buddhist-philosophy@hotmail.com
<http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe>

บทความทั่วไป บทความวิชาการ บทความวิจัย ที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นความรับผิดชอบของผู้
 เรียบเรียง กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย การนำบทความในวารสารนี้ไปเผยแพร่ สามารถ
 ดาวน์โหลดได้ที่ <http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe>

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรือ
 อยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตาม
 หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบ
 การอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารกำหนด บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจาก
 ผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563) วารสารได้ยกเลิกการเผยแพร่ในลักษณะ
 รูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์
 ได้ที่ <http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe>

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564) เป็นวารสารที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการเผยแพร่ผลงานวิชาการและบทความทั่วไปด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ตลอดทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอันเนื่องด้วยกิจกรรมของทางสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญาเป็นหลักเป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิจัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัย “ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา” ซึ่งวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงาน กองบรรณาธิการวารสาร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษา จากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัยตามลักษณะการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการเผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารนี้เป็นการนำผลการวิจัยทางด้านพระพุทธศาสนาสู่สังคมทำให้เกิดคุณค่าทางวิชาการนำไปสู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ E-ISSN : 2730-2644 ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย(TCI) โดยได้รับการจัดให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567) ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564) วารสารได้เผยแพร่รูปแบบออนไลน์ (ISSN : 2730-2644 (Online) ซึ่งท่านสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <http://ojs.mbu.ac.th /index.php/jbpe>

กองบรรณาธิการวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความ สมาชิก และผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อจากผู้ทรงคุณวุฒิ(Peer review) ที่มีส่วนในการควบคุมคุณภาพของวารสารให้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด กองบรรณาธิการวารสารหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการวารสารขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ
จังหวัดอุดรธานี

(The Self-Care Behavior of the Elderly During the COVID-19 Crisis of Wang Sam Mo
District, Udon Thani Province)

ดวงนภา ชาติผู้มี..... 1

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

(Environmental Management Based on Four Principles of Kindly The Academic
Affairs Administration of Early Childhood School Administrators under the
Mahasarakham Elementary Educational Service Area Office 2)

มณฑา วงษาไฮ และจิราภรณ์ ผั่นสว่าง..... 12

ความสามารถทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของ
ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

(Professional Competence on Quality of Audit and Certification Report of Certified
Public Accountant in Bangkok Metropolitan Region)

มนัสนันท์ กิตต์เจริญภาคิน และสุรีย์ โปษกรณัญ..... 24

โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

(The Enhancing Teacher Competency Program for Learning Management of STEM
Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1)

ลลันพัฒน์ ไมตรีแพน และสุธรรม ธรรมทัศนานนท์..... 35

สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(Teacher Competency of Graduate Diploma in Teaching Profession Program
North Eastern University)

แสงดาว คงนาวัง..... 48

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร (The Guidelines for Work Motivation of the Teacher's Achievement Motivation under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon) <i>วาทิต แสงจันทร์ และธรินธร นามวรรณ.....</i>	61
แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 (The Guidelines for Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2) <i>วิภาพร ลีแก้ว และธรินธร นามวรรณ.....</i>	75
แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 (The Guidelines to Develop Academic Administration toward the Quality School under Karasin Primary Education Service Area Office 1) <i>อภิขญา สังกะคำ และธรินธร นามวรรณ.....</i>	86
การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ (Developing Teamwork Guidelines of Teachers in Schools under The Secondary Educational Service Area Office Buriram) <i>ปกรณพัฒน์ ศิริพินยวงศ์ และธรินธร นามวรรณ.....</i>	100
การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ๊ดต่อนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 (Development of Learning Promotion Model to Leadership Enhancement for Student in Ban E-Teudonwaikamin School, Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1) <i>จิรนนท์ แก้วจันทา.....</i>	113
การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 (A Study of Desirable Characteristics of Professional School Administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Education Area Office 1) <i>มัญญพงศ์ ชัยพันธ์, แสงดาว คงนาวัง และแสงเดือน คงนาวัง.....</i>	126

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด (An Analytical Study of the Propagating Buddhism of the Northeastern Dhammakathika Monk Training Center, Wat Bueng Phra Lan Chai, Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province) <i>พระประวิทย์ โกสโล(ฝ่ายทะเลสาบ), สงวน หล้าโพชนันท์ และพระครูวินัยธร ธรรมรัตน์ เขมธโร.....</i>	134
การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม อำเภอสรี สมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธจริยศาสตร์ (The Preservation of the Uposatha Precepts of the Young Buddhamamaka Asasriindrarakajai, Wat PrachakhomWanaram, Sri Somdet District, Roi Et Province According to Buddhist Ethics) <i>พระอาจารย์ กลุยามธโม(ไชยคำมี), พระใบฎีกา นรินทร์ สีสเตโช และสงวน หล้าโพชนันท์.....</i>	148
วิเคราะห์ความงามการแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชน ชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร (An Analysis of the Beauty of Aesthetic Wood Carvings of Na Samai Villagers Community, Yasothon Province) <i>พระวิชัย จันทสาโร(พรมโล), พระราชปริยัติวิมล และพระครูใบฎีกา นรินทร์ สีสเตโช.....</i>	161
การศึกษาวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวพุทธปรัชญา เถรวาท (An Analytical Study of the “Buddho” Meditation of Luang Pu Man Phuritatto according to Theravada Buddhist Philosophy) <i>พระปัญญากร ปญญาธโร, พระราชปริยัติวิมล และสงวน หล้าโพชนันท์.....</i>	174
การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา บ้านท่าสี- หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้วอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (Management of Community Enterprise Groups Producing Organic Fertilizers and Organic Rice; Case Study of Ban Tha Si-Nong Samran, Koh Kaew Sub-district, Selaphum District, Roi Et Province) <i>กลิ่นสุคนธ์ มาสอน, สุภาพร คำสุกร และอัครเรศ จิณฤทธิ.....</i>	187

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทย ระดับ ประถมศึกษา ปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด (Factors Affecting Learning Achievement ED2063 Course, Teaching Thai Language at Elementary Level in Academic Year 2020 of Students in the Field of Primary Education, Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus) จำเนียร ฉรินัง.....	196
--	-----

บทความวิชาการ

สิม : ศิลปะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

(Sim : Cultural Arts and Wisdom)

สุรพันธ์ สุวรรณศรี, พระมหาอำนาจ มหาวิโร และเอี่ยม อามาตย์มุลตรี.....	209
--	-----

ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย

(Buddhist Equality in a Democratic Society)

พระครูศรีโสธรคณารักษ์.....	222
----------------------------	-----

ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของ เด็กปฐมวัย

(Music, Rhythmic and Movement Activities to Promote the Development of
Physical Skills in Early Childhood Children)

นาริรัตน์ จันทวฤทธิ์, นันทา โพธิ์คำ และวิณา ภาคมฤค.....	237
---	-----

การพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดล

(Community Development According to the New Theory, Khok Nong Na Model)

สมปอง สุวรรณภูมา.....	249
-----------------------	-----

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

(Application of Buddhist Principles to Encourage Health of the Elderly)

พระราชปรีดิ์ติวิมล.....	259
-------------------------	-----

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน หลักเกณฑ์ และรูปแบบการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร	270
---	-----

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์	279
---	-----

พฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19

ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี*

The Self-Care Behavior of the Elderly During the COVID-19

Crisis of Wang Sam Mo District, Udon Thani Province

ดวงนภา ชาติภูมิ¹

Duangnapa Tathmee¹

โรงพยาบาลวังสามหมอ อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี¹

Wangsammo Hospital Wangsammo District Udon Thani Province¹

Email : Duangnapa6332@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนและข้าราชการในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 397 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่รัฐ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น

ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตัวแปรตามโดยรวมทุกด้านมีพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง 2. ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ด้านการประเมินนโยบายพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุพบว่าด้านบทบาทท้องถิ่น ด้านการสนับสนุน จากภาครัฐ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .420, .275 และ .040 ตามลำดับ 3. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ควรกำหนดกฎเกณฑ์พัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาพฤติกรรมการณ์ดูแลสุขภาพและเครือข่ายภาคี

* Received April 19, 2021; Revised June 29, 2021; Accepted July 2, 2021

การดูแลสุขภาพตนเองผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ และกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของผู้สูงอายุ และการซักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อผู้สูงอายุการจัดทำแผนโดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาสุขภาพในทุกด้านตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเกิดความสอดคล้องกับนโยบายทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19

คำสำคัญ : พฤติกรรม; การดูแลสุขภาพ; ผู้สูงอายุ; โควิด-19

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the self-care behavior of the elderly during the COVID-19 crisis, 2) to study the factors influencing self-care behaviors of the elderly during the Covid-19, 3) to study the guidelines for developing self-care behaviors of the elderly during the Covid-19 crisis of Wang Sam Mo district Udon Thani Province. The samples used in this research were people and government officials in Wang Sam Mo District Udon Thani Province, a total of 397 people. The target groups used in the research were: Information contributors from public sector informants Group of information providers from government officials, consisting of 10 people. The research tools were questionnaires and interview form. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, multiple regression analysis using hierarchical variable selection method.

The results of this study found that: 1. Self-care behaviors of the elderly during the Covid-19 crisis in Wang Sam Mo district Udon Thani Province, dependent variables in all aspects found that self-care behaviors of the elderly during the COVID-19 crisis were at a moderate level. 2. Weight value, importance of factor variables influencing self-care behaviors of elderly people in the Covid-19 crisis in Wang Sam Mo district Udon Thani Province In terms of policy assessment of self-health care behaviors of the elderly, it was found that the local roles, Government support, Community participation aspect. The predictor coefficients in raw scores (b) were .420, .275 and .040, respectively. 3. Guidelines for developing self-care behaviors of the elderly during the Covid-19 crisis of Wang Sam Mo

district Udon Thani Province, Should establish rules for developing guidelines for quality health services. Elderly health care Promote, support and develop health care behaviors and networks of partners Personal health care for the elderly in the area of responsibility and to determine the model of health promotion of the elderly through participation among government agencies, community leaders, modeling the behavior of the elderly and inquiring information and listening Briefing of policies that apply to the elderly, making plans that must be clear in the situation analysis Health problems in all areas As well as discovering the cause of the elderly health problems Information based on indicators that indicate the implementation of the policy In order to be consistent with the development policy Elderly self-care behavior of COVID-19.

Keywords : Control; Healthcare; Patient; COVID-19

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้งด้านพฤติกรรมร่างกายและจิตใจ ซึ่งหมายรวมถึงสภาพแวดล้อมระดับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ การจัดบริการให้สังคมและการจัดการความช่วยเหลือสำหรับสาธารณะ การให้ความคุ้มครองทางสังคม การบรรเทาภัยพิบัติ บริการที่ภาครัฐจัดสรรให้แก่ประชาชนโดยครอบคลุมถึงวงจรชีวิต ซึ่งรวมถึงเกิด แก่ เจ็บ ตาย นอกจากนี้ยังดูแลและทั้งพฤติกรรม การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่มีรากฐานการพัฒนา ค่านิยมเกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่ตกลึกในระบบพฤติกรรม การดูแลสุขภาพทางสังคม ซึ่งช่วยให้สถาบันทางสังคมจะต้องดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ยังรวมถึงการจัดการเรื่องการกินที่อยู่ภายใต้ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมหรือพหุนิยมทางสังคมวัฒนธรรมมีหลอมรวมเรียนรู้ด้วยกันในระดับชุมชนและท้องถิ่นในประเทศไทย โดยมีการส่งเสริมสร้างพฤติกรรมให้กับผู้สูงอายุให้มีความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นค่านิยมพื้นฐานของระบบของพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2550 : 25-34)

พฤติกรรม การดูแลสุขภาพเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลและคุณภาพชีวิตตามเป้าหมายที่สังคมกำหนดโดยการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปสู่กระบวนการสังคมอุดมคติ และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนทุกคนในสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งตาย แต่ถ้าครอบครัวใดไม่สามารถทำหน้าที่ป้องกันได้ระบบการส่งเสริมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดูแลสุขภาพ

สุขภาพของผู้สูงอายุไม่ได้ผลเท่าที่ควร การสนับสนุนทางสังคมนั้นเป็นปัจจัยที่ดีต่อการส่งเสริมพฤติกรรม การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นอย่างดีรองลงมา คือ ระบบเครือญาติ ระบบเพื่อนบ้าน และระบบชุมชน รัฐบาลได้ให้ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือ กิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต โดยจัดเตรียมระบบการดูแลในบ้าน สถานพักฟื้นและโรงพยาบาลที่เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนและครอบครัว รวมทั้ง พัฒนาระบบรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่าง งานสวัสดิการสังคมจึง ขึ้นอยู่กับระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสิทธิประชาชนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ไว้หลายประการ เช่น สิทธิเด็กและเยาวชน สิทธิสตรีและบุคคลในครอบครัว สิทธิผู้สูงอายุ สิทธิคนพิการและบุคคลวิกลจริต สิทธิผู้อยู่อาศัยในสภาวะ ยากลำบาก อยากรู้ที่อยู่อาศัย สิทธิผู้บริโภค สิทธิการรวมตัวของประชาชน สิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และกำหนดให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายสามารถใช้สิทธิผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐรับรองคุ้มครองการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าว (ระพีพรรณ คำหอม, 2554, 195)

สถานการณ์ปัจจุบันสิ่งที่เป็นปัญหาหลักที่คนไทยมีผลกระทบเป็นอย่างมากนั้น คือปัญหาของ การระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้คนไทยจะต้องตระหนกอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาทางสุขภาพ ยิ่งผู้สูงอายุ และมีโรคแทรกซ้อนจำเป็นอย่างมากที่จะต้องดูแลสุขภาพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในหลายด้าน เพื่อลด ปัญหาการตายและการอยู่ร่วมกับคนในสังคมอย่างไม่เป็นภาระของบุตรหลานภายในสถาบันครอบครัว หรือชุมชน ผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นกลุ่มคนที่ยังไม่มีความมั่นคงในการดำรงชีพเพียงพอ เป็นต้นจากสถิติการ ระบาดของโควิด-19 ในระลอกที่ 3 ถือว่าร้ายแรงที่สุดทุกจังหวัดมีความหวาดกลัวและตระหนกถึงภัยแก่ชีวิต จังหวัดอุดรธานี จึงมีมาตรการที่จะระงับยับยั้งปัญหาอย่างเร่งด่วน ทั้งยังได้มีการออกตรวจเชิงรุกกลุ่ม เสี่ยงหวัดุมการแพร่ระบาดให้ได้ ทั้งเก็บกวาดกลุ่มผู้ที่เดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยง ต้องได้รับการตรวจหาเชื้อ และมีการกักตัว 14 วัน มีประวัติสัมผัสผู้ติดเชื้อภายในครอบครัวและประเมินภาวะสุขภาพผู้สูงอายุแบบ องค์กรรวม ครอบคลุมทุกพื้นที่และมีการจัดทำโปรแกรม Aging survey เพื่อศึยข้อมูลสนับสนุนให้แก่สถาน บริการทุกแห่ง แบ่งช่วงอายุผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี มีผู้สูงอายุทั้งหมด 212,812 คน จำนวนผู้สูงอายุได้รับการคัดกรองทั้งสิ้นจำนวน 154,119 คนคิดเป็นร้อยละ 72 อายุ 60-69 ปี 94,453 คน ร้อยละ 61 อายุ 70-79 ปี 43,737 คน ร้อยละ 28 อายุ 80 ปี 15,929 คนขึ้นไปร้อยละ 10 แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุ ตามความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 3 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 จำนวน 129,952 คน คิดเป็นร้อยละ 84 .32 กลุ่ม 2 จำนวน 22,280 คนคิดเป็นร้อยละ 14 .46 กลุ่ม 3 จำนวน 1,887 คน คิดเป็นร้อยละ 1.22

ดังนั้น การดำเนินงานด้านพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 จึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ อารมณ์และสังคมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า มีความสุขและได้รับความคุ้มครองจากสังคม จากเหตุผลดังกล่าวซึ่งผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ว่าแต่ละองค์กรมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อย่างไร มีปัจจัยอะไรอะไรบ้างในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อย่างไร มีแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อย่างไร ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุหรือไม่ โดยผลการศึกษานี้สามารถไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อแนวทางการดำเนินพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตจังหวัดอุดรธานี ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
- 2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ได้ทราบระดับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
- 3.2 ได้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
- 3.3 ได้แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยใช้วิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสรุปให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ก่อนที่จะนำผลการวิเคราะห์ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญรวมถึงผู้แทนหน่วยงานท้องถิ่น และผู้นำชุมชน แล้วเอาผลสรุปมาวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนและข้าราชการในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย ตำบลหนองกุงทับม้า ตำบลหนองหญ้าไซ ตำบลบะยาว ตำบลผาสุก ตำบลคำโคกสูง ตำบลวังสามหมอ จำนวน 397 คน ใช้การคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542 : 157) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมี 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาที่มีระดับความเชื่อมั่นตั้งแต่ .85 ขึ้นไป (สุวิมล ติรกันนท์, 2550 : 169) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอนายกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งในเขตจังหวัดอุดรธานี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาและเก็บแบบสอบถามจากประชากรกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนด และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกประเด็นการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการมีส่วนร่วมในพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ 2)ด้านการนำนโยบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปปฏิบัติ 3)ด้านการประเมินนโยบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสรุปความ การตีความ และนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตัวแปรตามโดยรวมทุกด้าน

พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ วิกฤตโควิด-19	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1) ด้านการกำหนดนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ	3.08	0.17	ปานกลาง
2) ด้านการนำนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปปฏิบัติ	3.01	0.68	ปานกลาง
3) ด้านการประเมินนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ	3.11	0.37	ปานกลาง
รวม	3.06	0.37	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$ S.D.=0.37) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$ S.D.=0.37) ด้านการกำหนดนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.08$ S.D.=0.17) และด้านการนำนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$ S.D.=0.68) ตามลำดับ

5.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

ลำดับตัวแปร ที่ได้รับการคัดเลือก	B	S.E.	Beta	t	P- value	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.887	.050		17.716	.000*	.788	.985
1)ด้านกรมีส่วนร่วมของ ชุมชน(X_1)	.040	.007	.035	5.915	.000*	.027	.053
2)ด้านความช่วยเหลือจาก ภาคีเครือข่าย(X_2)	.005	.016	.003	.308	.758	-.027	.037

ลำดับตัวแปร ที่ได้รับการคัดเลือก	B	S.E.	Beta	t	P- value	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
3)ด้านการสนับสนุนจาก ภาครัฐ(X ₃)	.275	.008	.537	32.585	.000*	.259	.292
4)ด้านบทบาทท้องถิ่น(X ₄)	.420	.012	.508	34.512	.000*	.396	.444
5)ด้านบทบาทของ สาธารณสุข(X ₅)	-.004	.003	-.007	-1.271	.204	-.010	.002

$$SE_{est} = \pm 0.03946$$

$$R = .995; R^2 = .989; \text{Adj. } R^2 = .989; F = 7237.189; p\text{-value} = 0.01$$

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี โดยรวมทุกด้าน พบว่า ด้านบทบาทท้องถิ่น X₄ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ X₃ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน X₁ มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ 0.420, .275 และ 0.040 ตามลำดับ

5.3 แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ควรกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพและเครือข่ายภาคีการดูแลสุขภาพตนเองผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ และกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของผู้สูงอายุ และการซักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปรายนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อผู้สูงอายุการจัดทำแผนโดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาสุขภาพในทุกด้านตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเกิดความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ตัวแปรตาม โดยรวมทุกด้าน พบว่าพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการประเมินนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการกำหนด

นโยบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการนํานโยบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัลยา มั่นล้วน, วิภาดา กาญจนสิทธิ์, นิภา สุทธิพันธ์(2562 : 889) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมสุขภาพด้านการรับประทานอาหารอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกายอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมสุขภาพด้านการจัดการความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วยอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า สถานภาพที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย และพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 การศึกษาที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมสุขภาพด้านการออกกำลังกายและพฤติกรรมสุขภาพด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และรายได้ที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมสุขภาพด้านการจัดการความเครียดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

6.2 จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี คำนํ้าหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 โดยรวมทุกด้าน ได้แก่ ด้านบทบาทท้องถิ่น(X_4) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ(X_3) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน(X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .420, .275 และ .040 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรตณีย์ โกศยทิพย์ (2552) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสุขภาพและภาวะสุขภาพในผู้สูงอายุ ในอำเภอด่านลานหอย จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุมีคะแนนในระดับต่ำ

6.3 จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ในเขตอำเภอสว่างสามหมอก จังหวัดอุดรธานี ควรกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาแนวทางการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพและเครือข่ายภาคี การดูแลสุขภาพตนเองผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบ และกำหนดรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน สร้างแบบจำลองพฤติกรรมของผู้สูงอายุ และการซักถามข้อมูล การรับฟัง การบรรยาย สรุปนโยบายที่นำไปปฏิบัติต่อผู้สูงอายุการจัดทำแผนโดยจะต้องมีความชัดเจนในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาสุขภาพในทุกด้านตลอดจนค้นพบสาเหตุของปัญหาด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ข้อมูลตามตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงการนํานโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเกิดผลสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุวิกฤตโควิด-19 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ (2558) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของ

ผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี ด้านปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองโดยรวมอยู่ในระดับดี เจตคติเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงสถานบริการสุขภาพ การได้รับคำแนะนำทางสุขภาพ และการตรวจรักษาที่เหมาะสมอยู่ในระดับดี

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ควรที่จะต้องยึดหลักการให้ความรู้ความเข้าใจในพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุอย่างจริงจัง สร้างจิตสำนึกให้กับตัวเองและเป็นตัวอย่างให้กับบุคคลอื่นตระหนักถึงภาระความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.2 ควรสร้างความร่วมมือประสานงานกับทุกๆ ฝ่าย โดยมีการยึดถือหลักการมีส่วนร่วม และไม่เลือกความสำคัญของบุคลากรสายงานใดสายงานหนึ่ง และตระหนักอยู่เสมอว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในบริบทต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.3 หน่วยงานภาครัฐและผู้บริหารหรือบุคลากรควรกำหนดนโยบาย มีแบบแผนในการพัฒนาพฤติกรรมผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ซึ่งนำเอาการมีส่วนร่วมไปปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความเหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรรณรงค์ให้บุคลากรเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องนำนโยบายพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในวิกฤตโควิด-19 ไปปฏิบัติภายในชุมชนอย่างจริงจัง และปลูกฝังจิตสำนึกให้บุคลากรเจ้าหน้าที่มีความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุ

7.2.2 ผู้บริหารควรกำหนดพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นนโยบายในการปฏิบัติ โดยมีแบบแผนอย่างชัดเจนเป็นกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติ และสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกโดยการลงสัมภาษณ์ถึงกระบวนการ รูปแบบ วิธีการดำเนินการในการพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุไปปรับใช้ในจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน

7.3.2 ในส่วนของการวิจัยครั้งต่อไป หลังจากที่ได้มีการดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้พฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมในพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ

8. บรรณานุกรม

- กัลยา มั่นล้วน, วิภาดา กาญจนสิทธิ์, นิภา สุทธิพันธ์. (2562). **พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์**. การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ. 2562. วันที่ 30 มีนาคม 2562. 889-897.
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2542). **การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ทรงศณีย์ โกศัยทิพย์. (2552). **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสุขภาพและภาวะสุขภาพในผู้สูงอายุในอำเภอตำบลลานหอย จังหวัดสุโขทัย**. การศึกษาค้นคว้าอิสระสาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์. คณะสาธารณสุขศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ. (2558). **พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี**. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 38(2). 25-34.
- ระพีพรรณ คำหอม. (2554). **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย เอกสารประกอบการสอน วิชาแนวคิดและทฤษฎีปฏิบัติงานสวัสดิการสังคม**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2550). **การเตรียมการเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีศักยภาพของบุคลากรกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**. วารสารพฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. 8(4). 25-34.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2550). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*

Environmental Management Based on Four Principles of Kindly The Academic
Affairs Administration of Early Childhood School Administrators under
the Mahasarakham Elementary Educational Service Area Office 2

มณฑา วงษาไฮ¹ และจิราภรณ์ ผันสว่าง²

Montha Wongsahai¹ and Jiraporn Phansawang²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}

Email : suwitmontha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา 4) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ t-test (Independent Samples) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยใช้สถิติ F-test

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นเพศที่แตกต่างกัน

* Received June 17, 2020; Revised July 20, 2021; Accepted August 9, 2021

โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้ (1)ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (2)ควรจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาสุขภาพกายตามพัฒนาการช่วงอายุของนักเรียน และ (3)ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริงและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง 4)แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ได้แนวทาง ดังนี้ (1)โรงเรียนจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (2)โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมองอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ (3)โรงเรียนจะต้องส่งเสริมการผลิต จัดหาและพัฒนา สื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่อง (4)โรงเรียนจะต้องจัดประชุมผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดปฏิทินการนิเทศ หรือแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามที่เหมาะสม ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม และ (5)โรงเรียนจะต้องวางแผนการวัด ประเมินผล และรายงานผลการศึกษาระดับปฐมวัย อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ; ระดับปฐมวัย; ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the academic affairs administration of early childhood school administrators under Mahasarakham Elementary Educational Service Area Office 2, 2) to compare the academic affairs administration of early childhood classified by gender, age, work experience and school size, 3) to survey the suggestions and recommendations related to the academic affairs administration of early childhood and, 4) to find out the guidelines for the academic affairs administration of early childhood of the said schools. Samples were the administrators and teachers, totally 226 in number the tool for collecting the data was the questionnaire and interview. The statistical devices consisted of frequency, percentage, mean, and standard deviation. The hypothesis was tested with t-test, and F-test(One-way ANOVA).

The research results were as follows: 1) The academic affairs administration of early childhood school administrators under the Mahasarakham Elementary Educational Service Area Office 2, both in overall and individual aspects, was found to be at the

'MUCH' level. 2) The comparison of the academic affairs administration of early childhood school administrators classified by gender, age, work experience and school size, was found that the difference in age, work experience and school size showed no difference in both overall and individual aspects, except for the gender that featured the statistically significant difference at .05. 3) The suggestions and recommendations proposed by the respondents were as follows: (1) The learning experience provided should be integrated with morality, ethics and desirable traits. (2) The design of activities to develop physical health should take into account the variety of the children's age. (3) The learning experience arranged should allow children to learn from the real situation and take action by themselves. 4) The guidelines for the academic affairs administration of early childhood of the said schools as acquired from the in-depth interview of 5 administrators were as follows: (1) The school might be promoted and to give understanding the early childhood education curriculum B.E.2560 (2) The school might be offered Learning experience with children's psychology, brain function, age, maturity, and growth levels in order for every child to be developed to his full potential. (3) The school might be keep on promoting production, provision and development of learning media, equipment, innovation and technology for teachers, staff members and related persons. (4) The school might be hold a regular meeting for the administrators, teachers, staff members and related persons to prescribe the supervision calendar or an appropriate, regular and concrete supervision and monitoring plans. (5) The school should have systematically plan, measure, evaluate and report the early childhood education performances.

Keywords : Academic Affairs Administration; Early Childhood; School Administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 และมาตรา 9 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 : 3-4) ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2560 : 1) จึงได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

เพื่อให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัดนำหลักสูตรฉบับนี้ไปใช้ โดยปรับปรุงให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพท้องถิ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ให้มีความสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน เพื่อพัฒนาไปสู่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย และแผนแม่บทกฎหมายต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพเด็กและกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา โดยเริ่มนำหลักสูตรนี้ไปใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 เป็นต้นไป การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรกเพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานความสามารถและความแตกต่างของบุคคล โดยใช้กิจกรรมกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการทางสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550 : 3)

จากรายงานผลการสังเคราะห์รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา(Self Assessment Report)ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ปีการศึกษา 2562 พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ เช่น 1)มาตรฐานที่ 1 คุณภาพเด็ก เด็กบางคนยังไม่มีความพร้อมด้านทักษะทางภาษาที่เหมาะสมกับวัย ผู้เรียนบางส่วนยังต้องเร่งพัฒนาด้านการฝึกทักษะและการฝึกสุขนิสัยประจำวัน เด็กบางคนยังขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่กล้าแสดงออก มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับครูและเพื่อนร่วมชั้นทำให้เรียนรู้ได้ช้ากว่าเพื่อน เด็กนักเรียนยังขาดทักษะในการดำเนินชีวิต 2)มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ โรงเรียนไม่มีครูที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาด้านปฐมวัย ยังขาดแคลนบุคลากรในการดูแลเด็กปฐมวัย งบประมาณในการพัฒนายังไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3)มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ นักเรียนชั้นอนุบาล 2 และชั้นอนุบาล 3 ยังเรียนร่วมห้องโดยครูคนเดียว ยังไม่สามารถจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กได้เต็มที่ตามวัยของแต่ละชั้น ครูยังขาดทักษะในการแก้ปัญหาเด็กที่ยังไม่มีความพร้อม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2, 2563 : 26-34)

จากความสำคัญสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนระดับชั้นปฐมวัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองและชุมชนในการมี

ส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3.2 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

3.3 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3.4 ได้แนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่ได้รับเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 221 โรงเรียน เป็นผู้บริหาร 221 คน เป็นครูผู้สอนระดับปฐมวัย 287 คน รวมเป็น 508 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 66 คน และครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 160 คน รวมเป็น 226 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie & Morgan, 1970 : 608) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิและสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีจับฉลากอย่างมีสัดส่วน กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการสอนระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ระหว่าง 0.45-0.83 ค่าความเชื่อมั่น(Reliability) เท่ากับ 0.98 และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยสองกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน โดยใช้ t-test(Independent Samples) และการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่มโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว(One-Way ANOVA) โดยใช้สถิติ F-test

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวม

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการบริหารงานวิชาการ			
	\bar{X}	S.D.	อันดับ	แปลผล
ด้านการบริหารหลักสูตร	4.40	0.64	มาก	4
ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้	4.54	0.60	มากที่สุด	1

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการบริหารงานวิชาการ			
	\bar{X}	S.D.	อันดับ	แปลผล
ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้	4.39	0.66	มาก	5
ด้านการนิเทศ	4.44	0.62	มาก	3
ด้านการวัด ประเมินผล และรายงานผล	4.49	0.61	มาก	2
รวม	4.45	0.63	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการวัด ประเมินผลและรายงานผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้

5.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านเพศที่แตกต่างกันโดยรวมและรายด้านทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ 1) ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) ควรจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาสุขภาพกายตามพัฒนาการช่วงอายุของนักเรียน 3) ควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริงและลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

5.4 แนวทางเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการสอนระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน จากโรงเรียนที่เป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ได้แนวทาง ดังนี้ คือ 1) โรงเรียนจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย คู่มือและเอกสารประกอบหลักสูตรให้กับครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง อายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 3) โรงเรียนจะต้องส่งเสริมการผลิต จัดหาและพัฒนา สื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม

และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง 4) โรงเรียนจะต้องจัดประชุมผู้บริหาร ครู บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดปฏิทินการนิเทศ หรือแผนการนิเทศ กำกับ ติดตามที่เหมาะสม ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม 5) โรงเรียนจะต้องวางแผนการวัด ประเมินผล และรายงานผลการศึกษาระดับปฐมวัย อย่างเป็นระบบ

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การวิเคราะห์การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ศรีเพชร (2552 : 83) ซึ่งได้ศึกษาการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการ ด้านการนิเทศภายใน มีสภาพการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิกา สีสะอาด (2554 : 104) ที่ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชน ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับวิจัยของ ภัทรวดี กาลจักร (2555 : 57) ได้ศึกษาการศึกษาความคิดเห็นของครูต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูระดับปฐมวัยต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

6.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มี เพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ โดยจำแนกตามเพศทั้งโดยรวมและรายด้าน ทุกด้านเพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นเพศชายและครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยตำแหน่งและบทบาทหน้าที่จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัยของ ละเปียง คำโคตร (2555 : 81) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์อำนวยการเครือข่ายกุดบาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณการศึกษาสกจนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์อำนวยการเครือข่ายกุดบาก ที่มีตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกัน(ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน)มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการจัดทำแผนการสอนและกำหนดการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับวิจัยของ ปิยะพร ดวงศรี (2558 : 116) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน(ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน)มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก และด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มี อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา มีการวางแผนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยแก่ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง มีการเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันการจัดทำหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการของชุมชน มีการส่งเสริมและให้คำแนะนำในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ครูและบุคลากรในโรงเรียน มีการส่งเสริมให้ครูผลิต จัดหา สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ได้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก มีการจัดให้มีห้องสมุดหรือมุมหนังสือ จัดหาหนังสือ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นสำหรับห้องสมุดไว้บริการเด็ก ครูและบุคลากรอย่างเพียงพอและเหมาะสม มีการจัดให้มีการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือ ปรับปรุง และพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร และมีการให้ความรู้ครู และบุคลากรเกี่ยวกับการวัด ประเมินผล และรายงานผล การประเมินพัฒนาการเด็ก ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยได้เป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีอายุประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีอายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัยของ รุ่งทิพย์ ชินกลาง (2556 : 68-69) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาการศึกษาปฐมวัย สังกัดเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการ จำแนกตามอายุ ครูที่มี

อายุแตกต่างกัน มีระดับปัญหาการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาการศึกษาปฐมวัย ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัยของ ธนพงศ์ ชุมศรี (2556 : 79-83) ได้ศึกษาการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัยของ สุพรรณิกา สีสะอาด (2554 : 119-120) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลศึกษา ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้บริหารที่มีปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลศึกษาในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัยของ สุมิตรา ไสแสง(2553 : 71) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี จำแนกตามขนาดของโรงเรียน เป็นรายคู่ปรากฏว่า ครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับวิจัยของ ปิยะพร ดวงศรี(2558 : 117-118) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาการบริหารจัดการงานวิชาการระดับปฐมวัยด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ ด้านการนิเทศ และด้านการวัด ประเมินผล ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและหน่วยงาน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลการวิจัยด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ เช่น จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง เหมาะกับ

อายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบท สังคม และวัฒนธรรมเด็ก จัดประสบการณ์การเรียนรู้ครบ 6 กิจกรรมหลัก ตามหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวการสอนต่างๆ เช่น แนวการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอริ สะเต็มศึกษา ไฮสโคป โครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย การสอนแบบ Active Learning จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ครอบครัวยุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี มีทักษะชีวิตประจำวัน สอดแทรกวินัย คุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

7.2.2 ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่แปรผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญและหาวิธีการหรือแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้โรงเรียนส่งเสริมการผลิต จัดหาและพัฒนา สื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ของครู บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม สนับสนุนครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมการผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ เครื่องเล่น ครุภัณฑ์ให้เพียงพอ เหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของเด็ก

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยที่มีประสิทธิผล และควรมีการศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยกำหนด

8. บรรณานุกรม

- ธนพงศ์ ชุมศรี. (2556). การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ปิยะพร ดวงศรี. (2558). สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิชานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ภัทรวดี กาลจักร. (2555). การศึกษาความคิดเห็นของครูต่อสมรรถนะการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2564. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2542/A/074/1.PDF>
- รุ่งทิพย์ ชินกลาง. (2556). ปัญหาการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาการศึกษาปฐมวัยสังกัดเทศบาลเมืองหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ละเปียง คำโคตร. (2555). การบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในศูนย์อำนวยการเครือข่ายกุดบาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- เลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). รายงานการสังเคราะห์สภาวะการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. (2563). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุพรรณิกา สีสะอาด. (2554). การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลศึกษาในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุมิตรา ไสแสง. (2553). ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อัญชลี ศรีเพชร. (2552). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตอำเภอมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3). 607-610.

ความสามารถทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของ
ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร*
Professional Competence on Quality of Audit and Certification Report of
Certified Public Accountant in Bangkok Metropolitan Region

มนัสนันท์ กิตต์เจริญภาคิน¹ และสุรีย์ โบษกรณัฐ²
Manutsanan Kitcharoenpakin¹ and Suree Bursakornnat²
มหาวิทยาลัยศรีปทุม^{1,2}
Sripatum University^{1,2}

Email : manutsanan2010@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่บุคลากรผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2. คุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตโดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ : ความสามารถทางวิชาชีพ; คุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชี; ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

* Received May 2, 2020; Revised June 29, 2021; Accepted Revised July 2, 2021

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the professional competence of the certified public account in Bangkok, 2) to study the quality of the audit and account certification report of the certified public accountant in Bangkok, 3) to study the factors submitted. Effects on the Quality of Audit and Account Certification Reports of Certified Public Accountants in Bangkok. The sample group of certified public accountants in Bangkok 395 people. The research tool such as questionnaire. The statistics used were mean, standard deviation and Multiple Linear Regression.

The results of the research showed that: 1. The professional competence of the Certified Public Accountant as a whole is at a high level. 2. The quality of the auditor's audit and account certification report as a whole is at a high level. 3. Factors Affecting the Quality of Audit and Account Certification Reports of Certified Public Accountants in Bangkok, professional competence of the CPA was positively correlated with the quality of the CPA's audit and certification reports. Statistically significant at 0.01 level.

Keywords : Professional Competence; Quality of Accounting Audit and Certification Report; Certified Public Accountant

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีในแต่ละด้านรวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพสอบบัญชีได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตไว้ในมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) เพื่อควบคุมผู้สอบบัญชีและสำนักงานสอบบัญชีให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดให้ผู้สอบบัญชี และสำนักงานสอบบัญชีต้องจัดให้มีนโยบาย และวิธีปฏิบัติที่ออกแบบมาเพื่อให้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่าผู้สอบบัญชีและบุคลากรปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องตามข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ฉบับที่ 19 เรื่องจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีพ.ศ. 2553 เกี่ยวกับเรื่อง 1)ความเป็นอิสระ 2)ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ และ 3)การรักษาความลับโดยผู้สอบบัญชีและบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและข้อกำหนดเกี่ยวกับจรรยาบรรณต้องทราบขั้นตอนและวิธีการดำเนินการกรณีที่มีประเด็นที่อาจเกิดขึ้นในเรื่องการขัดแย้งทางผลประโยชน์ และการจัดการเกี่ยวกับอุปสรรคต่อความเป็นอิสระที่อาจเกิดขึ้นโดยให้มีผลบังคับใช้ในปี 2557

เพื่อให้ผู้สอบบัญชี และสำนักงานสอบบัญชีมีมาตรฐานการควบคุมคุณภาพในระดับสำนักงานและให้ความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลว่าสำนักงาน และบุคลากรของสำนักงานปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพและข้อกำหนดทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมถึงรายงานที่ออกโดยสำนักงานหรือผู้สอบบัญชีที่รับผิดชอบงานมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่ส่งผลให้งานสอบบัญชีมีคุณภาพทำให้เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้และผู้ที่เกี่ยวข้องในรายงานทางการเงิน และวิชาชีพสอบบัญชีเป็นที่ยอมรับและช่วยลดความเสี่ยงในการที่จะเกิดข้อผิดพลาดจากการตรวจสอบซึ่งส่งผลเสียหายต่อตลาดทุน และระบบเศรษฐกิจโดยรวม (เพ็ญธิดา พงษ์ธานี, 2560)

ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีความซื่อสัตย์ในวิชาชีพปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่น ตรงต่อเวลา ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ยึดหลักความเป็นไปตามกฎระเบียบด้วยความเที่ยงธรรม มีคุณธรรม ไม่ปิดบังข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญอย่างตรงไปตรงมา ส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติงานทางการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่คุณภาพเป็นที่ยอมรับและสร้างความพึงพอใจต่อผู้ที่เกี่ยวข้องสูงสุด (ราชินี บินยาเซ็น และกนกศักดิ์ สุขวัฒน์สินิทธิ์, 2561) มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพตรวจสอบภายในได้กำหนดคุณภาพการสื่อสารว่า การสื่อสารผลการปฏิบัติการต้องมีความถูกต้อง เที่ยงธรรมชัดเจน รัดกุม สร้างสรรค์ ครบถ้วน และทันกาล หมายความว่า การสื่อสารผลการตรวจสอบที่ถูกต้อง ต้องปราศจากข้อผิดพลาด และชัดเจนเป็นไปตามข้อเท็จจริง การสื่อสารที่เที่ยงธรรมต้องมีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และเป็นผลมาจากการสอบทานข้อเท็จจริงและเหตุผลทั้งหมดอย่างโปร่งใส การสื่อสารที่ดี คือ การสื่อสารสั้นได้ใจความ และมีเหตุผล หลีกเลี่ยงการใช้คำศัพท์เทคนิคที่ไม่จำเป็น และกล่าวถึงสารสนเทศที่สำคัญและเกี่ยวข้องไว้อย่างครบถ้วน การสื่อสารที่กระชับ คือ การสื่อสารที่ตรงประเด็นปราศจากความเยิ่นเย้อ ถ้อยคำซ้ำซ้อนและรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่จำเป็น การสื่อสารที่สร้างสรรค์ต้องสร้างประโยชน์ให้กับผู้รับการตรวจและองค์กร อันนำไปสู่การปรับปรุงในส่วนที่จำเป็น การสื่อสารที่สมบูรณ์ต้องนำเสนอใจความสำคัญต่อผู้อ่านโดยครบถ้วน ซึ่งรวมถึงสารสนเทศสำคัญทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ข้อสังเกตต่าง ๆ ที่สนับสนุนข้อเสนอนั้น และข้อสรุป การสื่อสารที่ทันเวลา คือ การสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสมตามความสำคัญของประเด็นโดยเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารได้ดำเนินการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม(บรรดาศักดิ์ ชูสาย และ กนกศักดิ์ สุขวัฒน์สินิทธิ์, 2562)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาลักษณะและคุณภาพบริการของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย ความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการมีคุณธรรม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต คือ ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล เพื่อผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีความรู้ความสามารถและความเป็นมืออาชีพในการสอบบัญชี สามารถปฏิบัติงานสอบบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับความไว้วางใจจากบุคคลภายนอก และบุคคลที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.2 เพื่อศึกษาคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

3. สมมติฐานการวิจัย

- 3.1 สมมติฐานที่ 1 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้อง
- 3.2 สมมติฐานที่ 2 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความชัดเจน
- 3.3 สมมติฐานที่ 3 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความกะทัดรัด
- 3.4 สมมติฐานที่ 4 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความคิดสร้างสรรค์
- 3.5 สมมติฐานที่ 5 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความสมบูรณ์
- 3.6 สมมติฐานที่ 6 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความทันต่อเวลา

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 4.1 สอบบัญชีรับอนุญาตนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาตนเองเพื่อทำรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

4.2 ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอนำข้อมูลที่ได้รับไปวางแผนทบทวนพิจารณาคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

4.3 ผลที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้สอบบัญชีรับอนุญาต สามารถกำหนดศักยภาพในการปฏิบัติงานด้านบัญชีให้บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้

4.4 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีความรู้ความสามารถและความเป็นมืออาชีพในการสอบบัญชีรับอนุญาตสามารถปฏิบัติงานสอบบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสามารถทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย 1)ความรู้ด้านบัญชี 2)ความรู้ด้านสอบบัญชี 3)ความรู้ด้านภาษีอากร 4)ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 5)การมีคุณธรรม และคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ได้แก่ 1)ด้านความถูกต้อง 2)ด้านความชัดเจน 3)ด้านความกะทัดรัด 4)ด้านความคิดสร้างสรรค์ 5)ด้านความทันต่อเวลา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการวิจัย

6. ผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อ	ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	ค่าสถิติ		ระดับ	อันดับ
		\bar{X}	<i>S.D.</i>		
1	ความรู้ด้านบัญชี	4.04	1.045	มาก	2
2	ความรู้ด้านสอบบัญชี	3.63	1.226	มาก	5
3	ความรู้ด้านภาษีอากร	3.66	1.208	มาก	4
4	ความรับผิดชอบต่อหน้าที่	3.95	1.395	มาก	3
5	การมีคุณธรรม	4.441	0.949	มาก	1
รวม		3.93	1.161	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93, S.D. = 1.161$) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1)การมีคุณธรรม ($\bar{X} = 4.41, S.D. = 0.949$) 2) ความรู้ด้านบัญชี ($\bar{X} = 4.04, S.D. = 1.045$) 3)ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ($\bar{X} = 3.95, S.D. = 1.395$) 4)ความรู้ด้านภาษีอากร ($\bar{X} = 3.66, S.D. = 1.208$) และ 5)ความรู้ด้านสอบบัญชี ($\bar{X} = 3.63, S.D. = 1.226$) ตามลำดับ

6.2 ผลการศึกษาคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

ข้อ	ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต	ค่าสถิติ		ระดับ	อันดับ
		\bar{X}	<i>S.D.</i>		
1	ความถูกต้อง	4.34	0.918	มาก	1
2	ความชัดเจน	4.21	1.051	มาก	2
3	ความกะทัดรัด	4.18	1.057	มาก	3
4	ความคิดสร้างสรรค์	4.11	1.111	มาก	6
5	ความสมบูรณ์	4.15	1.043	มาก	4
6	ความทันต่อเวลา	4.11	1.090	มาก	5
รวม		4.18	1.045	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตทั้ง 6 ด้าน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18, S.D. = 1.045$) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.34, S.D. = 0.918$) 2)ความชัดเจน ($\bar{X} = 4.21, S.D. = 1.051$) 3)ความกะทัดรัด ($\bar{X} = 4.18, S.D. = 1.057$) 4)ความสมบูรณ์ ($\bar{X} = 4.15, S.D. = 1.043$) 5) ความทันต่อเวลา ($\bar{X} = 4.11, S.D. = 1.090$) และ 6)ความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.11, S.D. = 1.090$) ตามลำดับ

6.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเชิงพหุคูณ และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้อง

ตัวแปร	ด้านความถูกต้อง					
	B	Std.	Beta	t	Sig.	VIF
(Constant)	3.874	0.270		14.332	0.000	
ด้านความรู้ด้านบัญชี(x ₁)	0.016	0.057	0.018	1.286	0.015	1.211
ความรู้ด้านสอบบัญชี(x ₂)	0.007	0.047	0.010	1.153	0.178	1.113
ความรู้ด้านภาษีอากร(x ₃)	0.148	0.055	0.183	2.677	0.008	1.014
ความรับผิดชอบต่อหน้าที่(x ₄)	0.105	0.046	0.153	2.272	0.024	1.125
การมีคุณธรรม(x ₅)	0.014	0.056	0.022	1.251	0.002	1.216

R = 0.720 R² = 0.648 SEE = 0.540 F = 1.499 Sig. = 0.045 Durbin = 1.245

จากตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความรู้ด้านบัญชี สามารถทำนายคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้องได้ร้อยละ 64.80 (R² = 0.648)

6.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน สมมติฐานที่ 1 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้องพบว่า ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรมค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยคะแนนปกติ (B ของ unstandardized coefficients) เท่ากับ 0.016, 0.007, 0.148, 0.105 และ 0.014 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยคะแนนมาตรฐาน (Beta ของ standardized coefficients) เท่ากับ 0.018, 0.010, 0.183, 0.153 และ 0.022 ตามลำดับ โดยมีระดับนัยสำคัญของสถิติทดสอบ Sig เท่ากับ 0.045 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.045 < 0.05) แสดงให้เห็นว่าความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้องดังนั้นจึงสนับสนุนสมมติฐานงานวิจัยที่ 1

ตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 1 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความถูกต้อง	สนับสนุนสมมติฐานที่ 1
สมมติฐานที่ 2 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความชัดเจน	สนับสนุนสมมติฐานที่ 2
สมมติฐานที่ 3 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความกะทัดรัด	สนับสนุนสมมติฐานที่ 3
สมมติฐานที่ 4 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความคิดสร้างสรรค์	สนับสนุนสมมติฐานที่ 4
สมมติฐานที่ 5 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความสมบูรณ์	สนับสนุนสมมติฐานที่ 5
สมมติฐานที่ 6 ความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบไปด้วยความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านสอบบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีคุณธรรม ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้านความทันต่อเวลา	สนับสนุนสมมติฐานที่ 6

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

7.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ที่มีผลต่อคุณภาพรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตพบว่า ความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร การมีคุณธรรม สามารถพยากรณ์คุณภาพรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรทั้ง 3 ตัว ร่วมกันพยากรณ์คุณภาพรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ได้ร้อยละ 61.10 สอดคล้องกับ นวพร ชูเปียเต็ง และจันทร์ลอย เลขทิพย์ (2561) ได้ศึกษาความรู้ความสามารถที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย (ในมุมมองของผู้รับการตรวจสอบ) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ความสามารถในเรื่องมาตรฐานการรายงานทางการเงินมีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ด้านการสื่อสารที่ถูกต้อง เที่ยงธรรม ชัดเจน และทันกาล 2) ความรู้ความสามารถในเรื่องการตรวจสอบและรับรองบัญชี มีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ด้านการสื่อสารที่ถูกต้อง ชัดเจน รัดกุม สร้างสรรค์ ครบถ้วน และทันกาล 3) ความรู้ความสามารถในเรื่องการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ด้านการสื่อสารที่ถูกต้อง และครบถ้วน 4) ความรู้ความสามารถในเรื่องกฎหมายภาษีอากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง มีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีนั้นควรพิจารณาถึง ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความสมบูรณ์ เป็นไปตามมาตรฐาน และความทันเวลา อาจเป็นเพราะการสอบบัญชีที่มีคุณภาพนั้น ผู้สอบบัญชีจะรายงานการสอบบัญชี ในการแสดงความเห็นในงบการเงินของผู้สอบบัญชีในลักษณะของข้อมูลที่มีคุณภาพต่อผู้ใช้รายงานทางการเงิน เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือ ความครบถ้วนอย่างเป็นสาระสำคัญ ต่อผู้ใช้งบการเงิน ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อผู้ใช้งบการเงิน คุณภาพการสอบบัญชี เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชี สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความสามารถและความเป็นมืออาชีพในการสอบบัญชี สามารถปฏิบัติงานสอบบัญชีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การทิ้งงบการเงินปราศจากข้อผิดพลาดใดๆ ถ้าหากผู้สอบบัญชีทำงานบกพร่องไม่ได้ใช้ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญอย่างเต็มที่ หรือละเลยต่อข้อผิดพลาดที่ตรวจพบ จนส่งผลให้งบการเงินที่ตรวจสอบมีข้อผิดพลาด จะถือว่าผู้สอบบัญชีมีคุณภาพต่ำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าข้อผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีสามารถนำมาใช้วัดตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพในการสอบ

บัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตอาจเป็นเพราะ ผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการสอบบัญชีเพียงพอต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพ รวมไปถึงความรู้เกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจ เช่น มาตรฐานการตรวจสอบบัญชีรหัส 250 เรื่องการพิจารณากฎหมาย และข้อบังคับในการตรวจสอบงบการเงิน กำหนดให้ผู้สอบบัญชีทำความเข้าใจกฎหมายและข้อบังคับที่มีผล บังคับใช้กับกิจการ ในการได้มาซึ่งความเข้าใจในกิจการและสภาพแวดล้อมของกิจการ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เกิดจากการศึกษา ประสบการณ์ของผู้สอบบัญชีผู้ประกอบวิชาชีพสอบบัญชีต้องปฏิบัติตามจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีและปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยสุจริต ผู้สอบบัญชีได้นำเสนอรายงานโดยให้ความสำคัญในความต้องการของข้อมูลเสมอ มีการตรวจสอบและนำเสนอรายงานเป็นไปตามความจริงที่เกี่ยวข้อง ได้ทำการสอบบัญชีในกิจการรับตรวจโดยปราศจากอคติและความลำเอียง ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานสอบบัญชีด้วยความเที่ยงธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตโดยไม่ปกปิดข้อเท็จจริงหรือบิดเบือนความจริงอันเป็นสาระสำคัญมีการใช้ภาษาที่ชัดเจนในการสื่อสารให้ผู้ใช้อข้อมูลเข้าใจในส่วนสาระสำคัญของรายงานการสอบบัญชีได้ดี ให้ความสำคัญที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาทางวิชาการที่ไม่จำเป็นเพื่อป้องกันความไม่เข้าใจของผู้ใช้อข้อมูลเสมอ ในการนำเสนอรายงาน จะพิจารณาตัดทอนข้อความและคำฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็นออกไปแต่ยังคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของแนวคิดที่รายงานไว้เสมอ ตลอดจนผู้สอบบัญชีจำเป็นต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ ตลอดจนการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ทักษะพื้นฐานใหม่ๆ ในวิชาชีพอื่นหรือศาสตร์อื่น ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น การสอบบัญชีที่มีคุณภาพนั้น ผู้สอบบัญชีจะรายงานการสอบบัญชี ในการแสดงความเห็นใน งบการเงินของผู้สอบบัญชีในลักษณะของข้อมูลที่มีคุณภาพต่อผู้ใช้งบการเงิน เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือความครบถ้วนอย่างเป็นสาระสำคัญ ต่อผู้ใช้งบการเงิน ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจต่อผู้ใช้งบการเงินคุณภาพการสอบบัญชี เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความ เป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชี สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 จากผลการวิจัยผู้บริหารสามารถกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาตนเองเพื่อทำรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ควรให้ความสำคัญกับความสามารถทางวิชาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความรู้ด้านภาษีอากร และความรู้ด้านสอบบัญชี

8.2.2 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพของรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ประกอบด้วย ด้านความสมบูรณ์ ความทันต่อเวลา และด้านความคิดสร้างสรรค์

8.2.3 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ควรให้ความสำคัญความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านภาษีอากร และการมีคุณธรรม เพราะผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชี สามารถปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตน และการมีคุณธรรมในจรรยาบรรณวิชาชีพ

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ตามทัศนคติของผู้ประกอบการหรือเจ้าของบริษัท เพื่อเป็นการเปรียบเทียบกันและได้ข้อมูลในการศึกษาเพิ่มขึ้น

8.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ของความเป็นมืออาชีพต่อคุณภาพการสอบบัญชีในประเด็นอื่นๆ

9. บรรณานุกรม

- นwor พร ชูเปี้ยเต็ง และจันท์ลอย เลขทิพย์. (2561). ความรู้ความสามารถที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการตรวจสอบและรับรองบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย (ในมุมมองของผู้รับการตรวจสอบ). วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 13(2). 170-181.
- บรรดาศักดิ์ ชูสาย และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินี. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพรายงานตรวจสอบภายในของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 8(1). 19-34.
- เพ็ญธิดา พงษ์ธานี. (2563). ทักษะการตอบรับงานและการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับลูกค้าและงานที่มีลักษณะเฉพาะของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในการปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1(TSQC1). วารสารสุทธิปริทัศน์. 34(109). 202-215.
- รัชณี บินยาเซ็น. (2560). อิทธิพลของมาตรฐานการปฏิบัติงานความซื่อสัตย์ในวิชาชีพและการพัฒนาศักยภาพทางการบัญชีต่อคุณภาพการปฏิบัติงานการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต. คณะบัญชี : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1*

The Enhancing Teacher Competency Program for Learning Management of STEM Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1

ลลันพัฒนา¹ ไมตรีแพน¹ และสุธรรม ธรรมทัศน์านนท์²

Lanlaphat Maitreepan¹ and Sutum Thummatasananon²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

Faculty of Education, Mahasarakham University^{1,2}

Email : rommaneemaitreepan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำนวน 304 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้องสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคและค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา 2) การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3) การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา 4) การทดสอบ

* Received May 6, 2021; Revised July 5, 2021; Accepted July 15, 2021

ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข การแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน 5)การระบุปัญหา และ6)การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน ตามลำดับ 2. โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วย 1)หลักการ 2)วัตถุประสงค์ 3)เนื้อหาและกิจกรรม 4)วิธีพัฒนา 5)การประเมินผลโปรแกรม ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม; สมรรถนะครู; การจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study current, desirable conditions and needs for learning management to STEM Education and 2) develop the enhancing teacher competency program for learning management of STEM Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1. The sample consisted of 304 teachers under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1. The semi-structured interview was 6 teachers. The research instruments were semi-structured interview, focus group discussion and appropriateness and feasibility assessment of the program. The frequency, percentage, means, standard deviation, Pearson product-moment correlation, Cronbach's alpha coefficient and Modified Priority Needs Index were employed to analyze data.

The findings of this research were as follows:1. The overall of current condition for learning management of STEM Education was at medium level, the desirable condition for learning management of STEM Education was at high level and needs to enhance teacher competency for learning management of STEM Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1 by ranking from maximum to minimum following 1) Planning and Development 2) Related Information Search 3) Solution Design 4) Testing, Evaluation and Design Improvement 5) Problem Identification and 6) Presentation and using. 2. The enhancing teacher competency program for learning management of STEM Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1 composed

of 1) principle, 2) objective, 3) content and activities. 4) development process 5) program evaluation. The overall of the assessment of learning management of STEM Education under the Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1 in term of appropriateness was at high level and possibility was at highest level.

Keywords : Developing Program; Teacher Competency; Learning Management of STEM Education

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดันภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ประเทศไทยจำเป็นต้องทำให้สะเต็มศึกษาขยายวงให้กว้างขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา จึงเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเตรียมคนไทยรุ่นใหม่โดยสะเต็มศึกษา (STEM Education) คือการสอนแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระวิชา (Interdisciplinary Integration) ระหว่างศาสตร์สาขาต่างๆ ประกอบด้วย วิทยาศาสตร์ (Science : S) เทคโนโลยี (Technology : T) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineer : E) และคณิตศาสตร์ (Mathematics : M) โดยนำจุดเด่นเทคนิควิธีการของการจัดการเรียนรู้ตามธรรมชาติของแต่ละสาขาวิชามาผสมผสานกันอย่างลงตัว เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ในแต่ละแขนงมาบูรณาการใช้ในการแก้ปัญหา มีกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ มาสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัย

การจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนหลากหลายสาขาร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพราะในการทำงานหรือใช้ชีวิตประจำวันนั้น ต้องใช้ความรู้หลายด้านในการทำงานโดยไม่ได้แยกใช้ความรู้เป็นส่วนๆ และยังเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2558)

แนวคิดเรื่องสมรรถนะเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1973 โดยศาสตราจารย์เดวิดซี แม็คเคลแลน (David, C McClelland) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้ทำการพัฒนาแบบทดสอบทางบุคลิกภาพเพื่อศึกษาพบว่าบุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรต้องมีทัศนคติและนิสัยอย่างไรเพื่อกำหนดเป็นสมรรถนะของการปฏิบัติงาน แม็คเคลแลนได้ใช้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ช่วยแก้ไขปัญหาคัดเลือกบุคลากรให้แก่หน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ปัญหาคัดเลือกที่เน้นการวัดความถนัดที่ทำให้คนผิดคำและชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ไม่ได้รับการคัดเลือก (ซึ่งผิดกฎหมาย) และปัญหาผลการทดสอบความถนัดที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานน้อยมาก (ซึ่งแสดงว่าการทดสอบความถนัดไม่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานได้) แม็คเคลแลนได้เก็บข้อมูลของกลุ่มผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานโดดเด่นและผู้ที่ไม่ได้มีผลงานโดดเด่นด้วยการสัมภาษณ์ พบว่า สมรรถนะเกี่ยวกับความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานไม่ใช่การทดสอบด้วยแบบทดสอบความถนัด (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นองค์กรหลักในการจัดและประสานส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ประชากรวัยเรียนอย่างทั่วถึงและมีเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณธรรมนำความรู้มีวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณภาพตามมาตรฐานระดับสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย ทั้งยังมีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา โดยสถานศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานสถานศึกษาทั้งด้านโอกาสทางการศึกษา ด้านคุณภาพการศึกษา ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถ มีความเสมอภาคในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน มีความเป็นสากล และคุณธรรม จริยธรรม แต่ในปัจจุบันครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 1 ยังยึดการสอนแบบดั้งเดิม ยึดติดรูปแบบการสอนที่เน้นสอนนักเรียนพร้อมกันทั้งห้องเรียนด้วยวิธีการเดียวกัน ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน ส่งผลให้การประเมินด้านผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) เปรียบเทียบกับระดับประเทศ พบว่า ต่ำกว่าระดับประเทศทุกวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2563)

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนซึ่งมีบทบาทและภาระหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และเพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2.2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ซึ่งจะได้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูต่อไป

3.2 ได้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 และนำไปใช้ในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

3.3 ได้ข้อเสนอแนะโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สำหรับสถานศึกษาอื่นเพื่อนำไปพัฒนาสมรรถนะครู

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,455 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 304 คน

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีค่า IOC เท่ากับ 0.8 ขึ้นไป มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเท่ากับ 0.937 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.933 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้องสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคและค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified})

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ โรงเรียนละ 2 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จาก 3 โรงเรียน รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 6 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบยืนยันและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน (คนละชุด) ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวม

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตาม แนวทางสะเต็มศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{x}	S.D.	ระดับ	\bar{x}	S.D.	ระดับ		
1. การระบุปัญหา	3.47	0.42	ปานกลาง	4.41	0.40	มาก	0.271	5
2. การรวบรวมข้อมูล และ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา	3.53	0.32	มาก	4.55	0.39	มากที่สุด	0.288	2
3. การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา	3.54	0.43	มาก	4.56	0.40	มากที่สุด	0.287	3

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตาม แนวทางสะเต็มศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
4. การวางแผนและดำเนินการ แก้ปัญหา	3.48	0.26	ปานกลาง	4.53	0.38	มากที่สุด	0.302	1
5. การทดสอบ ประเมินผล และ ปรับปรุงแก้ไข การแก้ปัญหาหรือ ชิ้นงาน	3.41	0.50	ปานกลาง	4.37	0.37	มาก	0.281	4
6. การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน	3.58	0.35	มาก	4.55	0.35	มากที่สุด	0.270	6
รวม	3.50	0.38	ปานกลาง	4.49	0.38	มาก		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน และอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (PNI_{modified} = 0.302) การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (PNI_{modified} = 0.288) การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (PNI_{modified} = 0.287) การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข การแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (PNI_{modified} = 0.281) การระบุปัญหา (PNI_{modified} = 0.271) และการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (PNI_{modified} = 0.270) ตามลำดับแสดงดังตาราง

5.2 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ตารางที่ 2 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. หลักการ	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
3. เนื้อหาและกิจกรรม						
3.1 Module 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและทักษะการคิดแก้ปัญหา	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
3.2 Module 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	4.22	0.44	มาก	4.44	0.53	มาก
3.3 Module 3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา	4.22	0.44	มาก	4.44	0.53	มาก
3.4 Module 4 การนำเสนอผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
4. วิธีพัฒนา						
4.1 การเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.44	0.53	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
4.2 การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง	4.33	0.50	มาก	4.56	0.53	มากที่สุด
5. การประเมินผลโปรแกรม						
5.1 การประเมินความรู้ความเข้าใจก่อน - หลังการพัฒนา	4.22	0.44	มาก	4.44	0.53	มาก
5.2 การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา	4.22	0.44	มาก	4.44	0.53	มาก
5.3 การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา	4.44	0.53	มาก	4.67	0.50	มาก
รวม	4.31	0.48	มาก	4.52	0.53	

จากตารางที่ 2 พบว่า โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง
สะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วย
1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาและกิจกรรม แบ่งออกเป็น 4 โมดูล (Module) 63 ชั่วโมง ได้แก่ โมดูลที่ 1
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและทักษะการคิดแก้ปัญหา
3 ชั่วโมง โมดูลที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา 6 ชั่วโมง โมดูลที่ 3 การออกแบบ
แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา 12 ชั่วโมง และ
โมดูลที่ 4 การนำเสนอผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา 42 ชั่วโมง 4) วิธีพัฒนา
ประกอบด้วย การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการฝึกอบรมและร่วมสัมมนา โดย
มีการจัดกิจกรรม ดังนี้ (1) ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (2) เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง
สะเต็มศึกษา จากวิทยากรและศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการบรรยาย (3) เรียนรู้
ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาจากวิทยากร (4) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้
ตามแนวทางสะเต็มศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร) (5) การ
นำเสนอผลงานและร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะ
เต็มศึกษา และ (6) ทำแบบทดสอบหลังการอบรม ก่อน - หลังการพัฒนา การประเมินความสามารถใน
การออกแบบจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา
ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการ
เรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
โดยรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้
ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า
สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับ
ปานกลาง จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตรงกับตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง
สะเต็มศึกษา แต่ยังไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา อย่างถ่องแท้และเป็นขั้นตอน ทำให้
สภาพปัจจุบันรายด้านอยู่ในระดับปานกลางถึง 3 ด้าน ทั้งนี้ด้วยบริบทการปฏิบัติงานของครูโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทำให้ครูส่วนใหญ่เน้นการสอนแบบท่องจำเพื่อสอบมากกว่า
ที่จะสอนให้คิดเป็น วิเคราะห์ได้ สามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการบูรณาการความรู้หรือจัด

กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ แก้ปัญหาในชีวิตจริงและสร้างนวัตกรรมที่ใช้สะสมเป็นพื้นฐานบนหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถสร้างสรรค์ชิ้นงาน และมีทักษะในการออกแบบ และคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้ตามสภาพจริง ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา 2)การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3)การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา 4)การทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข การแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน 5)การระบุปัญหา และ 6)การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ตามลำดับ

6.2 โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วย 1)หลักการ 2)วัตถุประสงค์ 3)เนื้อหาและกิจกรรม แบ่งออกเป็น 4 โมดูล(Module) ได้แก่ โมดูลที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและทักษะการคิดแก้ปัญหา โมดูลที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา โมดูลที่ 3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษาและโมดูลที่ 4 การนำเสนอผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา 4) วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการฝึกอบรมและร่วมสัมมนา โดยมีกิจกรรม ดังนี้ (1)ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (2)เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา จากวิทยากรและศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการบรรยาย (3) เรียนรู้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาจากวิทยากร (4)การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร) (5)การนำเสนอผลงานและร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา และ (6) ทำแบบทดสอบหลังการอบรม ก่อน – หลังการพัฒนา การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการ

เรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษาและการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนาผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชภัทร์ สงวนเครือ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีดำเนินการ และ 5) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นโปรแกรมที่น่าเชื่อถือและทรงคุณค่าเนื่องจากผ่านกระบวนการ การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์และสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนา มารวมเป็นกลุ่มอย่างเจาะจง ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดแล้ว เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนา ได้ตอบ ถกปัญหา อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจง เพื่อที่จะหาข้อมูลที่ต้องการตรงประเด็นสำหรับตอบคำถามวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดให้ครูเข้ารับการพัฒนาตามโปรแกรมนี้อย่างเหมาะสม และกำหนดเกณฑ์การผ่านการพัฒนา รวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายให้โปรแกรมนี้อย่างเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลการพัฒนา ด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เป็นระยะและต่อเนื่อง

7.1.2 สถานศึกษา ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนา ด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เป็นระยะและต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกโปรแกรมหรือหลักสูตรการอบรมพัฒนาตามความสนใจและความถนัด

7.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมด้านการบริหารวิชาการ และนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ โดยสร้างความตระหนักและจัดโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเสริมทักษะให้กับครูอย่างจริงจังและต่อเนื่องในฐานะผู้นำทางวิชาการ

7.1.4 ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้และเสริมสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน ควรได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา โดยการสร้างความตระหนักแก่ครู ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา โดยเฉพาะด้านการปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด ด้านการวิเคราะห์ประสบการณ์ และด้านการพัฒนาความคิดรวบยอดโดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (ค่า PNI) ที่มีความต้องการสูง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความตระหนักและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องโดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (ค่า PNI) ที่มีความต้องการสูง

7.2.2 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้เกิดความตระหนักในด้านมาตรฐานวิชาชีพและพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ด้วยการจัดประชุมปฏิบัติการ การศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ และใช้กระบวนการ PLC

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา ที่เป็นลักษณะของการส่งผลทางตรงและทางอ้อม

7.3.2 ควรมีการวิจัยติดตามการนำโปรแกรมไปใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ

8. บรรณานุกรม

กชภัทร์ สงวนเครือ. (2562). โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2558). สะเต็มศึกษา (STEM Education). กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. (2563). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563**. สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2563. จาก <http://www.mkarea1.go.th/>

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). **สมรรถนะ**. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2563. จาก <http://www.ocsc.go.th/reform/.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). **ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552-2561)**. กรุงเทพฯ : น้ำพริกหวานกราฟฟิก.

สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
Teacher Competency of Graduate Diploma in Teaching
Profession Program North Eastern University

แสงดาว คงนางวัง¹
Sangdown Kongnawung¹
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ¹
Northeastern University¹
Email : sangdownkk60@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 123 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ F-test(One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเอง รองลงมาคือด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และด้านการทำงานเป็นทีม ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : สมรรถนะ; ครู; นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

* Received October 21, 2021; Revised November 22, 2021; Accepted November 24, 2021

ABSTRACT

The objectives of the research article were to study and compare the competency of teacher of the students in Graduate Diploma in Teaching Profession Program. The sample were 123 students of Graduate Diploma in Teaching Profession Program. The instruments were collected by five ration scale questionnaires with the reliability at 0.97. The data were analyzed using percentage, mean, standard deviation and F-test(One-way ANOVA).

The results revealed that: 1. The core competency of teacher of the students in Graduate Diploma in Teaching Profession Program in overall was high level. The competency with the highest average scores was individual development. The competency with the lowest average scores was teacher's ethics and integrity. 2. The comparative of the competency of teacher of the students in Graduate Diploma in Teaching Profession Program the sample with different sex was not found different in overall aspect.

Keywords : Competency; Teacher; Graduate Diploma in Teaching Profession Program

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาเป็นกลไกที่ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ว่า “ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาอบรมในวันนี้ จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันข้างหน้า” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สภาพความเป็นอยู่ของสังคมใดๆ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นความมีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของสังคมนั้นๆ ด้วยสังคมไทยในอดีตถึงปัจจุบันมีปัญหาหลายประการ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับสิ่งที่มีประโยชน์ การเอาเปรียบ การทุจริต การเชื่อถือโง่เขลาหรือวัตถุนิยมต่างๆ อย่างไรก็ดี ผลประชาธิปไตยที่ไม่สมบูรณ์ เหล่านี้มีผลกล่าวโทษว่าระบบการศึกษาเป็นต้นเหตุ ถึงขั้นกล่าวว่าการศึกษาไทยมีสภาพถึงขั้นวิกฤตต้องเร่งรีบแก้ไขโดยด่วน (นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์, 2556)

การศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาในสภาพการณ์ทางการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา พบว่า การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูยังเป็นเรื่องที่ต้องมีการพัฒนาค่อนข้างมาก กล่าวกันว่าการพัฒนาครูนั้น นอกจากจะพิจารณาบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงแล้ว จะต้องมีการพัฒนาสมรรถนะครูด้วย สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ทำให้ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น แต่การพัฒนาครูที่ผ่านมาประเทศไทยยังประสบปัญหาในด้านการพัฒนาครูบางประการจากผลการศึกษาวิจัยที่ยืนยันว่าการพัฒนาครูยังขาดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพเพราะงบประมาณจำกัด ไม่ตรงกับความต้องการของครู และขาดการติดตามประเมินผลการพัฒนา และยังพบว่าการพัฒนาครูในปัจจุบันยังไม่มีเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานที่ชัดเจน แม้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ จะจัดโครงการพัฒนาครูเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังซับซ้อน ไม่เป็นระบบ ขาดประสิทธิภาพและขาดความต่อเนื่อง พบว่า ส่วนใหญ่หน่วยงานกลางเป็นผู้จัด วิธีการส่วนใหญ่ใช้การอบรม บรรยายประชุมกลุ่มย่อยและสรุปความคิดเห็นต่อที่ประชุมใหญ่ อีกทั้งมีผู้เข้าประชุมค่อนข้างมาก และที่สำคัญคือครูต้องละทิ้งการสอนเข้ามารับการอบรมจึงมีค่าใช้จ่ายสูงและไม่สามารถติดตามผลการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่เห็นผลการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม และไม่สามารถแก้ไขปัญหาของโรงเรียนได้ตรงประเด็น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551)

ครูมีความสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนระบบการศึกษา ครูจึงต้องเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาบนแนวคิดที่ว่า ถ้าต้องการนักเรียนแบบใด ครูและวิธีการจัดการเรียนการสอนต้องมีพฤติกรรมเช่นนั้น ถ้าเราสามารถที่จะปฏิรูประบบครู และบุคลากรทางการศึกษาสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ของครู ย่อมหมายถึง ผลสำเร็จของการศึกษา (Rigelman&Ruben, 2012) ดังจะเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้ให้ความสำคัญที่การพัฒนาครู โดยได้กำหนดการปฏิรูปประเทศในด้านการศึกษาไว้ว่าให้มีการดำเนินการพัฒนาครูและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง พัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูให้สามารถจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด ออกแบบระบบและรูปแบบการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาประเทศ โดยครูทุกระดับและประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อประกันคุณภาพมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพครูและระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา พัฒนาระบบการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาด้วยการส่งเสริมให้มีชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพหรือ Professional learning community (PLC) เพื่อให้ครูเกิดสังคมนการเรียนรู้ในการพัฒนาและช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างสังคมครูที่เข้มแข็งในการพัฒนาตนเองและนักเรียน ให้เต็มศักยภาพตลอดจนพัฒนาครูสู่การเป็นครูแกนนำ (Master teacher) และครูมืออาชีพ (Professional teacher) ที่สะท้อนทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะของวิชาชีพครู(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552)

มาตรการและแนวทางของการยกระดับการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของวิชาชีพแห่งความเป็นครู จึงถูกกำหนดขึ้นในหลากหลายกลยุทธ์ เพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดสมรรถนะเชิงวิชาชีพในระดับต่างๆ จะเป็นประเด็นสำคัญของการสร้างประสิทธิภาพในการพัฒนาศาสตร์แห่งความเป็นครูให้บรรลุผลสอดคล้องกับสถานการณ์ และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ก้าวไปในสังคมแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี (พศิน แดงจวง, 2554)

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นครูต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอนอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล และคุณภาพของผู้เรียน หากครูมีสมรรถนะความเป็นครูแล้วจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาได้ จากสภาพปัจจุบันและแนวคิดดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 ได้ทราบผลเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ

3.3 ได้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษาที่ 2564 จำนวน 180 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 123 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตาราง Krejcie and Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรื่องสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ซึ่งสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะความเป็นครูใน 5 ด้าน จำนวน 30 ข้อคำถาม ได้แก่ ด้านที่ 1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ด้านที่ 2 การบริการที่ดี ด้านที่ 3 การพัฒนาตนเอง ด้านที่ 4 การทำงานเป็นทีม ด้านที่ 5 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการโดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามเพศ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว F-test (One-Way ANOVA)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลวิเคราะห์สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมรรถนะความเป็นครู	\bar{X}	S.D.	การแปลความหมาย	อันดับที่
ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน	3.81	0.71	มาก	2
ด้านการบริการที่ดี	3.67	0.79	มาก	4
ด้านการพัฒนาตนเอง	3.87	0.72	มาก	1
ด้านการทำงานเป็นทีม	3.71	0.79	มาก	3
ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	3.55	0.88	มาก	5
รวม	3.72	0.78	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.72$, S.D.= 0.78) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นระดับมาก ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเอง ($\bar{x} = 3.87$, S.D.= 0.72) รองลงมา คือด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 3.81$, S.D.= 0.71) และด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{x} = 3.71$, S.D.= 0.79) ตามลำดับ ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ($\bar{x} = 3.55$, S.D.= 0.88)

5.2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นระดับมาก ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเอง รองลงมา คือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการบริการที่ดี ตามลำดับ ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีความตระหนักในความเป็นครู ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ การให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน สอดคล้องกับ สุธี บุรณะแพทย์ (2557) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ญัฐธิญา กับปุลาวลัย (2562) ที่ได้ศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดสมุทรปราการ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณครู ด้านการบริการที่ดี ด้านการทำงานเป็นทีมด้านการพัฒนาตนเอง และการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับ พวงจินดา แคนพิมาย (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา

เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาตนเอง สมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริการที่ดี

6.1.1 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการพัฒนาตนเอง โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นผู้ครุได้มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่มาพัฒนาตนเอง มีการเข้าร่วมการประชุม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านการเรียนการสอนและการปฏิบัติงานอื่นและสามารถให้คำปรึกษา แนะนำ และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์แก่ผู้ร่วมงานมีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง อยู่เสมอ สอดคล้องกับ วินัย นาคำ (2560) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 พบว่า สมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ จริยธรรมและ จรรยาบรรณวิชาชีพการบริการที่ดี การทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการพัฒนา ตนเอง ตามลำดับ และสอดคล้องกับอริสา นพคุณ (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า โดย ภาพรวมมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ นวัตกรรมและเทคโนโลยี สารสนเทศทางการศึกษา ($\bar{x} = 4.53$, S.D.=0.46) ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.52$, S.D.=0.46) และ การวัดผลและประเมินผลการศึกษา ($\bar{x} = 4.51$, S.D.=0.47) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูที่สร้างขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กระบวนการพัฒนา และการวัดผลและประเมินผล โดยมีผลการประเมินด้านความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$, S.D.=0.42, $\bar{x} = 4.20$, S.D.=0.40) ด้านความเป็นไปได้และด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D.=0.25, $\bar{x} = 4.46$, S.D.=0.27) เช่นกัน และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูที่สำคัญ คือ การสนับสนุนครูให้ได้รับการพัฒนาตนเองด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาจนเกิดการเรียนรู้ที่ สามารถนำมาใช้ได้อย่างแท้จริง

6.1.2 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายข้ออยู่ใน ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความตระหนักในความเป็นครูปฏิบัติตนได้เหมาะสมมีความกระตือรือร้น มีความ รับผิดชอบในการสอนและปฏิบัติงานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ ประกอบกับ

ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นสนับสนุน ส่งเสริมพฤติกรรมมุ่งงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ทั้งเรื่องสวัสดิการ วัสดุอุปกรณ์ ครูมีความจริงใจต่อกัน และภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนเอง สอดคล้องกับ ปารีชาติ สันติเลทวงศ์ (2556) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านบริการที่ดี ด้านการพัฒนาตนเองและด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับ วิไลวรรณ มาลัย (2561) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับ คือ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การทำงานเป็นทีม การพัฒนาตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

6.1.3 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูในโรงเรียนมีความสามัคคีกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมีทักษะในการทำงานเป็นทีมมีการแลกเปลี่ยน รับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานภายในทีม และร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมให้เกิดในสถานศึกษา และมีการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามในการการทำงานกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ สุธิบุรณะแพทย์ (2557) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะหลักของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาตนเองตามลำดับ สำหรับการปฏิบัติในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการบริการที่ดี และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับ ศรุตตา แวสุวรรณ์ (2564) ที่ได้ศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1. ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวม

และรายด้านอยู่ในระดับมากใน 4 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการ 2)ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีจัดการเรียนการสอน 3)ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีของครู 4)ด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีคุณวุฒิ การศึกษาประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต1 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

6.1.4 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการบริการที่ดี โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีความรับผิดชอบต่อนักที่ ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายผู้บริหารจัดโครงสร้างการบริหารจัดการที่ดีและมีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถที่เหมาะสมชัดเจน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ครูมีภาคภูมิใจในสถานศึกษาของตนเอง ส่งผลให้สมรรถนะหลักของครูด้านการบริการที่อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับและสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศหาก นุ้ยไสะ (2556) ที่ได้วิจัยศึกษาสมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลโดยภาพรวมทั้งสองสมรรถนะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สมรรถนะหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วินัย นาคำ (2560) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพการบริการที่ดี การทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาตนเอง ตามลำดับ

6.1.5 สมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี สมรรถนะในด้านจริยธรรมมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาข้าราชการเพื่อยกระดับคุณภาพและคุณธรรม เนื่องจากระบบราชการจำเป็นต้องอาศัยต่อการพัฒนาข้าราชการเพื่อยกระดับคุณภาพและคุณธรรม และเกิดเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติราชการยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครูสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย นาคำ (2560) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนศรีมหาโพธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนศรีมหาโพธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ การบริการที่ดี การทำงานเป็นทีม การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน และการพัฒนาตนเอง ตามลำดับและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิไลวรรณ มาลัย (2561) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1. สมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สมรรถนะหลักตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครู อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย 3 อันดับ คือ จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การทำงานเป็นทีม การพัฒนาตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

6.2 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะความเป็นครูของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพรู จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดีแก่ผู้เรียนผู้ปกครอง ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีการทำงานเป็นทีม มีจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู ประกอบกับครูมีภาวะผู้นำครู มีการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับ ปริชาติ โพธิ์ใบงาม (2558) วิจัยเรื่อง สมรรถนะด้านการพัฒนาผู้เรียนของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่าผลการเปรียบเทียบสมรรถนะด้านการพัฒนาผู้เรียนของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามเพศ ปรากฏผล ดังนี้ ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรีที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการพัฒนาผู้เรียนของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ดจังหวัด นนทบุรี โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพัชร หินแก้ว (2555) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าผลการเปรียบเทียบสมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมพบว่า ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ อิศหาภ นุ้ยเส๊ะ (2556) ได้วิจัยเรื่อง สมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบระดับสมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ตามทัศนะของครูอิสลามศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนที่มีตำแหน่งต่างกันพบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สถานศึกษา ควรพิจารณาและนำสมรรถนะวิชาชีพครู ตัวบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน และแบบประเมิน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อวางแผนกำกับ ติดตาม และประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูของนักศึกษามหาวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูของนักศึกษาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

7.1.2 สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม การเรียนรู้และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกับหน่วยงานภายนอก มีทักษะชีวิตและการทำงาน และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีพร้อมที่จะก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีความมุ่งมั่นในการ ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณภาพ มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของตนเองและนำผลการประเมินมาใช้พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้นและต่อเนื่อง

7.2.2 ด้านบริการที่ดี สถานศึกษาควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูมีความตั้งใจและความเต็มใจในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และควรศึกษาความต้องการของผู้ใช้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

7.2.3 ด้านการพัฒนาตนเอง สถานศึกษาควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ภายในสถานศึกษาและภายนอกเพื่อพัฒนาตนเอง ยินดีรับฟังข้อเสนอแนะ คำแนะนำ คำปรึกษา รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์วิชาชีพแก่ผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2.4 ด้านการทำงานเป็นทีม สถานศึกษาสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความ สัมผัสกัน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ มีทักษะในการทำงานเป็นทีม มีการ แลกเปลี่ยน รับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์การทำงานในทีม และร่วมมือกันสร้างวัฒนธรรมการ ทำงานเป็นทีมให้เกิดในสถานศึกษา มีภาวะผู้นำและผู้ตามในการการทำงานกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

7.2.5 ด้านจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู สถานศึกษาสนับสนุนและส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมผู้อื่นให้ปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครู และ พัฒนางานเป็นที่ยอมรับ

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อนำรูปแบบมาพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของครูเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และสามารถนำมาพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. บรรณานุกรม

- กมลพัชร หินแก้ว. (2555). สมรรถนะหลักของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นวลจิตต์ เขาวงศ์พิงศ์. (2559). การพัฒนาแบบฝึกการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์สำหรับครูวิชาเอกวิทยาศาสตร์. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 9(3). 1005-1014.
- ปาริชาติ สันติเลขวงษ์. (2556). การศึกษาสมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มโรงเรียนบางละมุง 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พศิน แดงจวง(2554). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ดวงกมลพับลิชชิ่ง.
- วินัย นาคำ. (2560). สมรรถนะหลักของครูตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้สมรรถนะครูไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนศรีมหาโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรุตตา แววสุวรรณ. (2564). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. *Journal of RoiKaensarn Academi*. 6(4). 176-189.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). แผนปฏิบัติราชการ 4 ปี ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุธี บุรณะแพทย์. (2557). สมรรถนะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

อริสา นพคุณ. (2561). การพัฒนาสมรรถนะครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครราชสีมา. *NRRU Community Research Journal*. 12(3). 232-244.

อิสหาก นุ้ยไธยะ. (2556). สมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสตูล. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและ
การจัดการการศึกษาอิสลาม*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Rigelman, N.M.; & Ruben, B. (2012). Creating Foundations for collaboration in schools:
Utilizing professional learning communities to support teacher. *Teaching and
Teacher Education*. 28(2012). 979-989.

**แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ***

**The Guidelines for Work Motivation of the Teacher's Achievement
Motivation under the Office of Secondary Educational Service Area**

Si Sa Ket Yasothon

วาทิต แสงจันทร์¹ และธรินธร นามวรรณ²

Wathit Saengchan¹ and Tharinthorn Namwan²

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

Mahasarakham University^{1,2}

Email : 63010581050@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร จำนวน 352 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 2)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 3)ด้านค่าตอบแทน 4)ด้านการ

* Received October 14, 2021; Revised November 26, 2021; Accepted November 29, 2021

ได้รับการยอมรับนับถือ และ 5)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน 2. แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน 2)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ 3)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 4)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 5)ด้านค่าตอบแทน ทั้ง 5 ด้าน มีแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู รวมทั้งสิ้น 45 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทาง; การสร้างแรงจูงใจ; การปฏิบัติงานของครู

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study current conditions, desirable conditions, and the needs to enhance work motivation of teacher's achievement motivation under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon, 2) to develop guidelines of enhance work motivation of teacher's achievement motivation under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon. The samples were 352 school administrators and teachers under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon and 5 experts. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and modified priority index.

The results showed that; 1. The overall opinions concerning the current, and desirable conditions to Work Motivation of The Teacher's Achievement Motivation under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon were found to be at the moderate level. In addition, the desirable conditions could be observed at high level. Furthermore, the priority need order including: 1) work description; 2) working environment; 3) Compensations; 4) Recognition and 5) Achievement on duty were respectively. 2. The guidelines of enhance work motivation of teacher's achievement motivation under the Office of Secondary Educational Service Area Si Sa Ket Yasothon could be established consisting of five aspects as follows: 1) Achievement; 2) Recognition; 3) working environment; 4) work description; and 5) Compensations on duty. These five aspects could be elaborated into forty-five detailed guidelines for enhance work motivation of teacher's

achievement motivation. The degree of suitability and possibility of this present of guidelines were ranked at the highest level.

Keywords : Guidelines; Enhance Motivation; Teacher Performance

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ในสภาวะการณ์ความเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด รวมทั้งมีการสื่อสารที่มีการกระจายอย่างกว้างขวางและไร้ขีดจำกัด ทำให้ทุกประเทศในประชาคมโลกให้ความสำคัญและเร่งการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงทุกประเทศจึงได้มุ่งเน้นพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทุกด้านในระยะยาว โดยใช้การศึกษาและการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ สำหรับประเทศไทยมีความคาดหวังอย่างสูงในการพัฒนาประชาชนไทย เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและพัฒนาทักษะทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมในระยะยาวอย่างทั่วถึง โดยผ่านการศึกษาและการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) การศึกษาและการเรียนรู้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ ที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จึงสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพที่จะพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ ความสามารถ และมีสมรรถนะพร้อมรับมือต่อแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพนั้นจะเป็นรากฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และมีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แต่ละประเทศสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ “คน” ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพคนให้มีสมรรถนะสูงขึ้นตามไปด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวทุกประเทศได้มีการเร่งรัดพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพสูง และมีความคิดเห็นตรงกันว่า “ครู” เป็นปัจจัยสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) เพราะครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม

มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทั้งวิชาความรู้และความประพฤติแก่เด็กและเยาวชน ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะทำให้เด็กไทยอ่านออกเขียนได้และครูเป็นผู้สร้างพัฒนาการให้เด็กมีความรู้ความสามารถครบทุกส่วนด้วยการเรียนการสอนวิชาการต่างๆ คุณภาพของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย(มณเฑียร ชมดอกไม้, 2560) จนกล่าวได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ หากปราศจากการยกระดับคุณภาพครู รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 จ. ด้านการศึกษา กำหนดบทบัญญัติเรื่องครูไว้ว่า (3) ให้มีกลไกและระบบการผลิตคัดกรองและพัฒนา ผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอนรวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

ครู จึงถือว่าเป็น พุทธมนุषย์ที่สำคัญ และเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ผลกระทบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในความสำเร็จของนักเรียนคือความมีประสิทธิผลของครู ดังนั้น การศึกษา ประสบการณ์และการเพิ่มขีดความสามารถแก่ครู เช่น การฝึกอบรม รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพอนามัยของครูถือเป็นการลงทุนที่สำคัญที่สุดในทุนมนุษย์สำหรับสถานศึกษา และถือว่า ครูเป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุด ครูถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานศึกษาจะต้องมีทางเดินวิชาชีพที่ชัดเจนสำหรับครูเพราะเป็นความก้าวหน้าในอาชีพและอย่าลืมนั่นถึงอัตราความสมดุลชีวิตการทำงานของครูด้วย อาทิสถาสร้างแรงจูงใจจากความรู้สึกที่ได้รับการยอมรับจากสถานศึกษา เพื่อนร่วมงาน ผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน (ธารณ์ ทองเอก, 2560) ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้ครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่สูงขึ้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557) และเป็นสิ่งที่ท้าทายยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ครูสร้างองค์ความรู้ให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน สถานศึกษาจึงต้องหันกลับมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อสามารถปฏิบัติงานดำเนินกิจกรรมในวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งถือเป็นสมรรถนะหลักที่สำคัญและถือเป็นหัวใจที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีและควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ครูมีความรู้มีความสามารถในการวางแผน การกำหนดเป้าหมายการวิเคราะห์สังเคราะห์ภารกิจงานมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์มีความสามารถในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และมีความสามารถในการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ส่งผลให้การปฏิบัติงานในองค์กรมีคุณภาพเกิด

ประสิทธิภาพสูงสุด ช่วยให้องค์กรมีความแข็งแกร่งเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

แรงจูงใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าปัจเจกบุคคลจะตั้งใจ หรือพยายามทำกิจกรรมใดๆ มากน้อยเพียงใด ครูที่มีแรงจูงใจสูงกว่าย่อมตั้งใจสอนมากกว่า ซึ่งอาจทำให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่า ถึงแม้ว่าอาจจะมีรูปร่างน้อยกว่าก็เป็นได้ ดังนั้น การแก้ปัญหาคุณภาพของการศึกษา จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจให้กับครู หลักการทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอีกหลักการหนึ่งคือ การแข่งขัน เป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ให้บริการหรือผู้ผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ แรงกดดันจากการแข่งขัน จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดูแลเอาใจใส่ให้ครูมุ่งมั่นตั้งใจทำหน้าที่ในการสอนอย่างสม่ำเสมอ ไม่เช่นนั้นสถานศึกษาอาจจะไม่สามารถอยู่รอดได้ในขณะเดียวกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องสร้างระบบการตอบแทนครูที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถตอบแทนครูที่มีความตั้งใจและมีผลการสอนที่ดีเพราะการแข่งขันที่เข้มข้น อาจทำให้ครูย้ายไปสอนที่อื่นได้ผลที่ตามมาคือ ครูจะมีแรงจูงใจในการสอนและจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การดำเนินการใดก็ตามที่ทำให้ครูมีความสุขในการทำงานนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้ครูเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจ แต่ในปัจจุบันพบว่า การปฏิบัติต่อครูในแต่ละสังกัดยังมีความเหลื่อมล้ำกัน โดยเฉพาะเรื่องค่าตอบแทนระบบสวัสดิการ การส่งเสริม การพัฒนาตนเองการศึกษาดูงาน เส้นทางความก้าวหน้าและการสร้างความมั่นคงในอาชีพที่ชัดเจน การยกย่องเชิดชูเกียรติ ระบบบริหารจัดการภายในที่ใช้หลักธรรมาภิบาล รวมทั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์ซึ่งสิ่งดังกล่าวนี้เป็นตัวแปรสำคัญ ที่ทำให้ครูใช้เป็นสิ่งเปรียบเทียบและส่งผลต่อขวัญกำลังใจรู้สึกว่าเป็นธรรม ไม่นั่นคง ทำให้ความรับผิดชอบน้อยลง ทำงานไปเรื่อยๆ ไม่ทุ่มเท ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา และอาจเพิ่มปัญหาการเคลื่อนย้ายโรงเรียนหรือออกจากระบบมากขึ้น ดังนั้น หากผู้บริหารมีรูปแบบการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ จะทำให้ครูมีแรงจูงใจและขวัญและกำลังใจในการพัฒนาตนเองมุ่งมั่นในการทำงาน พร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคมทั้งยังจะช่วยลดวิกฤติปัญหาต่างๆ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของชาติสู่ความเป็นเลิศเทียบเท่านานาชาติต่อไป(ชวลิต โปธินคร, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เป็นหน่วยงานภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่บริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน รับผิดชอบโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดยโสธร รวมทั้งหมด 83 โรงเรียน ได้เห็นความสำคัญของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 - 2564 โดยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพโดยการสร้างแรงจูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ที่จะ

กระตุ้นสนับสนุนให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูอย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์การ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28, 2561)

จากข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เพื่อนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้เป็นแนวทางสำหรับให้ผู้บริหารสถานศึกษา นำไปพัฒนาครูและบุคลากรในโรงเรียนให้มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเกิดความก้าวหน้า และมีความสุขในการปฏิบัติงานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

2.2 เพื่อพัฒนาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร

3.2 ได้แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ได้อย่างเหมาะสม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ศรีสะเกษ ยโสธร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีจำนวน 352 คน โดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูป ของ Krejcie and Morgan และการใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนจากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 3 โรงเรียนโรงเรียนละ 2 คน รวม 6 คน จากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูโดยการสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง จากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาในระยะที่ 1 มาออกแบบยกวาง แนวการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และ แบบประเมินแนวทางที่ยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ที่ผ่านการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความสอดคล้อง

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการสร้าง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้าน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการสร้างแรงจูงใจใน การปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการจำเป็นของการ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 2)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 3)ด้านค่าตอบแทน 4)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และ 5)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามลำดับ

5.2 ผลการพัฒนาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน 2)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ 3)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 4)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 5)ด้านค่าตอบแทน ทั้ง 5 ด้าน มีแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู รวมทั้งสิ้น 45 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 และเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 การเสริมสร้างแรงจูงใจด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีการประเมินประสิทธิภาพ หรือสมรรถนะของครูก่อนมอบหมายให้ปฏิบัติ นำผลการประเมินมาวางแผนการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ ความสามารถและความสนใจของครูหรือเปิดโอกาสให้ครูได้เลือกปฏิบัติงานที่ตรงกับความสนใจและความถนัดมีการจัดครูที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันอยู่ด้วยกัน จากนั้นในการมอบหมายงานผู้บริหารสถานศึกษาต้องอบรมสร้างความเข้าใจให้ครูได้รู้ขอบข่ายบทบาทหน้าที่ของงาน ตลอดจนมีการส่งเสริมพัฒนาครูให้ได้รับการศึกษาต่อ มีการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานทั้งด้านงานสอนและงานพิเศษให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งมีการนำครูศึกษาเรียนรู้ดูงานพัฒนาองค์ความรู้ สนับสนุนอำนวยความสะดวกครูให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ครูได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีกระตุ้นส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และมีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของครูเป็นระยะ

5.2.2 การสร้างเสริมแรงจูงใจด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตวิทยาที่ดี มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน มีการอำนวยความสะดวก จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ให้เพียงพอ กระตุ้นให้ครูมีความต้องการในการปฏิบัติงาน บริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีระบบการติดต่อสื่อสารงานที่ดีและมีประสิทธิภาพรวมทั้งจัดกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและบุคลากรในสถานศึกษา ให้มีความคุ้นเคยเพื่อให้เกิดเครือข่ายในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความตระหนักรู้องค์กรและสามัคคีกัน มีวัฒนธรรมองค์กรที่ครูต้องเคารพซึ่งกันและกัน

5.2.3 การสร้างเสริมแรงจูงใจด้านค่าตอบแทน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประชุมสื่อสารสร้างความเข้าใจ ให้ครูบุคลากรได้รับทราบหลักเกณฑ์ในการพิจารณาค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินที่ชัดเจน มีการประเมินที่เป็นคะแนนวิทยาศาสตร์ มีกระบวนการปฏิบัติที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คณะกรรมการประเมินด้วยความยุติธรรมและโปร่งใส เปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณาการเลื่อนเงินเดือนมีการดูแลพิจารณาครูทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง มีเครื่องมือที่

ชัดเจนสามารถให้ครูรับได้ว่าตนเองอยู่ในระดับใดของกลุ่ม และควรมีการพิจารณาเพิ่มค่าตอบแทนให้กับครูผู้ที่ปฏิบัติงานด้วยความอุทิศตนให้กับงานทางราชการและกลุ่มครูที่ปฏิบัติงานที่รับมอบหมายได้ดี หรือประสบผลสำเร็จนอกจากนี้ค่าตอบแทนครูนอกเหนือจากตัวเม็ดเงิน คือ ค่าตอบแทนด้วยขวัญและกำลังใจ ควรมีการยกย่องชมเชยเชิดชูเกียรติครูที่ทำความดีความชอบในโอกาสอันเหมาะสม มีการให้รางวัลให้กับครูผู้ที่มีภาระงานรับผิดชอบมาก ตลอดจนครูที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ไม่มีวันลา ผู้ที่มาปฏิบัติงานตรงเวลา ปฏิบัติหน้าที่ดีเด่น ให้ความเอาใจใส่ ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานอย่างทั่วถึงตลอดจนมีการมอบของขวัญพิเศษในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันคล้ายวันเกิด หรือให้กำลังใจไปเยี่ยมไข้เมื่อไม่สบาย เป็นต้น ซึ่งถือเป็นการแสดงออกที่เป็นค่าตอบแทนที่ไม่ใช้ตัวเงินที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างแรงใจในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

5.2.4 การสร้างเสริมแรงจูงใจด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีการบริหารงานสร้างความสัมพันธ์ในการร่วมงานของครู ให้มีความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน สร้างบรรยากาศในการทำงานให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม มีการยอมรับในผลของการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน ให้คำแนะนำครูด้วยความเป็นกันเอง ไว้วางใจครู มอบหมายงานเปิดโอกาสให้ได้ใช้ความรู้ ความสามารถแสดงออกถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพ ให้คำชมเชย ให้กำลังใจ ให้การยอมรับนับถือเมื่อปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ สร้างความตระหนักให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ให้เป็นนักวิชาการ มีความโปร่งใส รับผิดชอบต่องาน มีคุณธรรม นิตยธรรม ซื่อสัตย์ เพื่อสร้างความยอมรับนับถือ มีการกำกับติดตาม คอยอำนวยความสะดวก ที่สำคัญผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ให้ครูบุคลากรอยู่ร่วมกันแบบพี่แบบน้อง ดูแล ส่งเสริมสนับสนุน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ให้การยอมรับนับถือ หรือชื่นชม แสดงความยินดี ให้กำลังใจเมื่อประสบความสำเร็จ

5.2.5 การสร้างเสริมแรงจูงใจด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีการมอบหมายงานให้ตรงกับความรู้ ความสามารถ และความสนใจของครูมีการกำหนดเป้าหมายงานและแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีกระบวนการทำอย่างเป็นระบบ มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และขับเคลื่อนงานหรือนโยบายสู่การปฏิบัติ มีการกำกับติดตาม ส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวก ช่วยแก้ไขเมื่อเกิดปัญหา สร้างความตระหนักของครูให้รับผิดชอบต่อนหน้าที่ให้ความอิสระและความคล่องตัวในการปฏิบัติงานมีการกระตุ้นและสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สร้างความเชื่อมั่นต่อครู ผู้ปฏิบัติงานว่ามีความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้สำเร็จ ส่งเสริมการแข่งขัน ให้ครูปฏิบัติงานด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ นึกถึงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองความคาดหวังผู้ปกครอง ปฏิบัติงานด้วยจิตวิญญาณครู และเสียสละเพื่อองค์กร

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า ต้องการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 2)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 3)ด้านค่าตอบแทน 4)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และ 5)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตามลำดับซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ซึ่งมีองค์ประกอบหลายด้านที่สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย แทนทอง (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอนุบาลเมืองใหม่ชลบุรีสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เช่น ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความสำเร็จของงานและด้านลักษณะงาน และปัจจัยค่าจ้างโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านเงินเดือนสิ่งตอบแทน และด้านสภาพการทำงาน อีกทั้งสอดคล้องกับชลดาสัมครเกษตรการ และสายทิพย์ ยะฟู (2559) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่าสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมมีสภาพแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางซึ่งจะเห็นได้ว่าผลของการวิจัยในส่วนของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลาและสถานการณ์ต่างๆ บริบทของสถานศึกษา และความต้องการส่วนบุคคล ภายใต้ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่สอดคล้องกับทฤษฎีของ Maslow (นิติพล ภูตะโชติ, 2557) จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามทฤษฎีของ Herzberg (1959) มาปรับใช้ในกระบวนการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ให้ตอบสนองความต้องการของครู ในบริบทสถานศึกษาของตน เพื่อกระตุ้นสนับสนุนให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์การรวมทั้งเกิดความก้าวหน้าและมีความสุขในการปฏิบัติงานต่อไป

6.2 แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ใน การนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 และ 4.79 ตามลำดับ ทั้งนี้ แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแนวทาง คือ วิธีการหรือแนวปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดี ที่ทำให้การดำเนินงานต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น โดย

การศึกษาการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู จากสภาพปัจจุบัน สภาพอันพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภายในบริบทของพื้นที่ ซึ่งแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบโดยเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ดังนี้ 1)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 2)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 3)ด้านค่าตอบแทน 4)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ และ 5)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุมา จันทนป และ สงวน อินทร์รักษ์ (2562) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยเลขคณิตด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้ดังนี้ ด้านความก้าวหน้า ด้านความสำเร็จในงานที่ทำด้านความรับผิดชอบ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในหน่วยงาน ด้านนโยบายในการบริหาร ด้านเงินเดือนและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของหนึ่งฤทัย สายเมฆ และธัชชัย จิตรนันท์ (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 1)องค์ประกอบด้านความสำเร็จในงาน 2)ด้านองค์ประกอบการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน 3)ด้านองค์ประกอบการมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้บังคับบัญชา 4)ด้านองค์ประกอบการยอมรับนับถือ 5)ด้านองค์ประกอบเงินเดือนและค่าตอบแทน สวัสดิการ ผลการประเมินแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

โดยสรุป แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน 2)ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ 3)ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 4)ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ 5) ด้านค่าตอบแทนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของครูในบริบทสถานศึกษาของตน เพื่อปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของครู และกระตุ้นสนับสนุนให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ อันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน และบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุดขององค์การรวมทั้งเกิดความก้าวหน้า และมีความสุขในการปฏิบัติงานต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 จากการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สรุปได้ว่า ครูมีความต้องการด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการประเมินประสิทธิภาพ หรือสมรรถนะของครูก่อนมอบหมายให้ปฏิบัติ นำผลการประเมินมาวางแผนมอบหมายงานให้ตรงความถนัดของครู มอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถและความสนใจของครูหรือเปิดโอกาสให้ครูได้เลือกปฏิบัติงานที่ตรงกับความสนใจและความถนัดมีการจัดครูที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันอยู่ด้วยกัน จากนั้นในการมอบหมายงานผู้บริหารสถานศึกษาต้องอบรมสร้างความเข้าใจให้ครูได้รู้ขอบข่ายบทบาทหน้าที่ของงาน ตลอดจนมีการส่งเสริมพัฒนาครูให้ได้รับการศึกษาต่อ มีการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพการทำงานทั้งด้านงานสอนและงานพิเศษให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งมีการนำครูศึกษาเรียนรู้ดูงานพัฒนาองค์ความรู้ สนับสนุนอำนวยความสะดวกครูให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ครูได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีกระตุ้นส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ และมีการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของครูเป็นระยะ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 สถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ ให้ครูเกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เกิดการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาจุดร่วมทางความคิด เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ที่ดี

7.2.2 สถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ ให้ครูเกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม เกิดการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสวงหาจุดร่วมทางความคิด เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์ที่ดี

7.2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยให้ครูผู้สอนมีโอกาสได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ครูได้ปฏิบัติงาน ที่ตรงกับความรู้ ความสามารถ และความพึงพอใจ โดยผู้บริหารสถานศึกษาคอยกำกับ ติดตาม อำนวยความสะดวก รวมทั้งมีการสร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7.3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในวิถีใหม่ หรือยุคดิจิทัล เพื่อนำปัจจัยที่ค้นพบมาพัฒนาเป็นแนวทาง หรือโปรแกรมในการส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในวิถีใหม่ หรือยุคดิจิทัล

7.3.3 ควรศึกษากระบวนการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ด้วยตนเอง

7.3.4 ควรมีการวิจัยการนำวิธีการ การสร้างแรงจูงใจแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้เวลา 1 ปี เพื่อนำผลของการวิจัยมาพัฒนาและปรับปรุงต่อไป

8. บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย แทนทอง. (2561). การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอนุบาลเมืองใหม่ชลบุรี สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชลดา สมัครเกษตรการ และสายทิพย์ ยะฟู. (2559). แนวทางส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. การประชุมวิชาการราชภัฏนครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วันที่ 22-23 สิงหาคม 2559. 117-130.
- ชวลิต โปธินคร. (2560). รูปแบบการบริหารงานบุคคลในระบบการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ใน สำเนา เนื้อทอง (บรรณาธิการ) ระบบการใช้ครูและการบริหารงานบุคคลของครูที่เหมาะสมกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- ธารณ์ ทองงอก. (2560). ระบบการผลิตครูที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ในสำเนา เนื้อทอง (บรรณาธิการ) ระบบและรูปแบบการผลิตครูและระบบวิจัยของสถาบันผลิตครูที่เหมาะสมกับสังคมไทยและความเป็นสากล. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- นิติพล ภูตะโชติ. (2557). พฤติกรรมองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณเฑียร ชมดอกไม้. (2560). ระบบการผลิตครูที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ใน สำเนา เนื้อทอง (บรรณาธิการ) ระบบและรูปแบบการผลิตครูและระบบวิจัยของสถาบันผลิตครูที่เหมาะสมกับสังคมไทยและความเป็นสากล. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2557). ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. (2561). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561-2564 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2564. จาก https://www.secondary28.go.th/?page_id=2519#

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **รายงานการวิจัยแนวโน้มภาพอนาคตการศึกษาและการเรียนรู้ของไทยในปี พ.ศ. 2573**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี่.
- _____. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2560). **สภาวะการศึกษาไทย ปี 2558/2559 ความจำเป็นของการแข่งขันและการกระจายอำนาจในระบบการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่.
- _____. (2561). **การพัฒนากลไกขับเคลื่อนระบบการผลิตและพัฒนาครูสมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0**. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2561). **สภาการศึกษาเสวนา 2018 : รวมพลังพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่.
- _____. (2563). **สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2562 (IMD2019)**. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี่.
- หนึ่งฤทัย สายเมฆ และธัชชัย จิตรนันท์. (2563). การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม**. 7(7). 332-344.
- อรอุมา จันทนป และสงวน อินทร์รักษ์. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดนครปฐม. **วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 10(1). 378-390.
- Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. (1959). **The motivation to work**. New York : McGraw-Hill Book.

แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2*

The Guidelines for Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2

วิภาพร ลีแก้ว¹ และธรินธร นามวรรณ²

Wipaporn Leekaew¹ and Tharinthorn Namwan²

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

Mahasarakham University^{1,2}

Email : 63010581052@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 334 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2)ด้านการจัดการเรียนรู้ที่

* Received October 15, 2021; Revised November 27, 2021; Accepted November 29, 2021

เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ และ 5) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2) ความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ 3) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 5 ด้าน มีแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 33 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา; การบริหารหลักสูตร; การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study current conditions, desirable conditions, and the needs to Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2, 2) to develop guidelines of Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2. The samples were 334 school administrators and teachers under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2 and 5 experts. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and modified priority index.

The results showed that; 1. The overall opinions concerning the current and desirable conditions to Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2 were found to be at the moderate level. In addition, the desirable conditions could be observed at highest level. Furthermore, the priority need order including: 1) learning measurement and evaluation 2) learner-centered learning management 3) media use and development, innovation, technology for learning management 4) knowledge, design ability Learn 5) Curriculum creation and development. 2. The Guidelines for Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office of Udonthani Primary Educational Service Area 2 could be established consisting of five aspects as

follows: 1) Curriculum creation and development; 2) knowledge, design ability Learn; 3) learner-centered learning management; 4) media use and development, innovation, technology for learning management; and 5) learning measurement and evaluation. These five aspects could be elaborated into thirty-three detailed guidelines for Development of Curriculum Administration and Learning Management in Schools under the Office. The degree of suitability and possibility of this present of guidelines were ranked at the highest level.

Keywords : Development Guidelines; Curriculum Administration; Learning Management in Schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพ โดยคนไทยมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มีธรรมาภิบาล มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 3 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง เป็นนวัตกรรม นักคิด ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่นๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2562) การพัฒนาประเทศไทยในสภาวะการณ์โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงหรือโลกศตวรรษที่ 21 ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการเมืองของทุกประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าและพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีการกระจายอย่างกว้างขวางและไร้ขีดจำกัดทำให้ทุกประเทศในประชาคมโลกให้ความสำคัญและเร่งการพัฒนาประเทศเพื่อให้ก้าวทันกับสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงทั้งนี้ประเทศไทยโดยรัฐบาลได้กำหนดให้การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศเป็นวาระแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความสามารถของประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้วรวมทั้งมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในเวทีสากล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

การศึกษาและการเรียนรู้ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ ที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้

อย่างมีความสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ตลอดจนในเรื่องของคุณลักษณะที่พึงประสงค์พื้นฐาน คือ การจัดการศึกษาให้คนในชาติเป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO โดยในศตวรรษที่ 21 ทุกประเทศได้มีการพัฒนาและใช้หลักสูตรการศึกษาที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้ Learn to know Learn to be Learn to do เพื่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลเมืองของชาติและ Learn to Live Together เพื่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในฐานะพลโลก (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553)

สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับคำว่า “ครู” ในฐานะผู้ส่งเสริมและสรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ, 2553) ดังนั้น หนึ่งในส่วนสำคัญของการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้คือ “ครู” เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครู เป็นส่วนสำคัญ เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ (2562) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษามีความซับซ้อนทุกองค์ประกอบมีความสำคัญที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งหมดหลักสูตรที่เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งเนื่องจากหลักสูตรกำหนดเป้าหมายและวิธีการจัดการศึกษาส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนและผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยรวมจึงอาจกล่าวได้ว่าคุณภาพของผู้เรียนส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักสูตรผู้ไม่รู้ในศตวรรษที่ 21 ไม่ใช่คนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อีกต่อไปแล้วแต่เป็นคนที่ไม่สามารถเรียนรู้และถึงความรู้ที่เต็มและเรียนรู้เรื่องเดิมแบบใหม่การจัดการเรียนรู้จึงต้องเปลี่ยนกระบวนการที่กระทำหมายและเป้าหมายแบบใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพแบบใหม่ครูจึงต้องมีความรู้เรื่องกระบวนการที่จะนำหลักสูตรไปใช้เตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์โดยผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้นหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาสนับสนุนส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุดอันจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ได้แก่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดอื่นๆ เป็นต้น หน่วยงานที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นตัวกลางที่จะ

เชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาส่งเสริมการใช้และพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จโดยมีภารกิจสำคัญคือกำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่นโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับสิ่งที่เป็ความต้องการในระดับชาติพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับท้องถิ่นรวมทั้งเพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนาการพัฒนาบุคลากรสนับสนุนส่งเสริมติดตามผลประเมินผลวิเคราะห์และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน(กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2563 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ในด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ กำหนดการสอน ตามโครงสร้างรายวิชาแผนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด การจัดทำวิจัยในชั้นเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่บรรลุตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัด ตามที่หลักสูตรกำหนด และที่สำคัญ โรงเรียนไม่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอก ในมาตรฐานที่ 1 ตัวชี้วัดที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละกลุ่มสาระให้เป็นไปตามเกณฑ์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2, 2564) นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวแล้วในปีการศึกษา 2564 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ได้กำหนดกรอบนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา ในปีการศึกษา 2564 เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและการพัฒนาของเขตพื้นที่การศึกษาไปสู่เป้าหมายความเป็นเลิศทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์กร การสร้างและการพัฒนาระบบคุณภาพให้ครูเป็นครูมืออาชีพ มีความเชี่ยวชาญนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2, 2564)

จากความสำคัญและบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จึงได้สนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยมุ่งศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างและพัฒนาหลักสูตรด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2

3.2 ได้แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 และหน่วยงานอื่นที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของครู

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีจำนวน 334 คน โดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan และการใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับ ที่ผ่านการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 3 โรงเรียนโรงเรียนละ 2 คน รวม 6 คน จากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

ในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง จากนั้นนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาในระยะที่ 1 มาออกแบบยกร่างแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและแบบประเมินแนวทางที่ยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดส่วนความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2)ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3)ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 4)ด้านความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ และ 5)ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรตามลำดับ

5.2 ผลการพัฒนาแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ประกอบด้วย 5 ด้าน 1)การสร้างและพัฒนาหลักสูตร 2)ความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ 3)การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4)การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 5)การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 5 ด้าน มีแนวทางการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 33 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับความสำคัญของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา เรียงตามลำดับขององค์ประกอบดังต่อไปนี้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงส่งผลต่อความต้องการจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ซึ่งจากงานวิจัยของ ชฎาพร สีหาวงค์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 สภาพปัจจุบันของการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ด้านความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการ บริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวนีย์ แสงใส (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูการศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.ตำบล จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่าผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบล โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน สภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู กศน.ตำบล โดยรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

6.2 แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 และ 4.88 ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และเมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้น พบว่าผู้วิจัยมีการนำเอาข้อมูลจากระยะที่ 1 ผสมกับข้อเสนอแนะมาเป็นข้อมูลในการสร้างแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 อีกทั้งองค์และกอบการดำเนินงาน วิธีดำเนินการ และผลการประเมิน ทำให้สามารถตัดสินใจในการประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมานั้นมีความเหมาะสม เป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ น้ำฝน ชื่นชม (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผลการวิจัยสรุปว่าผลของการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษามีความเหมาะสม ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

โดยสรุปแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของครู เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด และมีประสิทธิภาพต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 จากการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สรุปได้ว่า มีความต้องการด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากที่สุด ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไปเพราะจะทำให้การจัดการเรียนรู้ของครูมีความโดดเด่นและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนได้

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามองค์ประกอบ ซึ่งส่งผลให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ได้ และแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 มีองค์ประกอบหลัก 5 ด้านและมีตัวชี้วัด 33 ตัวชี้วัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้จริงนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้ตระหนักถึงเป้าหมายของโรงเรียนและพร้อมมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารสถานศึกษาต่อไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่ห้องเรียน

7.3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ครูนำกระบวนการ PLC เข้ามาเพื่อใช้พัฒนาหลักสูตรสู่เป้าหมายที่กำหนด

7.3.3 ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลการนำความรู้ความเข้าใจ และทักษะปฏิบัติการไปใช้อย่างคงทนและพัฒนาต่อไป

8. บรรณานุกรม

- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2562). หลักสูตรฐานสมรรถนะ. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2564. จาก <http://academic.obec.go.th/otherdetail.php?id=104>
- ชฎาพร สีหวางค์. (2560). การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- น้ำฝน ชื่นชม. (2560). การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 7. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วราภรณ์ สามโกเศศ และคณะ. (2553). ข้อเสนอแนะทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสุขภาวะคนไทย. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. (2564). นโยบายมาตรการและแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาปีการศึกษา 2564. อุดรธานี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2.

- _____. (2564). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2563. อุดรธานี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค,
- _____. (2561). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากลปี2561(IMD 2018). กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 (ฉบับย่อ). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ
- สำนักงานสํานักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553). แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพ. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). เอกสารประกอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 : แนวทางปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- เสาวนีย์ แสงใส. (2561). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.ตำบล จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

**แนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1***

**The Guidelines to Develop Academic Administration toward the
Quality School under Karasin Primary Education
Service Area Office 1**

อภิชญา สังกะคำ¹ และธรินธร นามวรรณ²

Apichaya Sangkakhom¹ and Tharinthorn Namwan²

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

Mahasarakham University^{1,2}

Email : Apichaya.18022537@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนคุณภาพ และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จากสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 293 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียน

* Received October 14, 2021; Revised November 27, 2021; Accepted November 29, 2021

คุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนา; การบริหารงานวิชาการ; โรงเรียนคุณภาพ

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the current condition Desirable conditions and needs the necessity of academic administration to become a quality school of educational institutions under Karasin Primary Education Service Area Office 1, 2) to develop guidelines for the development of academic administration to schools Quality and for information on to be used in academic administration to become a quality school of educational institutions under Karasin Primary Education Service Area Office 1. The sample group consisted of school administrators and teachers. 293 people from educational institutions under Kalasin Primary Educational Service Area Office 1 were obtained and 5 experts. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation and modified priority index.

The results showed that; 1. The current condition Desirable conditions the necessity of academic administration to become a quality school under Karasin Primary Education Service Area Office 1 overall is moderate. The aspect with the highest average was the development of quality assurance systems. Internal and educational standards, as for the desirable conditions of academic administration to becoming a school. The overall quality is at the highest level. The aspect with the highest mean was the development of the learning process. 2. Guidelines for the development of academic administration towards quality schools Under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 1, overall, the appropriateness was at the highest level. and the possibility is at the highest level.

Keywords : Development Guidelines; Academic Administration; Quality School

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

โลกาภิวัตน์เป็นยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรงและกว้างขวาง ปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคใดในโลกย่อมส่งผลกระทบต่อไปได้ทั่ว ปัญหาต่างๆ ยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้นและยากที่จะแก้ไขจึงต้องเตรียมบุคลากรให้มีความสามารถรับมือได้กับปัญหาที่ยุ่งยากมากมายเหล่านั้น ดังนั้น การศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยพัฒนาเยาวชนคนไทยให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์(Creativity) คิดระดับโลกได้(Global Thinking) มีความสามารถในการจูงใจ(Influence) เปิดเผย(Openness) อุทิศตนให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม(Dedication) มุ่งมั่นบริหารจัดการองค์กรและประเทศชาติให้อยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน(Focus on Sustainability) นอบน้อมถ่อมตน(Humility) ยึดถือความเป็นธรรม(Fairness) มีความซื่อสัตย์สุจริต(Integrity) และจะต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงสร้างเครือข่ายกับผู้อื่นได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555)

บทบาทสำคัญของการศึกษาจึงเป็นเรื่องของการวางรากฐานให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่มั่นคง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรมตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 23 ที่กล่าวว่า "การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ บูรณาการตามความเหมาะสม เพื่อประยุกต์ใช้ความรู้และนำมาพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข" ซึ่งเชื่อมโยงรวมถึงในมาตรา 24 ที่ระบุว่า "การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยผสมผสานสาระความรู้ต่างๆ ให้ได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ทุกเวลา ทุกสถานที่โดยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่าย" เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา แต่สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา กลับพบว่าคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยส่วนมากยังอยู่ในระดับต่ำมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าระดับความรู้และการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษามีทิศทางที่ดีขึ้นก็ตาม จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาเด็กไทยให้ดีขึ้นในด้านการศึกษา (มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร, 2553)

โรงเรียนจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนและผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี กับนานาประเทศได้ ความคาดหวังด้านการศึกษาของคนไทยและสังคมไทย คือ ต้องการให้สถานศึกษามีคุณภาพทั่วแผ่นดินไทย เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ มีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (อรุณ จันทวานิช, 2547) โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมาย ให้มีหน้าที่สร้าง

และพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพมีจิตใจเมตตา กรุณา รัก และเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มีความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามในสังคม สามารถพึ่งตนเอง และเป็นที่พึ่งของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (สงบ ประเสริฐพันธุ์, 2543) โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุดในการนำหลักการและนโยบายของการจัดการศึกษาไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ การจัดการศึกษาจะเกิดผลดีมีคุณภาพตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการและการดำเนินการของโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สัมผัสกับตัวนักเรียนผู้รับการศึกษาโดยตรง (ลีปพนนท์ เกตุทัต, 2542) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องสร้างองค์การของตนให้เป็นองค์การที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อทำหน้าที่เป็นโรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนและผลิตกำลังคนให้มีศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศให้สามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี กับนานาชาติ ประเทศได้ ความคาดหวังด้านการศึกษาของคนไทยและสังคมไทย คือ ต้องการให้สถานศึกษามีคุณภาพ ทั่วแผ่นดินไทย เป็นสถานศึกษาที่ให้บริการทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ มีขีดความสามารถในการแข่งขัน มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความสุข (อรุณ จันทวานิช, 2547) โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมาย ให้มีหน้าที่สร้างและพัฒนาคน ให้เป็นมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพมีจิตใจเมตตา กรุณา รัก และเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มีความคิดที่จะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามในสังคม สามารถพึ่งตนเอง และเป็นที่พึ่งของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (สงบ ประเสริฐพันธุ์, 2543) โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีความสำคัญที่สุดในการนำหลักการและนโยบายของการจัดการศึกษาไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมและมีคุณภาพ การจัดการศึกษาจะเกิดผลดีมีคุณภาพตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการและการดำเนินการของโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สัมผัสกับตัวนักเรียนผู้รับการศึกษาโดยตรง (ลีปพนนท์ เกตุทัต, 2542) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนจะต้องสร้างองค์การของตนให้เป็นองค์การที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อทำหน้าที่เป็นการความรู้ พัฒนาความรู้ พัฒนาความคิด และพัฒนาศักยภาพกาจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบข่ายและกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐที่สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาได้ใช้เป็นแนวทางในการบริหารและการจัดการสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างใหม่ ที่ให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไปมากขึ้นและดำเนินการได้อย่างคล่องตัวซึ่งงานวิชาการประกอบด้วย การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นการวางแผนงานด้านวิชาการ

การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจาย อำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด ให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดย อิสระ คล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 17 ด้าน คือ การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นการวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ งานด้านวิชาการของสถานศึกษา การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา และการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เป็นหน่วยงานที่บริหารและจัดการศึกษา ให้บริการด้านการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นปฐมวัย ระดับชั้นประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 171 โรงเรียน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา 4 ขนาด ดังนี้ สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 117 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 51 โรงเรียน สถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 1 โรงเรียน และสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรง จำแนกตามกลุ่มพัฒนาคุณภาพความเป็นเลิศทางการศึกษาได้ จำนวน 17 กลุ่ม มีภารกิจเร่งด่วนในการพัฒนาด้านวิชาการ ทั้งด้านคุณภาพของสถานศึกษาและด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยด้านคุณภาพของสถานศึกษาใน

สังกัดต้องมีการดำเนินการพัฒนาให้มีความเข้มแข็งด้านงานวิชาการให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพและประสิทธิภาพควบคู่กันไป กล่าวคือ ต้องส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งได้เกณฑ์มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนดภายใต้การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพแต่อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานด้านวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 ยังประสบปัญหาด้านงานวิชาการเนื่องจากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย เช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนรวมถึงปัญหาของสถานศึกษาและบุคลากรภายในสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริการงานวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาแล่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถได้ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นงาน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ส่วนด้านบุคลากรทางการศึกษาต้องมีการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการจัดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ตามหลักสูตรกำหนดโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งสู่มาตรฐานวิชาชีพและมีวิทยฐานะสูงขึ้นที่สอดคล้องกับคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการบริหารงานบุคคล ให้เอื้อต่อการยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริงและใช้มาตรการจูงใจเพื่อยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกระดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1, 2563)

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องตระหนัก และให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการดังกล่าวจึงจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพอันพึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคพื้นดิน เขต 1 ให้ครอบคลุมทั้งงานวิชาการ ตามกรอบแนวคิด เพื่อจะได้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเป็นแนวทางสำหรับการบริหาร งานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1

2.2 เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนคุณภาพ และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

3.2 ได้แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ซึ่งเป็นใช้การวิจัยผสมผสานวิธี(Mixed Methods Research) ในรูปแบบการวิจัยแบบแผนเชิงอธิบาย(Explanatory Design) ระหว่างการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection) ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ(Quantitative Data Collection) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 จำนวน 171 โรงเรียน จำนวนผู้บริหารและครูผู้สอน 1,223 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 293 คน จาก 171 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูป Krejcie & Morgan และดำเนินการสุ่มแบบสัดส่วนและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ และนำผลการสัมภาษณ์มาพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

กาฬสินธุ์ เขต 1 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นของการความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1)ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2)ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 3)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 4)ด้านการนิเทศการศึกษา 5)ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา 6)ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 7)ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

5.2 ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่โรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 มีองค์ประกอบ 7 ด้าน 42 ตัวบ่งชี้ 42 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็นซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ 1)โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2)โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียนเพื่อฝึกทักษะ กระบวนการคิดการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการปฏิบัติจริง 3)โรงเรียนมีการส่งเสริมให้นักเรียนรักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องให้ผสมผสานกับความรู้ต่างๆ อย่างสมดุลกันและมีการปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระกิจกรรม 4)โรงเรียนมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5)โรงเรียนมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม 6)โรงเรียนมีจุดหมายชัดเจน เชื่อมโยงถึงวัตถุประสงค์ใน

ชั้นเรียน การปฏิบัติและการติดตามผล 7)โรงเรียนมีการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในโรงเรียน 8)โรงเรียนมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับโรงเรียนและองค์กรอื่น 9)โรงเรียนมีการแนะนำ

5.2.2 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน ได้แก่ 1)โรงเรียนมีระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลที่ถูกต้องและชัดเจน 2)โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดและประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3)โรงเรียนมีการส่งเสริมการให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติ และผลงาน 4)โรงเรียนมีการเทียบโอนความรู้ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากโรงเรียนอื่น สถานประกอบการ และอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน 5)โรงเรียนมีการวัดประเมินผลที่หลากหลายเพื่อวัดคุณภาพผู้เรียนตลอดการเรียนรู้ 6)โรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนกับทุกภาคส่วน เพื่อทำความเข้าใจที่ตรงกันทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

5.2.3 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ของสถานศึกษา ได้แก่ 1)ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) เพื่อศึกษาตัวชี้วัด องค์กรประกอบและโครงสร้างหลักสูตร 2)โรงเรียนมีหลักสูตรโรงเรียนที่มีความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรกับวิสัยทัศน์เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน และระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม 3)โรงเรียนมีการกำหนดภารกิจเป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ต่างๆ การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน การนิเทศหลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร 4)โรงเรียนมีการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการจนเกิดคุณภาพ 5)โรงเรียนมีการวางแผนด้านพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ประชุมและวางแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยครูทุกคนและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ทราบถึงการเลือกลำดับเนื้อหาแต่ละกลุ่มสาระให้มีความทันสมัย น่าสนใจและเหมาะสมประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อเห็นชอบและอนุมัติการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สร้างและพัฒนาหลักสูตรนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ 6)โรงเรียนมีการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 7)โรงเรียนมีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2.4 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการนิเทศการศึกษา ได้แก่ 1)โรงเรียนมีระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนและการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับโรงเรียน 2)โรงเรียนมีการติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบ

และกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของโรงเรียน 3)โรงเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนกับโรงเรียนอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศภายใน เขตพื้นที่การศึกษา 4)โรงเรียนมีการจัดทำระเบียบการนิเทศการศึกษาขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของ สถานศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความกระตือรือร้นในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น 5)โรงเรียนมี การดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบอย่างชัดเจน เน้นการมีส่วนร่วมและยอมรับปรับปรุงการสอนของ ตนเอง

5.2.5 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ได้แก่ 1)โรงเรียนมีงานวิจัยการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพงาน วิชาการในภาพรวมของโรงเรียนปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และ ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ 2)โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ครูศึกษาวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้แต่ละกลุ่มสาระการ เรียนรู้ 3)ส่งเสริมให้ครูมีการศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนางานวิชาการของโรงเรียน การเผยแพร่ผลการวิจัยผลการพัฒนาเกี่ยวกับงานวิชาการในโรงเรียนให้กับโรงเรียน บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นได้รับทราบ 4)โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยและวางแผน การทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

5.2.6 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ได้แก่ 1)โรงเรียนมีเกณฑ์การประเมินเป้าหมายความสำเร็จ ของโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของกระทรวงเป้าหมาย ความสำเร็จของพื้นที่การศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2)โรงเรียนมี แผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของ โรงเรียน 3)โรงเรียนมีการดำเนินการพัฒนาตามแผนและติดตามตรวจสอบ 4)โรงเรียนมีการนำผลการ ประเมินคุณภาพภายใน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5)โรงเรียนควรมีการพัฒนาระบบประกัน คุณภาพการศึกษาให้มีการพัฒนาและเข้มแข็ง มีการวางแผนร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู ทุกคน ชุมชน ผู้ปกครอง 6)มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจัดทำแผนที่สอดคล้อง นโยบาย สพฐ. สพป. โดยคำนึงถึงบริบทและความจำเป็นของผู้เรียน ดำเนินการตามแผนและมีการ ตรวจสอบคุณภาพภายในและจัดทำรายงานประจำปีและรายงานผู้ที่เกี่ยวข้อง

5.2.7 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ด้านการพัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้แก่ 1)โรงเรียนมีการศึกษา วิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ 2)โรงเรียนมีผลงานที่เกิดจากการส่งเสริมให้ครู ผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอนจนเกิดความร่วมมือในการผลิต จัดทำ พัฒนาและการใช้ สื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการกับโรงเรียน บุคคลรอบครัว

องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น 3)โรงเรียนมีสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างเพียงพอ 4)โรงเรียนมีสื่อ/อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัยที่เพียงพอ 5) โรงเรียนมีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ ปะนามะเก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษาวิจัยทำให้ได้องค์ประกอบในการบริหารงานวิชาการ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1)การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2)ด้านการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3)ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4)ด้านการนิเทศการศึกษา 5)ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6)ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7)ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 8)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

6.2 แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 และเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 ตามลำดับทั้งนี้ แนวคิดหลักการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าแนวทาง คือ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จะต้องการให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งภารกิจในงานวิชาการนั้น สถานศึกษาต้องสามารถที่จะปฏิบัติให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ส่งผลต่อนักเรียนเป็นผลผลิตของสถานศึกษาโดยตรง โดยการดำเนินงานให้ได้ผลนั้นต้องอาศัยกระบวนการที่มีคุณภาพทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา เป็นแนวทางทำให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ นอกจากนี้งานวิจัยอาจเป็นประโยชน์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานบริหารวิชาการให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อความก้าวหน้าของระบบการศึกษาไทยต่อไปในอนาคต โดยการศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการ จากสภาพปัจจุบัน สภาพอันพึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นภายในบริบทของพื้นที่ ซึ่งแนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบโดยเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ดังนี้ ลำดับที่ 1 การนิเทศการศึกษา ลำดับที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ลำดับที่ 3 ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ลำดับที่ 4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ลำดับที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา ลำดับที่ 6 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และลำดับที่ 7 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งสอดคล้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิรินทร์ ปะนามะเก (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษวิจัยทำให้ได้องค์ประกอบในการบริหารงานวิชาการ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1)การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2)ด้านการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3)ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4)ด้านการนิเทศการศึกษา 5)ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 6)ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7)ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 8)ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

โดยสรุป แนวทางการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ นั่นคือ การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จะต้องทำให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งภารกิจในงานวิชาการนั้น สถานศึกษาต้องสามารถที่จะปฏิบัติให้ได้ผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ส่งผลต่อนักเรียนเป็นผลผลิตของสถานศึกษาโดยตรง โดยการดำเนินงานให้ได้ผลนั้นต้องอาศัยกระบวนการที่มีคุณภาพทำให้บุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาร่วมกัน แนวทางทำให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนา บริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา นอกจากนี้งานวิจัยอาจเป็นประโยชน์ให้ผู้ใช้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาใช้เป็นข้อมูลและเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานบริหารวิชาการให้มีประสิทธิภาพ และเพื่อความก้าวหน้าของระบบการศึกษาไทยต่อไปในอนาคต ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียนด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้กับผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคพื้นดิน เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผลการศึกษา สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารสถานศึกษาครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการดำเนินการเพื่อก่อให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นในทุกๆ ด้าน สำหรับสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานในระดับน้อยสุด คือ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนควรตระหนัก และให้ความสำคัญให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการ พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูและสถานศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพบุคลากรทุกคนมี ความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเป็นตัวกลางสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้ก้าวทันโลกของการ เปลี่ยนแปลง และเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ผลจากศึกษาสภาพพึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับ องค์ประกอบ ที่พึงประสงค์มากที่สุดคือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมี การบริหารงานออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับตัวชีวิตมีความทันสมัยและสร้างสรรค์เน้นการจัดการ เรียนรู้ที่หลากหลาย เลือกเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ลงสู่แผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ผู้เรียนจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความยืดหยุ่นสามารถปรับใช้ตาม สถานการณ์อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามตัวชีวิต เลือกใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่างๆของผู้เรียนสอดคล้องกับวัย ความต้องการของผู้เรียน และชุมชนมี การประเมินผลแผนการจัดการเรียนรู้และนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นโดยผู้เรียนมีส่วนร่วม ประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูออกแบบเพื่อนำไปสู่ การพัฒนากระบวนการศึกษา และองค์ประกอบอื่นๆ อีกทั้ง 7 องค์ประกอบ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาวิจัยความคิดเห็นของครู บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุม

7.3.2 ควรศึกษาวิจัยบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1

7.3.3 ควรมีการศึกษาวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่เป็นต้นแบบหรือประสบความสำเร็จในด้านการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ

8. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2555). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2555**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- มิ่งขวัญ กิตติวรรณกร. (2553). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน วัฒนธรรมโรงเรียน และพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูที่มีผลต่อคุณลักษณะด้านการเรียนรู้ของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วัชรินทร์ ปะนามะเก. (2558). **การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สงบ ประเสริฐพันธ์. (2543). **ร่วมกันสร้างสรรค์คุณภาพโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. (2563). **แผนปฏิบัติการงบประมาณประจำปี 2563**. กาฬสินธุ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). **แนวทางการกระจายอำนาจบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ลีปนันท เกตุทัต. (2542). **การพัฒนาการวิจัย : สร้างสรรค์ปัญญาพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : ประชาคมวิจัย.
- อรุณ จันทวานิช. (2547). **แนวทางการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. สำนักนโยบายและแผนการพัฒนการศึกษา สกศ.

การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์*

Developing Teamwork Guidelines of Teachers in Schools under
The Secondary Educational Service Area Office Buriram

ปกรณ์พัฒน์ ศิริพินยวงศ์¹ และธรินธร นามวรรณ²

Pakornphat Siriphinyawong¹ and Tharinthorn Namwan²

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

Maharakham University^{1,2}

Email : 63010581030@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 103 คน และครูจำนวน 241 คน รวม 344 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด มีความต้องการจำเป็นเมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก และด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ ตามลำดับ 2. แนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ 45 แนวทางโดยผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การพัฒนา; แนวทาง; การทำงานเป็นทีม

* Received October 15, 2021; Revised November 28, 2021; Accepted November 29, 2021

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to investigate the current situation, the desirable condition and the necessity of teachers' teamwork in schools under The Secondary Educational Service Area Office Buriram, 2) to develop guidelines for teamwork of teachers in schools under The Secondary Educational Service Area Office Buriram. There are 344 participants including 103 principals and 241 teachers. The five-rating scale questionnaire, the semi-structured interview and the evaluation of the possibility. The statistics used in this research is average, standard deviation and modified priority index.

The results showed that; 1. The current situation of teachers' teamwork in schools under The Secondary Educational Service Area Office Buriram rates at a low level. The overview desirable condition in each aspect of teacher's teamwork in schools under The Secondary Educational Service Area Office Buriram rates at a high level. The Priority Needs Index when considering each aspect from the highest to the lowest value is communication, participation and cooperation, set objectives and goals, trust among the members, and leadership and role, respectively. 2. Developing teacher's teamwork guidelines had the highest level assessment results of suitability and possibility. There are 5 elements 45 guidelines for developing teacher's teamwork in schools.

Keywords : Development; Guidelines; Teamwork

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านของศาสตร์แห่งความรู้ และศิลปะแห่งการดำรงชีวิต มนุษย์มีการติดต่อสื่อสารที่กว้างขวาง ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีวิตสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนภายในกลุ่มองค์กร ผู้บริหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องบริหารองค์การให้มีการทำงานเป็นทีมที่ดีเพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีศักยภาพสูง สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์การมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 52 ความว่า ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิต และพัฒนาครู คณาจารย์

รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) สัมพันธ์กับคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาในทุกกระดับและทุกระบบหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันแสดงถึงคุณภาพของการศึกษา เพื่อผู้เรียนจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า (จิตติมา วรณศรี, 2552)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการตามโครงการไทยเข้มแข็งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องของการยกระดับคุณภาพครูทั้งระบบ โดยจัดระบบพัฒนาครูเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาครูรายบุคคล ซึ่งมีกรอบความคิดมาจากแนวคิดของ McClelland นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard ที่ได้อธิบายไว้ว่า สมรรถนะเป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้(Knowledge) ทักษะ(Skills) ความสามารถ(Ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน(Other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่นๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย(Traits) ภาพลักษณ์ภายใน(Self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม(Social role) และได้สังเคราะห์สมรรถนะของครู ประกอบไปด้วย สมรรถนะหลัก(Core competency) มีองค์ประกอบ 5 สมรรถนะ คือ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู และสมรรถนะประจำสายงาน(Functional competency) มีองค์ประกอบ 6 สมรรถนะ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียนการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู และการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) รวมไปถึงการพัฒนาผู้ที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพครู คณะกรรมการคุรุสภาได้ออกประกาศคณะกรรมการคุรุสภา กำหนดรายละเอียดสาระความรู้ และสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า มาตรฐานความรู้ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1)การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก สังคม และแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2)จิตวิทยา พัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาให้คำปรึกษาในการวิเคราะห์ และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 3)เนื้อหาวิชาที่สอนหลักสูตร ศาสตร์การสอน และเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ 4)การวัด ประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียน 5)การใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6)การออกแบบและการดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ 2 ด้าน ประกอบด้วย 1)การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู 2)การปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู (ราชกิจจานุเบกษา, 2563)

การทำงานเป็นทีม(Team work) เป็นสมรรถนะหลักของครูที่มีความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา เพราะการทำงานต่างๆ ล้วนต้องอาศัยการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนเสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธ์ภาพของสมาชิกตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) การทำงานเป็นทีมเป็นเรื่องที่หน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้บริหารยุคโลกาภิวัตน์ตระหนักถึงความสำเร็จในงานมิได้เกิดจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง แต่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในองค์กร (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2538) นอกจากนี้การทำงานเป็นทีมมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการทำงานภายในองค์กรหรือหน่วยงานให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังช่วยให้งานที่ซับซ้อนสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิตติยา รัตนะ, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 66 แห่ง แบ่งกลุ่มบริหารจัดการโดยจำแนกเป็นสหวิทยาเขต จำนวน 9 วิทยาเขต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์, 2563) ในหนึ่งสหวิทยาเขตมีสถานศึกษาตั้งแต่สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าการทำงานแบบกลุ่มสหวิทยาเขตเพื่อช่วยเหลือกันทางด้านการศึกษาไม่ได้มีผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษามากนัก ในแต่ละสถานศึกษายังคงมีการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ส่งผลถึงคุณภาพ และผลลัพธ์ทางการศึกษาที่แตกต่างกัน เห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ผลสัมฤทธิ์ทางการทดสอบระดับชาติของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้การศึกษา เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า สภาพปัจจุบันสมรรถนะการทำงานเป็นทีม ด้านการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและสนับสนุน เพื่อนร่วมงานและด้านการเสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม และด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาการทำงานเป็นทีมขององค์กร และยังได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครู ใช้ระยะเวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงควรเลือกช่วงเวลา และมีการกำหนดกรอบของการติดตามหรือรูปแบบการรายงานผลการศึกษาด้วยตนเองหรือการบูรณาการในการทำงานในสถานศึกษา (ฉลาด ปัสสาสัย, 2563) ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อจำกัดด้านเวลา การติดตาม และการบูรณาการในการทำงานจริงในสถานศึกษา

จากบทบัญญัติ สภาพปัญหาในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมและนำไปปรับใช้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

2.2 เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

3. ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เพื่อนำไปพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

3.2 ได้แนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ และหน่วยงานอื่นที่สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของครู

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะของการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 103 คน และครู จำนวน 241 คน รวม 344 คน ได้มาโดยวิธีกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ ของ Krejcie and Morgan ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นชั้นภูมิ(Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม และใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย(Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า(Rating scale) 5 ระดับ ที่ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในสถานศึกษา จำนวน 9 คน จากสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ(Best practice) ในการพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และร่างแนวทาง จากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินร่างแนวทาง ยืนยันความเหมาะสม และความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงาน เป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ สภาพปัจจุบันของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาราย ด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดไปต่ำที่สุด ดังนี้ ด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ ด้านการไว้วางใจกัน ของสมาชิก ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ และด้านการสื่อสาร ตามลำดับ มีสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (\bar{X} = 4.74) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงที่สุดไปต่ำที่สุด ดังนี้ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความ ร่วมมือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน และด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ และมีความ ต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้าน การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ด้านการไว้วางใจกัน ของสมาชิก และด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ ตามลำดับ

5.2 ผลการพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้แนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1)ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และ เป้าหมายร่วมกัน 2)ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ 3)ด้านการสื่อสาร 4)ด้านภาวะผู้นำและ บทบาทหน้าที่ และ 5)ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก รวมทั้งสิ้น 45 แนวทาง มีผลการประเมินความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็น ทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า สภาพปัจจุบันของ

การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้านขององค์ประกอบ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาต่ำที่สุด คือ ด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ และด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีความแตกต่างกันในแต่ละขนาดของสถานศึกษา กล่าวคือในสถานศึกษาแต่ละแห่งมีจำนวนครู และบุคลากรแตกต่างกันขณะที่ภารกิจบทบาทและหน้าที่ที่มีจำนวนมากเท่ากัน ส่งผลให้มีสภาพปัจจุบันด้านการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลาดปัสสาสัย (2563) ที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้าโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่าสภาพปัจจุบันของสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านการให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย อยู่ในระดับน้อย ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม อยู่ในระดับน้อย และด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย อยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษายังขาดแนวทางในการทำงานเป็นทีมที่เหมาะสม เช่น กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือระหว่างสมาชิก การสื่อสารที่เหมาะสม ภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ และการไว้วางใจกันของสมาชิก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา เล็งเห็นว่าบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำงานเป็นทีม จึงได้มีกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกอย่างละเอียดในรูปแบบของคำสั่งหรือพรรณนางานเป็นตัวกำกับ ซึ่งก่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับที่สูงกว่าองค์ประกอบด้านอื่นๆ การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านขององค์ประกอบ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาต่ำที่สุด คือ ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน และด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีความต้องการที่จะพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์ประกอบ การไว้วางใจกันของสมาชิก การสื่อสาร การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน และภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่นั้น มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่

ความสำเร็จ ส่งผลให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา เพราะทุกการทำงานจำเป็นที่จะต้องอาศัยการดำเนินงานของสมาชิกที่ประสานสอดคล้องกันเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับ ลำเทียน เฝ้าอาจ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอเมืองตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบของการทำงานเป็นทีมไว้ 6 องค์ประกอบ คือ การปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารอย่างเปิดเผย การมีส่วนร่วม การมีเป้าหมายเดียวกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนการยอมรับนับการศึกษาความต้องการจำเป็นของการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า เมื่อพิจารณาเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก และด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูในสถานศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำงานเป็นทีมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการบรรลุความสำเร็จของสถานศึกษา อีกทั้งการทำงานเป็นทีมจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จ เพราะกระบวนการดำเนินงานที่มีคุณภาพของครูในสถานศึกษาจะส่งผลโดยตรงกับผู้เรียน สอดคล้องกับ ฉลาด ปัสสาสัย (2563) ที่ได้ศึกษาลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ด้านการปรับตัวเข้ากับกลุ่มคนหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย ด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตาม ด้านการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน และด้านการเสริมแรงให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นที่มากที่สุดคือ การสื่อสาร สะท้อนให้เห็นว่าการทำงานเป็นทีมจำเป็นจะต้องพัฒนาการสื่อสารให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพจึงจะส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา

6.2 การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้การทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาแต่ละสถานศึกษายังมีความแตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา และความเหมาะสมของปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาต้องมีกระบวนการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษาที่เหมาะสม รายละเอียดอภิปรายได้ ดังนี้

6.2.1 ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุมเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ศึกษาวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในรอบปี สามปีและห้าปีของสถานศึกษาเพื่อประเมินจุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา โอกาส และอุปสรรคของสถานศึกษานำไปสู่การ

กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และลงมติแนวทางการปฏิบัติงานของสถานศึกษา และเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้พิจารณาเห็นชอบ สมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนการดำเนินการ มีส่วนร่วมดำเนินการ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษา กำหนดงาน บทบาทหรือภารกิจที่สอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล สมาชิกกำหนดวิธีการปฏิบัติตนปฏิบัติงาน กำหนดช่วงเวลาดำเนินการส่วนบุคคล ที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสถานศึกษา จัดให้มีการตอบแทน ให้กำลังใจ หรือแบ่งผลประโยชน์แก่คณะดำเนินงานดำเนินกิจกรรมอย่างทั่วถึงมีความเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันมีความสำคัญในการทำงานเป็นทีม จำเป็นที่จะต้องสร้างความกระจ่างให้เกิดขึ้นในทีม สมาชิกเพื่อการร่วมมือและการทำงานที่ราบรื่น จนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประหยัด ชำนาญ (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางต้องมีกระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทีม สมาชิกที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทีม มีกระบวนการเผยแพร่เป้าหมายลงสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึง มีกระบวนการวางแผนการดำเนินงานของทีมเพื่อให้สำเร็จบรรลุผลตามเป้าหมายในช่วงเวลาที่กำหนด บุคลากรทุกคนรับทราบให้การยอมรับและปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการแต่งตั้งคณะทำงานและคณะกรรมการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนนำผลการประเมินตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้มาชี้แจงเพื่อพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

6.2.2 ด้านการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ สถานศึกษาควรจัดให้มีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ให้กับสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การติดตามการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความคิดเห็น ทศนคติต่อประเด็นปัญหาและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขอย่างเหมาะสม โดยมีฝ่ายบริหารเป็นฝ่ายสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของสมาชิก รับฟังความคิดเห็น ไม่ละเลยการแสดงออกทางความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความเอาใจใส่ ในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของสมาชิก เพื่อดึงเอาศักยภาพของสมาชิกร่วมในการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ไม่บังคับให้สมาชิกปฏิบัติงานที่ขัดต่อธรรมชาติของบุคคล และปฏิบัติงานสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา สังเกตพฤติกรรมการทำงานของสมาชิกในสถานศึกษา จัดให้มีการแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกันระหว่างสมาชิก ในรูปแบบการเรียนรู้ทางวิชาชีพ(PLC) จัดให้มีกิจกรรมขจัดความขัดแย้ง จัดให้มีการบริหารความเสี่ยงที่

เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน จัดให้มีการมอบรางวัล ผลประโยชน์ตอบแทน หรือการชมเชย ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือ จะดึงเอาศักยภาพของสมาชิกในสถานศึกษาออกมาได้อย่างเต็มที่ ส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ตลอดจนส่งผลดีต่อผู้เรียนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิตารีย์ สุขบุตร (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่านจเรณู พบว่า การมีส่วนร่วมในที่ประชุม การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่างการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในองค์กร การมีส่วนร่วมตัดสินใจแนวทางในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในการจัดกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญของสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครู

6.2.3 ด้านการสื่อสาร สถานศึกษาควรมีกระบวนการสื่อสารที่เหมาะสม เปิดเผย จริงใจไม่สื่อสารกำกวมที่ต้องให้ผู้รับสารต้องตีความ สร้างบรรยากาศของการประชุมวางแผนการดำเนินการให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีกระบวนการสื่อสารทางตรงและการสื่อสารผ่านช่องทางที่ไม่ระบุตัวตนการสื่อสารในที่ประชุมจะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมากระชับเหมาะสมต่อเวลา และสถานการณ์สื่อสารด้วยการพูดหรือการแสดงออกทางกายอย่างสุภาพ เหมาะสมกับคุณวุฒิ วัยวุฒิของสมาชิก มีความเคารพซึ่งกันและกัน และให้เกียรติต่อสมาชิกอยู่เสมอ การสื่อสารจะต้องคำนึงถึงระดับของภาษาที่เหมาะสม ไม่แสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรง หรือไม่เหมาะสมในสถานศึกษา การสื่อสารต้องมีเจตนาที่ดี มุ่งไปสู่การพัฒนา พัฒนาคนให้แสดงศักยภาพออกมาร่วมกันในการปฏิบัติงาน และไม่สื่อสารด้วยความอคติ การสื่อสารที่เป็นการแสดงความคิดเห็น จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง ผู้สื่อสารจะต้องมีความรู้จริง มีเหตุและผลในการแสดงความคิดเห็น และมีการสื่อสารที่ส่งผลดีต่อสถานศึกษา การสื่อสารและประชาสัมพันธ์จะต้องดำเนินการให้ครอบคลุมทั้งภายในสถานศึกษา ชุมชน และเครือข่ายของสถานศึกษาภายนอก กระบวนการสื่อสารต้องแสดงออกถึงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างสมาชิก ทั้งรูปแบบออนไลน์ และเมื่อมีโอกาสพบเจอกันในสถานที่ต่างๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่าการสื่อสารคือพื้นฐานของการทำงานเป็นทีม ซึ่งต้องมีการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจในทิศทางของการทำงานก่อนดำเนินการขั้นตอนอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตติยา รัตน์ (2563) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุน สังกัดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ด้านการสื่อสาร มีตัวชี้วัด คือ การใช้ภาษาที่ถูกต้องและทำให้เกิดความเข้าใจ การใช้ภาษาที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือ การมีเจตนาและทัศนคติที่แน่วแน่ในการสื่อสาร การใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จ และการมีความรู้ในเรื่องที่สื่อสาร

6.2.4 ด้านภาวะผู้นำและบทบาทหน้าที่ สถานศึกษาควรกำหนดให้มีการประชุมเพื่อวิเคราะห์งาน บริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมกับงานที่ต้องปฏิบัติ ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจนในเรื่องวิธีดำเนินการ การตรวจสอบ การติดตามและประเมินผล ศึกษามาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อกำหนดภารกิจตามมาตรฐานตำแหน่งของ

สมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกมีการพัฒนาตนเองให้มีทักษะการคิด ทักษะการแสดงออกและทำงานร่วมกับผู้อื่น และปฏิบัติตนปฏิบัติงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของสถานศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่สอดคล้องกับความสามารถ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในศักยภาพของตนเองแก่สมาชิก กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนร่วมกันระหว่างสมาชิก สมาชิกของสถานศึกษาประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสมาชิก เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานเป็นทีม กำหนดให้สมาชิกปฏิบัติงานที่เป็นภารกิจหลักและภารกิจพิเศษอย่างสมดุล ฝ่ายบริหารต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ทักษะด้านการให้ขวัญและกำลังใจ และต้องมีทักษะทางวิชาการ เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ต่อการพัฒนาครู ครูต้องพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำในด้านการจัดการเรียนหรือการปฏิบัติงาน และมีทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อผู้เรียน จัดการประชุมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ(PLC) โดยกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพให้มีผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้อำนวยการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะการมีภาวะผู้นำและรู้บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานจะส่งเสริมให้การดำเนินงานของสถานศึกษาประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรดิษฐ์ หอมทอง (2561) ที่ได้ศึกษาสมรรถนะครูด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า องค์ประกอบด้านการแสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามนั้นมี การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของผู้นำอย่างเหมาะสม การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของผู้ตามอย่างเหมาะสม การให้ความเคารพในการตัดสินใจของกลุ่ม และการตัดสินใจของผู้นำ และการรักษาบทบาทอย่างมั่นคง ในการปฏิบัติงานและการบริหารความขัดแย้ง

6.2.5 ด้านการไว้วางใจกันของสมาชิก สถานศึกษาควรกำหนดให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลตลอดจนลงมิตร่วมกันในการประชุม จัดการอบรม สัมมนา หรือพัฒนาศักยภาพของบุคลากรก่อนเริ่มปฏิบัติงาน ส่งเสริมการสานสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในโอกาสพิเศษหรือเมื่อมีโอกาส ส่งเสริมกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ให้ความสำคัญ ยอมรับ เข้าใจ และเห็นใจเพื่อนสมาชิกในการปฏิบัติงาน ให้เกียรติในความรู้ ความสามารถ สนับสนุนให้สมาชิกได้ปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเปิดเผยมิตรปฏิบัติงานอย่างไม่มีอคติต่อกัน ประพฤติปฏิบัติตนต่อสมาชิกด้วยความสุจริตใจ ร่วมกันปฏิบัติงานอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและเพื่อนสมาชิก สมาชิกฝ่ายบริหารมีความไว้วางใจสมาชิกครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้ปฏิบัติงานอย่างอิสระทั้งด้านความคิดและวิธีการปฏิบัติงาน เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงานและปฏิบัติตนของสมาชิก ส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเอง จัดให้มีช่องทางประกาศหรือประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงาน กำหนดวิธีการสร้างขวัญกำลังใจของคณะดำเนินงานสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก ทั้งนี้การไว้วางใจกันของสมาชิกที่ดีจะส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น มีบรรยากาศในการปฏิบัติงานอย่างเป็นกัลยาณมิตร เกิดความสุขในการทำงานระหว่างสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลำเทียน เผ่าอาจ (2559) ที่ได้ศึกษาการทำงานเป็น

ทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนขยายโอกาส พบว่าตัวชี้วัดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน คือ คณะครูในโรงเรียนสามารถให้คำปรึกษาหารือกับเพื่อนร่วมงานได้ทุกเรื่อง คณะครูในโรงเรียนมีความผูกพันกัน คณะครูในโรงเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพื่อนครูอย่างจริงใจ คณะครูในโรงเรียนมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการทำงานได้

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 การนำแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ไปใช้ ต้องคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นตลอดจนบริบทและปัจจัยต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละสถานศึกษา

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 แนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ มีลักษณะเป็นกระบวนการในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ครอบคลุมทั้งผู้บริหารและครูในสถานศึกษา ควรศึกษาแนวทางให้เกิดความชัดเจน ประชุมวางแผนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ สื่อสารให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน กำหนดบทบาทและหน้าที่ให้สมดุล สร้างความไว้วางใจในสถานศึกษา ซึ่งอาจต้องบูรณาการแนวทางการร่วมกับการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานของสมาชิกทั้งสถานศึกษา

7.2.2 แนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ ในการนำไปใช้ต้องมีการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานตามแนวทางในระยะยาว สถานศึกษาต้องกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างสมาชิก กำกับติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้แนวทางและปรับประยุกต์ให้สอดคล้องต่อแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาและพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา โดยกำหนดขนาดของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางที่สอดคล้องต่อความต้องการของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

7.3.2 ควรศึกษาและพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา ในยุค 4.0 หรือการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษารูปแบบออนไลน์ หรือการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น

7.3.3 ควรศึกษาและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อวางกรอบหรือกำหนดช่วงเวลาในการพัฒนาระยะสั้น

8. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคท จำกัด.
- จิตติมา วรณศรี. (2552). คุณภาพการศึกษากับสมรรถนะของครูที่พึงประสงค์. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 32(1). 1-5.
- ฉลาด ปัสสาสัย. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฐิตารีย์ สุขบุตร. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิตติยา รัตน์. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการทำงานเป็นทีมของบุคลากรสายสนับสนุนสังกัดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประหยัด ชำนาญ. (2562). การพัฒนาแนวทางการทำงานเป็นทีมสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2563). **ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- ลำเทียน เผ่าอาจ. (2559). การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนขยายโอกาสอำเภอเมืองตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วีรตนย์ หอมทอง. (2561). การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการทำงานเป็นทีมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน
โรงเรียนบ้านอีตีดอนหวายขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มหาสารคาม เขต 1*

Development of Learning Promotion Model to Leadership Enhancement
for Student in Ban E-Teudonwaikamin School, Mahasarakham Primary
Educational Service Area Office 1

จिरันท์ แก้วจันทา¹
Jiranun Keawjunta¹
โรงเรียนบ้านอีตีดอนหวายขมิ้น¹
Ban E-Teudonwaikamin School¹
Email : J.keawjunta@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอีตีดอนหวายขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านอีตีดอนหวายขมิ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ 1)ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2)ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 3 ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 4)ด้านทักษะการแก้ปัญหา 5)ด้านความเสียสละ 6) ด้านความรับผิดชอบ และ 7)ด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำ ตามลำดับ 2. รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีการดำเนินการตามทฤษฎีระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า โดยผ่าน กระบวนการ มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ

* Received May 16, 2021; Revised July 4, 2021; Accepted July 7, 2021

มีวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนมีวิธีการประเมินกิจกรรมการเสริมสร้าง เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น ด้านความเหมาะสม โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการใช้รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น 1)นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน หลังการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนสูงกว่าก่อนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 24.88 คิดเป็นร้อยละ 83.73 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน 2)นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำ คะแนนประเมินรวม 2,643 คะแนน จากคะแนนประเมินเต็มรวม 3,120 ได้คะแนนเฉลี่ยรวม 132.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.17 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน 3)นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนตามรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนา; รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้; ภาวะผู้นำของนักเรียน

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study the current situation, desirable condition and needs are needed to strengthen student leadership, 2) to develop a model and assess the model enhancing student leadership, 3) to study the effect of using the model for enhancing student leadership in Ban E-Teudonwaikamin School, Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 1. The samples used in this research were students of Ban E-Teudonwaikamin School. The five-rating scale questionnaire, the semi-structured interview and the evaluation of the possibility. The statistics used in this research is average, standard deviation and modified priority index.

The results showed that; 1. The current condition in enhancing student leadership as a whole It was at a high level. Desirable in enhancing student leadership Ban E-Teudonwaikamin School overall was at the highest level. and the need needed to strengthen student leadership, in order of need, are 1) human relations, 2) self- confidence, 3) honesty, 4) problem-solving skills, 5) sacrifice, 6) Responsibility and 7) Leadership vision

respectively. 2. Student Leadership Reinforcement Model It is implemented according to the theory of systems consisting of inputs through the process. There are ways to strengthen student leadership. There are ways to assess reinforcement activities in order to get results. Results of suitability assessment Possibility of a model for enhancing student leadership found that it was appropriate and feasible. at the highest level. 3. The effect of using the model in enhancing student leadership 1)Students receiving student leadership development by using the model of enhancing student leadership After strengthening student leadership, it was higher than before, with a total score of 26.15, representing 83.86%, and passing the criteria by 80%. 2)Students receiving student leadership development by using the model of enhancing student leadership have behaviors that show leadership A total assessment score of 6776 points out of a full score of 7956, with a total mean of 132.86, representing 85.17% and passing the criteria by 80%. 3)Students participating in student leadership enhancement activities using a reinforcement model student leadership Overall, they were satisfied with the student leadership enhancement model at a high level.

Keywords : Development; Learning Promotion Model; Leadership Enhancement for Student

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมในทศวรรษใหม่เป็นยุคของความเร็วและความล้ำสมัยของเทคโนโลยีการสื่อสารความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีข้อมูล ข่าวสารและการคมนาคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์จากยุคคอนกรีตไปสู่ยุคดิจิทัลโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อผู้คน ตลอดจนการเผชิญสิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ รอบตัว ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก ทั้งปัญหาด้านการปรับตัวปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความรุนแรง ปัญหาเด็กติดเกม ปัญหายาเสพติดปัญหาทางเพศ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่มีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภาวะผู้นำ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้ว อาจเป็นคนที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต มีปัญหาทางอารมณ์ จิตใจและมีความขัดแย้งในชีวิตได้ง่าย สอดคล้องกับ สุวรรณ เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2553) กล่าวว่า ปัญหาเหล่านี้หากไม่ได้รับการปลูกฝังหรือเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ตั้งแต่วัยเรียนในระยะยาวเมื่อจบการศึกษาออกไปและก้าวเข้าสู่วัยรุ่นหรือเติบโตเป็นผู้ใหญ่อาจส่งผลให้ เป็นคนที่มีปัญหาพฤติกรรมหรือมีปัญหาขัดแย้งในจิตใจได้ดังนั้นครูจึงต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี

ประสิทธิภาพให้ผู้เรียนภาวะผู้นำ และมีทักษะชีวิตเป็นภูมิคุ้มกัน เพื่อให้รอดพ้นจากการครอบงำความคิดของสื่อเทคโนโลยีและตั้งรับต่อการก้าวรุกรุกทางสังคมอย่างรู้เท่าทัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) และโลกในยุคศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า องค์ความรู้มากมายมหาศาลกำลังถูกสร้างขึ้นและล้นไหลไปสู่ทุกสังคมทั่วโลกอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน เกิดผลกระทบอย่างมากต่อสภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนทุกระดับโดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติ หากไม่ได้รับการดูแลและจัดการที่เหมาะสมก็จะก่อให้เกิดการสูญเสียกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (สรวงมณท์ สิทธิสมาน, 2560)

นอกจากนี้การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นจะต้องดำเนินการเพื่อเตรียมคนไปเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วรุนแรง พลิกผันและคาดไม่ถึงคนยุคใหม่ต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และการปรับตัว และทักษะที่เกี่ยวกับเด็กแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork & Leadership) (วิจารณ์ พานิช, 2556) ประกอบกับจิตวิญญาณที่ผู้นำยุคใหม่ต้องมีคือการมีวิสัยทัศน์ (Visionary) การมีความรักให้ลูกน้อง (Passionate) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) มีความยืดหยุ่น (Flexible) มีความสามารถในการจูงใจ (Inspiring) มีการใช้นวัตกรรม (Innovation) มีความกล้า (Courageous) มีจินตนาการสูง (Imaginative) ขึ้นขมการทดลอง (Experimental) ความเป็นอิสระ (Independent) (ภารดี อนันต์นาวิ, 2553)

อีกทั้งภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญกับทักษะที่เด็กและเยาวชนจะต้องมีและได้รับการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพคือทักษะการเรียนรู้และการคิดซึ่งได้แก่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม ทักษะการทำงานร่วมกัน การมีมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการเรียนรู้ตามบริบท ทักษะพื้นฐานด้านข้อมูลและทักษะชีวิต ได้แก่ ความเป็นผู้นำ ความมีจริยธรรม การรู้จักรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัวการรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ความสามารถในการขึ้นนำตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคมทักษะเหล่านี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นทักษะที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำงานแก้ปัญหา สื่อสารและร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิตดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศ โดยการเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) รัฐบาลได้กำหนดนโยบาย “โมเดลประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” มาใช้เพื่อผลักดันประเทศให้หลุดพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ทฤษฎากรรมมนุษย์ที่เป็นกลุ่มพลังของชาติ คือ เด็กและเยาวชน การให้ความสำคัญกับศักยภาพของเด็กและเยาวชนย่อมเป็นการเตรียมการเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “เด็กวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า” (พสุ เดชะรินทร์, 2555) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญต่อนักเรียนและการพัฒนานักเรียนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่จะต้องมีกลไกในการส่งเสริมให้ดำเนินงานกิจกรรม

นักเรียนแกนนำหรือกิจกรรมสภานักเรียน มุ่งเน้นให้คิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นสมาชิกที่ดีต่อสังคม และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงต้องขับเคลื่อนกิจกรรมนักเรียนแกนนำหรือกิจกรรมสภานักเรียนสู่สถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำ การเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาโรงเรียน สภานักเรียนจึงเป็นรากฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เติบโตและเป็นพลังที่เข้มแข็งของชาติ (สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน, 2557)

โรงเรียนถือเป็นหน่วยปฏิบัติการทางการศึกษาที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด จึงมีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำนักเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นในการทำงานมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนในยุคการศึกษา 4.0 ที่มุ่งเน้นความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศผ่านกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เช่นการประชุมสัมมนาภาวะผู้นำนักเรียน การฝึกอบรมทักษะผู้นำนักเรียนให้มีภาวะความเป็นผู้นำการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและการปฏิบัติจากสภาพแวดล้อมจริง (สมาน อัครภูมิ, 2557)

โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นโรงเรียนประถมขนาดเล็ก ตั้งอยู่ตำบลบ้านศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งเน้นให้ผู้เรียน บุคลากรและสถานศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งสู่ประชาคมอาเซียน โดยชุมชนมีส่วนร่วมและพึงพอใจ โรงเรียนมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำ และพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน แต่จากการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานในภาพรวมของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา(SAR) ประจำปีการศึกษา 2562 พบว่า ผู้เรียนยังไม่บรรลุผลตามเกณฑ์ที่คาดหวังด้านคุณภาพผู้เรียนในประเด็นการยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างและหลากหลายและการมีภาวะผู้นำในด้านความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านความเสียสละอีกทั้งจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามที่ผ่านมาได้มีข้อเสนอแนะในจุดที่ควรพัฒนาว่า โรงเรียนควรจัดให้มีการพัฒนาผู้เรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำ ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกและควรปลูกฝังค่านิยมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร โดยครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้สอดแทรกในการสอน และในโครงการหรือกิจกรรม (โรงเรียนบ้านอิต้อดอนหวายขม้น, 2562)

จากการรายงานการคัดเลือกประธานนักเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนของโรงเรียนบ้านอิฐต้อนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า นักเรียนขาดความมั่นใจในการลงสมัครรับเลือกตั้ง อาจเนื่องมาจากนักเรียนไม่มีความต้องการที่จะเป็นผู้นำไม่ต้องการรับผิดชอบภาระงาน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากขาดการฝึกความเป็นผู้นำขาดการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมรอบตัว ขาดการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการประสานงาน ขาดทักษะในด้านการให้ความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม อีกทั้งขาดความกล้าที่จะแสดงออก ซึ่งเหล่านี้เป็นทักษะความสามารถของผู้นำนักเรียนที่ควรมีในยุคปัจจุบันขณะที่โรงเรียนบ้านอิฐต้อนหวายขมื่นจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา มีนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนยังไม่มีรูปแบบการดำเนินงานสภานักเรียนและกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนแกนนำที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีขั้นตอนการได้มาของผู้นำนักเรียน โดยเฉพาะประธานสภานักเรียน จึงส่งผลทำให้การบริหารงานด้านผู้นำนักเรียนไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะการได้ของผู้นำบางปีการศึกษาเกิดจากการบังคับไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ ซึ่งการได้มาซึ่งผู้นำนักเรียนควรจากการสมัครของนักเรียน โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งตามระบบประชาธิปไตย ควรได้ผู้นำที่เป็นต้นแบบที่ดีให้กับรุ่นน้องเพราะนักเรียนแกนนำถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาโรงเรียน เพราะเป็นงานที่นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน และเป็นกิจกรรมที่จะปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ความเป็นประชาธิปไตยมีจิตวิญญาณในการใช้ธรรมาภิบาล รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีระบบ โดยรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการฝึกฝนให้นักเรียนมีส่วนร่วมและมีประสบการณ์ในด้านการบริหารและการปกครองนักเรียนโดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียนฝึกฝนการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของนักเรียน (โรงเรียนบ้านอิฐต้อนหวายขมื่น, 2561)

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนบ้านอิฐต้อนหวายขมื่น มีความตระหนักถึงสภาพปัญหาและความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำนักเรียน จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิฐต้อนหวายขมื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยการศึกษาขององค์ประกอบภาวะผู้นำของนักเรียนจากแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำต่างๆ และสร้างชุดกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนระดับประถมศึกษาเพื่อให้ได้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และเกิดการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายคือคณะกรรมการสภานักเรียนและนักเรียนแกนนำในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน และเพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่ดี สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในฐานะเยาวชนที่จะเจริญเติบโตเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบและประเมินรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2.3 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

3.2 ได้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบและจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ระยะที่ 3 การนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนไปใช้และการประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$, S.D.=0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากและปานกลางโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 3.61$, S.D.=0.30) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.77$, S.D.=0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกัน โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.81$, S.D.=0.25) และความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ 1)ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2)ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 3)ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 4)ด้านทักษะการแก้ปัญหา 5)ด้านความเสียสละ 6)ด้านความรับผิดชอบ และ 7)ด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำตามลำดับ

5.2 ผลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอีด้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีการดำเนินตามทฤษฎีระบบประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า(Input)โดยผ่านกระบวนการ(Process) มีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ มีวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนมีวิธีการประเมินกิจกรรมการเสริมสร้าง เพื่อให้ได้ ผลลัพธ์ (Output)ดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้าง 3 หน่วยกิจกรรม ดังนี้ ชุดกิจกรรมที่ 1 มิตรภาพตนเองและการแก้ปัญหา ชุดกิจกรรมที่ 2 ผู้พิทักษ์คุณธรรม ชุดกิจกรรมที่ 3 ผู้นำยุค 5.0 ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคู่มือรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน ด้านความเหมาะสมโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมากที่สุด

5.3 ผลการใช้รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอีด้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า 1)นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน หลังการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนสูงกว่าก่อนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 24.88 คิดเป็นร้อยละ 83.73 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน 2)นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงภาวะผู้นำ คะแนนประเมินรวม 2,643 คะแนน จากคะแนนประเมินเต็มรวม 3,120 ได้คะแนนเฉลี่ยรวม 132.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.17 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน 3)นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนตามรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของ

นักเรียนโรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 4.42)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยเรียงลำดับตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ 1)ด้านมนุษยสัมพันธ์ 2)ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 3)ด้านความซื่อสัตย์สุจริต 4)ด้านทักษะการแก้ปัญหา 5)ด้านความเสียสละ 6)ด้านความรับผิดชอบ และ 7)ด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำตามลำดับ สอดคล้องกับแนวคิดของ DuBrin (2010) ไพศาล จันทรภักดี (2558) เสถียร เป้นเหลือ (2553) ที่กล่าวว่า การเป็นผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งชักจูงบุคคลอื่นให้ทำตาม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และสามารถนำองค์กรไปสู่ทิศทางที่ทำให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน(Cohesive and Coherent) ซึ่งผู้นำสามารถทำกระบวนการนี้ให้บรรลุผลสำเร็จได้ก็โดยการประยุกต์คุณสมบัติต่างๆ(Attributes) ของการเป็นผู้นำ เช่น ความเชื่อ(Beliefs)ค่านิยม(Values) จริยธรรม (Ethics) คุณลักษณะ(Character) ความรู้(Knowledge) และทักษะ(Skills) ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะผู้นำที่ดี 9 ประการ ของ จิมมี่ ทองพิมพ์ (2553) ที่ให้ความหมายของผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสามารถใช้ศาสตร์และศิลปะในการประสานงาน ควบคุม ผลักดันและจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามภารกิจตามความคิดเห็น ให้คำแนะนำและออกคำสั่ง เพื่อให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วยลักษณะผู้นำที่ดี 9 ประการ คือ 1)ความสามารถแก้ปัญหาอย่างมีระบบ 2)ความเสียสละ 3)จิตใจเอื้อเฟื้อ 4)ความซื่อสัตย์ 5)ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน 6)กล้าตัดสินใจ 7)ความเชื่อมั่นในตัวเอง 8)ความสามารถวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุผลและยุติธรรม มนุษย์สัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และ 9)ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

6.2 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนประกอบด้วย 3 ชุดกิจกรรมมี 7 กิจกรรมย่อย ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงระบบ คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ปัจจัยนำเข้าเป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำนักเรียน 7 ด้าน ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเชื่อมั่นในตนเองด้านทักษะการแก้ปัญหา ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเสียสละ ด้านความรับผิดชอบ และด้านวิสัยทัศน์แห่งผู้นำ กระบวนการ เป็นวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โดยใช้การอภิปรายกลุ่ม กรณีตัวอย่างบทบาทสมมติ และ เกม และมีขั้นตอนกิจกรรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนกิจกรรมที่ 1-7 ขึ้นนำขึ้นกิจกรรมขั้นวิเคราะห์ ขั้นสรุป และขั้นประเมินผล และผลลัพธ์ เป็นวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำของโรงเรียนบ้านอืดดอนหวายขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านองค์ประกอบของรูปแบบสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ยุทธนา อุทโธ, ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, ศิกานต์ เพ็ชรธัญญกรณ์, วิจิตรรา

วงศ์อนุสิทธิ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของคณะกรรมการสถานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มุ่งองค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบย่อย คือ 1)มีความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่ รู้ถึงสิทธิและหน้าที่และรู้ทันการเปลี่ยนแปลง 2)มีความคิดเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่มีการตัดสินใจเชิงจริยธรรมและรู้ผลแห่งการกระทำ 3)มีการปฏิบัติตนเชิงจิตสาธารณะ ได้แก่ การหลีกเลี่ยงการปฏิบัติ การถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมผลการประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านอิ้อตตอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ด้านความเหมาะสม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและผลการประเมินด้านความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า แนวทางการบริหารมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

6.3 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิทย์ ยอดสละ (2556) ได้ใช้โปรแกรมในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการพัฒนาตามโปรแกรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า โดยความพึงพอใจรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากและยังสอดคล้องกับ ยุทธนา อุทโธ, ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์, วิจิตร วังศ์อนุสิทธิ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของคณะกรรมการสถานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนาที่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดที่ปรากฏเช่นนี้ เนื่องจากการพัฒนารูปการเสริมสร้างภาวะผู้นำนักเรียนในครั้งนี้ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือ โดยเริ่มจากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อเป็นสารสนเทศประกอบการร่างองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำนักเรียนมีการสำรวจสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหาและจัดลำดับความต้องการในการพัฒนา

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้นำนักเรียนให้มีภาวะผู้นำที่สังคมต้องการ ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้ที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนา โดยใช้กิจกรรมตามรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนและปรับกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 นี้ใช้ได้ผลกับนักเรียน และสามารถปรับใช้ได้กับงานกิจการนักเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียน

7.2.2 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ควรจะได้มีการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนวัยอื่นๆ

7.2.3 การนำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ใช้ส่งเสริมภาวะผู้นำนักเรียนไปใช้ในสถานศึกษาอื่นๆ โดยปรับให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษาตนเอง

7.2.4 ควรใช้รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนโรงเรียนบ้านอิตื้อดอนหวายขม้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สำหรับนักเรียนประถมศึกษาในคุณลักษณะอื่นๆ เพื่อให้ครอบคลุมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนและเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

8. บรรณานุกรม

พลุ เดชะรินทร์. (2555). **มองมุมใหม่ ไขสมการความสำเร็จ**. กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ.

เพ็ญพร ทองคำสุก. (2553). **ตัวแบบสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ไพศาล จันทรภักดี. (2558). การพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการโดยใช้กระบวนการหลักสูตร. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภาวดี อนันต์นาวิ. (2553). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุทธนา อุทโธ, ปรีชา คัมภีรปกรณ์, ศิกานต์ เพียรธัญญกรณ์, วิจิตรา วงศ์อนุสิทธิ์. (2558). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตสาธารณะของคณะกรรมการสถานักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(38). 167-174.
- โรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น. (2561). รายงานการคัดเลือกประธานนักเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนของโรงเรียนบ้านอิ้อตดอนหวายขม้น. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- _____. (2562). รายงานผลการดำเนินงานแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา (SAR) ประจำปีการศึกษา 2562. มหาสารคาม : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ. (2559). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สมาน อัสวภูมิ. (2557). การบริหารสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่(ฉบับปรับปรุง). อุบลราชธานี : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สรวงมณต์ สิทธิสมาน. (2560). การบริหารจัดการสื่อดิจิทัลเพื่อเด็กปฐมวัย. นครปฐม : สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน. (2557). การพัฒนากิจกรรมนักเรียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2553). กลยุทธ์การดูแลและสร้างเสริมสุขภาพ “วัยรุ่น”. กรุงเทพฯ : ชัยเจริญ.

- สุวิทย์ ยอดสละ. (2556). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดส
นักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- เสถียร แป้นเหลือ (2553). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำสำหรับผู้บังคับ
บัญชานักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- DuBrin. (2010). *Leadership: Research Finding Practice and Skills*. Boston : Houghton
Mifflin Company.

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1*

A Study of Desirable Characteristics of Professional School Administrators under the Office of Chaiyaphum Primary Education Area Office 1

มนูญพงศ์ ชัยพันธุ์¹, แสงดาว คงนาวัง² และแสงเดือน คงนาวัง³

Manoonpong Chaiyaphan¹, Sangdown Kongnawung² and Sanngduan Kongnawang³

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ^{1,2,3}

Northeastern University^{1,2,3}

Email : manoon.c2505@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 327 คน โดยแยกตามตำแหน่งหน้าที่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 33 คน และครูผู้สอน จำนวน 294 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับ มาก โดยเรียงตามลำดับของแต่ละด้านจากมากไปหาน้อย คือด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาชีพ ด้านภาวะผู้นำ และด้านการบริหารงาน ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่พบว่าไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์; ผู้บริหาร; ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ

* Received September 8, 2021; Revised November 27, 2021; Accepted November 29, 2021

ABSTRACT

The objectives of the research article were to study and compare desirable characteristics of school administrators under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1. The samples were government teachers and educational personnel a total of 327 people, separated by position, the school administrators consisted of 33 people and teachers of 294 people. A tool used to collect data was questionnaire. The data were analyzed using a computer program with calculate percentage, mean, standard deviation and t-test.

The results showed that; Desirable characteristics of school administrators under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1, overall and by aspects the desirable characteristics were at the high level, descending order of each side. was morality and ethics personality, professional, leadership and administration, respectively. Comparison of desirable characteristics of educational institution administrators under the district office Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 1 according to the opinions of government teachers and educational personnel classified by position found no difference.

Keywords : Study of Desirable Characteristics; Administrators; Professional School Administrators

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันนี้ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาพการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอันได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ดังกล่าวนำมาซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและปัญหาต่างๆมากมาย การพัฒนาบุคคลให้สามารถเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และรัฐได้เล็งเห็นว่าสิ่งที่จะช่วยพัฒนาให้บุคคลมีศักยภาพสูงสุดที่จะเผชิญกับปัญหาทั้งปวงได้อย่างดีคือการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2559) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความเจริญก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ส่งผลให้รัฐบาลต้องทำการปฏิรูประบบราชการรวมทั้งนโยบาย เพื่อให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ สถานศึกษา ได้รับความปรับปรุงการทำงานให้มีความสอดคล้องกับสภาพการ เปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนเพื่อนำพองค์กรไปสู่เป้าหมายของหน่วยงานหรือ องค์กรตามที่กำหนด ผู้บริหารต้องเป็นมืออาชีพจึงจะนำพองค์กรไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ

ผู้บริหารแต่ละคนอาจมีแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมแตกต่างกันออกไป ตลอดจนการแสดงออกซึ่งบุคลิกลักษณะในการบริหารจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังด้านวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ภูมิหลังด้านการศึกษา และประสบการณ์ของแต่ละคน เป็นต้น ซึ่งทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานขนาดเล็กหรือใหญ่ แม้แต่ชุมชนหรือประเทศชาติ จำเป็นต้องมีผู้นำ พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกเป็นสิ่งสะท้อนความสามารถขององค์กร ผู้นำเป็นจุดดวงประทีปขององค์กร เป็นตัวแทนขององค์กรและเป็นจตุรรมแห่งพลัง อันเป็นพลังรวมของบุคคลในองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และที่สำคัญผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำโดยตำแหน่ง จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาจะนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้เสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์นั้น การบริหารภารกิจใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพจึงจะทำให้การดำเนินการ เป็นไปด้วยดีและบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความ เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และไร้พรมแดนการบริหารจัดการศึกษามีความจำเป็นที่ จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินการที่จะทำให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้ กำหนดไว้ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความเป็นมืออาชีพในฐานะเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของ สถานศึกษาเป็นผู้นำทางวิชาชีพ ดังนั้น “ความเป็นมืออาชีพ” ของผู้บริหาร สถานศึกษาจึงมีความสำคัญ และความจำเป็นเนื่องจากกระแส ผู้บริหารที่มีลักษณะมืออาชีพ จำเป็นต้องมีคุณลักษณะผู้บริหารด้านการ บริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการจัดระบบ ด้านสังคมและชุมชน ด้านคุณธรรม จริยธรรมและด้านใ้ประกอบวิชาชีพผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กรเพราะการบริหารการศึกษาจะมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมโดยสถานศึกษาจะมีอำนาจในการบริหารและจัดการศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น ทำให้ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ เพื่อบริหารจัดการ การศึกษาในรูปแบบใหม่ จึงจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่มี คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพเข้ามาบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารควรจะแสดงพฤติกรรมกรบริหารซึ่งเป็นบทบาทที่ต้องปฏิบัติจริงของตนอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริง และในบรรดาปัจจัยเหล่านั้นมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องตระหนักและทำความเข้าใจให้ตรงกัน เมื่อผู้บริหารทราบว่าปัจจัยใดบ้างมีผลต่อบทบาทที่ต้องปฏิบัติจริงของตน ก็จะเป็นผลดีต่อ การบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพได้ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ

ต่างประเทศและการสัมภาษณ์นักวิชาการไทย ในเบื้องต้นพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริหารงานหรือบทบาทที่ปฏิบัติจริงของผู้บริหารโรงเรียน มี 4 กลุ่มปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยส่วนตัวของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ความรู้ แรงจูงใจ ความสามารถ ทักษะ ความถนัด และทัศนคติ ต่อการปฏิบัติหน้าที่การเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ภาวะผู้นำของบุคลากร ความเข้าใจบทบาทของตนเองของบุคลากร ปทัสถานหรือข้อตกลงที่ทำไว้ร่วมกัน ความชัดเจนของการมอบหมายงานของผู้บริหาร ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในโรงเรียน การยอมรับซึ่งกันและกันของบุคลากรในโรงเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ โครงสร้างของโรงเรียน วัฒนธรรมองค์การ กลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ลักษณะของงาน ปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของชุมชน สภาพสังคมของชุมชน สภาพการเมืองการปกครองทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น เทคโนโลยี ระดับการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่น (ธีรพล คงนาวัง, 2545) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อองค์การทั้งในเชิงลบและเชิงบวกสามารถก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อผู้ร่วมงาน ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเนื่องจาก ความเชื่อมั่นและความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการของผู้บริหารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อขวัญ กำลังใจของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาตนเอง ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง นอกจากพฤติกรรมที่แสดงออกในการบริหารจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารองค์การทุกองค์การรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึงอย่างมากก็คือ คุณลักษณะของผู้บริหารที่สมาชิกในองค์การทุกคนมุ่งหวังจะให้มีส่วนในตัวของผู้บริหารหรือที่เรียกว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอะไรบ้าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอะไรบ้างที่จำเป็นต้องมี 5 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านวิชาชีพ และด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยศึกษาจากความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนในสังกัด เนื่องจากในปัจจุบันนี้ผู้ศึกษาเป็นบุคลากรคนหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยมุ่งหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่เอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ได้ใช้ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพที่แท้จริง เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้บริหารที่มีคุณภาพ เป็นผู้บริหารมืออาชีพสามารถบริหารจัดการศึกษาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านได้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมและประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

2.2 เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

3.2 ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 สามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปประกอบการพัฒนาตนเอง ให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการของโรงเรียน

3.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 สามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสังกัด ให้มีศักยภาพสูงสุด สามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ดังนี้ 1)ด้านบุคลิกภาพ 2) ด้านภาวะผู้นำ 3)ด้านทักษะทางการบริหาร 4)ด้านวิชาชีพ 5)ด้านคุณธรรมจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 327 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 33 คน และครูผู้สอน จำนวน 294 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปเครจซี่และมอร์แกน(ประยูร อาษานาม, 2543) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ 0.88 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที(t-test)

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาชีพ ด้านภาวะผู้นำ และด้านการบริหารงาน

5.2 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่าไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการวิจัยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ต้องการปรับปรุงตนเองและพัฒนาตนเอง โดยปฏิบัติตนให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ได้กำหนดแนวทางให้ผู้บริหารได้ปฏิบัติ นั่นคือ ต้องเป็นผู้มีความรู้หมั่นศึกษาค้นคว้า พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารมืออาชีพ และต้องมีพฤติกรรมความเป็นผู้นำที่ดี ตลอดจนถึงปฏิบัติตนให้เป็นผู้ได้ชื่อว่ามีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านวิชาชีพ และคุณลักษณะส่วนบุคคลอันเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่แล้วนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา สมครคตี (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเห็นของครูที่มีต่อผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เกี่ยวกับคุณลักษณะในการเป็นผู้บริหารมืออาชีพโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความเห็นของครูที่มีต่อผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3 เกี่ยวกับคุณลักษณะในการเป็นผู้บริหารมืออาชีพ จำแนกตามประสบการณ์ทำงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านลักษณะทางทักษะการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านลักษณะทางบุคลิกภาพและด้านลักษณะทางแรงจูงใจไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านลักษณะทางบุคลิกภาพและลักษณะทางทักษะการบริหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านลักษณะทางแรงจูงใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันการบริหารจัดการศึกษาได้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาร่วมกันอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ซึ่งครูผู้สอนกับผู้บริหารสถานศึกษาต่างมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ทราบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในตัวของผู้บริหารสถานศึกษาของตน ไม่แตกต่างจากตัวผู้บริหารเอง ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุให้ผู้บริหารกับครูผู้สอนมีมุมมองที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพของผู้บริหารในโรงเรียนของตนไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของมณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 สามารถนำข้อมูลจากการศึกษาไปประกอบการวางแผนพัฒนาประสิทธิภาพด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในสังกัด ให้มีศักยภาพสูงสุด สามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ด้านบุคลิกภาพ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์สังคมปัจจุบัน การฝึกสมาธิ เพื่อให้เกิดสติในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

7.2.2 ด้านภาวะผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการพัฒนาความรู้ด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดผลการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน

7.2.3 ด้านการบริหาร ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความรู้ด้านการจัดทำแผนงบประมาณ การเงิน และการบัญชี เพื่อได้จัดการบริหารได้ถูกต้องตามระเบียบทางราชการ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียน

7.2.4 ด้านวิชาชีพ ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ทำให้ผู้อื่นศรัทธาไว้วางใจ เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง และรักษาจรรยาบรรณของความเป็นครู

7.2.5 ด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารโรงเรียน ควรมีการพัฒนาความรู้ในวันสำคัญต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง และเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองตลอดเวลา

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

7.3.2 ควรมีการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ในเชิงคุณภาพ

7.3.3 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1

8. บรรณานุกรม

ธีรพล คงนาวัง. (2545). การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. วารสารวิชาการ. 5(7). 37-42.

ปัทมญา สมัครคดี. (2559). การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 “ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน”. วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. 17 มิถุนายน 2559. 769-776.

ประยูร อาษานาม. (2543). คู่มือวิจัยทางการศึกษา. ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2559). ภาวะผู้นำของผู้บริหารมืออาชีพ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง

อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด*

An Analytical Study of the Propagating Buddhism of the Northeastern

Dhammakathika Monk Training Center, Wat Bueng Phra Lan Chai,

Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province

พระประวิท โกสโล(ฝ่ายทะเลสาบ)¹, สงวน หล้าโพนทัน²

และพระครูวินัยธร ธรรมรัตน์ เขมธโร³

Phra Prawit Kosalo(Faithasang)¹, Sanguan Lapontan²

and Phrakruvinaithon Thammrat Khemadharo³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : thaibubee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน 2)เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 3)เพื่อวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 12 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน พบว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระธรรมทูตด้วยพระองค์เองในฐานะธรรมราชา ทรงมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย โดยการคำนึงถึงประโยชน์สุขอย่างยั่งยืนของผู้ฟังเป็นสำคัญ แม้ในสมัยหลังพุทธกาลถึงปัจจุบัน พระธรรมกถึกก็ยังปฏิบัติตามหลักการเป็นนักเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุกโดยการประยุกต์หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน 2. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก

* Received August 20, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted November 30, 2021

พบว่า เป็นงานที่ดำเนินตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก มีวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามคตินิยม สภาพแวดล้อมทางสังคม ส่วนเนื้อหาหลักธรรมสามารถประยุกต์ใช้กับเทคนิควิธีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง 3. วิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก พระธรรมกถึกมีการใช้เนื้อหาหลักธรรมหลายหมวด รวมทั้งข้อคิดคำคมในสถานการณ์ปัจจุบันมาใช้ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับเพศ วัย อาชีพ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการเผยแผ่หลักธรรม

คำสำคัญ : การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; พระธรรมกถึก; ศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the propagating Buddhism in the Buddha's era and the present time, 2) to study the propagating Buddhism of the Northeastern Dhammakathika Monk Training center, Wat Bueng Phra Lan Chai, Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province and 3) to analyze the propagating Buddhism of the Northeastern Dhammakathika Monk Training Center, Wat Bueng Phra Lan Chai, Phra Aram Luang, Muang Roi Et District, Roi Et Province. This was a qualitative research by interviewing a sample of 12 persons and leads the data to analyze the contents.

The results of research found that : 1. The propagating Buddhism in the Buddha's era and the present time found that the Buddha himself was a Dharma ambassador as a Dharmaraja. He had various forms and methods of propagation by taking into account the sustainable benefits of the listeners. Even in the post-Buddhist times to the present, Dhammakathika monk still adheres to the principle of being an proactive doctrinal evangelist by applying Buddhist doctrines to keep up with current events. 2. The propagating Buddhism at the Dhammakathika Monk Training Center was found to be a work carried out in accordance with the rules, regulations and orders of the Dhammakathika Monk Training Center. There are various propagation methods, differs according to ideology, social environment. The content of the Dharma principles can be applied to modern techniques for the best benefit of listeners. 3. An analysis of the propagating Buddhism of the Dhammakathika Monk Training Center found that Dhammakathika monk uses many categories of dharma principles, including the idea of

quotes in the current situation to use, taking into account the suitability of gender, age, occupation, environment, economics, society and politics. Modern technology media are used to help in spreading the Dharma principles.

Keywords : Propagating Buddhism; Dhammakathika Monk; Northeastern Dhamma Kathika Monk Training Center

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยนั้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากคือ พุทธบริษัท 4 จำพวก ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ท่านเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงฝากพระธรรมวินัยไว้กับพุทธบริษัท 4 ดังพระพุทธดำรัสว่า เมื่อตถาคตปรินิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัย ยังมีความเคารพยำเกรงในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในสิกขา ในกันและกันนี้แล เป็นเหตุปัจจัยให้สังฆธรรมตั้งอยู่ได้นาน การเผยแผ่ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่าง กว้างขวางและแพร่หลาย ดังนั้น เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ จึงเสด็จไปแสดงธรรมโปรดพระปัญจวัคคีย์ ยสกุลบุตร และสหายอีก 54 คน ให้บรรลुพระอรหัตและทุกท่านได้รับการอุปสมบทแบบ เอหิภิกขุอุปสัมปทา เมื่อมีพระสาวกที่เป็นพระอรหันต์ จำนวน 60 องค์แล้ว พระองค์ทรงเห็นสมควรจะส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา โดยส่งพระสาวก 60 รูป ออกไปเผยแผ่ด้วยพระดำรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประกาศพรหมจรรย์อันงามใน เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก (วิ.ม. (ไทย) 4/32/40) พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีในการสอนที่ยิ่งใหญ่ และทรงมีพระปรีชา สามารถในการถ่ายทอด พระองค์ทรงมีหลักสอน แยกแยะกลุ่มเป้าหมาย สีลาการสอน เทคนิคการสอน และกุศโลบายประกอบการสอนต่างๆ ได้อย่างยอดเยี่ยมจนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักการสอนที่ยิ่งใหญ่ที่สุด จนได้รับการขนานพระนามว่าเป็น พระบรมครู (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2549) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการมากมายหลายวิธี ทั้งวิธีการพูด วิธีการทำตัวอย่างให้ดู วิธีการเขียน แต่ไม่ว่าจะเผยแผ่ด้วยวิธีการใดๆ ก็ตาม นักเผยแผ่ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสงฆ์ หรืออุบาสกอุบาสิกา จะต้องยึดหลักการ คือโอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักการของพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงวางหลักการในการอยู่ร่วมกันของสังคมสงฆ์และสังคมโลกเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขมี 3 ประการคือ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง เช่น การงดเว้น การลดละเลิก ทำบาปทั้งปวง ซึ่งได้แก่อกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งความชั่วมี 10 ประการเป็นความชั่วทั้งทางกายทางวาจาทางใจ 2) การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง ซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประการเป็น

ต้น อันเป็นความดีทางกายทางวาจาทางใจ เช่น เห็นว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว 3) การทำจิตให้ผ่องใส (ที.สี. (ไทย) 9/217/74) ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่อง ขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึง ความสงบ เช่นสงสัยในการทำความดีความชั่วว่ามีผลจริงหรือไม่

ในปัจจุบันนี้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้กระจายตัวเองออกไปมากเป็นพิเศษ เพราะยุคสมัย ได้เปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้น ทำให้ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระไทยได้กระจายออกไปในรูปแบบต่างๆ ทั้งมีการเทศน์ประจำ ภายในวัด นอก สถานที่ ทางวิทยุทางโทรทัศน์แม้การเที่ยวจาริกไปสั่งสอนประชาชน เรียกว่า ธรรม ทูตบ้าง ธรรมจาริก บ้าง (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโน), 2542) ฉะนั้น คุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ พระพุทธศาสนาไว้ว่า ต้องมี ความแม่นยำในหลักของพระพุทธศาสนามีทั้งภูมิธรรม-ภูมิปัญญา สามารถใช้ ภาษาและวิธีสอน ที่สามารถสื่อกับประชาชนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยใน การเผยแผ่ มี ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนั้นได้ดีเป็นผู้ที่มีหลัก มนุษยสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์และประชาชนนั้นได้ดี และมีคุณสมบัติที่เหมาะสมทางการศึกษาให้ สอดคล้องกับ ความต้องการของวัดและสังคม (พระมหาถนอด อดตจารี และพระปลัดอาพล สุธีโร, 2543 : 34) การเผยแผ่หลักการพระพุทธศาสนา คือการเผยแผ่ประกาศหลักคำสอน ชักจูงประชาชนให้มานับถือ น้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน หรือเพื่อหลุด พ้นจากทุกข์ทั้งปวง และเผยแผ่แสดง หลักการพระพุทธศาสนาชี้แจงให้นักบวชลัทธิอื่นได้ทราบ อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลาย ก็มีหน้าที่ในเรื่องนี้ เช่นกัน (รังสี สุทนต์, 2544)

ส่วนวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิผลและเห็นผลในปัจจุบันนี้ มีวิธีการอย่างไร และ ยังมีหลักธรรมที่มีความเกี่ยวข้อง หลักธรรมที่สนับสนุน และการประยุกต์ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กับพระ ธรรมกถึกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจ ศึกษาเรื่องการศึกษาคณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ไว้ทั้ง 3 ข้อ คือ เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอ เมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด และรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง กับคุณสมบัติของพระธรรมกถึกในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อ ประยุกต์ใช้หลักธรรมที่ เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของพระธรรมกถึกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน สังคมไทย อันจะเป็นข้อมูล นำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งยังไม่มี การศึกษาวิเคราะห์สรุปไว้ เป็นงานวิจัยอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยมีความต้องการค้นคว้าและนำเสนอ

งานวิจัยในเรื่องนี้เพื่อพัฒนาพระธรรมกถึกที่เข้ามาฝึกอบรมให้เข้าใจหลักธรรมที่นำมาเทศนา เพื่อชี้แจงให้เห็นชัดในธรรมที่แสดงว่าสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง ควรแยกแยะอธิบายและแสดงธรรม ให้เหมาะกับสถานการณ์ ผู้ส่งสาร ต้องสร้างจูงใจ ด้วยหลักธรรมที่นำมาเทศนา ต้องไม่ใช่เรื่องยาก พระธรรมกถึกที่จะออกไปทำหน้าที่ เผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และทักษะในการเป็นผู้ส่งสารต้องแคลวกล้ำมีกำลังใจมีความมุ่งมั่นแข่งขันเทศนาต้องเข้าใจให้ผู้ฟังเกิดความกระตือรือร้น ในการนำไปปฏิบัติ หรือทำความดีเพื่อคนอื่นและสังคมสามารถอธิบายหลักธรรมชี้แนะให้ผู้ฟังเห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการประพฤติปฏิบัติดีและสามารถประยุกต์ หลักธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละเหตุการณ์

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน
- 2.2 เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการเผยแผ่ในสมัยพุทธกาลและปัจจุบัน
- 3.2 ทำให้ทราบวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ) อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด
- 3.3 ทำให้ทราบรูปแบบและสามารถนำมาประยุกต์เข้ากับองค์ความรู้ใหม่(New normal) ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง (ธ) อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ในยุคโลกาภิวัตน์ได้
- 3.4 สามารถสร้างแนวคิดและองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัยให้กับผู้ฟังธรรมได้ (Kobolization)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยทางเอกสาร(Documentary Research) และประสบการณ์ มีลำดับและขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

- 4.1 ผู้วิจัยเน้นศึกษารวบรวมข้อมูลในส่วนที่ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท จากเอกสาร หนังสือพระธรรมกถึก รุ่นที่ 38

วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการทราบอีกทั้งยังได้ออกปฏิบัติศาสนกิจเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่คณะพระธรรมมถิก 20 จังหวัด ในเขตภาคอีสานในทุกๆ ปี

4.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทและรวบรวมแนวคิดจากการวิเคราะห์ตีความของนักปราชญ์ต่างๆ อีกทั้งยังประเมินผลในการเผยแผ่ธรรมะในแต่ละจังหวัดจากญาติธรรมผู้มารับฟังธรรมว่าได้ผลมากน้อยเช่นไร (ประเมินจากความเข้าใจของผู้ฟัง)

4.3 นำข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ขั้นตอนวิธีการและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ศ.ธ.ภ.) ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท มาศึกษาและวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4.4 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมมถิกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท นำเสนอผลการวิจัยโดยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมมถิกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 รูป/คน

5.1 ผลการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน พบว่าหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้เพื่อให้พุทธบริษัทได้ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้น มีผลอันประเสริฐและควรค่าแก่การปฏิบัติอย่างยิ่ง หลักธรรมอันหลากหลายดังกล่าวจะเผยแผ่ไปได้อย่างกว้างไกลก็โดยอาศัยพระธรรมมถิก ซึ่งจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า พระธรรมมถิก มีความเป็นมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยสมัยแรกเริ่มนั้นพระพุทธองค์ทรงปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมมถิกในฐานะธรรมราชา ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์สาวกจำนวนมากขึ้นจึงทรงมอบหมายความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ ทรงกระจายอำนาจการเผยแผ่ ทรงใช้หลักในการบริหารงานบุคคลคือการยกย่องเชิดชูผู้ทำดีทำถูกต้อง ส่วนใครที่ทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษ

ในสมัยพุทธกาล เพื่อเข้าถึงเป้าหมายหลักการและวิธีที่ใช้ประกาศพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ ทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยวิธีการเชิงรุก จากการศึกษาทฤษฎีและวิธีการประกาศพระศาสนาของพระองค์นั้น พบว่ากระทำโดยคณะสงฆ์เป็นหลัก มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานเป็นผู้นำทศธรรมพร้อมด้วยการสนับสนุนของเหล่าอุบาสกอุบาสิกา โดยมีองค์ประกอบของแนวทาง คือ เป้าหมาย เพื่อประกาศแบบแผนในการดำรงชีวิตที่ดั่งตามตามที่พระองค์ทรงค้นพบให้ชาวโลกได้รับรู้และ

นำไปปฏิบัติเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข และเพื่อสันติภาพของมวลมนุษย์โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน ในสมัยหลังพุทธกาล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยเฉพาะการส่งสมณทูตไปประกาศพระศาสนา 9 สาย มีการส่งพระโสณะและพระอุตตระ ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ สุวรรณภูมิ เป็นอาทิและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนาคเสนเถระ ในสมัยของพระเจ้ามิลินท์ เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย ก็มีพระสงฆ์เถระผู้ทรงความรู้และศีลจารวัตร เป็นที่เคารพนับถือศรัทธาของประชาชน ได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนาในฐานะพระธรรมกถึกเรื่อยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ประกอบกับได้รับอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ทุกยุคสมัย ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนผูกติดอยู่กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผ่านค่านิยม วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และกฎหมายของบ้านเมือง ต่อมาพระธรรมกถึกดังกล่าวได้รับการรับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมกถึก ให้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ที่ไม่ขัดต่อสมณวิสัยและพระธรรมวินัย ตลอดจนอภิ समाจารอื่นๆ ของพระสงฆ์ โดยดำเนินกิจกรรมตามโครงการพระธรรมกถึกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น พระสงฆ์นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงต้องเผยแผ่หลักธรรมคำสอนแบบเชิงรุกโดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และให้ทันสมัยอยู่ทุกเมื่อจนเป็นที่ยอมรับของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกกว่า เป็นการเผยแผ่เชิงรุกอย่างแท้จริง ประเด็นที่ ถือว่า มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้วิจัย ได้ตระหนักว่า เป็นกลยุทธ์ที่จะขาดเสียมิได้ นั่นคือ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เผยแผ่ทางสื่อสังคมออนไลน์อย่าง กว้างขวาง และมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ก็จะทำให้มีการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาสามารถมีอยู่ในทุกที่ ทุกเวลา ทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้ทางอินเทอร์เน็ต หรือการเรียนผ่านโทรศัพท์มือถือ นอกจากนี้ คณะสงฆ์สามารถถ่ายทอดสด การแสดงธรรม การประชุมองค์กรทางพระพุทธ ศาสนาไปทั่วโลก มีเว็บไซต์ทางพระพุทธศาสนา แพร่กระจายมากยิ่งขึ้น มีองค์กรของคณะสงฆ์ ไทยดูแลการใช้อินเทอร์เน็ตและมีระบบเครือข่าย ของคณะสงฆ์ไทย และจะกลายเป็นเครือข่าย สังคมพระพุทธศาสนาออนไลน์ ที่สามารถศึกษา ได้ทุกหนทุกแห่งและตลอดเวลา สอดคล้องกับพ ระธรรมคุณข้อหนึ่งว่า “อกาลโก” หมายถึง ไม่ประกอบด้วยกาลคือไม่ขึ้นอยู่กับกาล เวลาบรรลุได้ทันทีบรรลุเมื่อใดเห็นผลได้ทันทีเป็นจริงอยู่อย่างใดก็เป็นอย่างนั้น ไม่จำกัดด้วยกาล หากนำมาใช้ในการศึกษาก็จะกลายเป็นว่า มีการศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาโดยไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเวลาอีกต่อไป ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกปัจจุบันให้มั่นคงเจริญรุ่งเรือง สืบไป

ในส่วนของการบริหารงานในศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด นั้นมีการจัดแบ่งสายงานในการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นพระธรรมกถึกฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบวางแผนงานทั่วไป และ

คอยควบคุมดูแลการดำเนินงานของฝ่ายจัดการศึกษา คอยให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาอันอาจเกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ส่วนที่ 2 เป็นพระธรรมกถึกฝ่ายการศึกษา เป็นผู้สนองงานของฝ่ายบริหาร ตามแผนงานที่ฝ่ายบริหารกำหนดรายงานผล อุปสรรคในการทำงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาให้ทางฝ่ายบริหารรับทราบเพื่อนำไปสู่ที่ประชุมพิจารณาหาทางจัดปัญหาเหล่านั้น เป็นไปด้วยความราบรื่นรวดเร็ว เรียบร้อย และประสบความสำเร็จเพื่อให้การจัดกิจกรรมการศึกษาและเผยแผ่ โดยการลงพื้นที่ทำงานเผยแผ่เชิงรับและเชิงรุก พัฒนาการเผยแผ่ให้เกิดประสิทธิผลแก่ผู้ฟังให้สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามทำนองครองธรรมนอกจากนั้น ยังต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีต่อศูนย์อบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) เข้าร่วมประชุมสัมมนา/อบรมตามโครงการของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) การเข้าร่วมพัฒนาประสิทธิภาพด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยเทคนิควิธีการสมัยใหม่ตามที่คณะสงฆ์หน่วยงานราชการ หรืองานพระธรรมกถึกจัดขึ้น การวางแผนงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปีกับพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมซึ่งพระธรรมกถึกฝ่ายการศึกษาดังกล่าวนั้น จะต้องผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ศ.ธ.ภ.) และแต่งตั้งโดยกองงานพระธรรมกถึกและปฏิบัติงานเผยแผ่ในพื้นที่ที่ได้รับมอบหมาย อย่างไรก็ตามแม้งานเผยแผ่พระธรรมกถึกจะมีโครงสร้างบริหารงานที่ชัดเจน แต่ก็ยังเป็นโครงสร้างที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์อีกชั้นหนึ่งหมายความว่า พระธรรมกถึกนอกจากจะต้องรับผิดชอบต่อบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้ว ยังต้องรับผิดชอบต่อนโยบายทางการปกครองคณะสงฆ์ด้วย จึงมักพบว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นพระธรรมกถึกจะมีตำแหน่งเป็นพระสังฆาธิการระดับใดระดับหนึ่งด้วย เช่น เป็นเจ้าอาวาส เป็นเจ้าคณะตำบล เป็นเจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น

5.2 ผลการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นมีอยู่ 6 วิธีการ แต่ละวิธีการแตกต่างกันออกไป ตามคตินิยม ความเชื่อ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เช่น บางแห่งบางท้องถิ่นนั้นนิยมการแสดงธรรมแต่ใช้วิธีการเทศน์เดี่ยว เทศน์ 2 ธรรมาสน์ เทศน์ 3 ธรรมาสน์ เทศน์ อานิสงส์ เป็นต้น ซึ่งพอสรุปผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้ 6 วิธีการ ดังนี้คือ 1)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการแสดงธรรมเทศนา 2)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการบรรยายธรรมหรือปาฐกถาธรรม 3)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการบรรยายธรรมผ่านสื่อแพร่ภาพหรือสถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศ 4)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมต่างๆ 5)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการพัฒนาชุมชน 6)วิธีการเผยแผ่ธรรมโดยการทำกิจกรรมสังคมสงเคราะห์ โดยในแต่ละวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาใช้แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าและพระสาวกใช้ และเทคนิควิธีการสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง

หน้าที่หลักของพระธรรมก็คือการถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เคารพในพระรัตนตรัย นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติ ปฏิบัติด้วยหลักประโยชน์ 3 อย่างคือ 1) ทัศนคติที่มีกตประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์ในชาตินี้ 2) สัมปรายิกกตประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถประโยชน์ เรียกว่า ประโยชน์อย่างยิ่ง หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น 3 ระดับ หรือจุดหมายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นด้านๆ ท่านก็แบ่งไว้อีก บอกว่าประโยชน์มี 3 อย่าง หรืออรรถ 3 อย่าง 1) อัตตัตถะ หรือ ประโยชน์ตน 2) ปรัตถะ หรือ ประโยชน์ผู้อื่น 3) อุภยัตถะ หรือ ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์และความสุขของประชาชนเป็น วัตถุประสงค์หลักของการเผยแผ่หลักธรรมของพระธรรมกถึกในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ ทั้งในวัดและสถานที่อื่นๆ การได้เข้าร่วมการอบรมในประเด็นที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การใช้สื่อเทคโนโลยีนำหลักธรรมไปใช้ในการเผยแผ่ การสอนกรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์ ส่วนเนื้อหาหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่นั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัวซึ่งพระธรรมกถึกสามารถประยุกต์หลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่ การเผยแผ่หลักธรรมทางสื่อสิ่งพิมพ์และทางสังคมออนไลน์

5.3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

5.3.1 ด้านเนื้อหาหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึก โดยจัดตาม กลุ่มผู้ฟัง โดยกลุ่มพุทธศาสนิกชนทั่วไปเห็นหลักธรรมที่พระธรรมกถึกนำมาใช้แสดงบ่อยๆ ได้แก่ หลักเบญจศีล-เบญจธรรม หลักอิทธิบาท 4 หลักทัศนคติที่มีกตประโยชน์ 4 ในกลุ่มนักเรียนและเยาวชนเป็นเนื้อหาหลักธรรมเกี่ยวกับหลักเพื่อความสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การเรียน เช่น จักร 4 อิทธิบาท 4 พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครุธรรม 8 หลักทศทั้ง 6 หลักธรรมอันทำให้งามในกลุ่มของผู้นำชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหาหลักธรรมที่มุ่งให้เกิดการพัฒนา เศรษฐกิจ ความอยู่อย่างสันติสุขยั่งยืน การพึ่งพาตนเอง เช่น คุณธรรมของโบราณณาจารย์ ทาน หลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หักธรรมสำหรับข้าราชการครู ในกลุ่มของข้าราชการครูมักเป็นหลักคุณธรรมสำหรับครูตามแนวพุทธศาสนา หลักธรรมที่ทำให้เป็นครูโดยสมบูรณ์ หลักอิทธิบาท 4 หลักโลกपालธรรม หลักธรรมอันทำให้งาม หลักพรหมวิหารธรรม 4 หลักอคติ 4 รวมทั้งหลักอุดมคติครู หลักวิญญานของครู หลักคุณธรรมทั่วไปของครู และหลักจริยธรรมของครู สำหรับกลุ่มพระสังฆาธิการและพระธรรมกถึกนั้น หลักธรรมที่พระธรรมกถึกนิยมนำมาเผยแผ่นั้นมักเป็นเรื่องเกี่ยวกับการประพฤติตนตามหลักพุทธธรรมเพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและการรักษาพระธรรมวินัยให้มั่นคง การปฏิบัติตนเพื่อหลุดพ้นจากกองกิเลส รวมทั้งหลักกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ เช่น จริยาพระสังฆาธิการ

กล่าวโดยสรุปแล้วนั้นหลักธรรมที่พระธรรมกถุภักนำไปใช้ในการเผยแผ่นั้นจะเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง เจริญรุ่งเรืองด้วยวิถีทางที่ถูกต้องทั้งกาย วาจา และจิตใจการร่วมกันสร้างสังคมหรืองานสาธารณะให้น่าอยู่ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

5.3.2 ด้านกิจกรรมที่พระธรรมกถุภักใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่นั้นเป็นกิจกรรมที่พระธรรมกถุภักต้องทำในฐานะผู้นำคณะสงฆ์ ผู้นำทางพุทธศาสนาพิธี อันได้แก่กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำวัตร สวดมนต์ การรักษาศีล เจริญจิตภาวนา แผ่เมตตา กิจกรรมในวันสำคัญแห่งชาติ เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ พิธีจุดเทียนชัยถวายพระพร การสร้างสรรค์สังคมและสิ่งสาธารณะ กิจกรรมที่ใช้ประกอบในการเผยแผ่ธรรมทั่วไป เช่น การตอบปัญหาธรรม การจัดนิทรรศการทางด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร และกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น การจัดตั้งโครงการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เป็นต้น

5.3.3 ด้านสื่อที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมกถุภักประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถุภักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อเฉพาะกิจนำมาใช้เป็นสื่อประกอบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนสื่อที่ไม่ปรากฏว่ามีใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถุภักประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถุภักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เลย คือ สื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ อาจเป็นเพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินการเนื่องจากต้องใช้งบประมาณมาก และพระธรรมกถุภักยังไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้สื่อประเภทนี้

5.3.4 ด้านการตีรับประโยชน์และคุณค่า จากการปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถุภักประจำศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถุภักภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นพุทธศาสนิกชนมีสภาพจิตใจที่ดีประณีตมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบ มุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร อดทนมากยิ่งขึ้นมองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าของการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความเสียสละ มุ่งงานความเจริญแก่ตนเองและหมู่คณะ เมตตาปรารถนาดีต่อกันและกันไม่ประมาท มีสัจจะจิตใจเบิกบาน ไม่เศร้าหมอง

5.3.5 ด้านความคิด พบว่า สิ่งที่ทำให้สัมภาษณ์มองว่าได้รับประโยชน์ คือ การมีบุคลิกภาพดี สง่างาม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงอันเป็นผลมาจากการมีจิตใจที่เบิกบาน นอนหลับและตื่นนอนเป็นสุข ไม่อุมทุกข์ เป็นที่เคารพนับถือและไว้วางใจ ได้รับการยอมรับจากสัง

5.3.6 ด้านสภาพสังคมโดยรวม พบว่าสภาพสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความสามัคคีมีความเป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในการทำงานและอยู่อาศัยร่วมกันของ

หมู่คณะ ลดความขัดแย้งในสังคม ระดับอาชญากรรมและสิ่งเสพติดลดลง ระดับปัญหาการหย่าร้างและปัญหาครอบครัวอื่นๆ ลดลง

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พระอารามหลวง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลและสมัยปัจจุบัน พบว่า ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการ และหลักปฏิบัติแตกต่างกันไปเพื่อเข้าถึงเป้าหมายและวิธีที่ใช้ในการประกาศพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยวิธีการเชิงรุก ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระองค์ส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระธรรมคำสอน โดยกำหนดให้แยกย้ายกันไปตามลำพัง มิให้ไปทางเดียวกันสองรูป พระองค์เสด็จจรูเวลาเสนาบดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤติยา วโรดม (2558) ที่ได้ศึกษา พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล พบว่า การวางแผนของพระพุทธเจ้าจึงมิใช่เป็นการวางแผนแบบธรรมดาทั่วไป แต่เป็นระดับยุทธวิธีซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพในการเผยแผ่เชิงรุก พระองค์ทรงวางยุทธวิธีอย่างต่อเนื่องตลอดพระชนม์ชีพ ครอบคลุมทุกด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยปัจจุบันมีพัฒนาการมาตามลำดับจากยุคแรกที่มีการเผยแผ่ศาสนาโดยวิธีปากต่อปากเรียกว่า “มุขปาฐะ” จากนั้นค่อยพัฒนาตามยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบันโดยการประยุกต์หลักธรรมคำสอนให้ทันต่อเหตุการณ์ กลวิธีในการเผยแผ่จากการเทศน์มาสู่การบรรยายธรรมการปาฐกถาธรรม การสนทนาธรรม และการใช้สื่อดิจิทัลยุคสมัยใหม่ การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อมวลชน อาทิเช่นวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เทปบันทึกเสียง รวมทั้งการแสดงนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา และให้ทันสมัยเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เผยแผ่ทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง และมีกฎระเบียบที่ชัดเจนมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถมีอยู่ในทุกที่ ทุกเวลา ทุกคนสามารถศึกษาพระพุทธศาสนาได้ทางอินเทอร์เน็ต

6.2 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดบึงพระลานชัย พบว่า พระธรรมกถึกมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื้อหาหลักธรรมที่นำมาใช้ในการเผยแผ่มีทั้งที่ซ้ำกันบ้าง แตกต่างกันบ้างขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมในขณะทำการเผยแผ่ การทำให้ผู้ฟังได้ธรรมรสในการฟังและได้ประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนเนื้อหาหลักธรรมสามารถประยุกต์ใช้กับเทคนิควิธีสมัยใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ เสริมศิลป์ (2540) ที่ได้ศึกษา วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาณ พบว่า ธรรมะที่ใช้สอนมากที่สุดได้แก่ อบายมุข 6 และความเพียรซึ่งจะปรากฏ

กับผู้ฟังทุกกลุ่ม ด้านกลวิธีการเสนอธรรมะ พระพยอม กลฺยาโณ จะให้ความสำคัญในการกล่าวคำนำและการสรุปเรื่อง ส่วนการเสนอธรรมะนั้นท่านจะแทรกธรรมะลงในตัวอย่างนิทาน เรื่องจากประสบการณ์การเปรียบเทียบและอารมณ์ขัน ส่วนทัศนะของพระพยอม ท่านมุ่งเสนอให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยและทุกอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดและต้องละจากอบายมุขทั้งปวง เพื่อครอบครัวและสังคมจะได้อยู่อย่างมีความสุข ส่วนทัศนะที่ปรากฏเด่นชัด คือ ข้าราชการต้องมีความซื่อสัตย์ ประหยัด และมุ่งรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง ต้องเสนอหลักธรรมที่ประชาชนนำไปปฏิบัติได้และต้องไม่มอบสิ่งมอมเมาแก่ประชาชน

ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์ฝึกอบรมพระธรรมกถึกต้องพัฒนาตนเองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะความรู้ด้านพระธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพราะถือว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติที่โดดเด่นและสร้างความแตกต่างให้กับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และที่สำคัญตัวชี้วัดที่แสดงความสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคือการที่ประชาชนสังคมให้ความสนใจในพระพุทธศาสนา และมีความสนใจต่อเนื่องก็ถือว่าพระธรรมกถึกได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างสมภาคภูมิในฐานะสาวกของพระพุทธเจ้า

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ควรมีการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาขึ้นด้วย เพื่อให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าพระธรรมกถึกและการปฏิบัติงานของพระธรรมกถึก มีกรอบและแนวทางในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันมีความชัดเจน เช่น แผนการทำงานเป็นทีมนโยบายเผยแผ่เชิงรุก รวมทั้งนำแผนปฏิบัติการไปวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนางานเผยแผ่ในอนาคต อนึ่งนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่สนับสนุนให้คนไทยเดินทางไปแสวงบุญนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพื่อส่งเสริมศรัทธาและธรรมเนียมปฏิบัติดีงามของพุทธศาสนิกชน แบบเดียวกับที่ชาวมุสลิมมุ่งไปเมกกะสักครั้งหนึ่งในชีวิต อย่างไรก็ตามไม่ควรทิ้งเป้าหมายเดิมของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ควรมีการจัดประชุมสัมมนา และพัฒนาเทคนิคการเผยแผ่พุทธธรรมที่ทันสมัย มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างพระธรรมกถึกกับพระธรรมทูตด้วยกัน ทั้งระหว่างอำเภอ จังหวัด และภาค หรือสายงานพระธรรมกถึก

7.2.2 ควรมีการวิเคราะห์ประเมินผล ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเป็นระยะๆ โดยอาจกำหนดตัวชี้วัดตามกรอบการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ (1)ด้านวิชาการ เทียบได้กับเชิงคุณภาพเพื่อประเมินระดับของความรู้ความเข้าใจและผลของการนำหลักธรรมไปปฏิบัติของผู้รับการเผยแผ่ (2)ด้านกิจการ

เทียบได้กับเชิงปริมาณ โดยแยกระหว่างกลุ่มเป้าหมายคนท้องถิ่น กับกลุ่มเป้าหมายนอกท้องถิ่น (3)ด้านองค์กร เพื่อเป็นการพัฒนาพระธรรมกถึกและการบริหารกิจการพระธรรมกถึกให้มีความเข้มแข็งเป็นเอกภาพ เพื่อผลสัมฤทธิ์ในข้อ 1 และ 2

7.2.3 ควรมีกองทุนช่วยเหลือพระธรรมกถึกอย่างเป็นทางการและเพียงพอ กรณีพระธรรมกถึกเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ เพราะถือว่าท่านได้เสียสละตนไปทำงานแทนคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่พระธรรมกถึก

7.2.4 ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการเผยแผ่ธรรมของพระธรรมกถึกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้รับรู้มากยิ่งขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกกับการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน

7.3.2 ควรมีการศึกษาผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด หรือพื้นที่อื่นๆ

7.3.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมกถึกกับองค์กรด้านการเผยแผ่โดยตรง หรือองค์กรที่ได้รับประโยชน์จากการเผยแผ่

8. บรรณานุกรม

ภคิตยา วโรตม. (2558). **พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล.**

สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). **พุทธวิธีในการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด.

พระมหาดนัต อตถจารี และพระปลัดอาพล สุธีโร. (2543). **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตฺตญาโน). (2542). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รังสี สุทนต์. (2544). **การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์
พระพุทธศาสนา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ เสริมศิลป์. (2540). **วรรณกรรมคำสอนพระพยอม กลฺยาโณ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม
อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธจริยศาสตร์*

The Preservation of the Uposatha Precepts of the Young Buddhamaṅka
Asasriindrarakajai, Wat PrachakhomWanaram, Sri Somdet District,
Roi Et Province According to Buddhist Ethics

พระอภากร กल्याณธมโม(ไชยคำมี)¹, พระใบฎีกา นรินทร์ สีลเตโช²
และสงวน หล้าโพนทัน³

Phra Aphagorn Kalyanathammo(Chaicammee)¹, Phrabidika Narin Silatecho²
and Sanguan Laphontan³

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : achaicum@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธานุศาสนานเถรวาทและหลักพุทธจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาการรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนาราม และ 3) เพื่อวิเคราะห์การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธานุศาสนานเถรวาทและหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่าอุโบสถศีล มีพัฒนาการมาจากคำว่า อุโปสถะ เป็นคำที่มีกำเนิดมาจากพิธีกรรมเนื่องในยัญพิธีที่มีปฏิบัติกันมาในชมพูทวีปตั้งแต่สมัยพระเวทก่อนพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุสวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ ส่วนพุทธจริยศาสตร์เป็นการปฏิบัติที่ดีงาม คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง 2. การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนาราม ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่า การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะ เป็นการรักษาแบบปกติอุโบสถ เมื่อจัดเข้าในพุทธจริยศาสตร์ การรักษาอุโบสถศีลเป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ 3. การวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ

* Received August 20, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted November 30, 2021

วัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธจริยศาสตร์ พบว่า ผลที่เกิดกับตัวผู้รักษา คือ ผลดีต่อร่างกาย ผลดีต่อจิตใจ ผลโดยรวม จึงส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญและมั่นคงในประเทศนั้นๆ

คำสำคัญ : อุโบสถศีล; ยุกุพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ; พุทธจริยศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the preservation of the Uposatha precepts in Theravada Buddhist philosophy and Buddhist ethics, 2) to study the preservation of the Uposatha precepts of the Young Buddhama Asasriindrarakajai, Wat PrachakhomWanaram and 3) to analyze the preservation of the Uposatha Precepts of the Young Buddhama Asasriindrarakajai, Wat PrachakhomWanaram, Sri Somdet District, Roi Et Province according to Buddhist ethics. It is a qualitative research by interviewing the sample group consisted of 30 persons. Data analysis was done using an analytical descriptive methods.

The results of research found that : 1. The preservation of the Uposatha precepts in Theravada Buddhism and Buddhist ethics found that the Uposatha precepts developed from the word “Uposatha”, it is a word that originated from the rituals in the ceremonies that have been practiced in the Indian subcontinent since the Vedas before the Buddha's time. The Buddha allowed the monks to recite the Patimokkha on the day of the Uposatha. Whereas, Buddhist ethics is a good practice for beginners, intermediate and advanced levels. 2. The preservation of the Uposatha precepts of the Young Buddhama Asa sriindrarakajai, Wat Prachakhom Wanaram according to Buddhist ethics, it was found that the preservation of the Uposatha precepts of the Young Buddha. it is a normal ordination treatment, when it is organized into Buddhist ethics, the preservation of the Uposatha precepts is something that should be practiced. 3. Analysis of the results of the preservation of the Uposatha precepts of the Young Buddhama Asasriindhrarakajai, Wat Prachakhom Wanaram Sri Somdet District, Roi Et Province according to Buddhist ethics, it was found that the effect on the healer

was good for the body, good for the mind, and the overall effect, resulting in the prosperity and stability of Buddhism in that country.

Keywords : Uposatha Precepts; Young Buddhamaṅgala Asasriindrarakṣajai; Buddhist Ethics

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ศีล นอกจากจะมีความหมายถึงการประพฤติทางกาย วาจา แล้วนั้น ศีล ยังเป็นกฎระเบียบแบบแผนของสังคมที่จะทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ศีลมีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ของคน คนกับมนุษย์จะมีความเหมือนกันเพียงร่างกายแต่จะแตกต่างกันที่มีศีล คนถ้าไม่มีศีลก็จะไม่แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป อาจร้ายกว่าสัตว์ด้วยซ้ำ ศีลจะทำให้คนให้เป็นมนุษย์ได้ เพราะ มนุษย์ แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง คนที่ไม่มีศีลเป็นคนจิตใจต่ำจะเป็นมนุษย์ไม่ได้ คนที่จะเป็นมนุษย์ได้จะต้องเป็นคนมีศีลควบคุมกำกับจิตใจตลอดเวลา หลักมนุษยธรรม คือธรรมอันทำให้คนเป็นมนุษย์ ก็คือ “ศีล” นั่นเอง (สำลี รักสุทธี, 2543) ศีลที่เป็นหลักปฏิบัติหรือกฎระเบียบของบุคคลทั่วไปคือศีล 5 และนอกจากศีล 5 ซึ่งเป็นระเบียบปฏิบัติร่วมกันของอุบาสกและอุบาสิกาแล้ว ยังมีศีลอีกประเภทหนึ่งที่ประณีตยิ่งขึ้น คือศีล 8 หรือ “อุโบสถศีล” อุโบสถศีล เป็นศีล สำหรับ 1)ฆราวาสผู้ครองเรือน ซึ่งปรารถนาความสุขอันยอดเยี่ยมในกาลปัจจุบันและอนาคต 2)ผู้สะสมบารมีเพื่อรู้ธรรมเห็นธรรมและบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอุโบสถศีลว่าเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่สามารถกำจัดอุปกิเลส และยังจัดเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่งในพรหมจรรย์ 10 อย่าง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถึงความสำคัญของการรักษาอุโบสถศีลไว้มากมาย เช่น ในพระพุทธพจน์ที่ว่า “หญิงหรือชายใดเป็นผู้มีศีล เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ 8 ประการ เมื่อละโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์” อนึ่ง อุโบสถศีลนับได้ว่าเป็นความสำคัญต่อผู้รักษาเป็นอย่างยิ่ง ดังพระพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ตรัสกับนางวิสาขาว่า “อุโบสถศีล 8 ที่บุคคลเข้าจำแล้วย่อมมีผลยิ่งใหญ่ มีอานิสงส์มหาศาล มีความรุ่งเรือง มีผลแผ่ไพศาลยิ่ง มีผลมากกว่าสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ” (อง.อรรถก. (ไทย) 23/43/310-311)

เมื่อเวลาผ่านไปก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น สังคมไทย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมไทยได้ผ่านกระบวนการพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลงมาแล้ว 3 ยุค คือ ยุคเกษตรกรรม ยุคอุตสาหกรรมและยุคข้อมูลข่าวสาร ที่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีต่างๆที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตได้อย่างมากมายเหนือสิ่งอื่นใดทำให้ชีวิตและสังคมรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า สังคมยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งหมายถึงโลกที่มีเชื่อมโยงถึงกันหมด ทำให้การเปิดรับกระแสความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสังคมในอดีต ชีวิตและสังคมในปัจจุบันจึงเปิดรับเอากระแสวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรวดเร็ว เช่น ด้านวัตถุ หรือเทคโนโลยี ด้านจิตใจ แนวคิด

ความเชื่อ พฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ (บางส่วน) ที่เป็น ผู้รับวัฒนธรรมแบบยุคสมัยโลกาภิวัตน์ เน้นอิสระเสรีและสิทธิหน้าที่ของบุคคลเป็นสำคัญ แต่ให้ความสำคัญต่อจารีตประเพณีวัฒนธรรมน้อยลง ที่เห็นปรากฏชัดได้แก่ การแสดงออกถึงความรัก การมีเพศสัมพันธ์ และการสมรส เป็นต้น”(จรรยาพร ธรณินทร์, 2552)

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันเยาวชนส่วนใหญ่ของชาติ ห่างเหินจากศีลธรรมในพระพุทธศาสนาไม่รู้ซึ่งถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ไม่เข้าใจหลักธรรมคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า เป็นเหตุให้มีพฤติกรรมลุ่มหลงในทางวัตถุมากจนเกินไป ทำให้หลงลืมรากเหง้าของตนเอง หลงลืมวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทย ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมอันดีงาม ที่เป็นวิถีชีวิตแบบไทยๆ ทำให้ไม่มีหลักยึดเหนี่ยวใจที่มั่นคง กระแสวัตถุนิยมที่รุนแรงในสังคมไทยปัจจุบันเป็นสาเหตุใหญ่ให้เยาวชนของชาติหันไปพึ่งพาสิ่งเสพติดให้โทษต่างๆ เช่น เสพยาบ้า ติดเกม ไม่รักษานวลสงวนตัวตามวิถีของหญิงไทย รับเอาวัฒนธรรมของต่างชาติซึ่งไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบไทยๆ มีความเห็นผิดขาดวิจารณญาณ สมาธิสั้น สับสน ไม่กตัญญูทวดเวที การตัดสินใจไม่ค่อยถูกต้อง เป็นเหตุทำให้ตัวเอง และผู้ปกครองเดือดร้อน ครอบครัวขาดความสุขความอบอุ่น ส่งผลเสียถึงประเทศชาติเป็นอย่างมาก ด้วยเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวมานี้ ดังนั้น จึงเป็นการเร่งด่วนที่สุดเพื่อเป็นการแก้ปัญหาให้ตรงจุดและได้ผลมากที่สุด หลวงปู่ทองอินทร์ กตปุญโญ จึงจัดทำโครงการยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษารักษาใจ เพื่อฝึกกาย ฝึกใจของตนเอง ด้วยการรักษากุโบสถศีล หรือ ศีล 8 ในทุกๆวันพระ ตามแบบอย่างกรรมฐานตามแนวทางหรือปฏิบัติของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ศรี มหาวิโร โดยมีหลวงปู่ทองอินทร์ กตปุญโญ เจ้าอาวาสวัดประชาคมวนารามเป็นหัวหน้าโครงการและแนะนำอบรมสั่งสอน(พระครูปลัดทองอินทร์ กตปุญโญ, 2562)

จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมานี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยการปฏิบัติ ตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำโครงการ วิธีการปฏิบัติ และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการรักษากุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาทและหลักหลักพุทธจริยศาสตร์
- 2.2 เพื่อศึกษาการรักษากุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษารักษาใจวัดประชาคมวนาราม
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์ผลการรักษากุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษารักษาใจวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบหลักอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3.2 ทำให้รู้ประวัติความเป็นมาและแนวคิดการปฏิบัติอุโบสถศีลของวัดประชาคมวนาราม

3.3 ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่จากการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาศรียินทรารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม(ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีลำดับขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

4.1 ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษารวบรวมข้อมูลเรื่องอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาศรียินทรารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม(ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีปรากฏอยู่ โดยใช้คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณวิเสส เอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือประเด็นที่ต้องการทราบ

4.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร วรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาศรียินทรารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม(ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) โดยกำหนดเลือกเอาผู้มีความเกี่ยวข้องและมีความรู้เกี่ยวกับศีลอุโบสถ และผู้ที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะ อาสาศรียินทรารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งจำแนกออกเป็นดังนี้ คือ (1)พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป (2)แม่ชี 3 ท่าน (3)ครูพี่เลี้ยง 5 คน (4)ผู้นำหมู่บ้านศรีสมเด็จ หมู่ที่ 11 5 คน (5)เยาวชนผู้ปฏิบัติอุโบสถศีล 10 คน (6)กรรมการโครงการ 5 คน รวมเป็น 31 รูป/คน

4.3 นำข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์หรืออธิบายเรื่องอุโบสถศีลและการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะ อาสาศรียินทรารักษาใจ วัดประชาคมวนาราม(ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ของนักปราชญ์ในพุทธศาสนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 การรักษาศีลอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาทและหลักหลักพุทธจริยศาสตร์ผลการศึกษาพบว่า อุโบสถศีล หมายถึง ศีลที่รักษาเป็นอุโบสถหรือศีลที่รักษาในวันอุโบสถ ได้แก่ ศีล 8 ที่อุบาสก อุบาสิกาสมาทานรักษา เป็นการจำศีลในวันพระ ระเบียบทางกาย ทางวาจา ข้อปฏิบัติฝึกหัดกายและวาจาให้ยิ่งขึ้นไป คือ ศีล 8 ทั้งอาชีวะ ศีลมีอาชีวะเป็นคำรบ 8 หลักความประพฤติรวมทั้งอาชีวะที่บริสุทธิ์ เป็นอาทิพรหมจรรย์ คือ เป็นหลักความประพฤติเบื้องต้น เป็นการกำจัดทำลายเอาอุปกิเลส 16 ทำให้อุปกิเลส 16 ที่เราร้อนเบาบางหมดสิ้นไป

อุโบสถศีล มีพัฒนาการมาจาก คำว่า อุปวสธะ เป็นคำที่มีกำเนิดมาจากพิธีกรรมเนื่องในยุทธิที่ มีปฏิบัติกันมาในชมพูทวีป (อินเดีย) ตั้งแต่สมัยพระเวท เป็นเวลาก่อนพุทธกาล เป็นธรรมดาของหมู่ชนที่อยู่ร่วมกันในครั้งโบราณย่อมจะกำหนดวันและพิธีกรรมสำหรับชุมนุมปฏิบัติร่วมกันขึ้นเพื่อแสดงถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยกำหนดชุมนุมร่วมกันปีละ 1 วัน และเดือนละ 2 วัน คือ ในวัน เปารณมาส ได้แก่ วันเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง และในวันทรศ(ทรศ) ได้แก่วันแรกเห็นพระจันทร์ คือวันขึ้น 1 ค่ำ ของ เดือนใหม่ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การเข้าจำอุโบสถศีลมิได้มีแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่มี เกิดขึ้นมาก่อนสมัยพุทธกาล การรักษาอุโบสถศีลในสมัยก่อนพุทธกาลนั้นเป็นไปในบุคคล 3 จำพวก คือ พระโพธิสัตว์ พระเจ้าจรรกพรต อุบาสก อุบาสิกา วันอุโบสถนั้น เรียกกันโดยสามัญว่า วันพระ ซึ่งโดย ปกติถือว่าเป็นวันสำคัญในพระศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์ มีวันสปาโต ฝรั่งเศสผู้รู้บาลีจึงมักแปลวันพระหรือวัน อุโบสถว่า ของศาสนาคริสต์ มีความหมายว่า วันหนึ่งใน 7 วัน ที่ถือเป็นวันพักผ่อนจากการทำงาน ใน ประเทศไทยจนถึงทุกวันนี้ กำหนดไว้ 4 วัน เรียกว่า วันพระ เดือนหนึ่งมี 4 วันคือ วันขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ แรม 8 ค่ำ แรม 15 ค่ำ หรือ แรม 14 ค่ำ

การรักษาอุโบสถศีล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1)การรักษาอุโบสถศีลตามวันอุโบสถ 2)การ รักษาอุโบสถศีลตามความประพฤติของผู้รักษา การรักษาอุโบสถศีล นอกจากมีอานิสงส์เช่นเดียวกับศีล 5 และมีระดับที่สูงกว่าแล้ว ยังมีอานิสงส์ในด้านสังคมและเศรษฐกิจเพิ่ม คือ 1)เป็นการคุมกำเนิดโดย ธรรมชาติ 2)เป็นการลดช่องว่างระหว่างชนชั้น ไม่ให้มีการแข่งขันระดับประดารา่างกาย อันเป็นการโอ้อวด ความฟุ้งเพื่อใส่กัน 3)ทำให้จิตใจสงบในเบื้องต้น แล้วเกิดความเมตตากรุณาต่อกัน 4)เมื่อใจสงบ ย่อม สามารถเข้าถึงธรรมชั้นสูงขึ้นไปได้ง่าย นอกจากนี้อานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีลยังได้ประโยชน์สุข 3 ประการ คือ 1)ทิฏฐุณิมิกัตถประโยชน์ 2)สัมปรายิกัตถะประโยชน์ และ 3) ปรมัตถประโยชน์

การรักษาอุโบสถศีลตามหลักพุทธจริยศาสตร์นี้ มีอยู่มากมาย บุคคลทุกประเภททั้งพระราชา มหาชาติตรี เศรษฐี มหาเศรษฐี บุคคลทั่วไป คนจนเข็ญใจ รวมถึงเหล่าเทพเทวดาผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา พุทธจริยศาสตร์(Buddhist ethics) เป็นการศึกษาาระบบพุทธจริยธรรม ดังนั้น พุทธจริยศาสตร์จึงเป็น หลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางรากฐานเอาไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานแห่ง ความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและในระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอันดี งามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด

5.2 การรักษาอุโบสถศีลของยุพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจวัดประชาคมวนาราม ผลการศึกษาพบว่า วัดประชาคมวนารามเดิมที่ ชื่อวัดป่ากรุง ที่เป็นวัดร้างที่เก่าแก่ ตั้งอยู่ที่บ้านศรีสมเด็จ ตำบล ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด มีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2313 ต่อมาใน พ.ศ. 2496 หลวงปู่ศรี มหาวีโรและ ชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธา ได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างวัดป่ากรุงเก่า หลังจากสร้างวัดขึ้นมา ก็มีเจริญรุ่งเรืองมา เป็นลำดับ และหลวงปู่ศรี มหาวีโร ก็ได้เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก

หลวงปู่ศรี มหาวิโร มีชื่อเดิมว่า ศรี ปักกะสีนัง เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2460 ที่บ้านขามป้อม อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ โยมบิดาชื่อ นายอ่อนสี ปักกะสีนัง โยมมารดาชื่อ นางทุมจ้อย ปักกะสีนัง การศึกษาท่านจบชั้นประถมศึกษาที่ 4 ที่โรงเรียนวัดบ้านขามป้อม และไปจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนประถมศึกษาประจำอำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ จากนั้นบิดามารดาจึงส่งท่านไปเรียนต่อที่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดสุรินทร์ (ปัจจุบันคือ โรงเรียนสารคามพิทยาคม) จบชั้นมัธยมปีที่ 3 เมื่อ พ.ศ. 2480 จากนั้นในปี พ.ศ. 2481 ได้สมัครสอบบรรจุเป็นข้าราชการครู และได้บรรจุเป็นครูในปี 2481 นั้นเองในปี พ.ศ. 2488 ท่านได้ขอลาราชการเพื่อบวชให้มารดาตามที่ท่านได้รับปากไว้ ท่านได้บวชที่วัดราษฎร์รังสรรค์ บ้านป่ายาง ตำบลขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมี พระโพธิญาณมุนี (คำ โพธิญาณ) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ธรรมยุต เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูศิริธรรมธาดา เจ้าคณะอำเภอเมืองร้อยเอ็ด เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระสมุห์พันธ์ เป็นอนุสาวนาจารย์ หลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้ละสังขารลงใน วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2554 ที่วัดประชาคมวนาราม รวมสิริอายุ 94 ปี 3 เดือน 14 วัน 65 พรรษาหลังจากหลวงปู่ศรี มหาวิโร ได้ละสังขารไปแล้ว พระครูปลัดทองอินทร์ กตปุญโญ ได้สืบทอดหลักปฏิบัติของหลวงปู่ศรี มหาวิโร ต่อมานอกจากสั่งสอนกรรมฐาน สายพุทโธแก่ พระลูกวัดแลพระในวัดสาขาต่างๆ ญาติโยมผู้สนใจแล้ว หลวงปู่ทองอินทร์ กตปุญโญ ยังได้นำหลักประพฤติปฏิบัติกรรมฐานสายพุทโธไปสั่งสอนนักเรียนนักศึกษาทั่วๆ ไปในจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดใกล้เคียง รวมถึงนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศที่มีความสนใจด้วย โดยจัดทำโครงการรักษาอุโบสถศีลของ ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษา เขามารักษาอุโบสถศีลหรือ 8 รวมถึงภาคปฏิบัติกรรมฐานสายพุทโธด้วย โดยให้นักเรียนนักศึกษามารักษาอุโบสถศีลที่วัดประชาคมวนาราม ในวันพระ เดือนละ 4 วัน ถ้าวันพระไหนไม่ตรงกับวันหยุดราชการหรือวันหยุดเสาร์ และอาทิตย์ นักเรียนนักศึกษา ก็สามารถมาเข้ารักษาอุโบสถศีลชดเชยในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ หรือวันหยุดอื่นๆที่สามารถมาเข้ารักษาอุโบสถและปฏิบัติกรรมฐานได้

การรักษาอุโบสถศีลตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจวัดประชาคมวนาราม ในช่วงเช้าตั้งแต่ 06.00 น. ไปถึงประมาณ 09.30 น. เป็นการปฏิบัติเพื่อรักษากาย วาจา และใจ เพื่อเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะปฏิบัติธรรมขั้นสูงขึ้นไป เป็นการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ เบญจศีล เบญจธรรม และหลักทศ 6

การรักษาอุโบสถศีลตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนารามคือการรักษาศีล 8 ซึ่งเป็นผลทำให้การกระทำทางกาย วาจา ใจ เป็นกุศล คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดโกหก ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น และเห็นชอบตามคลองธรรม

การปฏิบัติตามหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูงของยุวพุทธมามกะศรีอินทราภิชาใจ วัดประชาคม-
วนาราม นั้น ใน 1 วัน 1 คืน เป็นการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เริ่มตั้งแต่การมีสัมมาทิฐิ เห็นว่า
การรักษาอุโบสถศีลเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกต้อง ตนในฐานะพุทธบริษัทควรประพฤติปฏิบัติตามพระโพธิสัตว์และ
พระอรหันต์ทั้งหลายประพฤติปฏิบัติมา จากนั้นมีการทำบุญตักบาตร ทำสมาธิ เดินจงกรม เลี้ยงชีวิตโดย
อาศัยผู้อื่นตามแนวทางการปฏิบัติของนักบวชในพระพุทธศาสนา จึงได้ชื่อว่ายุวพุทธมามกะศรีอินทราภิชาใจ
ของวัดประชาคมวนารามได้ดำเนินชีวิตต้องประเสริฐตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นพุทธจริยศาสตร์
ระดับสูงของพุทธปรัชญาเถรวาท

5.3 วิเคราะห์การผลรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทราภิชาใจวัดประชาคม-
วนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์ การวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีล
ของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทราภิชาใจของวัดประชาคมวนารามในครั้งนี้ผู้วิจัยไป แบ่งประเด็นในการ
วิเคราะห์ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1)ด้านปัจเจกชน หรือ ผลที่เกิดกับตัวผู้รักษาอุโบสถศีลเอง 2)ด้านชุมชน
ด้านสังคม ด้านประเทศชาติ และ 3)ความมั่นคงของพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์พบว่า

ด้านที่ 1 คือ ด้านปัจเจกชน หรือ ตัวผู้ปฏิบัติอุโบสถศีล ผลที่ได้รับคือผู้ปฏิบัติมีความประพฤติ
ที่ดีขึ้น เช่นมีระเบียบวินัย มีความอดทน มีความขยันขันแข็งมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการรักษาอุโบสถศีล
และการปฏิบัติกรรมฐานทั้งเดินจงกรมและนั่งสมาธิ ตามแบบอย่างของวัดประชาคมวนาราม อธิบายว่า
เมื่อยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทราภิชาใจได้เข้ามาประพฤติปฏิบัติอุโบสถศีลทุกวันอุโบสถหรือวันเสาร์-
วันอาทิตย์ เมื่อเข้ามาสู่กระบวนการปฏิบัติที่เป็นระบบระเบียบ ทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติจริง
เมื่อปฏิบัติบ่อยๆ หลักการปฏิบัติทั้งหลายนี้ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทราภิชาใจจึงเกิดความเคยชินและ
หลักปฏิบัติทั้งหลายก็เข้าไปอยู่ในจิตใจจึงกลายเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันไป ส่งผลให้
การศึกษาเล่าเรียนประสบผลสำเร็จ เช่น บางคนก็สอบติดได้เรียนในที่ดีๆ เช่น สอบติดพยาบาล หรือ สอบ
ชิงทุนเพื่อเรียนในมหาลัยดีๆได้ เป็นต้น

ด้านที่ 2 คือ ด้านชุมชนสังคม ประเทศชาติ ผลของการรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะ
อาสาสมัครอินทราภิชาใจของวัดประชาคมวนารามที่มีต่อชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้นเป็นผลพวกที่สืบ
ต่อมาจากผลที่เกิดกับตัวบุคคลหรือปัจเจก เมื่อตัวบุคคลเป็นคนดีแล้ว ย่อมส่งผลต่อชุมชนหรือสังคม เริ่ม
จาก ชุมชนและสังคมเล็กๆ อย่างครอบครัว เมื่อบุตรไปฝึกไปอยู่รักษาอุโบสถศีล และนำสิ่งเหล่านั้นกลับมา
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กลายเป็นเด็กที่มีระเบียบวินัย วามอนสอนง่าย ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนไม่เที่ยว
เตร่เหมือนวัยรุ่นอื่นๆ ไป ผู้เป็นมารดาบิดาย่อมเป็นสุขใจส่งผลให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขไปด้วย
เมื่อครอบครัวแต่ละครอบครัวสงบสุขย่อมส่งผลไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้นไป เช่นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
และประเทศชาติ เกิดความร่มเย็นสงบสุข ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะเมื่อปัจเจกชนแต่ละคนมีศีลมีธรรมประจำใจ ไม่
เบียดเบียนทำร้ายกัน ไม่คิดร้ายไม่ปองร้ายกัน อยู่ร่วมด้วยความรักความเมตตา ไม่ทุจริตคดโกง มีระเบียบ

วินัยในตนเอง ขยันขันแข็งประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริต ตามมีตามได้ เมื่อจิตใจของมนุษย์เจริญด้วยศีลด้วยธรรมแล้ว ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจก็จะตามมา เพราะทั้งผู้นำ ผู้บริหารในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ทั้งพ่อค้า แม่ขาย เจ้ากิจการต่าง ไม่เอาเปรียบไม่คดโกงคู่ค้า หรือลูกค้า ในทุกระดับ นักธุรกิจจากประเทศต่างๆ ย่อมอยากมาลงทุนอยากทำการค้ากับประเทศไทยเรา

ด้านที่ 3 คือ ด้านความมั่นคงของพุทธศาสนา พุทธศาสนาอุโบสถศีล เป็นคำสอนในทางพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาผู้มีจิตใจเข้มแข็งทางธรรมมากขึ้น คือ มากกว่าอุบาสกอุบาสิกาธรรมดาที่รักษาศีล 5 ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อุโบสถศีลเป็นศีลที่มีความพิเศษคือ มีเวลาในการรักษา คือรักษาในวันพระ เดือนละ 4 วัน ดังได้กล่าวแล้วนั้น กับคำถามที่ว่า เมื่อยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาดูใจ ของวัดประชาคมวนาราม รักษาอุโบสถศีลศีล จะส่งผลต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาอย่างไรหรือไม่ ตอบว่าเป็นผลดีต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาแน่นอนเพราะ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าอุโบสถศีลเป็นศีลของอุบาสกอุบาสิกาผู้ที่มีความเข้มแข็งทางธรรมมากขึ้นแล้วจึงมีความมั่นคงต่อพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อมาเข้าอยู่รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระแล้วย่อมเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องถูกต้องถูกต้องจากการรักษาอุโบสถศีลแล้วยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาดูใจยังได้ฝึกกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ศรี มหาวิโร ด้วยจึงทำให้ได้ฝึกทั้งกาย ใจ และปัญญา เมื่อการฝึกอย่างเป็นระบบและย่อมส่งผลให้ เป็นผู้ที่มีสมาธิปฏิญาณถูกต้องตามธรรมนองคลองธรรม ความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาย่อมมั่นคงในจิตใจของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาดูใจและชุมชน สังคม และประเทศไทยแน่นอน ดังนางสาวเขมิกา ชินศิลาเกษ ได้กล่าวว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้นเกิดผลดีความมั่นคงของพุทธศาสนา เพราะว่าเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จะทำให้เราดำเนินได้ดีได้ถูกต้องมากกว่าการผิดพลาด เริ่มต้นจากตัวเราก่อน ตัวเราดี ครอบครัวดี ชุมชน สังคม และประเทศชาติดี พุทธศาสนาย่อมมั่นคงในประเทศไทยไปนานเท่านั้น

สรุปการรักษาอุโบสถศีลนั้นเกิดผลดีความมั่นคงของชาวพุทธเพราะว่าเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จะทำให้เราดำเนินชีวิตได้ดีมากกว่าการผิดพลาด เริ่มต้นจากตัวเราก่อน ตัวเราดี ครอบครัวดี ชุมชน สังคม และประเทศชาติดี สนับสนุนให้ประชาชนมาอยู่วัดรักษาอุโบสถศีล นั่งสมาธิ เดินจงกรม ปฏิบัติกรรมฐาน พัฒนาจิตใจให้มีสติในการกระทำ ถ้าทุกหมู่บ้านทุกตำบล ทุกอำเภอ ทุกจังหวัดในประเทศไทยรักษาอุโบสถศีลกันมากๆ พุทธศาสนาย่อมมั่นคงเมื่อคนมีศีลมีธรรมประจำใจยึดมั่นต่อพระรัตนตรัย พระพุทธศาสนาจะมั่นคงในสังคมโลก และเกิดสันติสุข

6. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องวิเคราะห์การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนารามอำเภอศรีสมเด็จจังหวัดร้อยเอ็ดตามหลักพุทธจริยศาสตร์ผู้วิจัยพบประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล 3 ประเด็น คือ 1)การรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาทและหลักหลักพุทธจริยศาสตร์ 2)การรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนาราม และ 3)วิเคราะห์การผลรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจวัดประชาคมวนาราม อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด ตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ด้านที่ 1 คือ ผลที่เกิดด้านปัจเจกชน หรือ ตัวผู้ปฏิบัติโบสถศีล การปฏิบัติอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม เป็นการรักษาอุโบสถศีลแบบปกติอุโบสถ คืออุโบสถที่รักษาตามปกติวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง วันที่กำหนดให้เป็นวันรักษาปกติอุโบสถนั้น กำหนดเอาวันพระ ช้างขึ้น ช้างแรม คือวัน 8 ค่ำ 14 ค่ำ และ 15 ค่ำ (วิ.ม. (ไทย) 4/147-148/377-379) ผลที่ได้รับคือผู้ปฏิบัติมีความประพฤติที่ดีขึ้น เช่นมีระเบียบวินัย มีความอดทน มีความขยันขันแข็งมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการรักษาอุโบสถศีลและการปฏิบัติกรรมฐานทั้งเดินจงกรมและนั่งสมาธิ ตามแบบอย่างของวัดประชาคมวนาราม อธิบายว่า เมื่อยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจได้เข้ามาประพฤติปฏิบัติอุโบสถศีลทุกวันอุโบสถหรือวันเสาร์-วันอาทิตย์ เมื่อเข้ามาสู่กระบวนการปฏิบัติที่เป็นระบบระเบียบ ทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติจริง เมื่อปฏิบัติบ่อยๆ หลักการปฏิบัติทั้งหลายนี้ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจจึงเกิดความเคยชินและหลักปฏิบัติทั้งหลายก็เข้าไปอยู่ในจิตใจจึงกลายเป็นหลักประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันไป ส่งผลให้การศึกษาเล่าเรียนประสบผลสำเร็จ เช่น บางคนก็สอบติดได้เรียนในที่ดีๆ เช่น สอบติดพยาบาล หรือ สอบชิงทุนเพื่อเรียนในมหาวิทยาลัยได้ เป็นต้นประเด็นนี้ นางสาวศิริบุรณ์ กวีมูล ได้กล่าวว่า การรักษาอุโบสถศีลเป็นสิ่งที่ดีมาก เป็นการฝึกจิตใจ เป็นการขัดเกลาจิตใจให้คิดดี พูดดี ทำดี และการได้ฝึกกรรมฐาน เป็นการฝึกสมาธิทำให้มีสติในการอ่านหนังสือ ในการเรียน และการดำเนินชีวิต หลังจากเข้าโครงการยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจแล้ว ถึงเวลาต้องสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทำให้เครียดและกดดันอย่างมาก ก็ได้ใช้สติและสมาธิที่ได้ฝึกมานี้แหละทำให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ดิฉันสอบติดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ศิริบุรณ์ กวีมูล, 2564) นายอานนท์ กล้าหาญ เป็นยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ ที่มาจากอำเภอโพหนอง จังหวัดร้อยเอ็ด นายอานนท์ กล้าหาญ ได้กล่าวเช่นเดียวกับ นางสาวศิริบุรณ์ กวีมูล ว่าการรักษาอุโบสถศีล เป็นสิ่งที่ดีมาก เป็นการฝึกจิตใจ เป็นการขัดเกลาจิตใจให้คิดดี พูดดี ทำดี และการได้ฝึกกรรมฐาน เป็นการฝึกสมาธิทำให้มีสติในการอ่านหนังสือ ในการเรียน และการดำเนินชีวิต หลังจากเข้าโครงการยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจแล้วสิ่งที่เขาตั้งใจมากคือ เขาได้รับคัดเลือกให้เข้ารับพระราชทานรางวัล นักเรียนนักศึกษาพระราชทาน ประจำปีการศึกษา 2563 ทำให้

กตตันมากและก็ได้รับพระราชทานรางวัลนั้นในที่สุดทำให้กระผมดีใจมากที่สุดที่ได้ รวมทั้งครอบครัวของกระผมก็ดีใจที่กระผมทำสำเร็จ (ศิริบุรณ์ กวีมูล, 2564)

ด้านที่ 2 คือ ด้านชุมชนสังคม ประเทศชาติ ผลของการรักษาอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจของวัดประชาคมวนารามที่มีต่อชุมชน สังคม และประเทศชาตินั้นเป็นผลพวงที่สืบต่อมาจากผลที่เกิดกับตัวบุคคลหรือปัจเจก เมื่อตัวบุคคลเป็นคนดีแล้ว ย่อมส่งผลต่อชุมชนหรือสังคม เริ่มจาก ชุมชนและสังคมเล็กๆ อย่างครอบครัว เมื่อบุตรไปฝึกไปอยู่รักษาอุโบสถศีล และนำสิ่งเหล่านั้นกลับมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กลายเป็นเด็กที่มีระเบียบวินัย วานอนนอนง่าย ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนไม่เที่ยวเตร่เหมือนวัยรุ่นทั่วไป ผู้เป็นมารดาบิดาย่อมเป็นสุขใจ ส่งผลให้ครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขไปด้วยนางบุษบา กวีมูล มารดาของนางสาวศิริบุรณ์กวีมูล ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ข้าพเจ้ามีความภูมิใจมากที่บุตรสาวได้เข้าร่วมรักษาอุโบสถศีลและปฏิบัติตามกรรมฐานและได้พึงธรรมจากหลวงปู่ทองอินทร์ กตปุญโญ ซึ่งหลวงปู่เน้นว่า ถ้าจะรักษาศีลรักษาธรรมให้ได้ต้องรักษาใจตนเองให้ได้ ซึ่งบางครั้งดิฉันก็ได้ตามไปทำบุญและฟังธรรมกับลูกสาวด้วยทำให้ได้ข้อคิดและคติธรรมนำมาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ดีทั้งในการทำงานและในครอบครัวด้วย (บุษบา กวีมูล, 2564) เมื่อครอบครัวแต่ละครอบครัวสงบสุขย่อมส่งผลไปสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้นไป เช่นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศชาติ เกิดความร่มเย็นสงบสุข ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะเมื่อปัจเจกชนแต่ละคนมีศีลมีธรรมประจำใจ ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ไม่คิดร้ายไม่ปองร้ายกัน อยู่ร่วมด้วยความรักความเมตตา ไม่ทุจริตคตโกง มีระเบียบวินัยในตนเอง ขยันขันแข็งประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตอย่างสุจริต ตามมีตามได้ เมื่อจิตใจของมนุษย์เจริญด้วยศีลด้วยธรรมแล้ว ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจก็จะตามมา เพราะทั้งผู้นำ ผู้บริหารในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ทั้งพ่อค้า แม่ขาย เจ้ากิจการต่าง ไม่เอาเปรียบไม่คตโกงคู่ค้า หรือลูกค้าในทุกระดับ นักธุรกิจจากประเทศต่างๆย่อมอยากมาลงทุนอยากทำการค้ากับประเทศไทยเรา

ด้านที่ 3 คือ ด้านความมั่นคงของพุทธศาสนา พุทธศาสนา อุโบสถศีล เป็นคำสอนในทางพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาผู้มีจิตใจเข้มแข็งทางธรรมมากขึ้น คือ มากกว่าอุบาสกอุบาสิกาธรรมดาที่รักษาศีล 5 ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อุโบสถศีลเป็นศีลที่มีความพิเศษคือ มีเวลาในการรักษา คือรักษาในวันพระเดือนละ 4 วัน ดังได้กล่าวแล้วนั้น กับคำถามที่ว่า เมื่อยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจของวัดประชาคมวนาราม รักษาอุโบสถศีลศีล จะส่งผลต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาอย่างไรหรือไม่ ตอบว่าเป็นผลดีต่อความมั่นคงของพุทธศาสนาแน่นอนเพราะ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าอุโบสถศีลเป็นศีลของอุบาสกอุบาสิกาผู้ที่มีความเข้มแข็งทางธรรมมากขึ้นแล้วจึงมีความมั่นคงต่อพุทธศาสนามากขึ้น ในประเด็นนี้พระมหาธนพัฒน์ ฐิตสาโร กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ผลการรักษาศีลของชาวบ้านโนนเมืองที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า ในหมู่บ้านใดหรือเมืองใดมีผู้รักษาอุโบสถศีลย่อมทำให้หมู่บ้านนั้นเมืองนั้นอยู่

รมเย็นเป็นสุข ไม่มีการเอาวัดเอาเปรียบกัน ไม่แก่งแย่งชิงดีกันกันและกัน เพราะอุโบสถศีลเป็นไปเพื่อทำให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง (พระมหาธนพัฒน์ ฐิตสาโร, 2555)

เมื่อมาเข้าอยู่รักษาอุโบสถศีลทุกวันพระแล้วย่อมเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องถูกต้องกฎวินัยนอกจากการรักษาอุโบสถศีลแล้วยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจยังได้ฝึกกรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ศรี มหาวิโร ด้วยจึงทำให้ได้ฝึกทั้งกาย ใจ และปัญญา เมื่อการฝึกอย่างเป็นระบบและย่อมส่งผลให้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิเห็นถูกต้องตามธรรมนองคลองธรรม ความเชื่อความศรัทธาในพุทธศาสนาย่อมมั่นคงในจิตใจของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจและชุมชน สังคม และประเทศไทยแน่นอน ดังนางสาว เขมิกา ชินศิลาเกษ ได้กล่าวว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้นเกิดผลดีความมั่นคงของพุทธศาสนา เพราะว่าเป็น การนำเอาหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จะทำให้เราดำเนินได้ดีได้ ถูกต้องมากกว่าการผิดพลาด เริ่มต้นจากตัวเราก่อน ตัวเราดี ครอบครัวดี ชุมชน สังคม และประเทศชาติดี พุทธศาสนาย่อมมั่นคงในประเทศไทยไปนานเท่านั้นนายสุรสิทธิ์ แดงดี ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ วัดประชาคมวนารามกล่าวว่า การที่ผมได้เข้าโครงการและมารักษาอุโบสถศีลนี้ทำให้ผมมีจิตใจ เข้มแข็งขึ้น อย่ายในการทำชั่ว ทั้งที่เมื่อก่อนที่จะมารักษาอุโบสถศีลนี้การพูดจาด้วยคำหยาบคาย ต่ำ พ่อต่ำแม่คนอื่น รังแกสัตว์ หรือชกต่อยกันเป็นเรื่องที่กระทำลงไปแล้วถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ใช่ เป็นเรื่องที่น่ารังเกียจของคนในสังคม ทำให้ตนเองโดนตำ พ่อแม่ก็โดนคนอื่นว่าทำไมไม่สั่ง สอนลูกบ้าง เป็นเรื่องที่น่าละอายจริงๆ หากมีคนรักษาอุโบสถศีลกันมากๆ พุทธศาสนาจะอยู่คู่กับ สังคมไทยสังคมโลกไปชั่วลูกชั่วหลานแน่นอนครับ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบายในการปฏิบัติตามหลักอุโบสถศีลของยุวพุทธมามกะอาสาสมัครอินทรรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม (ป่ากุง) อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 การรักษาศีลเป็นสิ่งที่ดี เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้สังคมสงบสุข ดังที่เราได้เห็นกันถึง ปัญหาในสังคมปัจจุบันที่เสื่อมโทรม มีแต่ความวุ่นวาย เพราะคนขาดศีลธรรม สังคมโลกในยุคปัจจุบันนี้ มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัยยิ่งขึ้นไป เพื่อนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมามารับใช้มาให้ความ สะดวกมนุษย์ เป็นการตอบสนองกิเลสที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ มนุษย์สมัยนี้ไม่สนใจที่จะพัฒนาจิตใจ ตนเองให้หลุดพ้นจากการบงการของกิเลสตัณหาเลย ทำให้จิตใจนั้นเหินห่างจากศีลธรรมมากขึ้นทุกวัน การพัฒนามนุษย์ที่เหมาะสมที่สุดและทำให้เกิดความสมดุลคืนให้โลกให้สังคมคือ การพัฒนาทั้งด้านวัตถุ

และจิตใจไปพร้อมกัน การรักษาศีล จึงเป็นทางเลือกในอันดับต้นๆในการพัฒนาจิตใจมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นศีล 5 หรือ ศีล 8 หรืออุโบสถศีล ดังที่วัดประชาคมวนาราม ได้ส่งเสริมให้เยาวชนรักษาศีลอุโบสถศีลอยู่ในปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี ที่น่าส่งเสริมให้มีการนำรูปแบบการรักษาอุโบสถศีลของวัดประชาคมวนาราม เป็นแนวทางเพื่อปลูกฝังให้เยาวชนของประเทศได้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและได้รับผลของการปฏิบัติจริงๆ ทั้งนี้ยังเป็นการรักษาพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับ สังคมไทยและสังคมโลกตลอดไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลของเยาวชน

7.3.2 ควรมีการศึกษาการศึกษาวิเคราะห์วินัยของคฤหัสถ์ในสังคาลกสูตร

8. บรรณานุกรม

เขมิกา ชินศิลาเกษ. (ครุอาสาโครงการยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม).

ผู้ให้สัมภาษณ์. 26 มิถุนายน 2564. ณ วัดประชาคมวนาราม ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

จรวยพร ธรณินทร์. (2552). **12 ไม่เด็ด สูตรสำเร็จข้าราชการ**. กรุงเทพฯ : อินสปายร์.

บุษบา กวีมูล. (ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม). ผู้ให้สัมภาษณ์.

26 มิถุนายน 2564. ณ วัดประชาคมวนาราม ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

พระครูปลัดทองอินทร์ กตปุญโญ. (2562). **โครงการส่งเสริมยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ**.

มหาสารคาม : เฟสท์คอมพิวเตอร์.

พระมหาธนพัฒน์ฐิตสาโร. (2555). **การศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมือง**

ที่มีต่อคุณภาพชีวิต. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริบุรณ์ กวีมูล. (ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม). ผู้ให้สัมภาษณ์.

26 มิถุนายน 2564 . ณ วัดประชาคมวนาราม ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

สำลี รักสุทธี. (2543). **ศีล สุดยอดวินัยของศาสนาพุทธ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา.

อานนท์ กล้าหาญ. (ยุวพุทธมามกะอาสาสมัครรักษาใจ วัดประชาคมวนาราม). ผู้ให้สัมภาษณ์.

26 มิถุนายน 2564. ณ วัดประชาคมวนาราม ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.

วิเคราะห์ความงามการแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชน

ชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร *

An Analysis of the Beauty of Aesthetic Wood Carvings of Na Samai Villagers Community, Yasothon Province

พระวิชัย จันทสารโร(พรหมโล)¹, พระราชปรียัติวิมล²

และพระครูใบฎีกา นรินทร์ สีลเตโช³

Phra Wichai Chandasaro(Promlo)¹, Phra Ratpariyattivimon²

and Phrabidika Narin Silatecho³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : phrawichaiphrommalo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร 2) เพื่อศึกษาเชิงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความงามการแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร ชาวบ้านนาสะไมย์เป็นชุมชนชาวพุทธผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นบริบทที่สำคัญในด้านของวัฒนธรรม งานแกะสลักไม้เป็นประติมากรรมลักษณะของประณีตศิลป์ที่ช่างผู้แกะสลักสร้างสรรค์ผลงานด้วยความละเอียดอ่อน สะท้อนสภาพสังคม วิถีชีวิตและจิตใจของชุมชน 2. จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเชิงสุนทรียศาสตร์ ความงามของการแกะสลักไม้ที่ประณีตงดงามประดิษฐ์ขึ้นจากความรูสึกที่ไม่อาจประเมินค่าของความงามออกมาเป็นรูปธรรมได้ การแกะสลักไม้เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีการสร้างสรรค์อย่างสวยงามและประณีตบรรจงความงามอยู่ที่สายตาคนมองความงามถูกกำหนดให้กับสิ่งต่างๆ ของวัตถุที่สวยงามและการตอบสนองเชิงอัตวิสัยของผู้สังเกต 3. วิเคราะห์ความงามการแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธรพบว่าความงามด้านวัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาที่มีการรักษาสืบทอดกันมาในชุมชนท้องถิ่นให้อยู่อย่างมั่นคง มาสร้างความรู้ภูมิ

* Received August 15, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted November 30, 2021

ปัญหาช่างพื้นบ้านบนพื้นฐานศิลปะ วัฒนธรรมร่วมสมัยที่ปรากฏในงานพุทธศิลป์ ด้านวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับ ธรรมชาติด้านความสามัคคีในชุมชนที่เข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนและสังคมไทยต่อไป

คำสำคัญ : งานแกะสลักไม้; สุนทรียศาสตร์; ชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the general conditions and aesthetic wood carvings of Na Samai villagers community in Yasothon Province, 2) to study aesthetic concepts and theories and 3) to analyze the beauty of aesthetic wood carvings of Na Samai villagers community in Yasothon province. This research is a qualitative research by studying documents and interviews, then presents the research results with an analytical descriptive.

The results of research found that : 1. General conditions and aesthetic wood carving works of Na Samai villagers in Yasothon province found that Na Samai villagers are Buddhist communities that combine local wisdom as an important context in culture. Wood carvings are also a characteristic sculpture of exquisite art where the sculptors create works with delicacy, reflection of social conditions, the way of life and the mind of the community. 2. From the study of aesthetic concepts and theories, it was found that the beauty of exquisite wood carvings was created from the invaluable sense of beauty to be concrete. Wood carvings are a work of art that are related to Buddhism. They are beautifully and elaborately created works. Beauty is in the eye of the beholder. Beauty is assigned to things of beautiful objects and the subjective response of the observers. 3. Analyzing the beauty of wood carving of Na Samai villagers in Yasothon province, it was found that cultural beauty is a wisdom that has been preserved and passed down in the local community to stay stable, come to build knowledge of folk wisdom based on contemporary cultural arts that appear in Buddhist art, the way of life that is tied to nature in terms of unity in the strong community to occur for the community and Thai society in the future.

Keywords : Wood Carvings; Aesthetics; Na Samai Villagers Community

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

งานแกะสลักไม้เป็นประติมากรรมที่สามารถสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน เป็นเครื่องมือหรือส่วนประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการถ่ายทอดระบบความคิด ความเชื่อทางศาสนาให้เป็นที่ประจักษ์ได้โดยทางการมองเห็น ดังนั้น ประติมากรรมจึงถูกสร้างขึ้นมาสำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ พุทธศาสนิกชนให้มั่นคงบนพื้นฐานกฎเกณฑ์หลักแห่งศาสนานั้นๆ รูปแบบการแสดงออกล้วนเป็นสัญลักษณ์ของศาสนา ได้แก่ เทวรูป(เทวดาพระเวท) พระโพธิสัตว์ และพระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปปฏิมากร (เทวดาพุทธ) ในยุคต่อมาสมัยกรุงสุโขทัยมีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมด้วยวิธีการสลัก ฉลัก หรือจำหลักลงบนเนื้อไม้ให้เป็นรูปร่าง ลวดลาย ด้วยเครื่องมือโลหะ เป็นงานประณีตศิลป์อย่างหนึ่งที่ช่างผู้ดำเนินงานต้องมีความรู้ความชำนาญเฉพาะตัว เพราะต้องใช้ความประณีตในการถ่ายทอดรูปแบบที่มีความละเอียด ดังนั้นช่างต้องมีความรู้ความเข้าใจในลวดลายต่างๆ พอสมควร จึงจะสามารถทำงานให้เกิดความงดงามถูกต้องได้ ในงานแกะสลักไม้จึงเป็นสมบัติของบรรพบุรุษที่ตั้งใจแกะสลักขึ้นให้มีลักษณะและลวดต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ตามภูมิปัญญาและความสามารถที่มีอยู่ด้วยศรัทธาอันแรงกล้าหาที่เปรียบมีได้ที่มีต่อองค์สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์สาวก การแกะสลักไม้ในครั้งแรกทำขึ้นเพื่อเคารพ สักการะกราบไหว้ ที่มีความแน่นแฟ้นต่อพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ความสำคัญต่อเหตุการณ์ เช่น ตอนประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เป็นต้น ฉะนั้นศิลปะในรูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมานั้นจึงเปรียบเสมือนสมุดบันทึกเล่มใหญ่ที่บันทึกเรื่องราวความเป็นมาให้คนรุ่นหลังจนถึงปัจจุบันได้ศึกษาค้นคว้าถือว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับมนุษย์ (กรมศิลปากร, 2532) นอกจากนี้การแกะสลักไม้ยังเป็นเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนาเชิงประวัติศาสตร์โดยผ่านอารมณ์ของศิลปินที่แสดงทางศิลปะการในรูปแบบของการแกะสลักไม้และได้ถูกนำไปต่อยอดเป็นการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจชุมชน ในกลุ่มช่างแกะสลักที่น่าสนใจอีกกลุ่ม 1 ในสมัยปัจจุบันนี้คือ กลุ่มช่างแกะสลักไม้ของบ้านนาสะเมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เป็นกลุ่มช่างที่แกะสลัก บานประตูหน้าต่างอุโบสถ ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นงานแกะสลักที่มีความงดงามกลุ่มหนึ่งในจังหวัดยโสธร

ศิลปกรรมแกะสลักไม้ ถือเป็นศิลปกรรมท้องถิ่นที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก ด้วยความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ เป็นการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์งานศิลปะที่อาศัยฝีมืออันประณีตของช่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ภูมิปัญญากระบวนการผลิตศิลปกรรมแกะสลักไม้ ทางด้านภูมิปัญญาการเลือกใช้วัสดุศิลปกรรมแกะสลักไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้สัก ไม้โมก ไม้ตะเคียน ไม้มะม่วง ไม้ฉำฉา ไม้โพธิ์ ไม้มะค่า ไม้จันทร์หอม เป็นต้น การคัดเลือกไม้ให้มีความเหมาะสมกับงานในลักษณะต่างๆ ช่างจำเป็นต้องมีความรู้เนื้อไม้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การเลือกไม้ที่จะนำมาแกะสลักไม้เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดต้องคำนึงถึงความแข็ง ความอ่อนของเนื้อไม้ให้มีความเหมาะสมกับการสร้างลายละเอียดของงาน การเลือกไม้ที่ไม่มีเสี้ยนไม้เพื่อให้เหมาะสมกับงานที่ต้องการความประณีตและ

ซับซ้อนของลวดลาย หรือการเลือกไม้ที่มีกลิ่นหอมเพื่อสร้างรูปเคารพ เช่น พระพุทธรูป เทพเจ้า ที่แทรกคติความเชื่อ (สุชาติ เถาทอง, 2536) ศิลปกรรมแกะสลักไม้ตามวิถีดั้งเดิม มีลักษณะเฉพาะงานแกะสลักด้วยช่างฝีมือ ซึ่งต้องใช้ความชำนาญเฉพาะตัวจะต้องใช้ความประณีต ในทางปรัชญามีปรัชญาสาขาหนึ่งที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องความงาม เช่น ความงามมีอยู่จริงไหม ความงามมีองค์ประกอบอะไรบ้างปรัชญาสาขานั้นคือสุนทรียศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาทั่วไปซึ่งเป็นวิชาที่พูดถึงความงาม (Beauty) หรือสิ่งที่มี ความงามทางศิลปะโดยเฉพาะโดยศึกษาถึงคุณค่าทางความงามและเกณฑ์ในการตัดสินความงาม โดยมีทฤษฎีหลักๆ ที่ใช้ตัดสินความงามอยู่ 3 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีอัตนัยนิยม (Subjective Theory) ได้แสดงความเห็นว่า ความงามคือคุณสมบัติของจิตหรือความรู้สึกตอบสนองทางสุนทรียะของผู้รับรู้ที่มีต่อวัตถุทางสุนทรียะ โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติใดๆ ของวัตถุทางสุนทรียะแต่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินของมนุษย์ ทฤษฎีปรนัยนิยม(Objective Theory) ได้แสดงความเห็นแย้งว่า ความงามเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัววัตถุ วัตถุเป็นสิ่งที่สวยงามอยู่ในตัวเองไม่ใช่สวยเพราะสีหรือทรวดทรงของมัน ความสวยงามของวัตถุก็มีอยู่เสมอตลอดไปไม่ว่าเราจะสนใจหรือไม่ ส่วนทฤษฎีสัมพัทธนิยม(Relative Theory)(ณัฐชา จิตภักดี และพระครูภาวนาโพธิคุณ, 2563) นั้นมีความเห็นว่าความงามไม่ใช่เป็นจิตวิสัยอย่างสิ้นเชิงและก็ไม่ใช่ เป็นวัตถุวิสัยอย่างสิ้นเชิงด้วยแต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับบุคคล(Subject and Object) ที่ทำให้เกิดความงามขึ้น

จากปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องความงามของงานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์เชิงสุนทรียศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการสุนทรียศาสตร์จากผลงานศิลปะในสาขาอื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการดำเนินชีวิต สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชนด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะ ในงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ให้เป็นที่นิยมแพร่หลายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบสภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

3.2 ทำให้รู้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์

3.3 ทำให้ได้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชน
ชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร
(Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

4.1 ขั้นสำรวจข้อมูล

4.1.1 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศิลปะในงานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

4.1.2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์

4.1.3 สำรวจเอกสารงานวิจัยที่มีผู้รู้เขียนและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสุนทรียะในงานแกะสลักไม้ของ
ชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

4.2 ขั้นรวบรวมข้อมูล

4.2.1 นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถึง
ผู้เชี่ยวชาญ และผู้แกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร เพื่อ
ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ในการสัมภาษณ์

4.2.2 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้าง
ความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2.3 กำหนดนัดหมายวันเวลาที่ จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้
เตรียมตัวและเตรียมเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูล
หลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา กับกลุ่มเป้าหมาย

4.3 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การแปรความ
ด้วยวิธีการตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์(Descriptive analysis) เพื่ออธิบายความ
งามในงานแกะสลักไม้ ดังนี้

4.3.1 นำข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย ประเภทและสุนทรียะในงานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้าน
นาสะไมย์ จังหวัดยโสธร มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4.3.2 ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เกี่ยวกับสุนทรียะในงานแกะสลักไม้
ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

4.4 ขั้นนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร พบว่า งานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์เป็นงานศิลปกรรมพื้นบ้านที่ทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานในอดีต การแกะสลักไม้ส่วนใหญ่จะเป็นงานศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างเนื่องในพุทธศาสนา นอกจากนั้นก็จะมีการแกะไม้เพื่อใช้ประดับตกแต่งบ้านเรือนบ้าง หรือทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้เล็กๆ น้อยๆ บ้าง แต่ปัจจุบันรูปแบบของการแกะสลักไม้ได้เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นงานศิลปกรรมเชิงพาณิชย์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก ด้วยเหตุนี้งานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยทำงานแกะสลักไม้ด้วยจิตศรัทธาในพุทธศาสนา โดยทำเป็นลวดลายและเครื่องประดับตกแต่งศาสนสถาน แต่ในปัจจุบันงานแกะสลักไม้มีลักษณะรูปแบบที่ร่วมสมัยมากขึ้น แหล่งผลิตงานไม้แกะสลักของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ เป็นแหล่งผลิตงานแกะสลักไม้ที่มีชื่อเสียงจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดยโสธร ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ตำบลนาสะไมย์ ปัจจุบันเป็นทั้งแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียงไม้แกะสลักที่ผลิตจากชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์จะเป็นงานแกะสลักไม้ที่ใช้ทั้งไม้สัก และไม้ชนิดอื่นๆ โดยมักจะแกะสลักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง ม้า สิงห์ นอกจากนี้ยังมีการแกะสลักพระพุทธรูปและเทวรูป รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องเรือนและเครื่องประดับตกแต่งอาคาร เป็นต้น

5.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ พบว่า สุนทรียภาพในการรับรู้มีความเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ซึ่งมีความหมายคือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม และสุนทรียภาพ ที่มีความหมายว่า ความรู้สึกที่งาม สืบเนื่องจากความต้องการของมนุษย์ที่มีมากกว่าความต้องการที่เป็นปัจจัยภายนอกที่ตอบสนองทางร่างกาย อันได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และอาหาร ความต้องการทางใจนี้คือสิ่งที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึก เป็นปฏิกิริยาทางสังคม คือ ความมีสุนทรีย์หรือความงามนั่นเอง โดยการรับรู้ที่มนุษย์ใช้สื่อสารทางสังคมด้วยอวัยวะรับรู้ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ล้วนเป็นช่องทางที่ทำให้มนุษย์ได้ติดต่อและเชื่อมความรู้สึกระหว่างกันได้สุนทรียภาพจึงเป็นความงดงามที่ใช้สำหรับการสื่อสาร อาจเป็นผู้รับสาร หรือเป็นผู้ส่งสาร ก็สามารถรับความสัมผัสทางสุนทรียภาพนี้ได้คุณค่าทางสุนทรีย์ นอกจากจะสร้างคุณค่าทำให้จิตใจที่มีความอ่อนโยน เข้าใจสังคม และมีความงดงามในจิตใจแล้ว สุนทรียศาสตร์จัดเป็นวิชาทางด้านคุณวิทยา ซึ่งเป็นปรัชญาสาขาหนึ่ง ที่ทำให้ระดับจิตใจของมนุษย์สูงขึ้นกว่าสัตว์ เพราะวิวัฒนาการของมนุษย์ไม่ได้พัฒนาเฉพาะพัฒนาการทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจอีกด้วยในระบบการศึกษาและสุนทรียภาพ

ดังนั้น สุนทรียศาสตร์จึงเป็นศาสตร์หนึ่งในวิชาปรัชญา เป็นศาสตร์ที่อยู่ในสาขาคุณวิทยา คุณวิทยาเป็นสาขาที่ค้นหาคุณค่าของคุณค่าของสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วย

ความงามและสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในงานศิลปะและในธรรมชาติ โดยศึกษาประสบการณ์ คุณค่าความงามและมาตรฐานในการวินิจฉัยว่า อะไรงาม อะไรไม่งาม ความงาม หมายถึงการคิดหรือชี้ให้เห็นว่าวัตถุใดวัตถุหนึ่งมีลักษณะสวย ดึงดูดใจและเพลิดเพลินหรือหมายถึงการที่เราใช้จิตแสดงปฏิกิริยาต่อสภาพการณ์ในสิ่งแวดล้อม หรือการที่จิตประเมินค่าวัตถุที่มีคุณค่า ที่เราให้เกิดความรู้สึกภายในจิตใจ แม้ว่าความงามจะขึ้นอยู่กับจิต แต่ก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกตามใจชอบ หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับคุณค่าที่มีอยู่ในวัตถุนั้นๆ ความงามจึงมี 2 ชั้นใหญ่ คือ ความงามชั้นธรรมดาสามัญ และความงามชั้นสุดยอด เกณฑ์ 4 ทฤษฎี โดยมีแนวคิดที่ต่างกันดังนี้ 1)ทฤษฎีจิตวิสัยนิยมเน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของตัวบุคคลตั้งนั้นมาตรการตัดสินคุณค่าทางความงามจึงไม่ตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือรสนิยมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความชอบของแต่ละคนในแต่ละเวลาและสถานที่ 2)ทฤษฎีวัตถุวิสัยนิยมเชื่อว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัวและอยู่ติดกับวัตถุมาตั้งแต่แรกโดยไม่ขึ้นกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และมีเกณฑ์ตัดสินที่แน่นอนตายตัวที่จะใช้ชี้วัดได้ 3)ทฤษฎีสัมพัทธนิยม เป็นทฤษฎีที่อยู่กึ่งกลางระหว่างอัตนัยนิยมและปรนัยนิยม กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งความรู้สึกทางสุนทรียะตามรสนิยมของผู้รับรู้ และคุณสมบัติทางความงามของวัตถุในการประเมินคุณค่าทางสุนทรียะโดยเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหากแต่เป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิกิริยาตอบสนองในสัดส่วนพอกๆกัน 4)ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมตามแนวความคิดของพวกปรากฏการณ์นิยมนั้น มนุษย์จะเป็นผู้สร้างบริบทหรือสภาวะการณ์ขึ้น โดยที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะการณ์หรือระเบียบสังคม มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างสังคมขึ้นแล้วกำหนดความหมายสิ่งต่างๆในสังคมนั้นตามที่ตนเห็นสมควร(Social Order) ขึ้นได้อย่างไร สาระสำคัญของปรากฏการณ์นิยม ที่เน้นเฉพาะการที่มนุษย์แต่ละคนและกลุ่มสร้างหรือแสดงพฤติกรรมประจำวัน โดยวิธีให้การหยุดชะงักการดำเนินชีวิตสังคมไปชั่วคราว เรียกว่า Ethnomethodology (มานุษยวิธี)

5.3 ผลการวิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้แยกประเด็นวิเคราะห์ ดังนี้ คือ

5.3.1 วิเคราะห์สุนทรียภาพของวัตถุ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร ได้พัฒนาภูมิปัญญางานแกะสลักไม้ใหม่ๆอย่างมากมาย และแกะสลักไม้ลักษณะในรูปแบบของประณีตศิลป์ สร้างสรรค์ผลงานด้วยความละเอียดอ่อนสะท้อนสภาพสังคมการดำเนินชีวิต และแสดงถึงสภาพจิตใจของงานแกะสลักไม้ ที่ให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ความเชื่อและวัฒนธรรม ทั้งด้านรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบพัฒนาตลอดมาส่วนใหญ่ นำเอามาจากธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ สัตว์ และมนุษย์ ซึ่งรูปแบบก็ได้จากท่าทางอิริยาบถ การเคลื่อนไหวของสัตว์ต่างๆ วิถีชีวิต การดำรงชีวิตและตัวละครในป่าหิมพานต์รวมถึงความเชื่อและแรงศรัทธาทางพระพุทธศาสนาโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านงานแกะสลักไม้จากบรรพบุรุษสู่ในปัจจุบันและนำไปพัฒนารูปแบบความงามงานแกะสลักไม้ที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

5.3.2 วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของงานแกะสลักไม้ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบงานไม้แกะสลักในลักษณะต่างๆ ที่ชุมชนบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร สร้างขึ้นได้ถูกพัฒนาจากรูปแบบดั้งเดิมที่มีมาขึ้น ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีวิวัฒนาการทางการเปลี่ยนแปลงตามรสนิยม ความต้องการ และความคิดสร้างสรรค์ของสภาวะสังคมและตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงจุดประสงค์การสร้างสรรค์ เพื่อถ่ายทอดคุณค่าความงามทางศิลปะ แสดงอารมณ์ของผู้แกะสลักที่สร้างคุณค่าความงามทางจิตใจ สะท้อนคุณค่าความงามทางสร้างสรรค์อีกด้วยประเภทและคุณค่าของงานแกะสลักไม้การพัฒนางานพุทธศิลป์ผู้สร้างงานพุทธศิลป์ในปัจจุบันซึ่งอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวงการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลให้โลกตะวันตก โลกตะวันออกเชื่อมต่อกันได้โดยสะดวกรวดเร็วเป็นโลกไร้พรมแดน(Globalization) เกิดการผสมผสานกันทั้งด้านรูปแบบ เทคนิค วิธีการ รวมทั้งแนวคิดใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งานด้วย ซึ่งทำให้เกิดผลงานพุทธศิลป์ในสังคมปัจจุบันในลักษณะของงานพุทธศิลป์ร่วมสมัย(Contemporary art) ที่ยังคงเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพุทธปรัชญาในลักษณะของการประยุกต์พุทธธรรมเชิงพัฒนาให้เหมาะสมกับรสนิยมของคนในสังคมปัจจุบันที่แตกต่างกัน เช่น งานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์งานแกะสลักไม้งานแกะสลักไม้ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราวที่ได้เขียนไว้จนเกิดจินตนาการ การสร้างความคิดต่อเนื่องไปในทางที่ดีเป็นความรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมเชิงบวกที่วงการศึกษาต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้จากงานพุทธศิลป์โดยเฉพาะงานจิตรกรรมฝาผนัง สะท้อนเรื่องราวทางพุทธศาสตร์ คุณธรรมจริยธรรมในแง่มุมต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาด้านสติปัญญาที่ส่งผลไปสู่พัฒนาการทางด้านสังคมโดยความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาจิตใจของผู้คนในสังคมให้เชื่อมั่น ยึดถือและมีพฤติกรรมปฏิบัติตามหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

5.3.3 วิเคราะห์วัตถุประสงค์กับผู้อื่น (คนดู ศึกษา สังคม สภาพแวดล้อม) ผลการวิจัยพบว่าจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่าชุมชนบ้านนาสะไมย์ มีความเชื่อและพิธีกรรมก่อนที่จะสร้างสรรค์งานแกะสลักไม้ในพระพุทธปฏิมา และเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

ประการแรก คุณสมบัติของผู้แกะสลักต้องเป็นคนดี ไม่ผิดศีลร้ายแรง ไม่เคยฆ่าสัตว์ใหญ่ ไม่ผิดลูกผิดเมียใคร ปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5

ประการที่สอง ผู้แกะสลักไม้พระพุทธรูป ต้องบวชเรียนปฏิบัติตนตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรง ตรัสไว้ในพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกที่ปฏิบัติดีแล้ว เป็นเนื่อนาบุญของโลก

ประการที่สาม ก่อนที่จะสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้ ปฏิมากรม พระพุทธรูปต้องถือศีล 5 อย่างเคร่งครัด เป็นเวลาก่อนล่วงหน้า 1 เดือน และในขณะที่แกะสลักไม้ พระพุทธรูปจนเสร็จสิ้น

ประการที่สี่ ต้องทำพิธีทางศาสนาและหน้าปริมพิธีขอพรจากสวรรค์เทพเทวดา เพื่อขออนุญาตในการสร้างสรรค์ศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้พระพุทธรูป ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอพรให้สร้างสรรค์งานแกะสลักได้อย่างเรียบร้อย เสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์ และสวยงามวิจิตรประณีต เพื่อเป็นการแสดงออกถึงแรงศรัทธาในการแกะสลักไม้จะได้มีสมาธิแสดงฝีมือที่สั่งสมมาและความสามารถที่เกิดจากการถ่ายทอดความงามที่มาจากจิตใจแห่งความศรัทธา และเพื่อเป็นการบูชาต่อพระพุทธศาสนาที่บรรพบุรุษตนเอง และลูกหลานนับถือตลอดมาและตลอดไป

ประการที่ห้า เมื่อแกะสลักไม้พระพุทธรูปเสร็จสิ้นแล้ว ต้องทำพิธีทางศาสนาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นการขอพระคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองปกป้องรักษาให้ทำงานได้อย่างราบรื่น ไม่มีอุปสรรคได้

ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบงานแกะสลักไม้ที่ทำมาทั้งหมดมีหลายประเภท เช่น ช้าง ม้า กระจต่าย และสัตว์นำโชคต่างๆ หรือตัวละครในป่าหิมพานต์เป็นสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น ชุมชนบ้านนาสะไมย์สร้างงานแกะสลักไม้และงานศิลปะเพื่อตอบสนองต่อศาสนา ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาให้ประพุดิตนอยู่ในจารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามผลงานแกะสลักไม้ต่างๆ ที่ทรงคุณค่าทางจิตใจ คุณค่าความงามทางสังคมของชุมชนจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งความศรัทธาที่ชุมชนบ้านนาสะไมย์ นับถือและให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกว่าสิ่งอื่นใด

5.3.4 วิเคราะห์ศิลปวัตถุ/ช่างผู้แกะสลัก(ปฏิบัติการณใหม่) จากการวิจัยพบว่า งานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์ มีลวดลายที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและความคิดของชาวบ้านการแกะสลักไม้เป็นงานที่ทรงคุณค่าทางความงามความประณีต ส่วนใหญ่เป็นงานศิลปะเพื่อพุทธบูชาหรืออาจเรียกได้ว่า “งานพุทธศิลป์” สามารถพบได้จากโบราณสถานในพิพิธภัณฑสถานต่างๆ สามารถผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น ทัศนศิลป์ จิตรกรรม ภาพพิมพ์ งานแกะสลักไม้เป็นงานศิลปหัตถกรรมมีการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีมีการถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษปรากฏพบหลักฐานงานการแกะสลักไม้มีมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่โบราณที่ทรงคุณค่า น่าภาคภูมิใจที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบันมีวิวัฒนาการ การปรับให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันตามสถานการณ์บ้านเมืองชุมชน สังคม ที่คงคุณค่าคุณภาพ ความงดงาม ความประณีต เช่นที่เคยเป็นมา และสืบทอดภูมิปัญญาการแกะสลักไม้สู่คนรุ่นหลัง ให้มีความรักและกลับมาสนใจงานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์ หรืออาจจะเรียกว่าศิลปะพื้นบ้านหรือศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ส่วนการเข้าใจถึงจิตวิญญาณภายในของสิ่งที่เป็นแบบและความสามารถในการถ่ายทอดออกมาเป็นหัวใจสำคัญแห่งการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่สามารถ ก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจหรือสร้างประสบการณ์สุนทรีย์ให้แก่ผู้ชม องค์ประกอบของประสบการณ์สุนทรีย์ประกอบด้วย

1. สุนทรียวัตถุ หมายถึง สิ่งของใดๆ ที่เกี่ยวกับความนิยมหรือความงามอันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะแก่ผู้รับรู้ แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ สุนทรียวัตถุที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติและสุนทรียวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น

2. มนุษย์ผู้รับรู้ ที่แบ่งเป็นสองพวกคือ มนุษย์ผู้สร้างสุนทรียวัตถุ ซึ่งหมายถึงงานแกะสลักไม้ และชุมชนบ้านนาสะไมย์ โดยมีสุนทรียวัตถุคือความงามงานแกะสลักไม้เป็นสื่อกลาง

3. สุนทรียรส หมายถึง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากผลของประสบการณ์สุนทรียะที่ช่วยปลุกกระตุ้นจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าด้านจิตใจที่สำคัญอย่างหนึ่งของชีวิตมนุษย์ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของความงามงานแกะสลักไม้ได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น งานแกะสลักไม้ชุมชนบ้านนาสะไมย์ โดยเฉพาะความงามเชิงสุนทรียก็ยังคงมีพื้นฐานแนวคิดมาจากพุทธปรัชญา แม้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่องพยายามผลักดันให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมสากลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงผสมผสานและมีความสำคัญกับพุทธศาสนิกชนทุกระดับชั้นตลอดมา จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตอันเป็นศิลปวัฒนธรรมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยพบประเด็นที่จะนำอภิปรายผลดังนี้ คือ (1) สภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร (2) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์พบว่า สุนทรียภาพในการรับรู้มีความเกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ (3) วิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธร

6.1 สภาพทั่วไปและงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธรในประเด็นนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลนาสะไมย์ (2561) กล่าวว่างานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์เป็นงานศิลปกรรมพื้นบ้าน ที่ทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานในอดีต การแกะสลักไม้ส่วนใหญ่จะเป็นงานศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งก่อสร้างเนื่องในพุทธศาสนา นอกจากนั้นก็จะเป็นการแกะไม้เพื่อใช้ประดับตกแต่งบ้านเรือนบ้าง หรือทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้เล็กๆ น้อยๆ บ้าง สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านนาสะไมย์ เป็นหมู่บ้านที่นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวชุมชนบ้านนาสะไมย์ จึงดำเนินไปตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาทั้งในส่วนหลักการดำเนินชีวิต จารีตประเพณีต่างๆ ที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา ผู้ที่มีฝีมือในด้านช่างแกะสลักหรือช่างประเภทต่างๆ แต่ปัจจุบันรูปแบบของการแกะสลักไม้ได้เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นงานศิลปกรรมเชิงพาณิชย์ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักเป็นที่ต้องการของตลาดอย่างมาก ด้วยเหตุนี้งานแกะสลักไม้ของ

ชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์จึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยทำงานแกะสลักไม้ด้วยจิตศรัทธาในพุทธศาสนา โดยทำเป็นตลาดและเครื่องประดับตกแต่งศาสนสถาน แต่ในปัจจุบันงานแกะสลักไม้มีลักษณะรูปแบบที่ร่วมสมัยมากขึ้น แหล่งผลิตงานไม้แกะสลักของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ เป็นแหล่งผลิตงานแกะสลักไม้ที่มีชื่อเสียงจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขวณ ศรชัย (2563) กล่าวว่า งานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์ เป็นผลงานสร้างสรรค์อันเนื่องมาจากความต้องการที่จะดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข ของคนท้องถิ่นเป็นการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิต ธรรมชาติและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีการปรับปรุง พัฒนาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนได้ผลสรุปที่สมบูรณ์ในการออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยถือเป็นเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนนอกจากนี้ ความงามงานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์ จะบ่งบอกถึงความศรัทธาเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนผสมผสานกันจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเมื่อมีผู้พบเห็นก็จะสามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นงานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์

6.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์สุนทรีย์หรือความงาม โดยการรับรู้ที่มนุษย์ใช้สื่อสารทางสังคมด้วยอวัยวะรับรู้ทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายสัมผัส ล้วนเป็นช่องทางที่ทำให้มนุษย์ได้ติดต่อและเชื่อมความรู้สึกระหว่างกันได้สุนทรียภาพจึงเป็นความงามที่ใช้สำหรับการสื่อสาร อาจเป็นผู้รับสาร หรือเป็นผู้ส่งสาร ก็สามารถรับความรู้สึกทางสุนทรียภาพนี้ได้คุณค่าทางสุนทรีย์ นอกจากจะสร้างคุณค่าทำให้จิตใจมีความอ่อนโยน เข้าใจสังคม และมีความงามงดงามในจิตใจแล้ว สุนทรียศาสตร์จัดเป็นวิชาทางด้านคุณวิทยา ซึ่งเป็นปรัชญาสาขาหนึ่ง ที่ทำให้ระดับจิตใจของมนุษย์สูงขึ้นกว่าสัตว์ เพราะวิวัฒนาการของมนุษย์ไม่ได้พัฒนาเฉพาะพัฒนาการทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาทางจิตใจอีกด้วยในระบบการศึกษาและสุนทรียภาพ สุนทรียศาสตร์ คือศาสตร์ที่ว่าด้วยความงาม ประเด็นนี้ เครือจิต ศรีบุญภาค และคณะ (2542) กล่าวว่า ในสมัยก่อนวิชานี้เป็นที่รู้จักกันในรูปของวิชา “ทฤษฎีแห่งความงาม” (Theory of beauty) หรือปรัชญาแห่งรสนิยม(Philosophy of taste) มีทฤษฎีหลักๆ คือ 1)ทฤษฎีจิตวิสัยนิยมเน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของตัวบุคคล 2)ทฤษฎีวัตถุวิสัยนิยมเชื่อว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุเป็นคุณสมบัติที่แน่นอนตายตัว 3)ทฤษฎีสัมพัทธนิยม เป็นทฤษฎีที่อยู่กึ่งกลางระหว่างอัตนัยนิยมและปรนัยนิยม กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งความรู้สึกทางสุนทรีย์ตามรสนิยมของผู้รับรู้และคุณสมบัติทางความงามของวัตถุในการประเมินคุณค่าทางสุนทรีย์โดยเชื่อว่าความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหากแต่เป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิริยาตอบสนองในสัดส่วนพอกๆกัน 4)ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมตามแนวความคิดของพวกปรากฏการณ์นิยมนั้น มนุษย์จะเป็นผู้สร้างบริบทหรือสภาวะการณ์ขึ้น โดยที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะการณ์หรือระเบียบสังคม มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างสังคมขึ้นแล้วกำหนดความหมายสิ่งต่างๆในสังคมนั้นตามที่ตนเห็นสมควร(Social Order) ขึ้นได้อย่างไร สารสำคัญของ

ปรากฏการณ์นิยม ที่เน้นเฉพาะการที่มนุษย์แต่ละคนและกลุ่มสร้างหรือแสดงพฤติกรรมประจำวัน โดยวิธีให้การหยุดชะงักการดำเนินชีวิตสังคมไปชั่วคราว เรียกว่า Ethnomethodology (มานุษยวิธี)

6.3 จากผลการวิเคราะห์ความงามงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธรประเด็นที่ผู้วิจัยจะได้นำมาอภิปรายผลคือ สุนทรียภาพของวัตถุอุดมมุ่งหมายของงานแกะสลักไม้วัตถุกับผู้อื่น(คนดู ศึกษา สังคม สภาพแวดล้อม) วิเคราะห์ศิลปะวัตถุ/ช่างผู้แกะสลัก(ปฏิบัติการใหม่)งานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์ จังหวัดยโสธรเป็นศิลปะที่เกิดขึ้น จากภูมิปัญญาของชาวนาสะไมย์ ตั้งแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดให้ลูกหลานจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ในประเด็นนี้ วัชรพงษ์ ประทุมวัน กล่าวว่า ภูมิปัญญาในการแกะสลักไม้ จำเป็นต้องอาศัยการสั่งสมองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการแกะสลัก โดยช่างต้องมีความรู้ทางด้านเทคนิค วิธีการในการแกะสลักเพราะการแกะสลักไม้เป็นงานศิลปกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า งานช่างแกะสลักไม้ เป็นงานช่างฝีมือซึ่งต้องใช้ความชำนาญ ประณีตเฉพาะตัว โดยช่างจะต้องถ่ายทอดรูปแบบและลวดลายลงบนวัสดุ ด้วยการใช้สิ่วที่ทำจากโลหะเหล็กกล้าที่แข็ง และเหนียวทำให้เกิดความคมด้วยการตี การเจียรและตกแต่งให้เป็นลิวหน้าตรง หน้าโค้งขนาดต่างๆ และค้อนไม้เป็นเครื่องมือในการแกะสลัก สามารถสื่อความรู้สึกได้ด้วยการสัมผัสด้วยมือและสายตา สัมผัส วัชรพงษ์ ประทุมวัน (2542) จากภูมิปัญญาสู่งานศิลปะทางพุทธศาสนาที่แกะสลักขึ้นเพื่อประดับศาสนสถานในพุทธศาสนาแล้ว เวลามาผ่านไปพุทธศาสนามีความเจริญเรื่องเรื่องขึ้นการสร้างวัดและศาสนสถานมีมากขึ้นงานช่างแกะสลักจึงเป็นงานที่มีความต้องการมาก จากงานที่เกิดขึ้นเพราะศรัทธาและสร้างถวายไว้ในพุทธศาสนา พัฒนามาเป็นอาชีพหลักของประชาชน นอกจากงานแกะสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนาและยังมีงานแกะสลักประเภทที่เป็นที่ต้องการของตลาด กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ภาวะทั่วไป ผลิตภัณฑ์ไม้และไม้แกะสลักประเภทของใช้และเครื่องประดับตกแต่งของไทยมีการผลิตสืบทอดกันเป็นเวลานานแล้ว โดยเดิมเป็นการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือนเป็นหลัก แต่ปัจจุบันมีการผลิตที่มีความหลากหลายมากขึ้น มีการพัฒนาปรับปรุงการผลิตด้านการนำเครื่องทุ่นแรงมาใช้ในบางขั้นตอนการผลิต ส่งผลให้การผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ ได้กลายมาเป็นอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มมากขึ้น(กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2525)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 จากผลการวิจัยพบว่าความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานแกะสลักไม้ทางพระพุทธศาสนาที่สูงส่งและทรงคุณค่าในสังคม สามารถสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสงบสุขภายในใจ

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 งานแกะสลักไม้ของชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์เป็นความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ที่ถือได้ว่าเป็นการต่อยอดงานแกะสลักไม้ให้กับชุมชน

7.2.2 ชุมชนชาวบ้านนาสะไมย์สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมงานแกะสลักไม้เชิงสุนทรียศาสตร์เพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรส่งเสริมให้ชุมชนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมไว้และสืบทอดงานไม้แกะสลักบ้านนาสะไมย์ ให้แพร่หลายสืบไป

7.3.2 ควรสนับสนุนให้มีประกอบอาชีพงานแกะสลักไม้ของชุมชน โดยมีระบบและกลไกการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสานพัฒนา เผยแพร่ ศิลปะและวัฒนธรรม ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรากฐานการพัฒนาองค์ความรู้ให้ดีขึ้น

7.3.3 ควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์งานไม้แกะสลักอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจรวมถึงการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และเข้าถึงความงามในความงามแกะสลักไม้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

8. บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. (2532). ศิลปะถ้ำในอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2525). ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย ประเภทไม้แกะสลัก. กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรม.

เครือจิต ศรีบุญภาคและคณะ. (2542). สุนทรียภาพของชีวิต. กรุงเทพฯ : เจริญชีพ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

ชวน ศรชัย. (ช่างแกะสลักไม้). ผู้ให้สัมภาษณ์. 30 กันยายน 2563. ณ บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 1 บ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา.

ณัฐชยา จิตภักดี และพระครูภาวนาโพธิคุณ. (2563). การแสวงหาคำตอบศิลปะและความงาม : สุนทรียศาสตร์ตะวันตก. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์. 7(4). 58-67.

วัชรพงษ์ ประทุมวัน. (ช่างแกะสลักไม้). ผู้ให้สัมภาษณ์. 15 ตุลาคม 2563. ณ บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 1 บ้านนาสะไมย์ ตำบลนาสะไมย์ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา.

สุชาติ เกาทอง. (2536). ศิลปะกับมนุษย์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

องค์การบริหารส่วนตำบลนาสะไมย์. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี (พ.ศ.2561-2564). ยโสธร : องค์การบริหารส่วนตำบลนาสะไมย์.

การศึกษาวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต

ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท*

An Analytical Study of the “Buddho” Meditation of Luang Pu Man

Phuritatto according to Theravada Buddhist Philosophy

พระปัญกร ปญญาโร(จันทร์ประแดง)¹, พระราชปริยัติวิมล²

และสงวน หล้าโพนทัน³

Phra Panyakron Panyataro(Chanpradeang)¹, Phra Ratpariyattivimon²

and Sanguan Lapontan³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : Crubanoom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการทำสมาธิในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาการทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต 3) เพื่อวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค งานวิจัยและเอกสารต่างๆ ด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. การทำสมาธิในพระพุทธศาสนา คือการฝึกปฏิบัติที่ใช้ความตั้งมั่น จดจ่อ และแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุข เกิดความรู้สึกรู้ตัว หรือมีสติในการใช้ชีวิตมากขึ้น ส่งผลต่อความคิด การพูด และการกระทำที่แสดงออกมาภายนอกตน การกระทำทางกาย วาจา ใจ ฉะนั้นการฝึกทำสมาธิให้ดีย่อมนำมาซึ่งความสุขและความเจริญ สมถกรรมฐานเป็นอุบายทำจิตให้สงบและวิปัสสนากรรมฐานเป็นอุบายทำจิตให้เกิดปัญญา 2. การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต เน้นการปฏิบัติจริง ไม่เน้นความเข้าใจในหลักปริยัติ มีคำบริกรรม “พุทธโธ” กำกับในอิริยาบถต่างๆ กำหนดลมหายใจตามหลักอานาปานสติกัมมัฏฐาน เน้นการปฏิบัติในทาน ศีล และภาวนา 3. วิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท การทำสมาธิคือ

* Received August 20, 2021; Revised November 29, 2021; Accepted November 30, 2021

การเอาคำบริกรรม “พุทโธ” เพื่อควบคุมสติและพัฒนาตน โดยการฝึกสมาธิทำให้เกิดกระบวนการรู้ของสติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกมิติของการดำเนินชีวิต

คำสำคัญ : การทำสมาธิ; สมาธิสายพุทโธ; หลวงปู่มั่น ฐริทตฺโต

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the meditation in Buddhism, 2) to study the “Buddho” meditation of Luang Pu Mun Phuritto, 3) to analyze the “Buddho” meditation of Luang Pu Mun Phuritto according to Theravada Buddhist Philosophy. It is a qualitative research by analytical studying the data from the Buddhist scriptures, namely the Tripitaka, the commentary, Pakornvisesavisuddhimagga, research and documents with a descriptive method.

The results of research found that : 1. The meditation in Buddhism is a practice that takes concentration, focus, and steadfastness on one thing over a period of time which will help the practitioner to have peace become more aware or conscious of life. It is affection to thoughts, speech and actions expressed outside one's self by physical, verbal and mental actions, therefore, practicing meditation will bring happiness and prosperity. “Samatha” meditation is a ploy to calm the mind and “Vipassana” meditation is a ploy to create wisdom. 2. The “Buddho” meditation of Luang Pu Mun Phuritto found that he does not emphasized on practical practice, does not focus on understanding the principle, has the merit “Buddho” directed in various gestures, set your breath according to the “Anapanasati” meditation. He emphasizes on the practice of giving, precepts, and prayers. 3. An analysis of the “Buddho” meditation of Luang Pu Man Phurittto according to the Theravada Buddhist philosophy found that the meditation is taking the word “Buddho” to control consciousness and develop oneself by practicing meditation creates a process of consciousness that can be applied to all dimensions of life.

Keywords : Meditation; Sai Phuttho Meditation; Luang Pu Mun Phuritto

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แนวคิดทางปรัชญาและศาสนาตะวันออกนั้นเกิดขึ้นเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงจุดหมายของชีวิตได้ วิธีการที่จะเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตของแต่ละสำนักปรัชญาและศาสนานั้น วิธีการหนึ่งก็คือการสร้าง ความเข้าใจตามหลักการของสำนักปรัชญาต่างๆและการทำสมาธิหรือการเข้าฌานหรือวิธีการอื่นๆตามแต่จะเรียกชื่อของศาสนานั้นๆในส่วนของพระพุทธศาสนาการที่จะเข้าถึงเป้าหมายสูงสุดทางการปฏิบัติ นั่นคือพระนิพพาน อันเป็นไปตามหลักไตรสิกขา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/23, อภ.ติก. (ไทย) 20/521/294) คือ ศีล สมาธิและปัญญา เมื่อกล่าวตามหลักการแล้ว การทำสมาธินั้นมีมาก่อนสมัยพุทธกาล ตลอดมาถึงสมัยที่พระองค์ยังไม่ได้ตรัสรู้ และจนถึงที่พระองค์ทรงบรรลุพระโพธิญาณแล้ว (ส.สพ. (ไทย) 4/147/169) เช่นในสมัยก่อนพุทธกาลเป็นยุคของศาสนาพราหมณ์ซึ่งในการกล่าวถึงการกำเนิดพระเวทนั้นจากที่ได้กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการทำสมาธินั้นมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลหรือก่อนพระพุทธศาสนา หลักฐานที่ยืนยันว่าสมาธินั้นมีมาก่อนพระพุทธศาสนาคือตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงออกผนวชใหม่ๆแล้วเดินทางไปศึกษาในสำนักของ อาหารดาบสและอุทกดาบส ในครั้งนั้นเจ้าชายสิทธัตถะสามารถฝึกสมาธิได้ถึงฌานสมาบัติ 8 (ขุ.ปฎิ. (ไทย) 31/60/34) คือ รูปฌาน 4 และ อรูปฌาน 4 แต่อาจารย์ทั้งสองไม่สามารถสอนให้ท่านทำสมาธิในระดับที่สูงขึ้นไปกว่านี้ได้อีก จึงเสด็จไปเพื่อหาวิธีด้วยพระองค์เอง โดยทรงทดลองการทำทุกกรกิริยาหรือการทรมานตนเองให้ลำบาก แต่ก็พบว่าไม่ใช่ทางที่จะพัฒนาจิตให้สูงขึ้น จึงได้กลับมาใช้วิธีการทำสมาธิด้วยวิธีของพระองค์เองจนได้บรรลุเป็นพระพุทธรเจ้า

ครั้นพระองค์ได้บรรลุธรรมและตรัสรู้เป็นพระพุทธรเจ้าแล้ว ก็ทรงออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการสอนไปตามจริตนิสัยของแต่ละบุคคลที่ส่งสมภารมีมา แล้วก็เอาธรรมะที่พระองค์ได้บรรลุไปปรับสอนตามจริตแต่ละบุคคล ส่วนการปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงย้ำแก่ภิกษุอยู่เสมอก็คือ การทำสมาธิภาวนาหรือการปฏิบัติกรรมฐานนั่นเอง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏให้เห็นในพระสูตรต่างๆ อยู่เสมอ เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นย่อมรู้ชัดตามจริง” (ส.ข. (ไทย) 17/24/18)

การปฏิบัติสมาธิหรือการปฏิบัติกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนามี 2 ประการคือสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน(พระธรรมธีรราชมหามุนี, 2533) มีอานุภาพในการขวางกั้นนิรวณ คือ สิ่งที่เกิดกั้นการทำงานของจิต สิ่งที่ขัดขวางความตั้งงามของจิต สิ่งที่ทอนกำลังปัญญาหรือสิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในกุศลธรรม ธรรมฝ่ายชั่วที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดีหรือกุศลธรรมที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545) การทำสมาธิแบบพุทโธอันเป็นหนทางของ “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” ซึ่งการทำสมาธิสายพุทโธ เป็นที่นิยมมาตั้งแต่สมัยโบราณ“พุทโธ”เป็นคำบริกรรมภาวนาที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์(จันทร์ สิริจนโท)พระภิกษุฝ่ายเถรวาทคณะธรรมยุติกนิกายซึ่งได้ถ่ายทอดให้แก่หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล บุรพจารย์ใหญ่สายป่าด้านวิปัสสนากรรมฐานและต่อมาท่าน

ถ่ายทอดให้หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ซึ่งนำมาสอนแก่พระภิกษุ ที่เป็นศิษยานุศิษย์ให้ได้บรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก (MINOU, 2018) โดยใช้คำบริกรรมพุทโธ พุทโธ พุทโธ ไปเรื่อยๆ พร้อมกับการดูลมเข้าออกของลมหายใจ โดยลมหายใจเข้าให้บริกรรมคำว่า “พุท” ลมหายใจออกให้บริกรรมคำว่า “โธ” แล้วให้เอาจิตไปตั้งมั่นใน คำบริกรรมนั้นจนเกิดความชำนาญ

การทำสมาธิสาย พุทโธ จึงถือว่าเป็นการปฏิบัติสมาธิที่นิยมกันแพร่หลายมานานเพราะเป็น วิธีการปฏิบัติที่รวมเอาทั้งสมถะและวิปัสสนาไปพร้อมกัน... นอกจากนั้น แนวทางการปฏิบัติเพื่อความหลุด พ้นในพระพุทธศาสนา เรียกว่าการเจริญกรรมฐานทั้งในส่วนของสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานหรือ พระสายปฏิบัติผู้ปฏิบัติชอบ มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ คงไม่มี พระสงฆ์รูปใดในประเทศไทยที่ยิ่งใหญ่และมีศิษย์ผู้มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพสักการะในตัวท่านมากไปกว่า หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต แห่งวัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพราะท่านเป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติ ชอบเช่นเดียวกับพระอรหันตสาวกในสมัยพุทธกาล จนได้รับการยกย่องว่า “อาจารย์ใหญ่แห่งวิปัสสนาธุระ” จากบรรดาลูกศิษย์และธรรมยุติกนิกาย เป็นสัญลักษณ์แห่งพระสายปฏิบัติหรือพระป่าของฝ่าย ธรรมยุติกนิกาย และเป็นผู้จุดประกายให้พระสงฆ์ในประเทศไทยได้หันไปสู่วิถีชีวิตดั้งเดิมตามแบบอย่าง พระสงฆ์สาวกในสมัยพุทธกาล โดยให้ความสำคัญต่อวิปัสสนาธุระ การดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย และการทำ หน้าที่ของพระสงฆ์ให้สมบูรณ์ จาริกเทศนาสั่งสอนประชาชนตามที่ต่างๆ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย หรือค่าตอบแทนแต่อย่างใด(บรรพต แคไธสง และพระมหาภิรวัชกร อินฺทสุมาลี, 2558)

ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การทำสมาธิสาย “พุทโธ” ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวทางพุทธปรัชญาเถรวาท” ด้วยเหตุผลว่า การทำสมาธิถือเป็นหลักการขั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติขั้นสูงหรือที่เรียกว่า อภิปรัชญา ต่อจากอภิสลสิกขา เมื่อปฏิบัติเสร็จก็จะนำไปสู่ปัญญาสิกขา ได้ ปัญหาคือว่า เพราะมนุษย์วันนี้ใช้ชีวิตตั้งอยู่บนความประมาทกับเทคโนโลยีกันมากขึ้นทุกวันๆ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงตามมา แต่จะมีใครสักกี่คนในยุคนี้ที่จะได้มีโอกาสหยุดถอย และออกห่างจากเทคโนโลยีนั้นได้ เพียงแค่หยุดและพิจารณาให้รู้ให้เห็นไตรตรอง อย่างรอบครอบและมีสติ ให้มากขึ้น ความเสียหายจากความประมาทและความรุนแรงที่เกิดขึ้นก็อาจจะลดลงได้บ้าง แต่ในท่ามกลาง ของความวุ่นวายที่เกิดขึ้นรอบตัวเรานั้น บางครั้งการทำงานของเราก็อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเองต่องาน เพราะขาดสติ ขาดสมาธิ อันเป็นการตั้งมั่นแห่งจิตใจและกาย ดังนั้น การทำสมาธิที่มีคำบริกรรม “พุทโธ” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันนี้มีปัญหามากมายอย่างทั้งที่เป็นปัญหาในระดับตนเอง ระดับครอบครัว ระดับองค์กรเกิดความเสียหายอีกต่อไปดังนั้น การทำสมาธิตามรูปแบบของ พุทโธ ที่ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้ถือเอาเป็นแนวปฏิบัติและสั่งสอนให้ผู้คนได้ปฏิบัติตามให้เป็นไปตามแนวทาง แห่งพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นแนวทางที่น่าจะนำมาศึกษา วิเคราะห์และวิจัยให้เข้าใจเพื่อจะได้นำผลวิจัย ไปเป็นแนวทางปฏิบัติฝึกอบรมและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านจิตใจแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปควร

นำเอาหลักการของพุทธศาสตร์ที่แท้จริงเป็นเป้าหมายในการปฏิบัติ คือ การขจัด โลภะ โทสะ โมหะ จนกระทั่งถึงจุดที่รู้แจ้งเห็นจริง นั่นคือการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการสอน นอกจากจะนำหลักธรรมในการปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ยังได้นำหลักการของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มาเป็นหลัก ในการปฏิบัติซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญและมีความเป็นเอกภาพ และเป็นพระสงฆ์ที่เป็นผู้ฟื้นฟูการปฏิบัติและ วิธีการปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อเถรวาทดั้งเดิม มีการบริกรรมภาวนา “พุทโธ” การมีสติกำหนดตามลมหายใจเข้า ออก ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นวิธีการที่ว่าต่อการปฏิบัติและมีอยู่แล้วตามธรรมชาติเหมาะสมที่จะใช้กับทุกคน ทุกเวลา ทุกสถานที่ ทั้งผู้ปฏิบัติก็ได้รับผลทันทีที่ลงมือปฏิบัติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการทำสมาธิในพระพุทธศาสนา
- 2.2 เพื่อศึกษาการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้เข้าใจการทำสมาธิในพระพุทธศาสนา
- 3.2 ทำให้เข้าใจหลักการและวิธีการการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต
- 3.3 ทำให้เข้าใจหลักการและวิธีการการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร บทความต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1)ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากเอกสาร เช่น พระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการจะศึกษา 2)ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานการวิจัย เช่น ข้อเขียนที่เป็น ผลงานทางวิชาการของท่านผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนา 3)นำข้อมูลจากแหล่งทั้งสองข้างต้น มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ประกอบกับทัศนะแนวความคิดเห็นของผู้วิจัย 4)สรุปผลของการศึกษาวิจัยและนำเสนอข้อมูลที่ได้มาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ในการศึกษากำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางวิธีในการดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ชั้นศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง คือ 1)เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ ศึกษาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย 91 เล่ม พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ 200 ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช 2525 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช 2539 2)เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสารและงานวิจัยของท่านผู้รู้ที่ได้อ่านแล้ว

4.2 ชั้นรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

4.3 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ 1)วิเคราะห์ความหมาย แนวคิด และหลักการความสำคัญของการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 2)วิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

4.4 ชั้นนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและมหาวิทยาลัย ต่อไป

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท วัตถุประสงค์ประกอบด้วย 1)เพื่อศึกษาการทำสมาธิในพระพุทธศาสนา 2)เพื่อศึกษาการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต 3)เพื่อวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์วิสุทธิมรรค เอกสาร ตำรา บทความวิชาการ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ สื่อต่างๆ โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับสมาธิในเถรวาท และวิธีเทคนิคพร้อมแรงจูงใจปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่างถูกต้องและเกิดผลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นการพัฒนาทางกาย วาจา และใจ เมื่อใจดีก็จะส่งผลดีให้พฤติกรรมหรือการกระทำทางกาย ทางวาจาก็จะทำให้ดีไปด้วยจึงเหมาะสมวิถีชีวิตในสังคมได้เหมาะสมและสรุปท้ายบทผลการศึกษาปรากฏผลสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาการทำสมาธิในพระพุทธศาสนา พบว่า การทำสมาธิในทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ มี 5 แนวทาง คือ 1)การทำสมาธิแนวทาง พุทโธ เป็นการปฏิบัติตามแนวทางของหลวงปู่มั่น ฐิริทตโต โดยการฝึกจิตโดยใช้คำบริกรรมพุทโธ (เป็นพุทธานุสสติ) กำกับใจหรือคำ บริกรรมอื่นๆ หรือพุทโธพร้อมลมหายใจเข้า-ออก (อานาปานสติ) จนจิตมีสมาธิและกระทำจนชำนาญ (แต่ไม่ให้ติด) ทำได้จากการนั่งสมาธิและเดินจงกรมหรือทุกอิริยาบถ รู้ว่าสมาธิในระดับใด (เป็นปัจเจกตั้งรู้ตัวเอง) เมื่อจิตมีกำลังทางสมาธิสมบูรณ์พร้อมแล้วให้พิจารณากายคตาสติ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก พิจารณา กลับไปกลับมา โดยอนุโลมและปฏิโลม จนกำลังของสมาธิอ่อนลง (รู้ตัวเอง) ให้อ่อนจิตกลับมาเข้าสู่สมณะธรรมคือสมาธิ กวานาจนมีกำลังพร้อมจะพิจารณาต่อไป โดยพิจารณาจนชำนาญ และเกิดความเบื่อหน่าย สลดสังเวชเมื่อเบื่อหน่ายก็

ย่อมคลายความคิด เมื่อคลายซึ่งความคิดปรุงและกิเลสอาสวะน้อยใหญ่ และดับเสียได้ซึ่งอวิชชา จิตของปุถุชนทั่วไป ย่อมสะอาดปราศจากกิเลสอนุสัย 2) การทำสมาธิแนวทาง อานาปานสติ การฝึกสมาธิแบบอานาปานสติ คือ เมื่อได้ทำการฝึกจนก่อให้เกิดสมาธิในการทำงานมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม ปรับปรุงนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องต่อสังคมแต่ควรระวังจะเจริญอานาปานสติจะเกิดสติรู้เท่าทันมีปัญญาทันอารมณ์ทำให้เกิดจิตใจเมตตาและอยู่ในสังคมได้อย่างไม่เกิดปัญหาจะเกิดสติในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดปัญญารู้หลักการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นๆ ได้อย่างมีความสุขสงบ 3) การทำสมาธิแนวทาง ยุบหนอ-พองหนอ การฝึกสมาธิแนววิปัสสนาพอง-ยุบ คือ การกำหนดรู้สภาวะพอง-ยุบ เป็นธาตุกรรมฐานโดยสภาวะเป็นลมในท้องที่ดันให้พองออกและยุบลงตามลักษณะของวาโยธาตุ และได้กล่าวว่า พอง-ยุบ คือ รูปที่ลมถูกต้องบริเวณท้องนั้น พองก็ดี ยุบก็ดี ที่มีอาการเคลื่อนไหวชัดเจนอยู่นั้น เรียกว่า วาโยโผฏฐัพพรูป เป็นปรมาตม์ สภาวะของวาโยธาตุที่มีอาการเคลื่อนไหว 4) การทำสมาธิแนวทาง รูป-นาม การทำสมาธิตามแนวทาง รูป นาม คือ การที่จะต้องพิจารณาให้เห็นแจ้งรูปนาม การที่จะให้เห็นแจ้งในรูปนามนั้น ต้องดำเนินการตามนัยแห่งสติปัญญาวิธีเดียว จะดำเนินการอย่างอื่นใดให้ปรากฏรูป นาม ตามสภาพแห่งความเป็นจริงนั้นไม่มี และ 5) การทำสมาธิแนวทาง สัมมา-อระหัง การทำสมาธิตามแนวทาง สัมมา-อระหัง คือ เป็นเพียงขั้นสมถกรรมฐานยังไม่เป็นวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติเป็นการเพ่งกสิณ โดยผู้ปฏิบัตินี้กว่ามีดวงแก้ว หรือพระพุทธรูปอยู่ตรงกลางกาย อย่างไม่อย่างหนึ่ง แล้วเกิดมีจุดสว่าง ณ ศูนย์กลางกายนี้เรียกว่า “ดวงปฐมมรรค” ใจก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงนั้น เมื่อดวงนี้แตกไปก็จะเกิดขึ้นใหม่เรียกว่า “ดวงศีล” เมื่อดวงศีลแตกไปก็เป็น “ดวงสมาธิ” เมื่อดวงสมาธิแตกไปก็เป็น “ดวงปัญญา” จากดวงปัญญาแตกไปเป็น “ดวงวิมุตติ” เมื่อดวงวิมุตติแตกไปก็จะเห็นอีกดวงหนึ่งเรียกว่า “ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ” หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั้น พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็น “กายมุนุษย์หยาบ” หลุดพ้นจากกิเลสหมด เป็นทั้งระดับสมถกรรมฐานคือการทำให้จิตใจสงบจากนิรรม 5 และวิปัสสนากรรมฐานคือการเห็นแจ้งในรูปนามตามความเป็นจริง คือการน้อมเข้าสู่ไตรลักษณ์ ให้เห็นเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

5.2 ผลการศึกษาการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พบว่า การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้นำเอาวิธีการปฏิบัติกรรมฐานในพระไตรปิฎกที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตรที่กำหนดไว้ 4 วิธีคือ

- 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การตั้งสติกำหนดพิจารณากายในกาย
- 2) เวทนานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดจิตในจิต
- 3) จิตตานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดจิตในจิต
- 4) อิมมานุปัสสนา การตั้งสติกำหนดธรรมในธรรม

โดยมีการนำเทคนิคการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน 4 แบบคือ

- 1) ปฏิบัติวิปัสสนาโดยมีสมถะนำหน้า

- 2)ปฏิบัติสมณะโดยมีวิปัสสนานำหน้า
- 3)ปฏิบัติโดยสมณะและวิปัสสนาควบคู่กันไป
- 4)ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาขณะที่อุทัจจะคือความฟุ้งซ่านเกิดขึ้น

ซึ่งวิธีการปฏิบัติทั้ง 4 วิธี 4 แบบดังกล่าวมานี้ หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้นำมาประยุกต์ให้เป็นหลักการปฏิบัติธรรมเฉพาะในแบบของท่าน โดยท่านได้กำหนดวิธีการปฏิบัติที่เน้นเฉพาะสำหรับพระสงฆ์ในสายปฏิบัติของท่านด้วยการเจริญภาวนา ด้วยการบริกรรมว่า “พุทโธ” กำหนดสุดลมหายใจเข้าออกเป็นอารมณ์ การเจริญสมาธิภาวนา เน้นที่การพิจารณาจิตให้ถึงฐานเดิมของจิตที่เรียกว่า จิตฺตฺฐิตัง และการรู้เท่าทันอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะ (คือประสาทสัมผัส) ทั้ง 6 โดยใช้วิธีปฏิบัติ คือ กายคตาสติภาวนา เป็นวิธีพื้นฐาน ประกอบกับระลึกคำบริกรรมภาวนาหายใจเข้าว่า “พุทโธ” หายใจออกว่า “พุทโธ” เมื่อจิตสงบแล้ว ท่านก็ให้พักพุทโธไว้ให้อยู่ด้วยความสงบแต่ก็ต้องให้มีสติทำให้ชำนาญ เมื่อชำนาญด้วยบริกรรมความสงบแล้วท่านก็ให้มีสติน้อมเข้ามาพิจารณาส่วนใดส่วนหนึ่งที่ถูกรจิตหรือนิสัยของตนด้วยความมีสติ เมื่อพิจารณาพอสมควรแล้วก็ให้จิตสงบ เมื่อจิตสงบพอสมควรแล้วก็ให้พิจารณาด้วยความมีสติทุกระยะ มิให้ปล่อยผลอ เมื่อจิตรวมแล้วก็ให้มีสติระลึกว่าจิตของเรารวมอยู่เฉพาะจิต หรืออิมามิสคืออิมกรรณฐาน หรืออิมอารมณ์กัมฐาน 40 อันใดอันหนึ่งก็ให้มีสติรู้ อย่างบังคับจิตให้รวมและอย่าถอนจิตที่รวมอยู่ ให้จิตถอนออกเองพอจิตถอนให้มีสติน้อมเข้ามาพิจารณากายส่วนใดส่วนหนึ่งที่ตนเคยพิจารณานั้นๆ อยู่เรื่อยๆ ไป ด้วยความมีสติมิให้ปล่อย อุบายในการปฏิบัตินั้นหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต เน้นในเรื่อง “กายคตาสติภาวนา” และ “กรรมฐาน 5” มีดังนี้ ให้พิจารณา คือ เกศา โลมา นขา ทันตา ตโจ (ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง) โดยพิจารณาให้เป็นอสุภกัมมัฏฐานน้อมเข้ามาถึงตัวของเรา จนกระทั่งถึงจิตเห็นเองว่าร่างกายนี้ตกอยู่ในไตรลักษณ์พิจารณาจนกระทั่งเกิดความรู้ขึ้นในใจของเรา และถ้าจิตไปติดในอารมณ์ต่างๆ มีกามารมณ์ เป็นต้น ท่านก็ให้พิจารณาว่าร่างกายของมนุษย์นี้มันจะเปื่อยเน่าเป็นซากศพ เป็นของปฏิกุล สกปรก น่าเกลียด เมื่อตายแล้วไม่มีใครต้องการถ้าพิจารณาได้เช่นนี้ถือว่าเป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติตามปฏิปทาของท่านสิ่งสำคัญที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติวิปัสสนาสายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต คือ การสมาทานอุตงควัตร และการสำรวมในพระวินัยอย่างเคร่งครัดยิ่งชีวิต แต่ทั้งนี้ท่านยืนยันว่าจากกรรมฐานทั้ง 40 อย่างนั้น “อานาปานสติ” เป็นยอดมกฺขของกรรมฐานทั้งหลาย 84,000 พระธรรมชั้น ย่อมมีอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก

5. ผลการวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทพบว่า หลักการปฏิบัติสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเมื่อพิจารณาหลักการปฏิบัติธรรม ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มีหลักการที่สอดคล้องกันคือการปฏิบัติธรรมเป็นการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา มีเป้าหมายเพื่อการกระทำที่สุุดแห่งทุกข์ และการบรรลุมรรคผลนิพพาน โดยมีหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกันคือในพระไตรปิฎกและ

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้กำหนดหลักการปฏิบัติเบื้องต้น คือพระโยคอาจารย์หรือบุคคลที่เริ่มปฏิบัติธรรมทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานต้องดำเนินตามหลักการ ดังต่อไปนี้

- 1)ชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์เสียก่อน
- 2)ตัดปณิธิคือเครื่องกังวลที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม
- 3)เข้าหากัลยาณมิตร คืออาจารย์ผู้ให้กรรมฐาน ผู้มีคุณสมบัติที่ดีงาม ผู้มีความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำหลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง

4)รับเอากรรมฐานที่เหมาะสมตามจริต ความชอบใจของตนเองตามอารมณ์ของสมถกรรมฐาน 40 อย่าง ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ขณะที่การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต แม้จะไม่มีหลักการปฏิบัติที่สอดคล้องกันมาก แต่มีความใกล้เคียงกันมากเพราะเน้นหลักการปฏิบัติเริ่มต้นด้วยการรักษาพระวินัยให้เคร่งครัดในเบื้องต้นเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคด้วยการสมาทานจุดดวงควัตรเป็นประจำ การประพฤติวัตร การเดินจงกรม การอยู่ในที่อันสงบ การประหยัดในการใช้สอยปัจจัย 4 การทำวัตรสวดมนต์ และการนั่งสมาธิภาวนาอยู่เป็นประจำ นี้แสดงให้เห็นว่าหลวงปู่มั่น ภูริทัตโตมีความรู้ในหลักปริยัติและปฏิบัติเป็นอย่างดี จึงทำให้หลักการปฏิบัติสมาธิสายพุทธโฆษาจารย์ของท่านมีความสอดคล้องกับหลักการในพระไตรปิฎกและคัมภีร์วิสุทธิมรรค แม้จะมีการเรียงลำดับแตกต่างกันแต่โดยสาระสำคัญแล้วไม่มีความแตกต่างกัน เพราะเป็นหลักการที่มุ่งหวังที่จะพัฒนาให้บุคคลได้เข้าถึงความบริสุทธิ์คือการบรรลุนิพพานตามหลักไตรสิกขาคือการเจริญในศีล สมาธิ และปัญญาให้บริบูรณ์ การปฏิบัติธรรมในระดับสูงจึงเน้นวิถีชีวิตของพระสงฆ์ แม้หลักปฏิบัติของท่านจะเน้นการสมาทานจุดดวงควัตรและการเจริญสมาธิเป็นพิเศษ แต่ก็เป็นอุบายวิธีที่ท่านได้เลือกให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตปกติของพระสงฆ์ท่านนั้น โดยไม่ได้ละเลยหลักการปฏิบัติสำคัญคือการเจริญวิปัสสนาแต่อย่างใด แต่ก็ไม่ได้ละเลยหลักการปฏิบัติสำหรับฆราวาส เพราะแม้กระทั่งก่อนที่ท่านจะมรณภาพท่านได้สั่งสอนฆราวาสให้ดำเนินชีวิตโดยการให้ความสำคัญแก่การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ซึ่งก็สอดคล้องกับไตรสิกขาและหลักคิหิปฏิบัติในพระไตรปิฎกและหลักการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้นตามหลักไตรสิกขาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคก็สามารถนำมาประยุกต์เพื่อปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันของฆราวาสได้ แม้ดูเหมือนว่าเป็นหลักการปฏิบัติธรรมที่กำหนดไว้สำหรับพระสงฆ์หรือนักปฏิบัติธรรมเป็นการเฉพาะก็ตาม การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแบบพุทธโฆษาจารย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไม่มีความแตกต่างจากหลักการปฏิบัติที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์วิสุทธิมรรค เพราะยึดตามไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตรอันเป็นหลักสำคัญเพื่อกระทำที่สุดแห่งทุกข์

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตฺโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทพบประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

6.1 การทำสมาธิในพระพุทธศาสนา จากผลการวิจัยพบว่า การฝึกสมาธิก็คือกรรมวิธีในการฝึกฝนจิตให้แน่วแน่ ให้จิตใจสงบแนบแน่นอยู่กับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่หวั่นไหว เมื่อจิตสงบแล้วจิตเป็นสมาธิไม่ฟุ้งซ่าน ใจไม่วอกแวกไม่ดิ้นรน ไม่กระวนกระวาย ตัวสมณะคือสมาธิ การทำสมาธิแบบสมณะคือต้องการให้สมาธิเกิด หลักการปฏิบัติเบื้องต้นคือการชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์เสียก่อน ตัดห่วงใยกังวลกับการกิจต่างๆ ให้หมดไป ซึ่งเป็นอุบายให้จิตสงบ ตามอารมณ์สมถกัมมัฏฐาน 40 อย่างนั้นที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักของการเจริญสมถกัมมัฏฐาน คือการกำหนดใจไว้กับ สิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แน่วแน่จนจิตตั้งอยู่ในสิ่งนั้นสิ่งเดียว ที่เรียกว่าจิตมีอารมณ์เป็นหนึ่ง เมื่อสมาธิแนบสนิทเต็มที่แล้วจะเกิดภาวนาจิตที่เรียกว่า ฌาน ภาวะจิตที่ปราศจากนิรวณท์ท่านอนุโลมว่าเป็นความหลุดพ้นจากกิเลสตลอดเวลาในขณะที่อยู่ในฌานนั้น แต่เมื่อออกจากฌานก็ยังมิกิเลสอย่างเดิมอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอำนาจ อานนโท (จันทร์เปล่ง) (2542) ที่ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า สิ่งสำคัญในการบรรลุธรรม คือ การศึกษาถึงหลักที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้โดยเฉพาะ โภธิปักขิยธรรม 37 ประการการเป็นหลักธรรมนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการบรรลุโดยเฉพาะหลังจากนั้นปฏิบัติธรรมด้วยสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งจะต้องปฏิบัติควบคู่กันไปเมื่อสามารถทำวิปัสสนาญาณให้แจ้ง การบรรลุผลจึงเกิดขึ้น

6.2 การทำสมาธิสายพุทธโธของหลวงปู่มั่น ฐิริทตฺโต ผลการวิจัยพบว่า หลวงปู่มั่นท่านเน้นการฝึกจิต การควบคุมจิต ความเคร่งครัดในศีลธุดงค์เป็นสำคัญ การปฏิบัติจิตนั้นเป็นเรื่องสำคัญ การทำจิตให้สงบถือเป็นการก้าวแรก การพิจารณาอริยสัจถือเป็น การถูกต้อง การปฏิบัติข้อวัตรมีการฉันทเดียว เป็นทางพระอริยะสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่สำคัญ คือวัตรปฏิบัติที่ดำเนินในการดำรงสมณเพศในชีวิตประจำวันที่สอดคล้องต่อความก้าวหน้าในการประพฤติธรรม ให้สามารถสิ้นกิเลสบรรลุนิพานได้ ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ท่านปฏิบัติอยู่เสมอ คือการนั่งสมาธิภาวนาบทปริกรรมว่า “พุทธโธ” เพื่อให้จิตสงบเป็นสมาธิ เพื่อให้จิตมีพลังและการใช้สติสัมปชัญญะพิจารณาตามดูกาย เวทนา จิตและธรรมที่เป็นไปเพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันสภาวะตามความเป็นจริง ด้วยการพิจารณาอาการของจิตให้สอดคล้องกับความเป็นไปของอริยาบถสำคัญไม่ว่าจะเป็นการยืนการเดิน การนั่ง การนอน อริยาบถย่อย เช่น การฉัน การพูด การคิด เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะการปฏิบัติสมาธิภาวนา หลวงปู่มั่นก็ดำเนินตามกัมมัฏฐาน 40 อย่าง ซึ่งในด้านปฏิบัติในการปฏิบัติ หลวงปู่มั่นถือความเคร่งครัดในพระวินัยเป็นข้อสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิราชฤทธิ์ ปรีชาจารย์ (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ “สมถยานิกะ” ในการปฏิบัติกรรมฐานอันมีกสิณ 10 เป็นอารมณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติกัมมัฏฐาน

ตามแนวกลืน 10 ตามแนวสมถยานิกะ สามารถสร้างสมาธิในระดับอัปปนาสมาธิจนสำเร็จสมณะ คือ ได้อภิญญา หรือไม่สำเร็จอภิญญา แต่สามารถทำฌานให้เกิดตั้งแต่ปฐมฌานเป็นต้นไป ให้เกิดขึ้นแล้วจึงเจริญวิปัสสนาแบบสมถยานิกะ ต่อไปในแนวทางต่างๆ จนสามารถบรรลุอาสวัชฌญาณในที่สุด

6.3 วิเคราะห์การทำสมาธิสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติสมาธิของหลวงปู่มั่น เป็นการปฏิบัติอบรมจิตใจของตนเองให้เกิดความสงบบริสุทธิ์ผ่องใส พ้นจากความทุกข์จัดเป็นธรรมาสังขยในทางพระพุทธศาสนา หลักการที่มุ่งหวังจะพัฒนาให้บุคคลได้เข้าถึงความบริสุทธิ์ คือการบรรลุพระนิพพานตามหลักไตรสิกขาคือการเจริญในศีล สมาธิ ปัญญา วิธีปฏิบัติสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่นคือท่านชี้วิธีการปฏิบัติอย่างถึงจิตถึงใจให้เป็นผู้ตั้งใจปรารถนาความเพียรแรงกล้าเด็ดเดี่ยวไปปฏิบัติลำพังคนเดียวเที่ยววิเวกอย่าได้คลุกคลีให้ยินดีในความสงบ อย่า มักมาก ยินดีในความมักน้อย เป็นผู้สันโดษ จงสู้กับความกลัวที่จิตสร้างขึ้นในขณะที่ปฏิบัติ จงปฏิบัติอย่างเอาจริงเอาจัง อุบายในการปฏิบัติของหลวงปู่มั่น เน้นในเรื่องกายคตาสติภาวนาและกัมมัฏฐาน 5 โดยพิจารณาให้เป็นอสุภกัมมัฏฐานน้อมเข้าหาตัวเรา จนจิตตกอยู่ในไตรลักษณ์การสอนการปฏิบัติธรรม จากผลงานคำสอนต่างๆที่บันทึกไว้มีเนื้อหาที่สอนเรื่องศีล สมาธิปัญญา หรือไตรสิกขา โดยชี้ให้เห็นว่าทั้งศีล สมาธิปัญญาก็อยู่ที่กายกับจิตหรือเรียกรวมว่าตัวเรานี่เอง พร้อมทั้งชี้ชัดลงไปว่า สิ่งสำคัญในตัวเราก็คือต้องฝึกอบรมจิต เมื่อฝึกหัดจิตเพียงพอแล้ว ศีล สมาธิปัญญาก็จะปรากฏขึ้นเองและโอวาทต่างๆ ที่ศิษยานุศิษย์ได้บันทึกไว้มีเนื้อหาที่สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันคือเป็นคำสอนเกี่ยวกับธรรมปฏิบัติหรือหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติ ซึ่งรวมอยู่ในกรอบใหญ่คือไตรสิกขา หรือศีล สมาธิปัญญาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเชาว์ พลอยชุม (2546) ได้ทำรายงานวิจัยเรื่อง สำนักวิปัสสนาพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต ผลการศึกษาพบว่า พระอาจารย์มั่นรวมทั้งพระอาจารย์กรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ซึ่งล้วนเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่นโดยตรงที่นำมาศึกษานั้น ล้วนมีปฏิปทาและคำสอนที่เป็นสาระสำคัญเหมือนกัน โดยเน้นที่การพิจารณาจิตให้ถึงฐานเดิมของจิตที่เรียกว่าฐิติภูต และการรู้เท่าทันอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะประสาทสัมผัสทั้ง 6 โดยใช้วิธีปฏิบัติ คือ กายคตาสติภาวนา เป็นวิธีพื้นฐาน ประกอบกับการบริการรรม พุทโธ เป็นส่วนเสริม สิ่งสำคัญที่ถือว่าเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติวิปัสสนาสายหลวงปู่มั่น คือการรักษาพระวินัยอย่างเคร่งครัดยิ่งชีวิต ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติธรรมสมถกัมมัฏฐานคือการได้บรรลุรูปฌาน 4 อรูปฌาน 4 ตามลำดับ เมื่อได้ เจริญวิปัสสนาต่อไปก็สามารถบรรลุวิชชาทั้ง 8 ได้อย่างครบถ้วนจนถึงอาสวัชฌญาณ สามารถละสังโยชน์ได้อย่างสิ้นเชิง เป็นพระอรหันต์ได้โดยปริยาย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำรูปแบบการทำสมาธิแบบพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไปเป็นหลักสูตรในการสอนสมาธิแก่พระสงฆ์และประชาชนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการ ประชาสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาสำนักสงฆ์หรือวัดต่างๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่ ประชาชนอย่างถูกต้องตรงตามหลักพุทธศาสนา และลดกิจการทางพุทธพาณิชย์ให้ลดน้อยลงหันมาสนับสนุน การปฏิบัติธรรม

7.1.2 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ นั้นควรมีนโยบายส่งเสริมและมีการสนับสนุนอย่าง จริงจังในการให้มีการนำรูปแบบการทำสมาธิในแบบพุทโธไปประยุกต์ใช้เพื่อทำให้มีสติไม่ผิดพลาดในการ ทำงาน ควรมีการส่งเสริมวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ โดยเริ่มต้นที่ครอบครัว เช่น การเข้าวัดปฏิบัติธรรม โรงเรียน หน่วยงานราชการต่างๆ ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้มีการใส่บาตรก่อนเข้าแถวเป็นประจำทุกวัน ศุกร์ วันคล้ายวันเกิดให้ประชาชนหยุดงานเพื่อทำบุญได้โดยไม่นับเป็นวันลาในหน่วยงานและข้าราชการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและขัดเกลาจิตใจให้เป็นคนดีของสังคม

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 สถาบันการศึกษาควรนำรูปแบบการทำสมาธิสายพุทโธของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ไปใช้ ในเชิงบูรณาการการเรียนเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้นำไปปฏิบัติทำให้เกิดผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องอัฐิของพระวิปัสสนากรรมฐานเปลี่ยนเป็นพระธาตุใน สังคมไทย

7.3.2 ควรศึกษาวิเคราะห์อิทธิปาฏิหาริย์ของพระสงฆ์สายวิปัสสนากรรมฐานกับความเชื่อใน สังคมไทย

7.3.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต กับการปฏิบัติกรรมฐานสายเจริญสติภาวนาของหลวงปู่เทียน จิตตสุโภ

7.3.4 ควรศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับชุมชนของพระสงฆ์ที่เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต กับความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ชนชั้นกลางหรือกษัตริย์สำนัก

7.3.5 ควรศึกษาวิเคราะห์การปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่ของพระสงฆ์ที่เป็นศิษย์ของ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต รูปใดรูปหนึ่งเป็นการเฉพาะ

8. บรรณานุกรม

บรรพต แด่ไธสง และพระมหาภิณ္ฑูกรัตน์ อัสมาลี. (2558). การศึกษาวิเคราะห์เชิงจริยศาสตร์ในการปฏิบัติ กรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์.

- พระธรรมธีรราชมหามุนี. (2533). **ปิดประตูบายน ทางไปไปสู่พระนิพพาน : คู่มือสอนอารมณ์กรรมฐานของพระอาจารย์มหาสีสะยาตอร์ อัครมหาบัณฑิตธัมมาจารย์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). **พุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอำนาจ อานนโท (เปล่งจันทร์). (2542). **การศึกษาเรื่องการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในปีพุทธศักราช 2539**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุเชาว์ พลอยชุม. (2549). **สำนักวิปัสสนาสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต**. สถาบันวิจัยพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิราษฎร์ ปรีชาจารย์. (2546). **ศึกษาวิเคราะห์ “สมถยานิกะ” ในการปฏิบัติกรรมฐานอันมีกสิณ 10 เป็นอารมณ์**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- MINOU. (2018). **ฝึกสมาธิแบบ “พุทโธ” หนทางของ “ผู้รู้ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน**. สืบค้นเมื่อ 29 มกราคม 2564. จาก goodlifeupdate.com/healthy-mind/dhamma

การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา

บ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้วอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*

Management of Community Enterprise Groups Producing Organic Fertilizers
and Organic Rice; Case Study of Ban Tha Si-Nong Samran, Koh Kaew Sub-district,
Selaphum District, Roi Et Province

กลีนสุคนธ์ มาสอน¹, สุภาพร คำสุกร² และอิศเรศ จินณฤทธิ์³

Klinsukhon Mason¹, Supaporn Krasukorn² and Issares Jinnarith³

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด¹

Roi Et Rajabhat University¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{2,3}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{2,3}

Email : Klin_mason@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา บ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการศึกษเชิงคุณภาพที่วิเคราะห์ผลเชิงพรรณนา โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ การวางแผนการทำงานระบบกลุ่ม มีการวางโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีการระดมทุนผ่านการให้สมาชิกเข้ามาทำงานในกลุ่มมีการปันผลกำไรในช่วงปลายปีและมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาตรวจสอบมาตรฐานการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีประสิทธิภาพการผลิตสามารถพัฒนาเข้าสู่ตลาดสากลและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ 2. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ พบว่า การจัดการอบรมความรู้ด้านแผนควบคุมการผลิต และระบบควบคุมภายในผู้บริหารและสมาชิกจะต้องมีความรู้ด้านการบริหารและด้านการตลาดเพิ่มขึ้น การส่งเสริมและการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ในชุมชน เพิ่มการอบรมการฝึกปฏิบัติการผสมปุ๋ยอินทรีย์และฝึกปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ให้

* Received June 21, 2021; Revised September 14, 2021; Accepted September 27, 2021

ความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เพิ่มระบบตรวจสอบมาตรฐานการผลิต ตลอดจนการส่งเสริมและเผยแพร่ให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีปราบศัตรูพืช

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ; วิสาหกิจชุมชน; ปุ๋ยอินทรีย์; ข้าวอินทรีย์

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the management of community enterprises to produce organic fertilizers and organic rice, 2) to study ways to improve the management efficiency of community enterprise groups producing organic fertilizers and organic rice ; case study of Ban Tha Si-Nong Samran, Koh Kaew sub-district, Selaphum district, Roi Et province. This was a qualitative study that analyzed descriptive results. By collecting data from 20 interviewees.

The results of research found that : 1. The management of community enterprise groups produced organic fertilizers and organic rice. Group system planning. There is a clear work structure. Focus on participatory work processes fundraising is through the recruiting of members to work in the group. There is a profit dividend at the end of the year. And there are government agencies to continuously inspect the production standards In order to be efficient in production, it can be developed into the international market and applied for benefit. 2. The results of the research, guidelines for enhancing the management efficiency of community enterprise groups producing organic fertilizers and organic rice were found that the training of knowledge on production control plan And internal control system Executives and members must have increased managerial and marketing knowledge. Promotion and development as a learning center for the production of organic fertilizers and organic rice in the community Increase training and practice on organic fertilizer mixing and practice on producing organic fertilizers and organic rice. Provide knowledge about materials and equipment used in production Increase the inspection system for production standards. As well as promoting and disseminating farmers and the general public to use organic fertilizers to reduce the use of chemical fertilizers and pesticide chemicals.

Keywords : Management; Community Enterprise; Organic Fertilizers; Organic Rice

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์เป็นการทำการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่มีมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉพาะพืชที่ปลูก อันเป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะให้ความสนใจเฉพาะแต่ผลผลิตของพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ที่เป็นการเกษตรแบบองค์รวมจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินการรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งนี้เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการผลิตด้วยเหตุนี้เกษตรอินทรีย์จึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ นอกเหนือจากการปฏิเสธการใช้สารเคมีการเกษตรแล้ว เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสมดุลของวงจรของธาตุอาหารการประหยัดพลังงานการอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตร และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งถือได้ว่าเกษตรอินทรีย์เป็นการบริหารจัดการฟาร์มเชิงบวก(Positive Management) (กรีนเนท, 2563)

บ้านท่าสี-หนองสำราญ โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเม็ดพันธุ์ข้าวบ้านหนองสำราญ เป็นกลุ่มที่ตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีความเข้มแข็งและรุดหน้าสมควร มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจากที่ 10 คน ในปี 2553 เป็น 95 คน ในปี 2560 แรกเริ่มทางกลุ่มได้ผลิตข้าวหอมมะลิ 105 ต่อมาปี 2558 ได้เปลี่ยนมาผลิตข้าวเหนียว กข 6 แต่เนื่องด้วยสภาพปัจจุบันได้พบสภาพปัญหาจากคุณภาพผลผลิตผ่านเกณฑ์มาตรฐานแต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกันเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์การจัดการแปลงนาและกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกันตั้งแต่เริ่มดำเนินการไถจนถึงการเก็บเกี่ยวแม้สภาพพื้นที่ไม่ห่างกันทั้งที่การผลิตเม็ดพันธุ์ข้าวเพื่อการจำหน่ายเป็นเรื่องที่ต้องละเอียดและประณีต และต้นทุนสูงกว่าการปลูกข้าวเพื่อจำหน่ายเป็นข้าวเปลือกบริโภคแต่เนื่องจากกลุ่มไม่มีเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรของต้นแปลงให้บริการสมาชิกเพื่อให้เกิดการจัดการและตามวิธีการผลิตที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันได้วิธีตั้งค่าใช้จ่ายในการใช้เครื่องจักรกลมีราคาค่อนข้างสูงหากได้แรงงานคนก็มีราคาแพงหาแรงงานฝีมือยากและเก็บเกี่ยวล่าช้าดังนั้นเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรกลขนาดเล็กของกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่สำคัญและปัญหาอีกประการหนึ่งคือชุมชนในการจัดการกับระบบน้ำนำไปใช้ในแปลงให้ได้ประโยชน์มากที่สุดสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ บ้านท่าสี-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ มีสมาชิก 915 ราย มีพื้นที่ 1,027 ไร่ เป็นพื้นที่เข้แดง 240 ไร่ ผลิตเม็ดพันธุ์ข้าว กข 6 ผลิต 96 ตัน พื้นที่ไทยขาว 787 ไร่ เป็นข้าวหอมมะลิผลิตปริมาณ 314.8 ตัน (ขวัญกมล ดอนขวา, 2557)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์เพื่อก่อให้เกิดแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดการสร้าง

อาชีพของชุมชนเพื่อนำไปเป็นอาหารและปลูกขายเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว การผลิตปุ๋ยอินทรีย์สามารถลดต้นทุนการผลิตและลดสารเคมีในร่างกายได้อันจะนำไปสู่การเผยแพร่รูปแบบและกระบวนการทำงานเกี่ยวกับระบบวิสาหกิจชุมชนต้นแบบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ทำให้ทราบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 ได้แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากการลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนบ้านท่าสี่-หนองสำราญ ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด และใช้แนวคิดเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน 10 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัย และขั้นตอนในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทดสอบสัมภาษณ์เบื้องต้นกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การจดบันทึกข้อมูล รวมไปถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลักในการทำวิจัยครั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ โดยการ

อธิบายความและการตีความข้อมูล ที่ได้โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ และอภิปรายผล พร้อมพรรณนาความ ข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม โดยการอธิบายความและการตีความข้อมูล และอภิปรายผลโดยการ พรรณนาความผลของการสนทนา ต่อไป

5. ผลการวิจัย

5.1 การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ การบริหารจัดการ ของการผลิตข้าวอินทรีย์มีโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กรและการบริหารงานโดยมีประธานกลุ่มและมีการจัดตั้งการบริหารงานออกเป็น 8 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ประสานงานระบบควบคุมภายใน 2 คน รองประธาน 1 คน ที่ปรึกษาของกลุ่ม 2 คน คณะกรรมการรับรอง 3 คน เภรัญญิก 1 คน เลขานุการ 1 คน ประชาสัมพันธ์ 1 คน ผู้ตรวจสอบแปลงภายใน 5 คน และสมาชิกกลุ่ม 25 ราย โดยการเข้าเป็นสมาชิกการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และข้าวอินทรีย์จะต้องทำตามข้อกำหนดหรือกฎระเบียบหากพบการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานอินทรีย์ข้าว หรือกฎระเบียบของกลุ่มมีการกำหนดการลงโทษสมาชิกกลุ่มใน 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 กรณีสมาชิกของกลุ่มไม่ ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานการเกษตรหรือกฎระเบียบเช่นการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืชใน การผลิตข้าวมีการลงโทษโดยให้ประธานกลุ่มดำเนินการตักเตือนหลังจากนั้นให้สมาชิกของกลุ่มที่ถูก ตักเตือนดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องที่พบให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดการเตือน ครั้งที่ 2 หรือพบ สารตกค้างในผลผลิตหรือหากสมาชิกไม่สามารถทำการแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่กำหนดใน ครั้งที่ 3 ในกรณีที่สมาชิกของกลุ่มถูกระงับการซื้อผลผลิตและสามารถดำเนินการแก้ไขความสอดคล้อง หรือกระทำผิดในประเด็นเดิมอีกซ้ำอีกหรือสมาชิกต้องการลาออกจากกลุ่มให้ประธานกลุ่มดำเนินการ ยกเลิกการเป็นสมาชิกของกลุ่มและหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนคือหน่วยงานภาครัฐศูนย์ผลิตภัณฑ์ข้าว กระทรงเกษตรและสหกรณ์กรมประมงตัวแทนเกษตรกรหมู่บ้านสมาชิกและเกษตรกร

5.2 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าว อินทรีย์ พบว่า การส่งเสริมการเพิ่มระบบตรวจสอบมาตรฐานการผลิตและการจัดการอบรมความรู้ด้านแผน ควบคุมการผลิต และระบบควบคุมภายใน ผู้บริหารและสมาชิกจะต้องมีความรู้ด้านการตลาดเพิ่มขึ้นและผู้ ประสานงานระบบควบคุมภายใน ผู้ตรวจสอบแปลงภายในและคณะกรรมการรับรองต้องมีความรู้เพิ่มเติมใน เรื่องการตรวจสอบส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชน อบรมส่งเสริมให้ เกษตรกรเรียนรู้ ความเข้าใจในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เพิ่มการอบรมการฝึกปฏิบัติการผสมปุ๋ย อินทรีย์และฝึกปฏิบัติการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ให้ความรู้เรื่องวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ตลอดจนการส่งเสริมและ เผยแพร่ให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีปราบศัตรูพืช

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เริ่มต้นจากรัฐบาล โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทย ได้มีนโยบายในการรักษา เสถียรภาพราคาข้าวและรายได้ของชาวนา โดยจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน และกำหนดให้ปี 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรเพื่อสร้างเพิ่มมูลค่า สินค้าข้าว รักษาสภาพแวดล้อม และกรมการข้าวได้ดำเนินการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นการรักษาสภาพแวดล้อม ให้มีความสมดุลไม่ส่งผลในทางลบต่อสุขภาพเหมาะกับการอยู่อาศัยและลดการถูกกีดกันทางการค้าจากกลุ่ม ที่ใส่ใจสภาพแวดล้อมซึ่งทำให้สามารถส่งออกข้าวอินทรีย์ได้ดีขึ้น ชุมชนได้มีการรวบรวมสมาชิกเพื่อหันมา ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ได้มีการรณรงค์ให้เกษตรกรลดสารเคมีลงเพื่อที่จะให้หันมาปลูกข้าวแบบอินทรีย์เพื่อที่จะก้าว เข้าสู่การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ชุมชนผลิตเองเพื่อลดต้นทุนในการปลูกข้าวเพื่อลดสารเคมีให้แก่เกษตรกร และ หน่วยงานภาครัฐก็ได้เข้ามาให้ความรู้ให้ข้อมูลแก่ประชาชนในชุมชน โดยมีหน่วยงานศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว สำนักงานเกษตรอำเภอและสำนักงานเกษตรจังหวัดในพื้นที่ จนชุมชนเริ่มสนใจและหันมา ปลูกข้าวอินทรีย์และได้มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เริ่มมีการประชุมหาข้อตกลงกฎระเบียบ ร่วมกันเพื่อเกิดการปฏิบัติไปในทางเดียวกันและเพื่อลดอุปสรรคในกลุ่มให้น้อยลงเพื่อให้มีการร่วมมือกัน ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปลูกข้าวอินทรีย์ให้มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาให้ดีและเป็นที่ยอมรับกับตลาด และเราก็ได้ทำตามโครงการของรัฐบาล หน่วยงานส่วนต่างๆ เข้ามาช่วยสนับสนุนได้เข้ามาสนับสนุนโดย การอบรม ให้ความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์เป็นอย่างดีและยังมีการสอนการผลิตปุ๋ย อินทรีย์และข้าวอินทรีย์โดยการสาธิตและให้ประชาชนได้ปฏิบัติจริงไม่ว่าจะเป็นกรมพัฒนาที่ดิน ร่วมกับ กรมการข้าว กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมหม่อนไหม กรมชลประทาน กรมส่งเสริม การเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ สำนักงานการปฏิรูป ที่ดินเพื่อเกษตรกร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจะต้องเข้ามามีบทบาทเพื่อส่งเสริมให้โครงการ พัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ได้มาการวางแผนขั้นตอนการผลิตที่ชัดเจน โดยสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจขั้นตอนการผลิตและมีการปฏิบัติได้ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพตรงตาม วัตถุประสงค์และปลอดภัยต่อเกษตรกรและจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องกฎระเบียบที่ตกลงกันไว้ มีการแบ่ง หน้าที่และความรับผิดชอบกัน คือ มีผู้ประสานงานและระบบควบคุมภายในจะทำหน้าที่ ขึ้นทะเบียน สมาชิกและเก็บใบสมัครสมาชิกกลุ่ม ทะเบียนเกษตรกร และลงบันทึกผลการฝึกอบรม ผู้ตรวจสอบแปลง ภายในมีหน้าที่ทำการตรวจสอบแปลงสมาชิกของกลุ่มอยู่ในระบบคุณภาพมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และฝ่าย ประชาสัมพันธ์ที่ติดต่อประสานงานและออกข่าวสารหรือเรื่องราวต่างๆ ที่ได้ประชุมลงมติไว้ ส่วนสมาชิก

ของกลุ่มจะดำเนินการผลิตและปฏิบัติตามวิธีการมาตรฐานข้าวอินทรีย์โดยมีคู่มือและกฎระเบียบของกลุ่ม ถ้าหากมีการฝ่าฝืนสมาชิกในกลุ่มจะต้องเข้าใจในเรื่องการลงโทษ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกับทุกคน สมาชิกในกลุ่มจะได้มีความน่าเชื่อถือและลดอุปสรรคและปัญหาในกลุ่ม มีการจัดตั้งคณะกรรมการการดูแล บริหารงานในส่วนต่างๆ เช่น คณะผู้ประสานงานระบบควบคุมภายใน คณะกรรมการรับรอง และมีการจัดการ ขั้นตอนอย่างเป็นระบบ มีการเตรียมพันธุ์ข้าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิด พจนีย์ ทรัพย์สมาน (2546) นิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน(Small and MICTO Community Enterprise-SMCE) หมายถึง การประกอบการ ขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว เพื่อจัดการทุนของ ชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอ ของครอบครัวและชุมชน ทุน ในที่นี้ไม่ได้ หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทาง สังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นพี่น้อง ไว้วางใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพ และยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก และมีการเตรียมแปลงปลูกการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นการประกอบการที่เชื่อมโยงผลผลิตทางการ เกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชนเข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกส่วนและแบ่งบทบาท ให้กับกลุ่มคนที่มี ทักษะหรืออาชีพเฉพาะที่แตกต่างกัน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการฟื้นฟูและ พัฒนาระบบเศรษฐกิจ ของชุมชนที่ถูกทำลาย โดยการพัฒนาที่ผ่านมาโดยการพัฒนาคนให้เป็น ผู้ประกอบการวางแผนประกอบการ ที่อยู่บ้านพื้นฐานทุนชุมชนกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทาง วิสาหกิจชุมชนมี 3 ระดับ คือ สร้างผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์เพื่อการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน สร้างผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เพื่อพอเพียงระดับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอก ชุมชน กลุ่มมีการบริหารจัดการกันเองอย่างเป็นระบบ กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์มีความโดดเด่น คือ มีการรณรงค์ที่จะลดสารเคมีลงอีกอย่างคือเป็น จุดเด่นที่ได้รับตรารับรองมาจากมาตรฐานของศูนย์การข้าวและกรมการข้าว ที่ออกใบรับรองให้ และสามารถที่จะนำไปเสนอกับตลาดได้ว่าได้ผ่านมาตรฐานการรับรองมาจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแต่ใน ขณะเดียวกันก็พยายามผลิตข้าวเพิ่มเติมขึ้นมาและทางศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อเป็นพันธุ์จำหน่ายในปี 2563 และเราสามารถผลิตข้าวได้ 100 ตัน สามารถที่จะตีตลาดได้และผ่านกระบวนการตรวจสอบ กระบวนการตรวจวัดคุณภาพในรูปแบบกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยอินทรีย์ได้มีการรับรอง จากการผลิตข้าว GPA ที่ได้จากรมการข้าว และสามารถใช้ตราสัญลักษณ์ของศูนย์กรมการ ข้าวได้ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นพันธุ์ข้าวปลูกและได้รับสิทธิพิเศษในการขายจากราคาตามตลาดทางกลุ่มได้ ราคาสูงขึ้นกว่าราคาตามตลาดทั่วไป ปัจจุบันเป็นสินค้าและตอบสนองความต้องการของตลาด เนื่องจาก ประชาชนหันมาสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้นความต้องการของตลาดจึงเพิ่มขึ้นค่าน้ำดิบ แต่ในปัจจุบันมีการ แปรรูปถึงขั้นตอนแรกคือขั้นตอนการแปรรูปเป็นข้าวสารเนื่องจากยังไม่มีควมรู้มากพอและไม่มีอุปกรณ์ เครื่องมือในการแปรรูปไม่สามารถอำนวยความสะดวก ได้มีการอบรมเรื่องการแปรรูปอยู่เสมอโดยกลุ่มได้ มีการวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาไปสู่การแปรรูปในขั้นตอน การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การปลูกข้าว

อินทรีย์สามารถทำให้แปรรูปต่างๆ ได้ เนื่องจากกลุ่มผลิตข้าวอินทรีย์และปุ๋ยอินทรีย์ได้มีความสามารถอยู่แล้วในการผลิตข้าวอินทรีย์อีกส่วนหนึ่งกลุ่ม ก็ได้มีพี่เลี้ยงเพื่อที่จะมาแนะนำในการใช้วัสดุต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ ปุ๋ยอินทรีย์ มีการให้ความรู้ในการผลิตและทำให้เรามั่นใจในการผลิตและจำหน่ายทำให้เกิดความปลอดภัยกับเกษตรกรมากขึ้นไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่อาจจะแพ้สารเคมีต่างๆ อันเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมี ทางกลุ่มมองว่าการประสบผลสำเร็จได้นั้นส่วนหนึ่งมาจากการผลักดันของภาครัฐรับเข้ามาสนับสนุนในส่วนนี้ด้วย เพราะการที่อาชีพเกษตรกรจะมั่นคงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

6.2 แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ ดำเนินการบริหารจัดการขั้นตอนการผลิตอย่างมีระบบ ตั้งแต่การเตรียมพันธุ์จนถึงการเก็บเกี่ยวเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อเกษตรกรสิ่งแวดล้อมและผลผลิตที่มีคุณภาพ สินค้ามีความโดดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาด โดยกลุ่มจะดำเนินการผลิตข้าวให้เป็นไปตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ สมาชิกมีความร่วมมือ ปัญหาหลักของกลุ่มคือสมาชิกไม่ให้ความร่วมมือมากเท่าที่ควรแต่ก็พยายามที่จะให้ความรู้และให้ข้อมูลแนวทางหนึ่งการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการลงมือปฏิบัติเอง การลองผิดลองถูก รวมไปถึงการแก้ไขปัญหา ในส่วนราชการเข้ามาช่วยผลักดันช่วยเพิ่มงบประมาณในส่วนนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้กลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้รัฐบาลเข้ามาส่งเสริมด้านองค์ความรู้และด้านเงินลงทุนอยากให้หน่วยงานอื่นที่มีความสามารถเข้ามาให้ความรู้แก่ประชาชนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ยุทธศาสตร์ รุปราม (2545) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมการเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชนการให้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนในการแก้ปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทางกลุ่มได้มีการพัฒนาศักยภาพในการแปรรูปถึงแม้จะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร แต่ก็ยังถือว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งคือ มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด และตอบสนองความต้องการของกลุ่ม รวมไปถึงการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน ทางกลุ่มมองว่าการประสบผลสำเร็จได้นั้นส่วนหนึ่งมาจากการผลักดันของภาครัฐรับเข้ามาสนับสนุนในส่วนนี้ด้วย เพราะการที่อาชีพเกษตรกรจะมั่นคงได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ที่เข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้กับประชาชนจนเกิดการพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรมีความมั่นคง ชุมชนรายได้เพิ่มขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 กรมส่งเสริมควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร โดยส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนให้ครอบคลุมทุกตำบล เพื่อเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายและกระจายความรู้อย่างทั่วถึง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 จากข้อค้นพบในงานวิจัยยังมีเกษตรกรบางส่วนใหญ่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น อัตราการใช้ปุ๋ย ช่วงเวลาการใช้ และขาดความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับประโยชน์ของปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตและการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตอย่างสม่ำเสมอแก่เกษตรกรรุ่นใหม่ และกลุ่มเกษตรกร รวมถึงการจัดทำแปลงเรียนรู้และแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

7.2.2 เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรมาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตข้าวระหว่างก่อนและหลังการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ว่ามีต้นทุนการผลิตแตกต่างกันอย่างไร และเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนที่ได้ระหว่างการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เปรียบเทียบกับปุ๋ยเคมี

7.3.2 ควรทำการศึกษาการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการผลิตกับพืชเศรษฐกิจในพื้นที่อื่น

8. บรรณานุกรม

- กรีนเนท. (2563). **แนวทางเกษตรอินทรีย์**. สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2562. จาก <https://www.greennet.or.th>
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2557). **การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- พจนีย์ ทรัพย์สมาน. (2546). **การปรับปรุงคุณภาพอาหารท้องถิ่นภาคใต้ : ปลาแป้งแดง**. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมงในการปฏิรูประบบราชการ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทย
ระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*

Factors Affecting Learning Achievement ED2063 Course, Teaching Thai
Language at Elementary Level in Academic Year 2020 of Students in
the Field of Primary Education, Faculty of Education,
Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus

จำเนียร ฉิรินัง¹

Jamnian Chirinung¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด¹

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus¹

Email : jamnmbu101@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมุมมองของนักศึกษาที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา จำนวน 29 คน เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม เป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสถิติ t-test

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ พบว่า คุณลักษณะผู้สอน บริหารหลักสูตรและการบริการ ประวัติภูมิหลังของผู้เรียน การบริการของสถาบัน ลักษณะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน วิธีการสอน ภาระหน้าที่ของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียน แรงจูงใจของผู้เรียนเมื่อพิจารณาโดยรวมและรายด้านมีระดับความคิดเห็นที่ระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาของนักศึกษา

* Received August 23, 2021; Revised November 30, 2021; Accepted December 2, 2021

สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ที่มีเพศต่างกัน พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกด้าน คุณลักษณะของผู้สอน ด้านการบริหารหลักสูตรและการบริการ ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียน ด้านการบริหารของสถาบัน ด้านลักษณะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ด้านวิธีสอน ด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน ด้านเจตคติของผู้เรียน ด้านแรงจูงใจของผู้เรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ 0.05

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา; นักศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the factors affecting the learning achievement of the ED 2063 course on teaching Thai language at the primary level of Academic Year 2020 among students in the primary education field, Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, 2) to compare factors affecting academic achievement and the perspectives of students with different personal characteristics. The sample group used in the research was 29 students in primary education. The research instrument was a questionnaire. It was a 5-level evaluation, analyzed by using a ready-made computer program by analyzing percentage, mean, standard deviation and testing the hypothesis using t-test.

The results of research found that : 1. Factors affecting learning achievement in the ED 2063 course, teaching Thai language at primary level of students in the primary education field, Faculty of Education found that the characteristics of teachers administering courses and services Learner's background institute services, characteristics of learners and environment interaction between teachers and learners, teaching methods, learner responsibilities, learner attitude. The motivation of the learners when considering the overall and each aspect had a high level of opinion. 2. The result of comparison of factors affecting the learning achievement of the ED 2063 course on teaching Thai language at the primary level of Academic Year 2020 among students in the primary education field, Faculty of Education with different sexes, it was found that students with different sexes. There will be opinions on factors affecting academic achievement in all aspects, teacher attributes, course and service management. The background history of the learners the administration of the institute characteristics of learners and

environment, teaching methods and obligations of learners, learners' attitudes Learners' motivation, there is different at a significance level of 0.05.

Keywords : Learning Achievement; Teaching Thai Language at Elementary Level; Students

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

จากคำนักปราชญ์ราชบัณฑิตที่เคยได้ยืนอยู่เสมอได้กล่าวว่า รากฐานของตึกคืออิฐ รากฐานของชีวิตคือการศึกษา ในเมื่อบุคคลใดก็ตามที่ต้องการชีวิตที่มีคุณภาพจะต้องเป็นผู้ฝึกฝนหาความรู้ใส่ตัวอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นการศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม การศึกษา คือ เครื่องมือที่ช่วยในการพัฒนาคน ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะที่จะปรับตัวให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสภาพในสังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก จากเหตุผลดังกล่าวความสำคัญของการศึกษาจึงได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้แสดงเจตนารมณ์ในการยกระดับการศึกษาไทยให้สูงขึ้นในมาตรา 10 ได้ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และมาตรา 6 ระบุไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (กระทรวงศึกษาธิการ) การศึกษาจึงถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สุดของการพัฒนาคุณภาพของคนและการศึกษาก็ยังเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะทุกช่วงเวลาของชีวิตคนนั้นจะเกิดการเรียนรู้อยู่เสมอ

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา รัฐได้กำหนดไว้ว่า “การศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาคนให้เต็มไปด้วยศักยภาพ โดยต้องให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) ได้กำหนดเกณฑ์ของการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้หรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้ดีขึ้น โดยในมาตรา 24 หมวดที่ 4 ได้ระบุไว้ว่า “การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมต้องให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา สร้างหรือจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้

ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ฯลฯ” และมาตรา 6 ในเรื่องของการประเมินผลทางการศึกษาของนักเรียน ระบุไว้ว่า “สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษาและให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553) กล่าวถึง การประเมินผลด้านคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา พบว่ามีปัญหาหลักสำคัญคือ สถานศึกษาทุกระดับมีคุณภาพแตกต่างกันมาก สถานศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ในกรุงเทพมหานคร และเมืองใหญ่ที่มีคุณภาพสูง นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูง สอบได้คะแนนดี แต่เป็นส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับสถานศึกษาทั่วประเทศมีผลให้คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งประเทศอยู่ในเกณฑ์ต่ำ การที่สถานศึกษามีคุณภาพต่างกันมากทำให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ซึ่งจากงานวิจัยของสามารถ กมขุนทด (2548) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบางขวดดอนสุรณ พบว่า สภาพความเป็นหุ้นส่วนอยู่ในระดับปานกลาง บริบทต่างๆ ของโรงเรียนมีทั้งที่เป็นโอกาสและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป ควรเป็นการต่อยอดข้อค้นพบโดยใช้การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน หรืออาจศึกษาบริบทและปัจจัยต่างๆ ที่แตกต่างกัน

จากสาระสำคัญและปัญหาในการประเมินผลทางปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาศาสาวิชา การประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีความต้องการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ผู้สอน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของนโยบายกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 “โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตามประเด็นยุทธศาสตร์การยกระดับการศึกษา โดยมีเป้าหมาย (ผลผลิต/ผลลัพธ์) ตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย 1)บัณฑิตนักปฏิบัติที่มีความซื่อสัตย์ อดทน คิดเป็น และทำงานเป็น 2)อาจารย์มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีภูมิความรู้ และมีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning 3)ผู้บริหารทุกระดับ ทั้งระดับสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัย มีภาวะผู้นำในการพัฒนางานวิชาการให้เข้มแข็ง 4)มีหลักสูตรใหม่ หลักสูตรปรับปรุง และหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับการ

เปลี่ยนแปลงและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศ และ 5) มีแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสื่อสารในชีวิตประจำวันมีทั้งภาษาที่ใช้ถ้อยคำ ใช้กริยาท่าทาง ใช้สัญลักษณ์ และใช้สิ่งอื่นๆ ที่สามารถเป็นตัวแทนเพื่อทำความเข้าใจการสื่อสารได้ แต่ไม่ว่าเราจะใช้ภาษา ในรูปแบบใด ภาษาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันของมนุษย์ก็สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ วจนภาษา และอวจนภาษา ภาษาเป็นสิ่งที่ใช้ถ่ายทอดความคิด เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในชีวิตประจำวันซึ่งหลายครั้งที่คนเราไม่อาจใช้ภาษาในการสื่อความหมายได้อย่างที่ต้องการ เนื่องจากผู้สื่อสารไม่สามารถอธิบายให้ผู้รับสารเข้าใจได้หรือผู้รับสารไม่มีความสามารถในการรับสารที่ส่งมาจึงทำให้ความเข้าใจสารผิดเพี้ยนไป ยิ่งในปัจจุบันคนในสังคมไทยให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาไทยน้อยลง ทำให้มีการใช้ภาษาในการสื่อสารทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน อย่างไม่ถูกต้องและเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและไม่เข้าใจกัน ซึ่งการที่จะทำให้การสื่อสารนั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอาศัยความคิดและการใช้ภาษาให้ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ (พิชญานี เจริญศิริ ไซยยะ และคณะ, 2560) การสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้นั้นย่อมต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งในด้านขององค์ประกอบในการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยในกระบวนการสื่อสารนั้นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องรู้จักเลือกใช้ภาษาให้ถูกต้องและเหมาะสมกับการสื่อสารนั้นๆ อีกทั้งการใช้ความคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณมาไตร่ตรองและพิจารณาในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร จะทำให้การสื่อสารในครั้งนั้นมีประสิทธิภาพและเกิดความผิดพลาดน้อยลง เพื่อให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลได้ตรงตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การจัดการการศึกษามีคุณภาพครบถ้วน ทั้งวงจรร้อย่างเท่าเทียมและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของมหาวิทยาลัยที่คาดหวัง และมีผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามที่กำหนด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อประโยชน์ในการสร้างระบบการเรียนการสอนของรายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และความต้องการของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสมที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทย ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2.2 เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปีการศึกษา 2563 รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ตามสถานภาพส่วนบุคคลของนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผนการแนะแนวการศึกษาต่อของ สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3.2 ผลการวิจัยจะช่วยให้ผู้บริหารและอาจารย์ใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการรับ สมัครนักศึกษา และการจัดการเรียนการสอน

3.3 เป็นแนวทางในการดูแลรักษานักศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการเรียน

3.4 เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่พึงประสงค์

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2563 รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา จำนวน 29 คน โดยการเลือกแบบ เจาจงเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการเพื่อนำมาวิเคราะห์ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยตัวแปรที่ใช้ ในการศึกษา ตัวแปรอิสระ คือ เพศ ชาย หญิง ตัวแปรตาม คือ ด้านคุณลักษณะผู้สอน ด้านการบริหาร หลักสูตรและการบริการ ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียน ด้านการบริหารของสถาบัน ด้านคุณลักษณะผู้เรียน และสิ่งแวดล้อม ด้านวิธีการสอน ด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน ด้านเจตคติของผู้เรียน และด้านแรงจูงใจของ ผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ตอนที่ 3 ความคิดเห็นอื่นๆ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1)นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บ

ข้อมูลติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2)แนะนำตัวต่อกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งชี้แจงความมุ่งหมายการวิจัยของนักศึกษาศาขาวิชาการประถมศึกษา และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แนะนำวิธีการตอบแบบสอบถาม 3)ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ตรวจสอบความครบถ้วน และนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังต่อไปนี้ 1)ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้ ความถี่ และร้อยละ 2)ผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาศาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย และเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3)เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาศาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีทดสอบ t-test

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาศาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยแยกพิจารณาในแต่ละด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด 9 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากประกอบด้วย ด้านคุณลักษณะผู้สอน ด้านการบริหารหลักสูตรและการบริการ ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียน ด้านการบริหารของสถาบัน ด้านคุณลักษณะผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ด้านวิธีการสอน ด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน ด้านเจตคติของผู้เรียน และด้านแรงจูงใจของผู้เรียน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และความคิดเห็นปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาศาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านคุณลักษณะของผู้สอน	4.09	.45	มาก
2. ด้านบริหารหลักสูตรและบริการ	4.11	.70	มาก
3. ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียน	4.21	.69	มาก

ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
4. ด้านการบริหารของสถานศึกษา	4.10	.40	มาก
5. ด้านลักษณะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม	4.20	.68	มาก
6. ด้านวิธีการสอน	4.20	.44	มาก
7. ด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน	4.25	.58	มาก
8. ด้านเจตคติของผู้เรียน	4.31	.47	มาก
9. ด้านแรงจูงใจของผู้เรียน	4.24	.58	มาก
รวม	4.19	.55	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาปีการศึกษา 2563 ที่เรียนรายวิชา ED2063 การสอนภาษาไทย ระดับประถมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย(\bar{X})=4.19 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเจตคติของผู้เรียน(\bar{X})=4.31 รองลงมา คือด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ย(\bar{X})=4.24 และน้อยสุด คือ ด้านคุณลักษณะของผู้สอน มีค่าเฉลี่ย(\bar{X})=4.09 ตามลำดับ

5.2 ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ED2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 ของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ของนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t-test พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกด้าน (ด้านคุณลักษณะของผู้สอน ด้านการบริหารหลักสูตรและการบริการ ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียน ด้านการบริหารของสถาบัน ด้านลักษณะของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ด้านวิธีการสอน ด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน ด้านเจตคติของผู้เรียน ด้านแรงจูงใจของผู้เรียน) แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากการวิจัยในส่วนของความคิดเห็นในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักศึกษามีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.19 ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณลักษณะผู้สอนคือวิธีการสอน ทำให้เข้าใจบทเรียนง่ายขึ้น ตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนมีการประเมินบทเรียนตลอดเวลา ด้านการบริหารหลักสูตรและการบริการ การจัดเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมในการเรียนแต่ละรายวิชา อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยเหลือให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ วิชาที่เปิดสอนมีความสอดคล้องกับความ

สนใจผู้เรียน ด้านประวัติภูมิหลังของผู้เรียนนักศึกษาเลือกเรียนวิชาเอกตรงกับความสามารถของตนเอง เลือกเรียนวิชาเอกตรงกับความสนใจของตนเอง เข้าใจกระบวนการรายละเอียดในหลักสูตร ด้านการบริหารของสถาบัน ผลการวิจัยพบว่ามีสถานที่พักผ่อนนอกห้องเรียนอย่างเพียงพอ มีห้องคอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษาค้นคว้างานอย่างเพียงพอ ห้องสมุดอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ นักศึกษา ด้านคุณลักษณะผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม มีใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนมากกว่า 1 เล่ม มีสุขภาพสมบูรณ์เพียงพอที่จะศึกษาจนสำเร็จหลักสูตรและห้องเรียนมีความสะดวกเพียงพอ ด้านวิธีการสอน มีการเรียนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนการสอนใช้เวลาเหมาะสม และการเรียนการสอนมีการถ่ายทอดให้เห็นถึงสถานการณ์จริงด้านภาระหน้าที่ของผู้เรียน ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะศึกษาให้สำเร็จมีการทบทวนความรู้เดิมก่อนเริ่มเรียนเนื้อหาใหม่ ด้านเจตคติของผู้เรียน มีความคาดหวังในการสำเร็จการศึกษา มีการประเมินความรู้ของตนเองอย่างสม่ำเสมอมีความคาดหวังต่ออาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษา และด้านแรงจูงใจของผู้เรียน อาจารย์เป็นกันเองกับนักศึกษา มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดูแลในการเรียนและ ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวในเรื่องการศึกษา สอดคล้องกับแนวความคิดของ จูรินทร์ ลักษณะวิเศษ (2552) ได้เสนอการพัฒนาการเรียนการสอนจะต้องปรับ 3 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการเรียนการสอน นอกจากทำให้รู้ในรายวิชาที่เรียนและวิชาการแล้วก็ต้องสอนทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้สามารถหาความหมายได้ สอนให้คิดแบบสร้างสรรค์ได้ ตัดสินใจ คิดแก้ปัญหาได้และขั้นสูงสุด คือคิดแก้ปัญหาในภาวะวิกฤติเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหนักๆ รวมถึงมีคุณลักษณะ 3 ดี(D) (1)ประชาธิปไตย (Democracy) (2)คุณธรรมจริยธรรม(Decency) และ (3)ปลอดยาเสพติด(Drug free) 2)ครู ต้องมีการอบรมพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน 3)สื่อการเรียนการสอน ต้องมีการปรับปรุงดัดแปลง สร้างใหม่ให้เป็นเครื่องประกอบการสอน นอกจากนโยบายระดับกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ยังมีสำนักเขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนที่รับผิดชอบโดยตรง นอกจากนั้นชุมชน บริษัทห้างร้าน วัด องค์กรเอกชนสามารถช่วยส่งเสริม สนับสนุนอุปกรณ์ กิจกรรม การเงิน ที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่รับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียน มีผู้ที่เกี่ยวข้องรอบตัวของผู้เรียนที่สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้ คือ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเครือข่ายการเรียนรู้ ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการใช้นโยบาย กำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกันกับคนในสถานศึกษา เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ คิดทำกิจกรรมพัฒนาครู เพื่อหาแนวทางให้นักเรียนเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพด้วยโครงการ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสติปัญญา ความสามารถของผู้เรียนได้ดี ผู้ปกครอง เป็นผู้ใกล้ชิดผู้เรียนซึ่งอาจจะช่วยได้หรือไม่ได้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ วิธีการเวลาที่ผู้ปกครองจะให้แก่บุตรหลาน แต่ในโรงเรียนอาจสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นคือผู้รู้

ในเรื่องหลากหลาย ก็สามารถช่วยให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้เช่น ทางด้านดนตรี กีฬา การงานอาชีพ การเกษตร ส่วนพระก็จะช่วยกระตุ้นด้านของจริยธรรม คุณธรรม การฝึกสมาธิ เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตใจ แน่วแน่ในการอ่านหนังสือ การฟังและการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และจากบทความของชลเทพ ปันบุญชู (2564) กล่าวว่า การเตรียมตัวที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษานักเรียนควรเตรียมในเรื่อง ดังนี้ การเลือกดู สาขาที่ตนเองสนใจ วิชาที่เรียนความชอบ โดยนักเรียนส่วนใหญ่ชอบเลือกคณะเรียนที่แตกต่างกันและ เลือกหลายคณะมากเกินไปเนื่องจากเลือกเผื่อให้สอบติดซึ่งจะเป็นข้อเสีย นักเรียนควรเลือกเพียง 2-3 คณะที่ตนเองชอบจริงๆ ที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนในคณะที่ชอบ นักเรียนควรหาตัวเองให้พบว่าตนเอง ต้องการเรียนในสาขาใด และนอกจากนี้นักเรียนควรดูว่าสาขาที่ต้องการเรียนนั้นเรียนอะไรบ้าง เนื่องจาก แต่ละสาขาจะเน้นในความรู้ที่แตกต่างกัน เช่น วิศวกรรมเครื่องกลเน้นทางคำนวณ ทั้งกลศาสตร์และต้องมี พื้นฐานฟิสิกส์และคณิต ส่วนรัฐศาสตร์ หรือนิติศาสตร์ต้องชอบดูข่าวการเมือง ชอบค่าแบบมีเหตุมีผล อ่าง หลักการเยอะๆ ควรมีตรรกะเหตุผล ควรเก่งภาษาไทยและต้องแตกในการอ่านภาษา ส่วนที่จะเลือก บริหาร เศรษฐศาสตร์ ควรเป็นคนชอบค้าขาย มีไอเดียในการขาย ชอบคิดที่จะทำโน่นทำนี่ควรบวกลบเลข เก่งๆ เพราะเป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์เป็นมูลค่า

6.2 นักศึกษามีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยนักศึกษาเห็นว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเลือกดูสาขาที่ตนเองสนใจ วิชาที่เรียน ความชอบ โดยนักศึกษาเลือกเรียนสายวิชาที่ตนเองสนใจและตรงกับความสามารถของตนเองมากที่สุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมทั้งจากผู้สอน เพื่อน และครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมรักษ์ รินรุด (2552) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า 1) ปัจจัยด้านผู้เรียน ได้แก่ ความพร้อมในการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับ ค่อนข้างสูงกับผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสำนักงานเขตบางเขต สังกัด กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ปัจจัยด้านครู ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างต่ำกับผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน การสนับสนุนของครอบครัวและการบริการ ของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับกับผลการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 4) ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีความมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูงกับผลการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับ เกล้า จันทรทอน (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 พบว่า ปัจจัยด้านเจตคติวิชา

ภาษาไทย ปัจจัยใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยด้านลักษณะของครูผู้สอนปัจจัยด้านการส่งเสริมของผู้ปกครอง ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยทั้ง 6 ด้าน ร่วมกันอธิบายสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยได้ร้อยละ 72.80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกภรณ์ เทสิทธโชติ (2560) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการศึกษา พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (CGPA) โดยเฉลี่ย เท่ากับ 3.08 (S.D.=0.66) โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดอยู่ที่ 4.00 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำสุดอยู่ที่ 1.73 เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแบบจำแนกตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (CGPA) นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับ C+ คิดเป็นร้อยละ 27.64 รองลงมาคือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับ B คิดเป็นร้อยละ 22.36 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับ B+, A, C และ D+ คิดเป็นร้อยละ 19.51, 15.04, 13.82 และ 1.63 ตามลำดับ ปัจจัยด้านผู้เรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านบุคลากรทางการศึกษา และปัจจัยด้านอุปกรณ์สื่อ/เทคโนโลยี ปัจจัยด้านผู้เรียน คือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยด้านครอบครัวรายได้ของผู้ปกครอง ปัจจัยด้านบุคลากรทางการศึกษา คือวิธีวัดผลประเมินผล และปัจจัยด้านโรงเรียน คือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับเชิงประจักษ์ นั้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางการเรียน และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียน อิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้เพราะปัจจัยด้านผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยความรับผิดชอบ ความสนใจ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นคุณลักษณะสำคัญในตัวผู้เรียนที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำผลมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

7.1.2 ปัจจัยด้านผู้เรียน ควรส่งเสริมในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนให้มากขึ้น

7.1.3 ปัจจัยด้านครู ควรส่งเสริมพัฒนาครูให้ได้รับการอบรมเรียนรู้ทางด้านวิชาชีพให้มากขึ้น

7.1.4 ปัจจัยด้านสภาพครอบครัว ควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนมากขึ้น

7.1.5 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในวิทยาลัย ควรส่งเสริมสภาพบรรยากาศที่เหมาะสมเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ให้มากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา ED 2063 การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษาปีการศึกษา 2563 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดอยู่ในระดับมาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเพื่อให้ผู้บริหารสถาบัน ครู อาจารย์ และส่วนงานที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยขึ้นไปใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การปรับปรุงตนเองแนวทางในการรักษานักศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการดูแลนักศึกษาเป็นที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและบรรจุลงในกระบวนการเรียนการสอนบางรายวิชาเพื่อทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น และสามารถประสบความสำเร็จในการศึกษา

7.2.2 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จัดให้มีการพบปะระหว่างผู้ปกครองและอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อการรับทราบข้อมูลทางการเรียนของนักศึกษาและแนวทางการช่วยเหลือ นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงระดับการเรียนของนักศึกษาและสามารถนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางการช่วยเหลือได้ถูกต้อง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษามีผลการเรียนที่สูงมีความสุขระหว่างการเรียน สามารถเรียนจบการศึกษาได้ในระยะเวลาที่กำหนด

7.2.3 ในส่วนของอาจารย์ที่ปรึกษาที่ต้องดูแลนักศึกษาจากการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นและเล็งเห็นว่าเป็นส่วนที่สำคัญมาก ดังนั้นควรรักษาคุณภาพและฝึกอบรมเทคนิคการดูแลนักศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อเป็นคู่หูในการทำงานให้กับอาจารย์ที่ปรึกษา

7.2.4 ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนควรร่วมมือกันสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้ดูมีความน่าสนใจนอกเหนือจากบทเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการเรียน มีความสนใจในวิชาซีพีที่เกี่ยวข้อง จะได้มองเห็นอนาคตของอาชีพและคู่หูในการประกอบอาชีพ ในทุกสายวิชา

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาในทุกคณะสาขาวิชาเพื่อเป็นแนวทางการดูแลนักศึกษาและเป็นแนวทางการแนะแนวการศึกษาต่อสำหรับนักเรียนก่อนการเลือกเรียนในสาขาวิชาต่างๆ

7.3.2 ควรศึกษาในเรื่องการดูแลรักษานักศึกษาเพื่อลดการออกกลางคันของนักศึกษา

7.3.3 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ เช่น ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในแต่ละสาขาวิชาเพื่อเป็นอีกหนึ่งแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการสอน

8. บรรณานุกรม

- กนกภรณ์ เทลินทโชติ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการบริหารทั่วไป. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : พัฒนาคุณภาพวิชาการ(พว).
- เกล้า จักทอน. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- จรินทร์ ลักษณะวิศิษฏ์. (2552). นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชลเทพ บัณฑิตชู. (2021). แนวทางการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาฉบับบูร. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2564. จาก <http://knowledge.eduzones.com>
- พิชญานี เจริญชัย และคณะ. (2560). เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชา การใช้ภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการสื่อสาร. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2562). เอกสารหลักสูตร มคอ.2 ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชา การประถมศึกษา. นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมนึก รินรุต. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวัดและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สามารถ กมขุนทด. (2548). แนวทางการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนของผู้ปกครองและชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโรงเรียนชวดอนุสรณ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). แนวดำเนินงานของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

สิม : ศิลปะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา *

Sim : Cultural Arts and Wisdom

สุรพันธ์ สุวรรณศรี¹, พระมหาอำนาจ มหาวีโร² และเอี่ยม อามาศย์มุลตรี³
Surapan Suvannasri¹, Pramaha Amnuay Mahaveero² and lam Armartmultree³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}
Email : surapan2599@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปะทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของสิม 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการทำสิมไปสู่คนรุ่นต่อไป 3) การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การส่งเสริมกิจกรรมร่วมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดอาชีพและรายได้แก่คนชุมชน และ 5) การจัดการความรู้นำเทคโนโลยีมาจัดเก็บข้อมูล และศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการสร้างสิมดำรงอยู่สืบไปเพราะว่าสิมเป็นงานศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่สวยงามสมบูรณ์แบบ มีเอกลักษณ์เฉพาะ ปรากฏสุนทรียธาตุทั้ง 3 ประการ คือ ความงามความน่าชมและความเป็นเลิศ สร้างขึ้นจากความเชื่อศรัทธาทางพุทธศาสนาว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับใช้ในกิจของสงฆ์อาทิ พิธีอุปสมบท หรือการกฐิน จัดเป็นงานวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงความงดงามและตอบสนองการใช้สอยรวมทั้งตอบสนองทางด้านอารมณ์และจิตใจนอกจากจะมีความงดงามแล้ว ยังเป็นที่รวมความคิด วิถีชีวิตของชุมชนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า พัฒนาการของสิมในยุคที่ 1 เป็นสิมอีสานพื้นบ้านบริสุทธิ์แบบดั้งเดิม ยุคสร้างบ้านแปลงเมืองได้รับอิทธิพลศิลปะและวัฒนธรรมงานช่างล้านช้าง ยุคที่ 2 เป็นสิมพื้นบ้านประยุกต์โดยช่างพื้นบ้านได้รับอิทธิพลศิลปะ วัฒนธรรม จากกลุ่มช่างญวนมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะศาสนาจารย์ และยุคที่ 3 เป็นสิมอีสานประยุกต์หรือสิมพื้นบ้านผสมเมืองหลวง งานช่างในยุคนี้อาศัยศึกษาจากภาพถ่าย หนังสือ ตำรา หรือแหล่งศิลปะสถาปัตยกรรมวัด

คำสำคัญ : สิม; วัฒนธรรม; ภูมิปัญญา; ศิลปะ

* Received August 13, 2020; Revised November 29, 2021; Accepted December 1, 2021

ABSTRACT

This article aims to study the management and promotion of cultural arts and wisdom of Sims in 5 aspects, namely 1) strengthening local scholars to be leaders in preserving local wisdom 2) continuation of local wisdom on the art of sim making. 3) Raising the awareness of people in the community to realize the value of local wisdom 4) promoting joint activities to conserve local wisdom to create a career and income for the community and 5) knowledge management using technology. come to collect data and study and research to develop local wisdom, the art of creating treasures to live on Because Sim is a work of art born from local wisdom that is perfectly beautiful. unique Appears the three aesthetic elements, namely beauty, admiration and excellence. It was built from the Buddhist belief that it is a sacred space for the use of monks such as ordination ceremony or Kath in ceremony. It is classified as a work of fine and applied arts. Created to show the beauty and meet the functionality and respond emotionally and mentally in addition to being beautiful. It is also a collection of ideas The way of life of the community has become an invaluable culture. The development of Sim in the 1st era is the traditional pure folk Isaan. The house-building era was influenced by the arts and culture of Lan Xang craftsmanship. Influenced by art and culture from a group of Vietnamese craftsmen playing an important role, especially religion, and the 3rd era is Simplified Isan or Folk Sim mixed with the capital. Craftsmanship in this era is based on the study of photographs, books, textbooks or temple architecture art sources.

Keywords : Sim; Culture; Wisdom; Art

1. บทนำ

ลิมเป็นศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณอีสานที่สั่งสมมานานจนกลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ลิมเป็นพุทธศิลป์แห่งภูมิปัญญาเป็นภูมิสังคมทางความคิด ความเชื่อ ที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติพื้นฐานของชุมชน ตลอดจนคติของศาสนาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นที่ชุมชนนั้นๆ มีความพึงพอใจที่ยังขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยหลักของชุมชนอีกด้วย

ชาวอีสานมีความศรัทธาและความยึดมั่นต่อพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “วัด” เป็นหลักของพุทธศาสนามีความสำคัญกับคนอีสานเมื่อตั้งบ้านเมืองแล้วก็พร้อมใจกันตั้งสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองนั่นก็คือ วัด สุวิทย์ จิระมณี (2533) ซึ่งวัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เข้าใจถึงประวัติที่มาและสภาพของชุมชน มีส่วนช่วยให้สามารถทราบถึงระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนอก จากนั้นวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นตลอดจนวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในงานศิลปสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้ดีกว่าสิ่งอื่นได้ ด้วยเหตุที่ลิมเป็นศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคนอีสานในท้องถิ่นจึงนำเสนอ ในประเด็นของลิมอีสานบทบาทหน้าที่และคติความเชื่อ ประเภท องค์ประกอบและแนวคิดพุทธปรัชญา ลิมอีสานสื่อทางวัฒนธรรมของชุมชน การบริหารจัดการ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการบริหารจัดการและอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ลิมอีสาน

2. ลิมอีสาน

“ลิม” เป็นสถานที่หลักที่สำคัญที่สุดของวัด ในฐานะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสมือนเป็นที่ประทับของ พระพุทธเจ้า “ลิม” มาจากคำว่า “ลิมมา” หมายถึงขอบเขตที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมของสงฆ์ ในทางพุทธศาสนาที่เรียกว่า “สังฆกรรม” ในภาคอีสานมีลิม 2 รูปแบบคือ คามลิมที่ชาวบ้านเรียกว่า ลิมบกและลิมน้ำ “ลิมน้ำ” คือ ความจำเป็นเร่งด่วนในการทำสังฆกรรมในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งยังไม่มีวัดหรือมีเพียงที่พักสงฆ์ที่ยังขาดลิมอันได้ผูกพัทธลิมถูกต้องตามวินัยบัญญัติ วิโรฒ ศรีสุโร(2536) ลิมบก มีการจัดรูปแบบลิมเป็น 2 ชนิด คือ ลิมทีบและลิมโปรง “ลิมทีบ” มีอายุประมาณ 190-73 แปลนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 2-4 ช่วงเสาหรืออาจมากกว่านั้น “ลิมโปรง” มีอายุ 272-73 เป็นลิมที่ไม่ทำผนังปิดทั้งหมดปิดทีบเฉพาะด้านหลัง พระประธานแปลนรูปสี่เหลี่ยม ผืนผ้าด้านยาว 2-3 ช่วงเสาผนังอีก 3 ด้านเปิดโล่งด้านข้างใกล้พระประธานมักนิยมก่ออิฐสูงเป็น ชั้นบันไดบังพระประธานไว้ ด้านทางเข้าไม่ทำกรอบ ประตูแต่เจาะช่องจากกำแพงระเบียงเท่านั้น

3. บทบาทหน้าที่และคติความเชื่อเกี่ยวกับลิม

ลิมมีบทบาทและหน้าที่สำคัญที่เป็นองค์ประกอบทำให้วัดสมบูรณ์ วัดใดขาดลิมวัดนั้นมิฐานะเพียงสำนักสงฆ์ ลิมเป็นอาคารที่ใช้ประโยชน์ในการประกอบกิจของสงฆ์จำแนกตามหน้าที่คือ 1)ทำอุโบสถ บทสังฆกรรมตามพระวินัย คือ พิธีกรรมสวดปาฏิโมกข์ในวัน 14 หรือ 15 ค่ำ และทำวัตรเช้า-เย็นในช่วงเช้าพรรษา 2)ใช้ในการอุปสมบทกรรมตามประเพณีก่อนเข้าพรรษา 3)วิธีสวดผ้ากฐิน หลังจากออกพรรษา แล้วในช่วงเวลา 1 เดือน 4)ใช้ทำสังฆกรรมในงานเข้าปริวาสกรรม และมีกิจกรรมบางตอนที่ต้องใช้สวดใน

สิม เช่น การสวดอัphan (สวดระงับอาบัติสังฆาทิเสส) อันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สำคัญของการเข้าปริวาสกรรม สุวิทย์ จิระมณี (2533)

สำหรับคติความเชื่อเกี่ยวกับสิม ขณะที่ประกอบพิธีอุปสมบทกรรมจะไม่อนุญาตให้ฆราวาสเข้าไปในเขตสิมมา ความเชื่อปือสิมหรือนิมิตลูกกลาง ที่กำหนดตำแหน่งสิมแน่นอน ชาวบ้านมักจะไม่ย้ายไปไหน แม้ว่าจะสร้างใหม่หรือซ่อมเปลี่ยนแปลงเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ หากจำเป็นต้องสร้างใหม่ก็ให้สร้างในที่เดิม และให้ความสำคัญของตัวสิมเป็นเขตพุทธาวาสในการวางตำแหน่งอาคารอื่นไม่ควรบดบังสิมโดยเฉพาะกุฏิ มีคติความเชื่อที่สืบทอดกันว่า ห้ามสร้างกุฏิไว้หน้าสิมโดยมีเหตุผลว่าตั้งอยู่หน้าพระประธานทำให้เห็นการกระทำของภิกษุสงฆ์ที่ไม่สมควร มีผลทำให้เกิดความวิบัติแก่วัดและพระสงฆ์ได้ (พระราชศีลโสภิต, 2526) และจะหันหน้าสิมไปทางทิศตะวันออกหรือทางแหล่งน้ำ ลำน้ำ

4. ประเภทองค์ประกอบและแนวคิดพุทธปรัชญาของสิม

สิมที่ใช้ทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ในอดีตแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ สิมน้ำและสิมบก

สิมน้ำ เป็นสิมที่สร้างในน้ำเป็นลักษณะหนึ่งของอพัทธสีมา (พระบัว, 2525) ที่เรียกว่า อุทกุทเขปสีมาหรือเขตสามัคคี ในน้ำชั่วคราวน้ำสะอาดของวัยกลางคนโดยประมาณ ริมน้ำเป็นอาคารสร้างขึ้นชั่วคราวที่ยังไม่มีวิสุคามสีมาแบบถาวร ปรากฏเอกสารและหลักฐานทั่วไปในท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากประวัติพระครูโพนเสม็ด พระเถระที่ชาวเวียงจันทน์เคารพนับถือผู้นำกลุ่มอพยพในคราวที่เป็นจ้าว (สามเณร) ได้ทำพิธีขออุปสมบทในโบสถ์น้ำโดยทำเป็นแพ (พระยาชาติยวงษา (เหล่า ณ ร้อยเอ็ด), 2472) จากข้อความในหนังสือประวัติวัดสุปฏิหาราม กล่าวถึงการทำสังฆกรรมในแพน้ำของท่านพนรุโณแห่งวัดสุปฏิหารามว่าแม้จะมีพัทธสีมาบนบกแล้วก็ตามตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งน้ำที่อยู่ใกล้กับวัดและในหมู่บ้านที่เกิดจากธรรมชาติมีน้ำอยู่ได้ตลอด เช่น กุด หนอง บึงและหนองน้ำ ต่อมาบางแห่งกลายเป็นชื่อเรียกสถานที่นั้นๆว่า บึงสิม กุดสิม และหนองสิม

สิมบก เป็นสิมที่สร้างขึ้นชนิดถาวร ไว้ในบริเวณวัดตามลักษณะชนบประเพณีของท้องถิ่น หลักฐานที่พบจากจารึกบนแผ่นหินที่ปักไว้หลังสิมมีปรากฏอยู่ทั่วไปในวัดกล่าวถึงการสร้างสิมบอที่มาในอดีตโดยคณะกรรมการเมืองและฝ่ายสงฆ์ในสมัยนั้นมีศรัทธาร่วมกันสร้างไว้สืบทอดพระศาสนาและมุ่งหวังผลบุญจากการสร้างพัทธสีมา

สิมอีสานมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ 1) ส่วนบนของสิม ได้แก่ ส่วนประกอบของหลังคาทั้งหมด คือ ซ่อฟ้า โหง่ ลายอง หางหงส์ เชิงชาย และสีหน้า 2) ส่วนกลางของสิม คือ ตัวสิมสิมที่บจะตกแตงมากกว่าสิมโปร่ง ได้แก่ การก่ออิฐฉาบปูน ประตูหน้าต่าง คันทวย อังผึ่ง และฐานชุกข์ ประดิษฐานพระประธานและพระสาวก 3) ส่วนฐานล่างของสิม ได้แก่ ส่วนของเอวชั้น ก่ออิฐ ฉาบปูน ทำเป็นโอบคว่ำ (บัวคว่ำ) โอบหงาย (บัวหงาย) มีท้องกระดานกระดุกงตามรสาตงานช่างอีสาน มีการวางจันทะสัดส่วน

ต่างจากช่างภาคอื่นมีปูนปั้นเป็นรูปสัตว์เฝ้าบันได เช่น รูปนาค จระเข้ เหรา สิงห์และตัวมอม เป็นต้น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อมที่มีต่อสถาปัตยกรรมสิมอีสานดังต่อไปนี้

ส่วนบนของสิม คือ ซ่อฟ้าซึ่งเป็นส่วนที่อยู่สูงสุดของสิม ในอดีตแกะสลักไม้คล้ายรูปปราสาท (ผาสาด)หรือเป็นฉัตรตั้งลดหลั่น ซ้อนกันขึ้นไปบนสันหลังคา ตรงส่วนกลางของหลังคาสิมนับเป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอีสาน ต่อมาภายหลังนิยมปั้นด้วยปูน ซ่อฟ้าตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงฉัตรที่คอยกั้นกันแดดฝนถึงแม้จะมีหลังคาสิมสำหรับป้องกันแดดฝนและลมมิให้กระทบพระประธานหรือพระสาวกในสิมเปรียบได้กับสติเป็นเกราะต้องกันกิเลสมารั่วรดใจทำให้เข้าถึงพระนิพพานอันเป็นยอดธรรมของพระพุทธศาสนา

โหงหรือที่ภาคกลางเรียกซ่อฟ้า เป็นส่วนสำคัญของงานตกแต่งสิมอีสานที่ขาดไม่ได้ เพราะจะทำให้หลังคาขาดตัวไป ซ่อหรือกิ่งที่ยื่นขึ้นไปบนท้องฟ้า ซึ่งความจริงแล้วซ่อฟ้ามีวิวัฒนาการและอยู่คู่กับดินแดนในอุษาคเนย์มายาวนาน ส่วนที่เรียกกันว่าซ่อฟ้านั้นคือ ซ่อที่ยื่นขึ้นไปเหนือเครื่องลำยอง ไม้ที่ติดอยู่บริเวณหน้าจั่ว รูปเหมือนหัวนาคชูขึ้นเบื้องบน "ซ่อฟ้า" มีความหมายถึงซ่อที่ยื่นขึ้นไปบนท้องฟ้า เป็นนัยแห่งการบูชาพระรัตนตรัยและปวงเทพเจ้าบนสวรรค์ชั้นฟ้าประการหนึ่ง

สีหน้าหรือหน้าบันของสิมอีสาน นิยมสร้างเป็นลายตาเวน หรือดวงตะวันส่องแสงเป็นรัศมี ยุคหลังมีการติดกระจกประดับ ซึ่งตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตะวันกำลังส่องแสงเปรียบได้กับปัญญาความรู้เหมือนแสงสว่างที่เกิดขึ้นกลางใจของผู้แสวงหาพุทธธรรม

ส่วนกลางของสิมอีสาน ได้แก่ สิมทีบนิยมสร้างประตูหรือทางเข้าด้านเดียว คงเป็นเพราะสิมอีสานมีขนาดเล็ก ประตูช่องเดียวจึงเหมาะสมกับสภาพสิมมากกว่า 2 ช่อง ด้านซ้าย-ขวา ประตูช่องเดียวตีความได้ว่าหมายถึง ทางสายกลางในพระพุทธศาสนา นั่นคือมัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางนั้นคือทางสายเอก ได้แก่มรรคมีองค์ 8 จะนำผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบไปสู่การพ้นทุกข์

ส่วนฐานล่างของสิม คือ ได้แก่แอมวขันหรือแอมวขันก่ออิฐ ฉาบปูนทำเป็นโบกคว่ำ (บัวคว่ำ) และโบกหงาย (บัวหงาย) มีท้องกระดานกระดุงตามรสนิยมของช่างอีสาน มีการวางจังหวะ สัดส่วนต่าง ๆ ต่างจากช่างภาคอื่น มีรูปปูนปั้นเป็นสัตว์เฝ้าบันได เช่น นาค จระเข้ เหรา สิงห์ และตัวมอม เป็นต้น ซึ่งวิเคราะห์ได้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้ว่า หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งมั่นคงในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ เมื่อฝึกอบรมจนตั้งมั่นไตรสิกขาแล้ว ฐานชีวิตจะมั่นคง การก่อแอมวขันให้สูงทำให้ดูหนักแน่นมีพลัง นอกจากนั้นทำให้รู้สึกหลุดลอยเบาโหวง ประดุจอยู่เหนือโลกธรรมทั้งปวง เพราะเมื่อจิตหมดสิ้นจากสิ่งเร้ารัดทั้งหลายแล้ว เวไนยสัตว์ก็จะอยู่เหนือโลกได้แม้ว่าจะอยู่ในโลกก็ตาม

ศิลปะอิสานมีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีพัฒนาการตามเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม มีองค์ประกอบที่เรียบง่าย มีพลัง สมถะ และมีสัจจะในการออกแบบ ทั้งลิมโปรง ลิมทิมมีการใช้พื้นที่ใช้สอยที่กะทัดรัดเหมาะสม ใช้รูปทรงที่เรียบง่ายแต่ได้สัดส่วน ใช้วัสดุอย่างเข้าใจคุณค่ามีการตกแต่งที่พอดีและรู้พอ สะท้อนปรัชญาของชาวอิสานที่รู้จักรู้อยู่ รู้มีรู้ดีรู้พอตามครรลองในวิถีชีวิตของผู้คนในชนบทอิสานและถูกต้องตามพุทธปรัชญาที่มุ่งเน้นให้สมณะทั้งหลายรู้จักใช้ชีวิตอย่างสมถะและละวางศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์(Art is manmade) ที่มีสุนทรียธาตุของความงามทั้ง 3 ประการ คือ ความงามดงามแปลกตาน่าทึ่ง (พระมหาณัฐพันธ์ สุทสนวิภาณี (หาญพงษ์), 2561) ดังที่ตอลสตอย(Leo Tolstoi) กล่าวว่าศิลปะคือการถ่ายทอดความรู้สึกศิลปะเป็นวิธีสื่อสารอย่างหนึ่งของมนุษย์เราใช้คำพูดสื่อสารทางความคิดแต่ใช้ศิลปะสื่อสารทางอารมณ์ลิมจัดเป็นงานศิลปะทั้งส่วนของจิตรศิลป์และประยุกตศิลป์ เพราะเป็นศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงความงามและตอบสนองการใช้สอยรวมทั้งตอบสนองทางด้านอารมณ์และจิตใจด้วย

โดยเนื้อหาทางศิลปะที่ปรากฏในบนงานศิลปะของลิมนั้น มักมีเนื้อหาหลากหลายต่างๆ ผ่านการนำรูปแบบเหมือนจริงรูปแบบตามความรู้สึกนึกคิดรูปแบบที่สร้างขึ้นใหม่ตลอดจนรูปแบบของลายไทยอันเป็นแบบอย่างหนึ่งของศิลปะไทยรวมถึงลวดลายอื่นๆ มาประกอบกันให้เกิดเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาตกแต่ทั้งนี้จะต้องมีลวดลายเป็นองค์ประกอบใหญ่แม้รูปแบบจะยังคงอยู่แต่เนื้อหาได้เกิดขึ้นใหม่และสามารถจะสื่อความหมายได้เช่นนำรูปแบบเหมือนจริงของต้นไม้ของสัตว์ประกอบกับรูปของลายไทยเป็นส่วนใหญ่อันเกิดจากรูปแบบทางศิลปะในสถาปัตยกรรมลิมอิสานนั่นเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยช่างผู้มีความชำนาญงานถ่ายทอดภูมิปัญญามาเป็นผลงานอย่างประณีตสวยงามจึงทำให้ลิมอิสานนอกจากจะเป็นอามิสุขุขาในทางพระพุทธศาสนาแล้วยังถือได้ว่าเป็นสื่อทางวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นด้วย

5. ลิมอิสานสื่อทางวัฒนธรรมของชุมชน

สื่อพื้นบ้านหมายถึงสื่อทุกชนิดที่มีมาก่อนสื่อมวลชนและเป็นสื่อที่อยู่ในวิถีของชาวบ้าน(Folk) แบ่งได้ตามแนวคิดสัญวิทยา(Semiology) เป็น 4 ประเภท (กาญจนา แก้วเทพ, 2549)

1. รูปแบบสื่อที่เป็นวจนภาษา(Verbal Form) ได้แก่คำคมภาษิตบทกลอนเพลงพื้นบ้านเพลงสอนเด็กเรื่องเล่าตำนาน เป็นต้น
2. รูปแบบสื่อที่เป็นพฤติกรรม(Behavior Form) ได้แก่ความเชื่อพื้นบ้านประเพณีธรรมเนียมวิธีการรักษาพยาบาลงานเฉลิมฉลองการเล่นและการละเล่นต่างๆ เป็นต้น
3. รูปแบบสื่อที่เป็นวัตถุ(Material Form) ได้แก่งานฝีมือการผลิตข้าวของเครื่องใช้เครื่องตกแต่งร่างกายเสื้อผ้าวิธีการทำอาหาร เป็นต้น

4. รูปแบบการสื่อภาษาที่เป็นอวัจนภาษา(Non Verbal Form)ได้แก่การแสดงออกกับกิริยา การเดินรำการวาดภาพหรือการเขียนตัวอักษรบนฝาผนังหรือรูปปั้นเป็นต้น

ดังนั้น สิมจึงทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะจัดเป็นทั้งรูปแบบสื่อที่เป็นพฤติกรรมรูปแบบสื่อที่เป็นวัตถุ และรูปแบบการสื่อภาษาที่เป็นอวัจนภาษา แม้สิมจะทำหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของชุมชน สื่อทุกประเภทไม่ว่าจะเป็น สื่อมวลชนหรือสื่อพื้นบ้านต่างก็มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตวัฒนธรรม (Cultural production) ของสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กับสถาบันอื่นๆของสังคมสื่อพื้นบ้านจะมีการปรับตัวเพื่อตอบสนอง การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการดำรงอยู่ของสื่อพื้นบ้านจะยังคงอยู่สืบไปตราบเท่าที่ผู้สืบสานยังต้องการ อยู่เพราะโดยปกติมนุษย์เราจะต้องการรูปแบบการสื่อสารหลายๆรูปแบบรวมทั้งการสื่อสารแบบระหว่าง บุคคลหรือภายในกลุ่มซึ่งสื่อมวลชนไม่สามารถตอบสนองให้ได้

ดังนั้น ความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้นๆ จึงเป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาของ ชาวบ้านที่ร่วมกันสรุปขึ้นมาทำหน้าที่แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และการผสมกลมกลืน(Harmony) กันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านตั้งอยู่ได้เป็นเวลานานเพราะมีการ ผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทั้งในปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและนับย้อนหลังไปถึงบรรพบุรุษ การ พัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานที่แข็งแรงที่สุดของชาวบ้าน ถ้าวัฒนธรรม ชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมใดๆจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอา เปรียบจากภายนอกจะทำได้ เชื่อว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางวัฒนธรรม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2537)

จากประเด็นดังกล่าวทำให้สิมอีสานเป็นมากกว่างานศิลปะที่ผ่านการถ่ายทอดโดยภูมิปัญญา ท้องถิ่น เป็นที่รวมความคิด วิถีชีวิตของชุมชน กลายเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าผ่านการถ่ายทอดผ่านงาน ศิลปะด้วยอาศัยวัตถุคือ สิมซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวสื่อสารทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างดีเยี่ยม

6. การบริหารจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา(Wisdom) ถือเป็นความรู้ความสามารถทางวิชาการซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากอดีต สืบส่งมา ปรับประยุกต์และพัฒนาตามกาลสมัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผ่านการสังเกตทดลองใช้ คัดเลือกแล้วถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบทอดต่อมาภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีคำเรียกอยู่หลายคำ เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน(Popular Wisdom) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน(Folk Wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น(Local Wisdom) ภูมิปัญญาไทย ภูมิธรรมชาวบ้าน เทคนิควิทยาพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ความคิดความสามารถความเจตจำนงของกลุ่มชนได้จากประสบการณ์ ในสังคมด้วยการปรับตัวและดำรงชีพในสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมกับกลุ่มอื่นจากพื้นที่และ

สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันและรับเอาหรือปรับเปลี่ยนมาใช้ประโยชน์หรือแก้ปัญหาในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ มีผู้กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตถ่ายทอดสืบต่อกันมาช้านานจนกระทั่งถึงปัจจุบันองค์ความรู้ของภูมิปัญญาคือส่วนที่เป็นศาสตร์สำหรับส่วนที่เป็นศิลป์คือเป็นความรู้ที่มีคุณค่าทั้งดีและงามและผู้คนคิดค้นขึ้นมาไม่ใช่สมองเพียงอย่างเดียวแต่ด้วยอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิญญาณดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตปฏิบัติและวิถีให้คุณค่าของกลุ่มชน (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

จะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาคือวิธีการจัดการวิธีการชี้แนะและการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือในชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสะสมงอกงามขึ้นจากความรอบรู้ประสบการณ์ผนวกด้วยญาณทัศนะเป็นรากฐานภูมิปัญญาชาวบ้านมีขึ้นเพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มพูนคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องประสานและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ของสังคมหรือชุมชน

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นข้างต้นสรุปได้ว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านคือผลผลิตทางปัญญาของผู้คนในชุมชนและท้องถิ่นที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับแนวคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองจนเกิดเป็นการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่เป็นลักษณะของตนเองสามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญสามารถแก้ไขและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยแล้วเกิดภูมิปัญญาองค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

7. แนวทางการบริหารจัดการและอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

แนวทางการบริหารจัดการและอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ผู้เขียนจะได้นำเสนอที่คณะไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การผลิตปราชญ์ท้องถิ่นในการทำงานศิลปะด้านสถาปัตยกรรมสืมนั้นถือว่ามีความสำคัญและจำเป็นเป็นอย่างยิ่งโดยต้องอาศัยผู้นำที่ประกอบไปด้วยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์จนเกิดความชำนาญในการสร้างสถาปัตยกรรมที่มีความประณีตวิจิตรสวยงามโดยทั่วไปปราชญ์ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะถูกสร้างจากครอบครัวของตนเองจะถ่ายทอดความรู้ให้กันภายในครอบครัวแบบเครือญาติ พ่อสอนลูกเพราะเป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มีการอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานและชาวชุมชนได้ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญคือเรื่องเศรษฐกิจใน

ครัวเรือนโดยใช้ประกอบอาชีพก่อให้เกิดรายได้เลี้ยงคนในครอบครัวและปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มนี้ถือเป็นบ่อเกิดภูมิปัญญาที่มีองค์ความรู้เป็นปราชญ์ที่มีฝีมือดีเด่นในเรื่องการสร้างสมทั้งยังเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านเพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่มีความสนใจในการเรียนรู้อนุรักษ์เพื่อการสืบสานต่อยอดพร้อมที่จะเป็นผู้นำในการเผยแพร่องค์ความรู้และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ ได้ให้ความสำคัญของการอนุรักษ์ไว้ในหนังสือศิลปหัตถกรรมไทย ว่า “การอนุรักษ์ การรักษาซึ่งความรู้ และความสามารถ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีวิธีการถ่ายทอดงานหัตถกรรมบางประเภท จากระบบวิธีการสอนดั้งเดิมที่เป็นการสอนจากช่างฝีมือรุ่นแม่สู่รุ่นลูก” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532)

2. การสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการทำเทียนพรรษาไปสู่คนรุ่นต่อไป

ศิลปะการสร้างสมอีสานนั้นถือได้ว่าเป็นงานที่ละเอียดประณีตต้องใช้ลักษณะความอดทนผสมผสานกับฝีมือที่เชี่ยวชาญ ดังนั้นผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้จึงมักเป็นคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวเองสิ่งสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการสร้างสมอีสานที่ไม่สามารถขาดได้คือผู้สืบสานหรือผู้สืบทอดเจตนารมย์โดยผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้ความรู้กับคนในสังคมได้เกิดการรับรู้มีความเข้าใจตระหนักและเล็งเห็นถึงคุณค่าคุณประโยชน์และปฏิบัติงานศิลปะนี้ออกมาได้อย่างเหมาะสมโดยจำเป็นต้องอาศัยสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษาและมีความจำเป็นในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อสืบสานถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษา ทดลองฝึกฝีมืออยู่เป็นประจำ สอดคล้องกับแนวคิดของศักดิ์ชัย เกียรติดิโนสินทร์ ที่ได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในวารสารภูมิปัญญาชุมชนยาชุดพิเศษในการพัฒนาไว้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือองค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานานเป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหาจัดการปรับตนเรียนรู้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างผาสุก” (ศักดิ์ชัย เกียรติดิโนสินทร์, 2542)

3. การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งประการที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นการถ่ายทอดศิลปะบนตัวของสมอีสานนี้ ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งโดยผ่านการถ่ายทอดองค์ความรู้มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จากรุ่นสู่รุ่นจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่ามากโดยปลูกจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมที่เก่าแก่และทรงคุณค่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการถ่ายทอดศิลปะการสร้างสมอีสานโดยต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนทุกภาคฝ่ายและสิ่งที่สำคัญที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมคือจิตสำนึกรัก ตระหนักถึงคุณค่าและมีความปรารถนาที่ต้องการจะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้เอาไว้ให้คง

อยู่ตราบนานเท่านานในท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนไปตราบใดที่คนในชุมชนไม่ให้ความสนใจและละเลยในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้หากคนในชุมชนขาดซึ่งจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาแล้วไปการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้คงไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิบูลย์ ลี้สุวรรณ ที่ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในหนังสือศิลปหัตถกรรมไทย ไว้ว่าการอนุรักษ์คือการรักษาซึ่งความรู้และความสามารถ เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งโดยการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ” (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2532)

4. การส่งเสริมกิจกรรมร่วมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันก่อให้เกิดอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชน

ศิลปะการสร้างสิมอีสานนั้นนอกจากจะปรากฏความงามแล้ว ยังสามารถนำมาต่อยอดในการสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดรายได้แก่คนชุมชน โดยการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อรวมกลุ่มกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การทำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน ได้ให้ชาวบ้านเข้าร่วมการจัดการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ของทางศูนย์เรียนรู้เช่นการขึ้นลาย การแกะสลัก การตีพิมพ์ การขึ้นรูป และการทำของที่ระลึก เป็นต้น และยังสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านทางสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ โดยการปลูกฝังให้เยาวชนเข้าร่วมเป็นภาคีเทศก์น้อยตามความสนใจก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความรู้สึกหวงแหนเพื่อเป็นอาชีพและรายได้ อยากจะอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี ที่ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างรายได้ จุดมุ่งหมายของภูมิปัญญา ไว้ว่า “ภูมิปัญญาถือว่าเป็นส่วนสำคัญเพื่อก่อให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เสริมสร้างรายได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ก่อให้เกิดกรรมมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเพิ่มมูลค่า” (พระมหาณัฐพันธ์ สุทสสนวิภาณี (หาญพงษ์), 2558)

5. การจัดการความรู้ นำเทคโนโลยีมาจัดเก็บข้อมูลและการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะสิมอีสานให้ดำรงอยู่

การค้นคว้าวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้และควรศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการสร้างสิมในมิติต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาของท้องถิ่นอื่นๆ แบบบูรณาการมากยิ่งขึ้นโดยมุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีตและสภาพการณ์ในปัจจุบันหลังจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลแล้วจัดให้มีพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการสร้างสิมอีสาน เพื่อเป็นหนึ่งในแนวทางการอนุรักษ์สืบไปโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์การเรียนรู้นี้ไม่เพียงแต่ช่วยเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์และขั้นตอนการก่อสร้างไม่ให้ตกหล่นหรือสูญหายไปแต่ยังช่วยให้ผู้ที่มีความสนใจในการเรียนรู้และต้องการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ได้มีโอกาสและช่องทางศึกษาเรียนรู้ด้วยตัวเองอีกด้วย ซึ่งการ

จัดการความรู้ด้วยนำเทคโนโลยีมาจัดเก็บข้อมูลและการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะการสร้างสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวคิดของอัจฉรี จันทมูล ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ผู้ไท ไว้ว่า “แนวทางในการอนุรักษ์คือสนับสนุนการร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยจัดตั้งหน่วยงานองค์กรขนาดย่อมหรือพิพิธภัณฑสถานที่เหมาะสมในการจัดนิทรรศการโชว์ผลิตภัณฑ์และให้ความรู้แก่เยาวชนในชุมชนและผู้ที่มีความสนใจเพื่อหาผู้สืบทอดภูมิปัญญาต่อไปอีกทั้งยังส่งเสริมในแนวทางด้านการตลาดเพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว” (อัจฉรี จันทมูล, 2559)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าแนวทางการบริหารจัดการและส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาอีสาน ทั้ง 5 ด้านนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดการการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนและสร้างสังคมให้เข้มแข็งต่อไปได้อย่างดี

8. สรุป

อีสานนับเป็นงานศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีวิวัฒนาการคิดค้นสร้างสรรค์ โดยภูมิปัญญาของศิลปะท้องถิ่นนับเป็นองค์แห่งความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสานซึ่งศิลปะภูมิปัญญาเหล่านั้น ได้แรงบันดาลใจและความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพื่อถวายพระภิกษุสงฆ์ให้ใช้ในกิจของสงฆ์ อาทิ พิธีอุปสมบท หรือการกฐิน เพื่อเป็นพุทธบูชา ในการก่อสร้างรูปแบบที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของศิลปะพื้นถิ่นอีสานแล้ว ยังมีรายละเอียดของการตกแต่งอีกหลายประการที่ทำให้ตัวศิลปะมีความงามเพิ่มมากขึ้นให้ความวิจิตรพิศดารงามต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ รวมทั้งอาศัยประสบการณ์ของช่างมาก่อนสร้าง ศิลปะนี้ถือเป็นงานศิลปะที่ประกอบด้วยสุนทรียะตาของความงามทั้ง 3 ประการ คือ ความงามความน่าชมและความเป็นเลิศ จัดเป็นงานวิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ โดยสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแสดงความงดงามและตอบสนองการใช้สอยรวมทั้งตอบสนองทางด้านอารมณ์และจิตใจด้วยศิลปะอีสานยังเป็นมากกว่างานศิลปะเพราะผ่านการถ่ายทอดโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังทำเป็นที่รวมความคิด วิถีชีวิตของชุมชน กลายเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าผลผลิตทางปัญญาของผู้คนในชุมชนและท้องถิ่นที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมประกอบกับแนวคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆของตนเองจนเกิดเป็นการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่เป็นลักษณะของตนเองสามารถพัฒนาความรู้ และแนวทางการบริหารจัดการ ส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการก่อสร้างสืบไปสู่คนรุ่นต่อไป 3) การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การส่งเสริมกิจกรรมร่วมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดอาชีพและรายได้แก่คนชุมชน และ 5) การจัดการความรู้ นำเทคโนโลยีมาจัดเก็บข้อมูลและการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะการก่อสร้าง

ดำรงอยู่ ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางแก่การอนุรักษ์ส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนสืบไป ดังนั้น สถาปัตยกรรมสิมอีสาน ได้รับเอาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาทั้งโลกียธรรมและ ปรตธรรม เช่น ภพภูมิ ไตรสิกขา ตลอดจนนิพพาน นำออกแบบในการสร้างสิมอีสานให้มีเอกลักษณ์ เฉพาะตัว เพื่อใช้ในการประกอบสังฆกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เช่น การบรรพชาอุปสมบท เป็นต้น สิมอีสานโดยมากมีขนาดเล็ก กะทัดรัด เรียบง่าย ใช้วัสดุที่พึ่งพาได้ในยุคนั้นมาก่อสร้าง ซึ่งบ่งถึง ระบบเศรษฐกิจของชุมชน และความเชี่ยวชาญของช่างในยุคนั้นๆ จึงกล่าวได้ว่า สิมนอกจากจะเป็น สังฆกิจจาการ ยังมีองค์พุทธธรรมชุกช่อนอยู่ในสถาปัตยกรรมด้วย และสื่อถึงความเชื่อ วิถีชีวิต เศรษฐกิจ การปกครอง และความตั้งใจจริงของชุมชนในสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสถาพรตามกำลังของ ตนไม่ยิ่งหย่อนกว่าชาวพุทธในชุมชนอื่นเลย

9. บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **วิทยาศาสตร์สื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). **วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวน เพชรแก้ว. (2547). การเสริมสร้างและประยุกต์ใช้ความรู้ในท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน. **วารสารไทย**. 2(3). 14-23.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (2514). “**ความรู้เรื่องสิมา**” **วัดศรีประวัตติ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์.
- พระบัว (2525). “**สิมาวิจิตร**”. **มหาขันธ์วรรณ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ.
- พระภิกษุปาสาทิโก. (2513). **พัทธสิมา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่การช่าง.
- พระมหาณัฐพันธ์ สุขสสนวิภาณี (หาญพงษ์). (2558). **การวิเคราะห์ความงามของศิลปะที่ปรากฏบนผ้าไหม 12 ราศี จังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). **การวิเคราะห์ความงามของผ้าไหมนครชัยบุรินทร์ตามทฤษฎีอัตวิสัย**. ดุษฎีนิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- พระยาขัติยวงษา (เหล่า ณ ร้อยเอ็ด). (2472). **พงศาวดารภาคอีสาน**. พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์.
- พระราชศีลโสภิต. (2526). **ประวัติมหาธาตุ**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2519). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2532). **ศิลปวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วิโรฒ ศรีสุโร. (2536). **สิมอีสาน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้า.

- ศักดิ์ชัย เกียรตินครินทร์. (2542). ภูมิปัญญาชุมชนแพทย์วิเศษในการพัฒนา. วารสารวัฒนธรรมไทย. 36(9). 2-4.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2514). **วินัยมุขเล่มที่ 3**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระวันรัตน์(แดง). (2465). **เทศนาว่าด้วยพิธีผูกสีมา**. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ.
- สุวิทย์ จิระมณี. (2533). **ลิมพินถิ่นอีสานตอนกลาง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัจฉรี จันทร์มูล. (2559). ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ผู้ไท. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ฉบับพิเศษ. 284-289.

ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย*

Buddhist Equality in a Democratic Society

พระครูศิริโสธรคณารักษ์¹

Phrakusirisothonkanarak¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ¹

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist College¹

Email : prakusirisothon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้มนุษย์มีความเสมอภาคกันที่การกระทำอย่างเสรีใน “ความดี” ในการอยู่ร่วมกันของ มนุษยชาติ และสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งการปฏิบัติและ เป็นแบบอย่าง เช่นความเห็นใจกัน ความเป็นมิตรกัน และการช่วยเหลือกัน จึงเป็นบรรทัดฐานทางสังคม การปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกันอันดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองซึ่งหลักการนี้สามารถพัฒนา สังคมให้เกิดความสงบสุข เพราะทุกคนในสังคมมีความเสมอภาคในแง่ที่ว่า เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตาย บทความนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมเน้นให้บุคคลมีหลักธรรมที่ เกื้อกูลกัน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ทำให้มีในใจของบุคคลได้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อและ สันติภาพที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมและมนุษยชาติ

คำสำคัญ : ความเสมอภาค; พุทธจริยศาสตร์; สังคมประชาธิปไตย

* Received July 14, 2021; Revised November 22, 2021; Accepted December 2, 2021

ABSTRACT

This article aims to study Buddhist equality in a democratic society; it is a concept that promotes human equality to act freely in "goodness". In the coexistence of humanity and reflects the way of coexistence according to Buddhism both practice and exemplary such as empathy friendliness and helping each other. It is a social norm, equal treatment between humans and humans which this principle can develop society to achieve peace because everyone in society is equal in the sense that a companion in suffering, born old, hurt and died. This article suggests that equality of the person in society emphasizes that the individual has the principles that support one another in economic, social and political aspects. That can be made in the hearts of all people equally for and lasting peace in the coexistence of individuals in society and humanity.

Keywords : Equality; Buddhist Ethics; Social Democracy

1. บทนำ

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงระบบในทางการเมืองการปกครองแต่ระบบในทางรัฐศาสตร์นั้น มิได้เป็นระบบที่สร้างคนดีนั้น จำเป็นต้องนำหลักธรรมในทางศาสนาโดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา เข้าไปช่วยเพราะหลักธรรมหรือระบบในทางศาสนานั้น เป็นระบบที่สร้างคนให้เป็นคนดีเมื่อคนดีไปอยู่ในระบบใดๆก็จะทำให้ระบบการเมืองการปกครองนั้นๆดีตามไปด้วยระบบในทางรัฐศาสตร์เป็นระบบสำหรับปกครองทางด้านร่างกายส่วนหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นระบบปกครองด้านจิตใจดังนั้น รัฐศาสตร์กับศาสนาจึงต้องไปพร้อมๆกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ ความเสมอภาคเป็นแนวคิดเกี่ยวกับทางออกของปัญหาสังคม ประเด็นหนึ่ง เพราะมนุษย์ในสังคมต้องการเรียกร้องความเสมอภาคอยู่ตลอดเวลา ปัญหาในวิถีชีวิตของบุคคล ตั้งแต่อดีตจนถึงสังคมปัจจุบันนี้มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ เพราะมนุษย์มักมุ่งแต่ความสุขส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงผลสะท้อนกลับ อันเป็นเหตุให้คนในสังคมมีสภาพความเป็นอยู่แบบเอารอดเอาเปรียบกัน ในที่สุดขาดความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคมปัจจุบัน เพราะการอยู่กันคนในสังคมมีการแข่งขันมากขึ้น ต่างคนก็ทำมาหากิน ยึดถือผลประโยชน์ตนเองเป็นหลักและการแบ่งปันน้ำใจให้แก่กัน จึงเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดการเอารอดเอาเปรียบกันทางสังคมมาจนถึงทุกวันนี้ ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย เป็นแนวคิดและปรากฏการณ์ทางธรรมที่ย้ำถึงการกระทำของมนุษย์ และมุ่งสนับสนุนความสามารถของมนุษย์ในเชิงปัจเจก เพราะเล็งเห็นความเป็นไปได้ว่าทุกๆชีวิตมีสติปัญญาที่สามารถพัฒนาตนเองได้ เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์จึงมีความเสมอภาคกันตาม

แนวทางรัฐศาสตร์ ที่ย้ำถึงความเป็นตัวของมนุษย์ จนเป็นที่เข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภท อเทวนิยม ฉะนั้น คำสอนต่างๆ จึงมีลักษณะที่มุ่งความสำคัญที่การสนับสนุนหลักความเสมอภาค เชิงรัฐศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นการให้แนวคิดที่เป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ดังนั้น ความเสมอภาคจึงมีบทบาทต่อบุคคลในทุกสถานการณ์ และเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้งอกงามสืบต่อไป

2. แนวคิดและทฤษฎีความเสมอภาค

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เริ่มต้นในโลกตะวันตกในสมัยกรีกโบราณ ประมาณ 300–500 ปี หรือ ปลายศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช หรือประมาณ 2500 ปีมาแล้ว ในระยะเริ่มแรกเป็นเพียงแนวความคิด เชิงรัฐศาสตร์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง ทำให้เกิดความเป็นธรรม มีการดำรงชีวิตที่ดี สามารถ บรรลุประโยชน์สุขร่วมกันของมนุษย์ในสังคม โดยหาวิธีในการจัดสรรอำนาจ และแบ่งปันผลประโยชน์ที่ดี และเหมาะสมที่สุดแก่ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในการบริหารและการจัดการสังคมการเมือง แนวความคิดนี้ได้เริ่มเป็นรูปแบบที่มีเนื้อหาสาระเชิงวิชาการทางการเมืองอย่างมีระบบในปลายศตวรรษที่ 18 ต้นศตวรรษที่ 19 เป็นผลมาจากอิทธิพลของการเขียนทางประวัติศาสตร์ และอิทธิพลจากแนวความคิด เชิงปรัชญา ซึ่งเป็นรากฐานของวิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

2.1 ความหมายของความเสมอภาค รัฐศาสตร์ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Political Science แปลตามตัวว่าศาสตร์ที่ว่าด้วยการเมือง หรือความรู้ที่เกี่ยวกับการเมือง และคำว่า Political มีรากศัพท์มาจากคำว่า Polis ซึ่งเป็นภาษากรีก มีความหมายว่า การจัดองค์กรทางการเมือง รัฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ ที่ว่าด้วยรัฐ หรือศาสตร์ว่าด้วยการเมือง ศาสตร์ว่าด้วยการปกครอง ฉะนั้น รัฐศาสตร์จึงหมายถึงศาสตร์ที่ ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ การเมืองการปกครอง การเมืองและการปกครองนั้นมีความหมายทางรัฐศาสตร์ที่ แตกต่างกัน การเมืองจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันหรือการแสวงหาอำนาจ ส่วนการปกครองเป็นเรื่อง เกี่ยวกับการบริหารวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข แต่การปกครองนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจคือการเมืองจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้น การเมืองและการปกครองจึงมีความสัมพันธ์กันในทางรัฐศาสตร์

2.2 มูลเหตุให้เกิดความเสมอภาค ความเสมอภาคจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องปราศจากความลำเอียง คือจะต้องมีความยุติธรรมในประชาชนทั่วไป ไม่จำเพาะเจาะจงในหมวดหมู่หนึ่ง คือไม่เลือกในการปฏิบัติ เฉพาะกลุ่มแต่ให้ปฏิบัติกับประชาชนทุกคนเสมอเหมือนกัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในออกคิสูตร (อง.จตุกก. 21/17/29) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไม่ให้ภิกษุไม่ให้มีความลำเอียง ให้วางใจเป็นกลาง ซึ่งในประวัติศาสตร์ ของกฎหมายไทยก็ได้กล่าวถึงอินทภาษเป็นคำสอนของพระอินทร์มีต่อบุรุษคนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่เป็นตุลาการ ว่า การเป็นตุลาการที่ดีจะต้องไม่มีอคติ 4 ประการ คือ 1)ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน เรียกว่า ฉันทาคติ 2)ลำเอียงเพราะไม่ชอบ เรียกว่า โทษาคติ 3)ลำเอียงเพราะหลง ไม่รู้จริง ที่เรียกว่า โมหาคติ

4)ลำเอียงเพราะกลัว เช่น กลัวอิทธิพล กลัวอำนาจ เป็นต้น เรียกว่า ภัยาคติ ซึ่งกฎหมายหรือผู้ที่ศึกษาวิชา กฎหมาย(นิติศาสตร์) ทุกคน จะต้องเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ เพื่อจะได้เป็นผู้พิพากษาที่ดี การจะให้ สังคมมีความสงบสุข ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคเทียมกันในสังคมจะต้องปราศจากอคติ ดังนั้น การไม่ลำเอียง หรือไม่มีอคติถือว่าการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในสังคม ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในสังคมเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้เลือกที่รักหรือที่ชังด้วยการวางใจเป็นกลาง ในบุคคลทุกคน ให้มีความรักกับทุกคนให้เสมือนเป็นญาติพี่น้องกัน มีความรู้ความสามารถในหน้าที่ที่ตน ได้รับมอบหมาย คือต้องได้รับการศึกษาตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา แล้วปฏิบัติตาม อริยมรรคเมื่อมีความรักจริงก็จะไม่เกิดความลำเอียง

2.3 ความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ หลักความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตยเหตุเพราะมนุษย์เกิดมาพร้อมศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกันในการเป็นคนโดย กำเนิด หากมาแปรเปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่สังคม มีการแบ่งชนชั้นในบางประเทศ เป็นการรอนสิทธิพื้นฐาน ของความเป็นคน เซวานันท์ เสนพงศ์ (2547) ได้กล่าวถึงหลักแห่งความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ ดังนี้ 1)ความเสมอภาคทางการเมือง บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเท่ากัน เช่น สิทธิในการออก เสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ สิทธิในการรับสมัครเลือกตั้งและมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง คือมีคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน 2)ความเสมอภาคทางกฎหมาย บุคคลย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อทำผิดต้องได้รับโทษอย่างเดียวกัน 3)ความเสมอภาคในโอกาส บุคคลพึงมีโอกาสในสังคมโดยเท่าเทียม กันเช่นโอกาสในการแสวงหาความรู้ โดยการใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพโอกาสในการ แสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิต 4)ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ทุกคนมีรายได้ใกล้เคียงกันควรมีการ กระจายรายได้ที่เป็นธรรมไม่เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนมากเกินไป 5)ความเสมอภาค ทางสังคม บุคคลพึงมีศักดิ์ศรีในการเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่ควรมีการแบ่งแยกชนชั้น สีผิว วรรณะ อันเป็นการปิดกั้นเสรีภาพของความเป็นคนในสังคม ดังนั้น ความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ หมายถึง การที่ทุกคนในสังคมมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ แบ่งชนชั้นกันทางสังคม ถือความเป็นมนุษย์ว่าทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกันเพื่อไม่ให้สังคมเกิดความเลื่อม ล้ากัน เพราะโดยปกติคนเรามักจะเรียกร้องความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันอยู่เสมอ และมัก พิจารณาจากแง่ของตนเองคือ เอาตัวเองหรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักความเสมอภาคจึงเป็นเหตุให้ สังคมอยู่กันอย่างเสมอภาค และเสรีภาพทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะเป็นเรื่องสำคัญในระบบการ ปกครองประชาธิปไตย ถ้าหากประเทศใดต้องการทำให้ประชาธิปไตยมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อ คนส่วนใหญ่ ก็ต้องเน้นเรื่องความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ดังกล่าวเป็นสำคัญ

3. ความเสมอภาคตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ความเสมอภาคตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย มีหลักการที่เป็นพื้นฐานคือ การยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน(Popular Sovereignty) การให้ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคทางการเมือง(Political Equality) การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน(Popular Consultation) และการปกครองโดยยอมรับมติของเสียงข้างมาก(Majority Rule) จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยนั้น Ranney (1962) กล่าวว่าประกอบไปด้วย 1)หลักปัจเจกชนนิยม(Individualism) เป็นการยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ โดยรัฐจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือแทรกแซงในกิจการของปัจเจกชนให้น้อยที่สุด 2)เสรีภาพ(Liberty) ให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพ เช่น เสรีภาพในการพูด(Freedom of Speech) เสรีภาพในการตีพิมพ์โฆษณา(Freedom of the Press) เสรีภาพในการนับถือศาสนา(Freedom of Religion) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ(Freedom of Assembly) เป็นต้น แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดความสงบเรียบร้อยของสังคม 3)ความเสมอภาค(Equality) โดยถือว่าทุกคนเกิดมามีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันย่อมมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคที่เป็นอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตยได้แก่ ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคทางกฎหมาย ความเสมอภาคในโอกาส และความเสมอภาคทางการเมือง 4)ภราดรภาพ(Fraternity) คือการอยู่กันอย่างเป็นมิตร มีความสัมพันธ์เหมือนญาติหรือพี่น้องกัน อุดมการณ์ประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ทุกคนว่ามีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการดูแลปกครองตนเอง มีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต โดยเสมอกัน สิทธิเสรีภาพของประชาชนคนไทย ขณะนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงหน้าที่และขอบเขตของตนในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยรวม เกิดความเสมอภาค ยุติธรรมขึ้นตามหลักการของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ความเสมอภาคเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย เหตุเพราะเมื่อมนุษย์เกิดมามีศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันในความเป็นคนโดยกำเนิด หากมาแปรเปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่สังคม มีการแบ่งชนชั้นวรรณะในบางประเทศ เป็นการลดทอนสิทธิพื้นฐานของความเป็นคน จรูญ สุภาพ (2519) กล่าวว่าในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีหลักแห่งความเสมอภาค ดังนี้คือ 1)ความเสมอภาคทางการเมือง บุคคลย่อมมีสิทธิในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเท่าๆ กัน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์, สิทธิในการรับสมัครเลือกตั้ง เมื่อมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ นอกจากนั้นทุกคนยังมีความเสมอภาคกันในการออกเสียงเลือกตั้ง คือ มีคนละ 1 เสียงโดยเท่าเทียมกัน 2)ความเสมอภาคของกฎหมาย บุคคลย่อมได้รับการปฏิบัติด้วยกฎหมายอย่างเสมอภาคกันเช่น เมื่อกระทำผิดก็ต้องได้รับโทษอย่างเดียวกัน ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เป็นต้น 3)ความเสมอภาคในโอกาส บุคคลพึงมีโอกาสในสังคมโดยเท่าเทียมกัน เช่น โอกาสในการศึกษาความรู้ โดยการใช้ความสามารถในการประกอบอาชีพ โอกาสในการแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิตเพื่อเลื่อนสถานภาพทั้งทาง

เศรษฐกิจและสังคมของตน 4)ความเสมอทางเศรษฐกิจมิได้หมายถึงทุกคนต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน หากแต่หมายถึงทุกคนควรมีความใกล้เคียงกันในฐานะของเศรษฐกิจ ควรมีการกระจายรายได้ (Income Distribution) ที่เป็นธรรมและทั่วถึงกัน ไม่เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนมากเกินไป จนเกิดการแบ่งชนชั้นอันมิใช่จุดมุ่งหมายของระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งควรมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ(Economic Security) อย่างเพียงพอ เพื่อไม่ให้เกิดความกังวลในการประกอบอาชีพ จนไม่มีเวลาสนใจเรื่องอื่นรอบตัว โดยเฉพาะเรื่องทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนโดยรวมในสังคม

5)ความเสมอภาคทางสังคม บุคคลพึงมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่ควรมีการแบ่งแยกชนชั้น สีผิว และวรรณะ อันจะเป็นการกีดกันเสรีภาพของความเป็นคนในสังคมโลก ในความเป็นจริง แม้หลักสิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคจะเป็นเรื่องสำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติความเสมอภาคย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก จะเป็นไปได้ในทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสามารถกำหนดได้เป็นลายลักษณ์อักษรเน้นรูปธรรมได้ การปฏิบัติย่อมชัดเจนกว่า แต่ในทางเศรษฐกิจ และสังคม การกระจายรายได้ โอกาสในการศึกษา โอกาสในการเลือกประกอบอาชีพ หนทางสู่ความก้าวหน้าของผู้ยากไร้ย่อมเป็นไปได้ยากกว่าคนร่ำรวยซึ่งมักมีการศึกษาสูง โอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และทางการเมืองจึงมีมากกว่าถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย ชนชั้นผู้นำและชนชั้นปกครองในสังคม ซึ่งมีโอกาสแสวงหาผลประโยชน์และความก้าวหน้าได้ยิ่งขึ้นไป ความแตกต่างระหว่างชนชั้นก็ยิ่งห่างมากขึ้น จึงเกิดการเรียกร้องขึ้นว่า ถ้าประเทศใดต้องการจะทำให้ประชาธิปไตยมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว เน้นเรื่องความเสมอภาคทางด้านสังคมและเศรษฐกิจด้วย

4. ความเสมอภาคเชิงพุทธ

สุนทร ฌ รังสี (2543) ได้อธิบายว่า หลักความเสมอภาคเชิงพุทธ หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ได้ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือ หลักธรรมอันเป็นคำสอนที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า พระธรรม ซึ่งต่างจากพระวินัย เพราะพระวินัยเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติ ของพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม และมีวิถีชีวิตต่างจากฆราวาส จึงต้องมีระเบียบปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องที่มีอยู่ตามธรรมชาติส่วนหลักธรรมที่พระพุทธเจ้านำมาสั่งสอนนั้น มีความหมายรวมทั้งส่วนที่เป็นสัจธรรม หมายถึง ความจริง และจริยธรรม หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติและความจริงสูงสุด อันทำให้ทุกข์ทั้งปวงดับสิ้นเชิง โดยผู้ปฏิบัติจะได้รับเสมอภาคเหมือนกันหมด

สุธรรม ชุสตัยสกุล (2547) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ดีที่มีอยู่ในจิตใจหรือวิญญาณของมนุษย์ เป็นลักษณะนิสัย เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์

ความยุติธรรม หรือมิตรภาพ ดังนั้น แล้วคุณสมบัติที่ดีจนเป็นคุณธรรมก็ต่อเมื่อมันเป็นลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นประจำตลอดชีวิตหรือเป็นลักษณะนิสัยถาวร ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงวันใดวันหนึ่งก็จะจัดเป็นคุณธรรม คุณธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1)คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) หมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งสากลหรือความสามารถในการคิดค้นหาความจริงซึ่งเกิดจากการเล่าเรียนหรือใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งต่างๆ ให้รู้ตามสภาวะความเป็นจริงสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ซึ่งเป็นคุณธรรมของปัญญาภาคทฤษฎี 2)คุณธรรมด้านศีลธรรม(Moral Virtues) หมายถึง ความสามารถในการเลือกทำความดีซึ่งเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นการกระทำความดีหรือความถูกต้องอยู่เป็นประจำโดยการประพฤติปฏิบัติชอบเป็นนิจ ซึ่งเป็นผลมาจากนิสัยที่ได้สั่งสมมาทางด้านการทำความดี ความถูกต้องกับความสามารถประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั่วไปในชีวิตจริง

จากทัศนะต่างๆ ที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรมเพื่อที่จะได้ความหมายของคำว่า “รัฐศาสตร์แนวพุทธ” และสรุปได้ว่า รัฐศาสตร์แนวพุทธ หมายถึง นักปกครอง นักบริหาร ผู้นำหรือนักการเมือง นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิดจิตใจ และสติปัญญาในการบริหารและการปกครองของผู้ที่จะไปบริหารบ้านเมือง หรือเป็นผู้นำของประชาชน ที่จะพาประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญงอกงามและสันติสุขปัญญาที่รู้เข้าใจจุดหมายของงานการเมือง การบริหารให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดสันติสุขแก่ประชาชนภายในรัฐ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544) ได้กล่าวว่า ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ มีความสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ พระปัญญาธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณ โดยตรัสไว้ 3 ระดับคือ 1)ระดับต้น สอนให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์สุขสมควรแก่ อัตภาพและขีดความสามารถที่จะพึงมี เช่น ความมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มีหน้าที่การงานอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองได้ มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม รักษาครอบครัววงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ 2)ระดับกลาง สอนให้มนุษย์มุ่งในประโยชน์สุขขั้นสูงสุด ด้วยการพัฒนาทางจิตใจ ให้อยู่เหนือโลกธรรมทั้งหลายอันจะยังประโยชน์ทางจิตใจในชีวิตที่สะอาด ด้วยความประพฤติที่สุจริต อิ่มใจในชีวิตที่มีคุณค่าที่ได้เสียสละทำประโยชน์ให้เกิดขึ้น มั่นใจในความสามารถแก้ปัญหาชีวิต โล่งใจว่าได้ทำความดีไว้แล้วเพื่อประโยชน์ในกาลข้างหน้า 3)ระดับสูง สอนให้มนุษย์ มุ่งแสวงหาประโยชน์ขั้นสูงสุด เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ด้วยการบำเพ็ญภาวนาให้จิตเข้าสู่ความ สะอาด สว่าง สงบ แห่งมรรคผลนิพพาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ภายใจไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่างๆ ที่ผันแปรอยู่เป็นประจำ ละความยึดมั่น ถือมั่น รักษาใจให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส สดชื่น เบิกบานอยู่ตลอดเวลา ดำเนินชีวิตไปด้วยปัญญา

ดังนั้น ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธจริยศาสตร์ จึงเป็นแนวคำสอนที่ส่งเสริมประโยชน์ของพหุชนเป็นใหญ่ โดยย้าให้บุคคลดำเนินชีวิตตามวิถีทางแห่งความดี เริ่มที่

การละชั่ว ทำดีและทำจิตใจให้ผ่องใสอย่างเท่าเทียมกัน เสนอเหตุผลที่เป็นธรรมชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่จริงของความเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรอ้างถึงในการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความหลุดพ้นได้ทุกคนอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและความประพฤติเป็นที่ตั้ง ด้วยการวางรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถทำให้บุคคลมีความสุข มีการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้มีพื้นฐานของหลักศีล 5 เป็นที่รองรับและบุคคลสามารถปฏิบัติให้ตนเองได้รับความสุขในหลักธรรมที่สูงขึ้นไปอย่างเสมอภาคกัน จนถึงความหลุดพ้นได้ทุกคน

1) ความเสมอภาคสมัยก่อนพุทธกาล ในสังคมอินเดียสมัยก่อนพุทธกาล และสมัยพุทธกาล มีการปฏิบัติตามระบบวรรณะอย่างเคร่งครัด โดยไม่เปิดโอกาสให้คนต่างวรรณะ ได้ใช้ชีวิตร่วมกัน วรรณะต่ำจะถูกรังเกียจจากสังคม เมื่อถึงสมัยพระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นกัน เพราะถือเรื่องชาติ วรรณะ และวงศ์ตระกูลโดยตั้งจุดนัดพบไว้ที่ศีลธรรมใครจะเกิดในตระกูลสูง ยากดีมีเงินอย่างไรไม่มีประมาณ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้ว ก็เชื่อว่าเป็นคนที่ควรยกย่อง สรรเสริญ ตรงกันข้ามคือล่วงละเมิดศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในตระกูลสูงก็นับว่า พาลชน ดังตัวอย่าง ที่กล่าวไว้ในอัครคัมภีร์สุตตร พระพุทธเจ้าตรัสกับวาเสฏฐะ และภราทวาชพราหมณ์ ว่า “การที่พราหมณ์ยกย่องวรรณะของตนเท่านั้นว่าเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็นวรรณะดำ พวกพราหมณ์เป็นผู้บริสุทธิ์ พวกอื่นไม่บริสุทธิ์นั้น เพราะไม่ได้ระลึกถึงเรื่องเก่า แท้จริงที่พวกพราหมณ์ว่า พวกตนเกิดจากปากพรหมนั้นไม่จริง เพราะพราหมณ์ทุกคนก็เกิดจากมารดาที่เป็นพราหมณี ต้องตั้งครุฑ คลอดจากช่องคลอด ต้องตีมนมไม่มีอะไรพิเศษกว่าคนประเภทอื่น” ทุกคนไม่ว่าจะเกิดวรรณะไหน ก็อาจประกอบทางแห่งอกุศล คือทุจริตกาย วาจา ใจได้ด้วยกัน อาจดเว้นทางแห่งอกุศลมีสุจริตกาย วาจา ใจได้ด้วยกัน ครั้นแล้ว ทรงแสดงเรื่องเก่าที่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะว่า ในชั้นแรกเป็นการแบ่งตามหน้าที่ หรือตามอาชีพที่ตนเองถนัด ไม่ได้แบ่งเพื่อดูหมิ่นเหยียดหยามกัน ในที่สุดก็สรุปว่า ธรรมเป็นของประเสริฐสุดในหมู่ชน ทั้งปัจจุบันและอนาคต (ที.ปา. 11/111/83) ดังนั้น การอยู่ร่วมกันโดยธรรมเพื่อให้สังคมมีความเสมอภาคต่อกัน มีสิทธิในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน สามารถที่จะพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้น ไม่ติดกับชาติ ชั้น วรรณะ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักธรรม วินัยเป็นธรรมนุญชีวิต

2) ความเสมอภาคครั้งพุทธกาล ว.วชิรเมธี (2547) ได้กล่าวว่า หลักความเสมอภาคในสังคมครั้งพุทธกาล หมายถึง พระพุทธศาสนาได้ ถือกำเนิดในชมพูทวีป คือ ประเทศอินเดียในปัจจุบันเป็นแหล่งอารยธรรมที่สืบทอดมาเป็นเวลาหลายพันปี เป็นดินแดนที่เปิดเผยให้โลกได้ทราบถึง ความรู้และวิทยาการด้านต่างๆโดยเฉพาะ ความเป็นอยู่ทางสังคม สภาพในทางสังคมในยุคนั้นเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในสังคมที่มี ภาษาและวัฒนธรรมมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมออกเป็นวรรณะซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ในสังคม ซึ่งอาจเป็นเพราะความต้องการอยู่รอด และคนในสังคมมี 2 วรรณะ คือ พวก “สววรรณะ” (คนมีวรรณะ) ที่สังคมยังให้การยอมรับ แต่มีคนอื่นกลุ่มหนึ่งที่พระเจ้าของศาสนาฮินดู ที่เป็น

ศาสนาที่คนนับถือกันมาก ขณะนั้นไม่ยอมจัดให้สังกัดในวรรณะใด คนทั่วไปจึงเรียกเขาว่าพวก “อวรรณะ” (คนนอกวรรณะ) คนนอกวรรณะเหล่านี้อาจเรียกว่า วรรณะที่ 5 พวกนี้มีชื่อเรียกอยู่หลายชื่อ คือ จันทาล หรือชน หินชาติ ปารีหะ ปัญจมะ มหารั อธิศูทร คนนอกวรรณะเหล่านี้ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย คือ พวกแตะต้องไม่ พวกเข้าใกล้ไม่ได้ พวกที่มองดูไม่ได้ ทวิช เปล่งวิทยา(2525) ให้ความเห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงทำการปฏิวัติระบบสังคม ให้เป็นไปเพื่อความผาสุกของชนหมู่มาก ทรงนำเสนอแนวคิดและแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงที่ควรเกิดขึ้นว่า ควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร โดยการ จัดตั้งองค์กร หรือบริษัทของพระองค์ขึ้นมาที่เรียกว่า พระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยพุทธบริษัท 4 บุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกในองค์กร ที่ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธองค์ที่ทรงสั่งสอนโดยมีระดับการ ปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ตามความสมัครใจ ซึ่งการปฏิบัตินั้นก็ เป็นไปเพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและผู้อื่น และพระองค์ทรงย้ำอีกว่าใครๆ ก็เป็นพราหมณ์ได้ เพราะไม่ใช่เรื่องชาติกำเนิดอย่าง ที่ภาษาสังคม วิทยาเรียกว่า “สภาพติดตัว” แต่เป็นสภาพที่สัมผัสได้ เพราะพระองค์ทรงเชื่อว่าผู้ลอยบาปได้แล้ว เรา เรียกว่า “พราหมณ์” ดังนั้น การที่พระองค์ยังทรงปฏิบัติตนเป็นต้นแบบแห่งความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ ด้วยการนำสังฆกรรมที่ทรงค้นพบออกเผยแผ่แก่ผู้คนทุกหมู่เหล่าโดยไม่จำกัด ชาติ ชั้น วรรณะ เพศวัย และสถานที่ในความเท่าเทียมกัน

3) ความเสมอภาคตามพระวินัย ปรีชา ช่างขวัญยืน (2540) ได้กล่าวว่า หลักความเสมอภาค ตามพระวินัย หมายถึงในการปฏิบัติต่อกันของสงฆ์นั้น พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้มีการปฏิบัติต่อกัน ในทางที่ดี มีเมตตาต่อกันให้รักษาน้ำใจกันและสังคมสงฆ์นั้นเป็นสังคมที่ยากจนที่สุดคือทรัพย์สินมีเพียง เครื่องบริขาร นอกนั้นแล้วมีทรัพย์ก็เป็นของสงฆ์ ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวปฏิบัติตามพระวินัยเกี่ยวกับศีล ดังนี้ 1)เบญจศีล หรือศีล 5 คือศีลในชั้นประยุกต์ที่มุ่งสามัญชน หรือพุทธศาสนิกชนจะต้องกระทำต่อกันใน สังคม เป็นการไม่เบียดเบียนกัน ได้แก่การไม่ฆ่า ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤติดิฉินในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่ดื่ม สุราเมรัย 2)ศีล 8 คือ ศีลระดับ ขยายที่พอเหมาะแก่ผู้หวังความก้าวหน้า ในความดีด้วยการรักษา ระเบียบ ทางกาย วาจา ใจ ให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ เว้นจากการ ฆ่า ลัก ประพฤติผิดพรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารยามวิกาล การฟ้อนรำ และเว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่ 3)ศีล 10 คือ ศีลระดับขยายที่ พอเหมาะแก่ผู้หวังความก้าวหน้าแก่ สามเณร สามเณรี ได้แก่ เว้นจาก การฆ่า ลัก ประพฤติผิดใน พรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารเวลาวิกาล การฟ้อนรำ การทัดทรงดอกไม้ของหอม และ เว้นจากการรับเงินและทอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) 4) ศีล 227 คือ ศีลระดับขยายที่ พอเหมาะแก่ภิกษุ ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 13 อนิยต 2 นิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 ปาจิตตีย์ 92 ปาฏิเทสนี ยะ 4 เสขิยะ 75 และอภิรณสมถะ 7 5)ศีล 311 คือศีล ระดับที่พอเหมาะแก่ภิกษุณี ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 17 อนิยต 2 นิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 ปาจิตตีย์ 116 ปาฏิเทสนียะ 8 เสขิยะ 75 และอภิรณะ 7 สรุปว่า การกระทำตามกฎระเบียบของศีล เป็นเรื่องของความเสมอภาคตามพระวินัย อันเป็นกฎแห่ง

มนุษย์ ที่สามารถป้องกันสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม หรือความไม่เป็นธรรมในสังคม ดังนั้น ธรรมวินัยจึงเป็นกฎกติกาอันเป็นเครื่องยืนยันในความเสมอภาค และสามารถรักษาพระศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

4) ความเสมอภาคในทิศหก สุชีพ ปุญญาณาภ (2541) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันในสังคม ที่ปรากฏชัดเจนคือในความเป็นมิตรอันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมความเสมอภาคต่อกันอย่างยั่งยืนโดยพระองค์ทรงตรัสแก่ สังคาลกบุตรคฤหบดีในสังคาลกสูตร ดังนี้ ทิศที่ 1 ทิศเบื้องหน้า บิดามารดา เป็นการอยู่ร่วมกันตามสถานะของบิดามารดากับบุตรธิดา ซึ่งมีลักษณะการช่วยเหลือกันดูแลบำรุงตามหน้าที่เพื่อตอบแทนในการดำรงชีวิต ทิศที่ 2 ทิศเบื้องขวา ครูอาจารย์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะถ่ายทอด ให้ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นความสัมพันธ์ที่เคารพ ให้เกียรติ ยกย่อง เกื้อกูลกันของผู้รับคือศิษย์กับผู้ให้คือ ครูอาจารย์ ทิศที่ 3 ทิศเบื้องหลัง ภรรยา เป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงและขยายพันธ์ ตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องมีการ รักษาหัวใจกันและกันขมใจมีเมตตาต่อกัน เกื้อกูลกัน ทิศที่ 4 ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม ที่สงเคราะห์เกื้อกูลกันอย่างเห็นได้ชัดเจน จากการเชื่อใจกัน มีน้ำใจต่อกัน ทิศที่ 5 ทิศเบื้องล่าง คนงาน-ลูกจ้าง เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ในทางการอาชีพ การงาน แสดงออกถึงความเมตตาต่อกัน ร่วมมือกันสามัคคีกัน และเผื่อแผ่กัน ทิศที่ 6 ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพิงกันทางจิตใจ สร้างความอบอุ่นให้แก่กันทางจิตใจ เคารพนับถือกัน เกื้อกูลกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ หลักความความเสมอภาคในหลักทิศหกนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำต่อกันในลักษณะที่เป็นการปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่รับผิดชอบหลักการปฏิบัติตามหลักทิศทั้งหก สามารถทำให้เกิด ความเสมอภาคได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติต่อกันนั้นได้ผนวมนิธรรมคือ อาจจะเป็นเพราะได้เคยมี การกระทำต่อกันตั้งแต่ครั้งอดีตที่ยาวนาน หรือในปัจจุบันนี้ก็ไม่ได้

5) หลักความเสมอภาคไม่ให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะ พระพุทธศาสนาเกิดในท่ามกลางของสังคมที่มีการเอารัดเอาเปรียบทางสังคม มีการแบ่งชั้นวรรณะไม่มีความเสมอภาคทางสังคม การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเกิดเพื่อให้ความเสมอภาคกันไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ เกิดมาเพื่อประโยชน์ประชาชน ดังพุทธวจนะที่ทรงประกาศต่อพระอรหันต์ 60 องค์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์” (วิ.มหา. 4/32/40) สรุปได้ว่า ในประโยคที่ว่าเพื่อความทุกข์ของชนเป็นอันมาก คำว่า สุข คือ สันติภาพ และเสมอภาค หมายความว่าอย่างเดียวกันคือ การรอดพ้นจากภัย ความทุกข์หรือปัญหาต่างๆ จากการที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนา ทำให้วรรณะต่างๆ ได้ลดความรุนแรงลง ทำให้ประชาชนหุดาสว่างขึ้นทำให้เลิกนับถือลัทธิ และหันมานับถือพระรัตนตรัย และทรงชี้ให้เห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติตามศีลธรรมว่ามีคุณยิ่งกว่าวรรณะ และพัฒนาคนด้านศีล ด้านจิต ด้านปัญญา มีความเสมอภาคกันในการแสดงออก ทำให้พุทธบริษัทบรรลุพระอรหันต์มากมาย และสร้างสันติภาพให้แก่ชาวโลก

6) ความเสมอภาคกับความมีเมตตาต่อสัตว์ ชาวอินเดียสมัยโบราณ นิยมแสวงหาบุญด้วยการฆ่าสัตว์บูชาบุญ เป็นการบูชาเทพเจ้า การบูชาบุญแต่ละครั้งก่อความเดือดร้อนให้แก่สัตว์จำนวนมาก เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทำให้สังคมไม่มีความเสมอภาค และสัตว์ที่ถูกฆ่าก็มีจำนวนมากมาย ตามประเพณีการบูชาบุญ ตัวอย่างในสมัยนั้นมีอยู่ 4 ประเภท คือ 1)อศวมณะ ฆ่าม้าบูชาบุญ 2)โคเมณะ ฆ่าโคบูชาบุญ 3)ราชสุยะ ฆ่าช้างบูชาบุญ 4)นรเมณะ ฆ่าคนบูชาบุญ แต่ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้เลิกพิธีดังกล่าว แล้วหันมาสร้างความดีแทนการทำบุญด้วยวิธีบูชาบุญดังกล่าวตัวอย่างในกฎทนต์สูตรกฎทนต์พราหมณ์ เทรียมการบูชาบุญโดยใช้โค ลูกโคตัวผู้ ลูกโคตัวเมีย แพะ แกะ อย่างละ 700 ตัวผูกไว้ที่เสาเพื่อฆ่าสังเวทยเทพเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสด็จผ่านทางนั้น กฎทนต์พราหมณ์จึงเข้าไปเฝ้าทูลถามปัญหา กับพระพุทธเจ้า เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วก็กลับใจโดยไม่ทำการบูชาบุญ แต่ปล่อยสัตว์ทั้งหลายแทนการบูชาบุญ หันมานับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งแทนเป็นต้น(ที.สี. 9/323/125) สรุปได้ว่า การที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามการบูชาบุญ ด้วยการฆ่าสัตว์หรือฆ่ามนุษย์ ก็เพราะเห็นว่าเป็นการบูชาที่ต้องเบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นขาดอิสรภาพ ทำให้ไม่ได้บุญพร้อมกับให้เหตุผลว่า ผู้ใดมีสติเจริญเมตตาอันมีประมาณไม่จำกัด ผู้นั้นเห็นธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส ย่อมมีกิเลสเครื่องผูกมัดน้อยลง ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ เพราะสรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้น มนุษย์ทั้งหลายจึงควรให้ความเสมอภาคต่อสัตว์ ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน

7) ความเสมอภาคระหว่างเพศ ความเสมอภาคระหว่างเพศ หมายถึง ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษสตรี ซึ่งในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ (1)บุรุษและสตรีในฐานะบิดามารดาของบุตร คือ เป็นฐานะหรือตำแหน่งอันศักดิ์สิทธิ์ ในพระพุทธศาสนายกย่องบุรุษและสตรีผู้เป็นบิดามารดา เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นพรหมของบุตรเป็นครูคนแรก และเป็นมิตรแท้ที่ลูกๆต้องมั่นใจสามารถที่จะปรึกษา และเปิดเผยความลับที่ไม่กล้าเผยกับใครได้ (2)บุรุษสตรีในฐานะอุบาสกอุบาสิกา คือ บุรุษและสตรีที่ปฏิบัติธรรมรักษาศีลใกล้ชิดกับพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา พระองค์ตรัสว่าศาสนาจะมั่นคงยืนยาวหรือไม่ ขึ้นกับบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ดังนั้น อุบาสกอุบาสิกาเป็นเสาหลักค้ำจุนพระศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนมีฐานะคล้ายกัน ต่างกันเพียงแต่เพศเท่านั้น ซึ่งทั้งสองมีหลักคุณธรรมเหมือนกัน เช่น มีศรัทธา มีศีลบริสุทธิ ไม่แสวงหาเขตนอกพระพุทธศาสนา เป็นต้น (3)บุรุษสตรีในฐานะเอตทัคคะ คือ เมื่อพิจารณาตามแนวพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าพระองค์ทรงยกย่องพระภิกษุว่าเป็นผู้เลิศนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ทรงยกย่องภิกษุณีเช่นกัน เช่น ฝ่ายชายมีตปุสสะและภัลลิกะ เลิศในทางถึงพระรัตนตรัยก่อน อนาถปิณฑิกเศรษฐี เลิศในทางถวายทานแก่พระสงฆ์ ส่วนฝ่ายหญิงมีนางสุชาดาเลิศในทางถึงสรณะก่อน นางวิสาขา ผู้เลิศในทางถวายทาน เป็นต้น (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2536) (4)บุรุษสตรีในฐานะกัลยาณมิตร คือ บุรุษสตรีในฐานะมิตรแท้หรือมิตรที่ดีของบุตร ของสมาชิกในสมาคม และยังเป็นผู้ประกอบกัลยาณมิตร กล่าวคือเป็นผู้น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและเป็นที่สนิทสนมชวนให้

เข้าไปปรึกษาไต่ถามให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย มีภูมิรู้ผู้นำกอง ควรเอาอย่างในฐานะทรงคุณ เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังปรึกษาซักถามทุกอย่างเสมอ สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย และไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงในทางเสื่อมเสีย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) (5)บุรุษสตรีในฐานะพระอริยบุคคล คือ ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก บุรุษสตรีสามารถมาบวชเป็นพระอริยบุคคลได้ ดังจะเห็นได้จากมีพุทธาณุญาตให้พระนางปชาบดีโคตรมีบวชเป็นภิกษุณี คือเพศที่ได้รับการยกย่องอันสูงส่ง ในอดีตครั้งพุทธกาลสตรีก็ได้รับการอนุญาตให้บวชในพระศาสนา เมื่อบวชแล้วก็ปฏิบัติธรรมจนบรรลุธรรม ฝ่ายภิกษุณีมีพระนางประชาบดีโคตรมี ฝ่ายอุบาสิกา มีนางสุชาดา และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา เป็นต้นสตรีในสังฆฆราวาสพุทธก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับบุรุษเสมอมา เช่น “หลักฆราวาสธรรม” “หลักสทฺธสันทิ” และ “หลักอภิธานิยธรรม” เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) สรุปได้ว่า บุรุษและสตรีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันโดยต่างกันเพียงเพศเท่านั้น แต่เรื่องศักยภาพ สติปัญญาไม่ต่างกัน ดังนั้นบุรุษและสตรีสามารถบรรลุธรรม เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดได้เหมือนกันทุกคน

8) ความเสมอภาคเกี่ยวกับการไม่ให้มีการซื้อขายทาส สุชีพ ปุญญาณาภา (2541) กล่าวไว้ว่า ความเสมอภาคเกี่ยวกับการไม่ให้มีการซื้อขายทาส หมายถึงสังคมอินเดียสมัยพุทธกาล มีการซื้อขายทาส เช่นเดียวกับชาติอื่นๆ ความเป็นมาของทาส หรือทางที่คนเราจะกลายมาเป็นทาสได้ มีการประมวลไว้ 5 ประเภท คือ (1)เป็นทาสโดยสายโลหิต คือบิดามารดาเป็นทาส มีบุตรบุตรนั้นก็กลายเป็นทาสด้วยโดยเจ้าของทาสนั้นถือว่าเป็นสมบัติพลอยได้ของตน (2)บิดามารดาแม้ไม่ใช่ทาส คือ บิดามารดาแม้ไม่ใช่ทาสแต่เป็นเพราะยากจนหรือมีความจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ขายลูกของตนไปให้เป็นทาสของผู้อื่น (3)มีการทำสงคราม คือ สงครามเกิดขึ้นฝ่ายชนะกวาดต้อนคนไปเป็นทาส (4)การทำโจรสลัด คือ การทำโจรสลัดหรือลักพาตัวคนมาเป็นทาส (5)การค้าทาสที่ทำกันเป็นอาชีพ คือ การค้าทาสที่ทำเป็นอาชีพเป็นล่ำเป็นสันทั้งในกรีก และประเทศอื่นๆ เป็นเหตุให้เกิดการนำมาเป็นทาสด้วยวิธีการต่างๆ สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการซื้อขายทาส เพราะความเป็นทาสไม่ว่าจะเป็นทาสภายนอกหรือทาสภายใน ต่างก็ทำให้คนขาดอิสรภาพ คำสอนที่ไม่ให้มีการซื้อขายทาส เช่น ห้ามไม่ให้ภิกษุมีทาสหญิงชายรับใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏทาสที่มากบวชแล้วได้รับสิทธิ์ทั้งปวงเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้นถือว่า ทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิ์ที่จะจับกุม หรือเรียกตัวคืน แต่เพื่อเป็นการตัดปัญหายุ่งยาก พระบรมศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้เข้ามาบวชไม่ให้หนีเขามา ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองก่อน ก่อนจะบวชจึงมีคำถามว่าเป็นไท หรือไม่ (วิ.มหา. 4/97/151) ส่วนพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(2542) ได้กล่าวว่า การค้าขายพระพุทธเจ้าให้เว้นจากการซื้อขายมนุษย์เพื่อทำการค้า การซื้อขายมนุษย์ถือว่าเป็นอาชีพที่ทุจริตนับเป็นการให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน การยอมรับความมีเมตตาที่เป็นสากล คือแผ่ความรู้สึกเป็นมิตร ไมตรีมีความรักปรารถนาประโยชน์สุขแก่ทุกคนไม่มีจำกัดแบ่งแยก

5. สรุป

ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยนั้น เป็นศาสตร์ในทางโลกซึ่งจัดว่าเป็น ศาสตร์สมัยใหม่ อาจจะมีมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย เพราะว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสตร์ในทางธรรม แต่อันที่จริงแล้วรัฐศาสตร์หรือการเมืองกับศาสนานั้นแยกจากกันไม่ได้ รัฐศาสตร์ แนวพุทธ เน้นที่ชนะการปกครองโดยนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม เป็นต้น ปัจจุบันปัญหากระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศทั้งหลายนำมาใช้ในการปกครอง และถือว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด เพราะการปกครองเป็นไปตามความต้องการและ เจือ้นไขของสังคม แต่การปกครองตามระบบประชาธิปไตยก็ยังมีปัญหา ทั้งนี้เพราะทำตามแนวคิดของคนหมู่มาก ประกอบกับคนหมู่มากมีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาการเมืองการปกครอง เกิดข้อขัดแย้ง แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาอื่นๆ ก็ตามมา การแสวงหาอธิปไตยความเป็นใหญ่ก็ก่อให้เกิด ปัญหาสังคม มีปัจจัยเชื่อมโยงต่อกันท้ายที่สุดก็ทำให้เกิดทุกข์ เพราะขาดความเข้าใจในหลักการสร้างการใช้และการรักษาอำนาจอธิปไตยที่ถูกต้อง จึงไม่อาจจะสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

ความสำคัญของความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย หากมองในแง่ความเสมอภาคในสังคม มุ่งส่งเสริมคุณค่าของการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลกับบุคคล ตลอดถึงการปฏิบัติระหว่างบุคคลกับสังคมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การที่มนุษย์เกิดมาย่อมมีศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกัน ในความเป็นคน มีความเสมอภาคเชิงพุทธศาสตร์ คือ การที่บุคคลในสังคมมีความเห็นใจกัน ความซื่อสัตย์ สุจริต รู้บุญคุณของผู้ที่เคยอุปการะ ความเป็นมิตรกัน และการช่วยเหลือกันเป็นต้นความเสมอภาคตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ จึงมีหลักการสำคัญที่ต้องยึดตั้งต่อไปนี้ 1) การใช้อำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด 2) ความมั่นคงของระบอบการปกครองหรือของผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของระบอบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยส่งเสริมสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมเท่านั้น 3) มีความเสมอภาค โดยใช้หลักเหตุผล ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งชาติชั้นวรรณะ 4) ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการปกครอง หลักการปกครองที่พระพุทธศาสนา เน้นหนักที่สุดก็คือ การปกครองที่ประกอบด้วยธรรมทุกชั้นตอนทุกระบบ ทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง ดังนั้น ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยก็คือการสร้างสันติสุขแก่ประชาชนและสังคม สนับสนุนระบอบการเมืองการปกครองที่มีความเสมอภาคและประกอบด้วยเหตุผล ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือ ความทันสมัย หลักการเหล่านี้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมามีความแตกต่างกันทางความคิด ทางร่างกายสติปัญญา ความสามารถที่แตกต่างเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก แต่สำหรับความเสมอภาคเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยนั้น จะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึง ประชาชนจะมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในทาง

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม แต่ถ้ากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความเท่าเทียมกันทางเสรีภาพของบุคคลนั่นเอง ส่วนข้อเสนอแนะ ให้บุคคลในสังคมมีความเสมอภาคในการแสดงทัศนคติในขอบเขตของกฎหมาย มีความเสมอภาคในสิทธิหน้าที่ความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และมีภราดรภาพสามัคคีปรองดอง เพื่อการนำไปสู่ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมทั้งการแสดงถึงความตั้งใจจริงที่จะให้มีระบบการเลิกทาส การเลิกทาสในสมัยพุทธกาลทำให้ประเทศต่างๆ ในปัจจุบันถือเอาเป็นแบบอย่างเช่นเดียวกับในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้มีการยกเลิกทาสเพราะส่วนหนึ่งของพระองค์ ทรงได้รับแนวคิดจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา เราอาจกล่าวได้ว่าที่เราไม่เป็นทาสทุกวันนี้ก็เพราะอิทธิพลจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เราต้องขอบพระคุณที่พระองค์ให้ความเป็นไท และมีอิสระเป็นตัวของตัวเองมาจนทุกวันนี้การนำมาปรับใช้กับสังคม ควรยึดหลักการเว้นจากการทำบาปทั้งปวง การทำความดี และการทำจิตใจให้สงบ โดยนำความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย มาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต จะทำให้สังคมที่เป็นเป็นสังคมแห่งอุดมคติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มีอคติต่อผู้อื่นที่มีความคิดเห็นต่าง มีศรัทธาในศาสนาของตน และพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี

6. บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 4,9,11,15,23, 25,27.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- เขมานันทะ (ส. ชัยมุสิก). (2547). **พุทธสารคดีตามรอยพระพุทธรูปบนเส้นทางจาริกธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเซียง. (2536). **พุทธานุกรมประวัติฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง.
- จรรยา สุภาพ. (2519). **ระบบการเมืองเปรียบเทียบ และหลักวิเคราะห์การเมืองแบบใหม่.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เขาวนวิศ เสนพงศ์. (2547). **การเมืองการปกครองไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทวิช เปล่งวิทยา. (2525). **จิตวิทยาภาษาธรรม.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : สามัคคีสาส์น.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหธรรมิก.
- _____. (2544). **ธรรมนุญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ว. วชิรเมธี. (2547). **ธรรมบันดาล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- _____. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุธรรม ชูสัตย์สกุล. (2547). จริยศาสตร์ของอริสโตเติล: ความดีคือความสุข. **วารสารปัญญาจักขุ**. 5(30). 41-48.
- สุนทร ณ รั้งสี. (2543). **พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Austin Renney. (1962). **The Governing of Men**. New York : Holt Rinehart and Winston.

ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย
ของเด็กปฐมวัย *

Music, Rhythmic and Movement Activities to Promote the Development of
Physical Skills in Early Childhood Children

นารีรัตน์ จันทวฤทธิ์¹, นันทา โพธิ์คำ², และวีณา ภาคมฤค³,
Nareerat Jantawarit¹, Nanta Pokam², Weena Pakmaluk³
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2,3}
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2,3}

Email : pik.45@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยประยุกต์ใช้ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหว และจังหวะให้ถูกต้องตามช่วงวัยและพัฒนาการของเด็ก จากการศึกษาพบว่าดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เพราะการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ทำให้เด็กนอกจากจะมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงแล้วยังช่วยให้เด็กเก่ง ดี และมีความสุข สนุกสนานเพลิดเพลินผ่านดนตรี เสียงเพลง และทำนองจากเครื่องดนตรี ดังนั้นจึงได้นำความสำคัญของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน ขา ลำตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อต่างๆ ให้เด็ก เดิน กระโดด วิ่ง เล่นเครื่องเล่นสนาม และเล่นปืนปายอย่างอิสระ ส่งผลต่อพัฒนาการสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตเหมาะสมตามวัย มีสุขนิสัยที่ดีในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ได้อย่างคล่องแคล่วประสานสัมพันธ์กัน และมีสุขภาพจิตดีนำไปสู่การทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เป็นบุคคลที่ดีของสังคมสืบต่อไป

คำสำคัญ : ดนตรี; กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ; ทักษะทางด้านร่างกาย; เด็กปฐมวัย

* Received August 14, 2021; Revised October 1, 2021; Accepted November 11, 2021

ABSTRACT

This article aims to promote the development of physical skills of early childhood children via using music, rhythmic and movement activities which are suitable for the age and growth. The study shows that music, rhythmic and movement activities are important for children's physical development. The fact reveals that physical movement makes children healthy; additionally, smart, good and happy through melodies from musical instruments. Therefore, rhythmic and movement activities have been regarded to enhance children's imagination and creativity, and to strengthen physical skills especially large muscles such as arms, legs and torso. Moreover, the coordination of various muscles helps children move freely; for example, walking, jumping, running, playing in the playground and climbing. It also has an effect on children's growth so that they can grow up appropriately according to their age. Similarly, having good traits to use both large and small muscles actively and connectively and having good mental health result in effective activities as well as being a good person of the society.

Keywords : Music; Rhythmic and Movement Activities; Physical Skills; Early Childhood

1. บทนำ

ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหวเป็นกิจกรรมการฝึกเด็กให้รู้จักการฟัง รู้จักการคิด รู้จักการสังเกต รู้จักการแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านคือด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา และบุคลิกภาพให้เด็กได้รับอย่างเหมาะสมกับวัย ศักยภาพของเด็กแต่ละบุคคลเป็นการฝึกความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อมัดใหญ่เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็วการเล็งดูเด็กในช่วงวัยนี้จึงมีผลต่อการเจริญเติบโตของเด็กปฐมวัย ความแข็งแรงของร่างกายในการเคลื่อนไหวและการได้รับฟังดนตรีเพื่อการสื่อสาร หากได้รับการพัฒนาด้านร่างกายที่ถูกต้องเหมาะสม มีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการและได้รับการเล็งดูที่เหมาะสม เด็กจะสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มที่ การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย โดยใช้ดนตรี เสียงเพลง จังหวะ และทำนองหรือเครื่องดนตรีประกอบการเคลื่อนไหวเป็นสิ่งที่เด็กต้องเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์มากขึ้นโดยเฉพาะในระยะแรกของชีวิต ช่วงระยะปฐมวัยมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นรากฐานของพัฒนาการก้าวต่อไปของชีวิตเด็กแต่บุคคลนั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดความสามารถ แรงจูงใจ ใฝ่เรียนรู้ และความ

กระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองของเด็กปฐมวัยที่จะส่งผลต่อเนื่องจากช่วงวัยเด็กไปสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กในทุกด้านจะช่วยกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวในวิถีชีวิตของเด็ก และในสังคมภายนอกอันจะสั่งสมเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาต่อเนื่องไปสู่ระดับที่สูงขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

การฝึกพัฒนาทักษะด้านร่างกายของเด็กจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะผ่านดนตรี เป็นการปฏิบัติพัฒนาทักษะด้านร่างกายโดยใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ท่าทางประกอบซึ่งเป็นลักษณะการคิดที่มีคุณค่าทางด้านอารมณ์และสังคม เด็กที่ได้รับการฝึกเป็นประจำเป็นการพัฒนาสมองทั้งสองซีกพร้อมกัน ทั้งนี้ยังพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กให้ประสานสัมพันธ์กันเป็นไปตามวัย เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในวัยเด็กที่มีการเจริญเติบโตอย่างมีคุณค่าดังนั้นเด็กในวัย 3-6 ปี ควรได้รับการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเพื่อการสร้างเซลล์สมองของเด็กจากกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษาพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สร้างความเข้าใจและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

แต่ในปัจจุบันนี้เด็กไทยในยุคดิจิทัลแตกต่างอย่างมากจากเด็กสมัยก่อน ทั้งเรื่องอาหารการกินเปลี่ยนไป เด็กปฐมวัยกินอาหารขยะมากขึ้น บางคนชอบอาหารฟาสต์ฟู้ดกินขนมที่มีรสหวานจัด ได้รับไขมันจากอาหารสูงมาก กินเนย กินครีม กินข้าวขาหมู ข้าวมันไก่ นิยมกินขนมหวานๆ มันๆ จนไขมันที่ได้จากอาหารการกินล้นเกินไปแต่ไม่ยอมกินอาหารประเภทผัก ทำให้เป็นโรคอ้วนน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน เด็กไทยในปัจจุบันนี้ยังเอาแต่นั่งหน้าจอโทรศัพท์มือถือ เล่นเกมคอมพิวเตอร์ ไม่มีเวลาออกกำลังกาย ผิดกับเด็กสมัยก่อนที่มีโอกาสวิ่งเล่นกลางแจ้ง ได้ทั้งอากาศบริสุทธิ์และได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายเมื่อทุกอย่างเปลี่ยนไปสุขภาพเด็กสมัยนี้จึงไม่เหมือนกับเด็กสมัยก่อน

ดังนั้นการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ สามารถแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองที่นำไปสู่การรู้จักคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ตามจินตนาการ พัฒนาอย่างรู้เท่าทันควบคู่กับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยได้อย่างสมดุลเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียน เพราะเด็กในช่วงวัย 3-6 ปีแรกของชีวิต ต้องเรียนรู้ผ่านการเล่นเป็นระยะที่เด็กมีพัฒนาการสูงเพราะเด็กได้รับการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมที่เหมาะสมต่อเนื่องตามลำดับเท่ากับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาเด็กในวัยนี้ต่อไป

2. ดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัย

ดนตรีคือภาษาหนึ่งซึ่งใช้ถ่ายทอดความรู้สึกเป็นคำพูดหรือท่าทาง ดนตรีใช้เสียงและจังหวะเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึก ดนตรีจึงเป็นสิ่งที่เด็กปฐมวัยควรเรียนรู้มีความเข้าใจภาษาที่ใช้สื่อสารและภาษาดนตรีพ่อแม่ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาททางด้านพัฒนาการทางดนตรีได้อย่างมากบุคคลทั่วไปมักรู้สึกว่าดนตรีมีประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามคงมีน้อยคนที่เข้าใจบทบาทของดนตรีกับเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริงแม้ว่าบุคคลที่ทราบถึงการให้การศึกษาด้านดนตรีกับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหนังสือเพียงไม่กี่เล่มที่กล่าวถึงดนตรีกับเด็กปฐมวัย จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่พ่อแม่ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อประโยชน์และช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางดนตรีได้

กิจกรรมดนตรีที่เหมาะสมกับเด็ก ได้แก่ กิจกรรมที่ทำร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่นการร้องเพลงการทำท่าทางเคลื่อนไหวประกอบเพลง และบรรเลงเครื่องดนตรีอย่างง่าย เป็นต้น เด็กจะสนุกกับกิจกรรมที่เด็กได้ออกความคิด ได้เคลื่อนไหว ได้ใช้ภาษา บรรเลงเครื่องดนตรี และร้องเพลง กิจกรรมดนตรีจะเป็นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยในการที่จะพัฒนาการดนตรีให้ดีขึ้นในอนาคตเด็กที่เรียนจบชั้นอนุบาลควรมีความสามารถ ดังนี้คือ 1)มีการใช้เสียงร้องเพลงให้แตกต่างจากเสียงพูดของเด็กปฐมวัย 2)ร้องเพลงได้ชัดเจนไม่ผิดเพี้ยน และ 3)รู้จักจังหวะ เร็ว-ช้า พลังเสียง ดัง-เบา

2.1 การสอนดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัย

การสอนดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นพัฒนาการเด็กตามองค์ประกอบ3ประการของดนตรี ได้แก่ การเคลื่อนไหว การฟัง และการร้องเพลง จะช่วยให้ครูจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้ อีกทั้งพ่อแม่ควรให้ความสนใจในการส่งเสริมพัฒนาการด้านดนตรีของเด็กเพื่อสนองความรู้สึกของเด็กผ่านการเคลื่อนไหวหรือเข้าจังหวะประกอบเพลงใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ใช้พัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย การเข้ากลุ่มหรือด้านสังคม และใช้ในการพัฒนาแนวคิดทางดนตรี เช่น ช้า เร็ว สูงต่ำ ดังค่อย เป็นต้น ถ้าจะกล่าวถึงคุณค่าของดนตรีที่มีต่อเด็กในวัยนี้จึงพอสรุปได้ดังนี้

1) ดนตรีช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กปฐมวัย ดนตรีเป็นสื่อกระตุ้นให้เด็กทดลองปฏิบัติและแสดงออกโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ

2) ดนตรีช่วยพัฒนาด้านการตอบสนองทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย เพราะดนตรีเป็นสิ่งเร้าให้เด็กแสดงออกทางด้านอารมณ์

3) ดนตรีช่วยพัฒนาด้านปัญญา โดยเหตุที่ดนตรีเป็นสื่อทำให้เด็กคิดและทำความเข้าใจกับเรื่องของเสียงและช่วยพัฒนาด้านการรับรู้ตลอดจนการเชื่อมโยงแนวคิดต่างๆ

4) ดนตรีช่วยพัฒนาด้านภาษา เด็กปฐมวัยชอบการร้องเพลง การเรียนรู้ทางด้านภาษาจึงทักษะพื้นฐานที่เด็กปฐมวัยเรียนรู้ไปด้วย นอกจากนี้เด็กยังใช้ภาษาเป็นสื่ออธิบายความรู้สึกต่อดนตรีจึงทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านภาษามากขึ้นด้วย

5) ดนตรีช่วยพัฒนาการด้านร่างกาย ประสบการณ์ทางดนตรีเกี่ยวกับการร้องเพลงการเล่นเครื่องดนตรีการเข้าจังหวะ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อที่ดีขึ้นด้วย (เทพรัตน์ พานิชยิ่ง, 2553)

2.2 พัฒนาการด้านดนตรีของเด็กปฐมวัย

2.2.1 พัฒนาการด้านดนตรีของเด็กอายุ 3 ปี

การบังคับกล้ามเนื้อมัดใหญ่พัฒนาขึ้น พูดได้เป็นเรื่องเป็นราว มีความคิด เด็กปฐมวัยจะพยายามร้องเพลงง่ายๆได้อย่างถูกต้อง พัฒนาการทางด้านจังหวะดีขึ้น เริ่มตบมือเข้ากับจังหวะที่ได้ยิน เด็กวัยนี้มักจะร้องเพลงและเต้นให้ผู้ใหญ่ดูแสดงให้เห็นถึงการเริ่มพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น

2.2.2 พัฒนาการด้านดนตรีของเด็กอายุ 4 ปี

ร่างกายเจริญเติบโตมากขึ้น การทำงานของอวัยวะในระบบต่างๆดีขึ้น รู้จักคำศัพท์มากขึ้นมีการแสดงออกและการคิดที่ลึกซึ้ง สามารถร้องเพลงยาวๆได้แต่ยังผิดเพี้ยนและสามารถแสดงความรู้สึกกับลักษณะของเพลงได้ดีขึ้น

2.2.3 พัฒนาการด้านดนตรีของเด็กอายุ 5 ปี

มีพัฒนาการด้านสังคมเริ่มอย่างชัดเจน สติปัญญาและอารมณ์พัฒนาดีขึ้น ด้านดนตรีของเด็กปฐมวัยได้รับการสอนให้ร้องเพลง เคลื่อนไหวร่างกายกับเพื่อนๆในชั้นเรียน มีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆได้ ชอบร้องเพลงและเลียนแบบบุคคลที่ตนชื่นชอบ มีสมาธิในการฟังเพลงมากขึ้น

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่เด็กปฐมวัยควรเข้าใจภาษาที่ใช้สื่อสารในการจัดกิจกรรมดนตรีที่เหมาะสมกับเด็ก เช่นการร้องเพลง การทำท่าทางเคลื่อนไหวประกอบเพลง เป็นต้น เด็กจะสนุกกับกิจกรรมที่เด็กได้ออกความคิด ได้เคลื่อนไหว ได้ใช้ภาษา บรรเลงเครื่องดนตรี และร้องเพลง อีกทั้งการสอนดนตรียังช่วยให้ครูจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้และทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านดนตรีในแต่ละช่วงวัยดีขึ้นในอนาคตต่อไป

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

กิจกรรมการเคลื่อนไหวเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะโดยใช้เสียงเพลงคำคล้องจอง ซึ่งจังหวะดนตรีที่ใช้ประกอบได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็กกลอง มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเด็กวัยนี้ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างพัฒนาการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ยังไม่ผสมผสานหรือสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ ตามลักษณะการเคลื่อนไหวของเด็ก เช่น 1)ช้า ได้แก่ การตีกลอง 2)เร็ว ได้แก่ การวิ่ง 3)นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน 4)ชิงชัง ได้แก่ การกระต๊อบเท้าต่างๆ ตีกลองต่างๆ 5)รำเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ หัวเราะ และ 6)เศร้าโศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560)

ทักษะการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กโดยธรรมชาติของเด็กเล็ก อายุ 3-5 ปี เป็นช่วงอายุที่กำลังอยากรู้อยากเห็น และมีพลังในตัวอย่างมากมาย ขอบวิ่ง และปีนป่าย ดังนั้นกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กในช่วงอายุนี้มีความจำเป็นอย่างมาก การให้เด็กนั่งนิ่งๆ อยู่กับที่อาจเป็นกิจกรรมไม่เหมาะสมมากนัก เด็กบางคนจะสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้นถ้ามีการเคลื่อนไหว บางโรงเรียนได้เปลี่ยนเก้าอี้แบบนั่งธรรมดาทั่วไปของเด็กเล็กให้เป็นลูกบอลยางใบใหญ่ๆ ให้เด็กนั่ง และสามารถขยับหรือโยกตัวกับลูกบอลได้ระหว่างเรียน การสอนทักษะการเคลื่อนไหวให้กับเด็กในวัยนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะทักษะพื้นฐานจะติดตัวเด็กไปจนโต ตลอดจนถ้าครูสามารถปลูกฝังให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อกีฬาหรือการออกกำลังกายจะทำให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ ที่รักการออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาต่อไปได้ (ณัฐพร สุตดี, 2562)

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สมองและร่างกายกำลังเจริญเติบโตซึ่งการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายจะปรากฏออกมาในลักษณะของสุขภาพอนามัยในด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกายโดยเด็ก 1-6 ปี จะมีความเจริญเติบโตทางร่างกายในระดับสูงซึ่งจะเป็นไปตามวัยของเด็ก เช่น เด็ก 4 ปีจะสามารถเดินลงบันไดแบบสลับเท้าได้ดีกว่าเด็กอายุ 3 ปี และจะกระโดดด้วยเท้าข้างเดียวหรือในการกระโดดสลับเท้า เมื่ออายุ 5 ปีขึ้นไปควรส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อใหญ่นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยธรรมชาติของเด็กชอบการเคลื่อนไหวมาตั้งแต่เกิดโดยไม่ได้รับการฝึกหัดเช่น การเดินไปมา การไขว่คว้า เป็นต้น การเคลื่อนไหวร่างกายของเด็กจะเริ่มจากศีรษะไปยังส่วนเท้าจากลำตัวไปยังแขน มือและนิ้วจากสะโพกไปขาจนกระทั่งถึงปลายเท้าการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่นี้จะนำไปสู่การควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อและจะมีผลไปสู่พื้นฐานการเรียนรู้ขั้นต่อไปและในเด็กปฐมวัยไม่สามารถควบคุมร่างกายให้อยู่นิ่งได้เด็กจึงมีการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เช่นการเดิน วิ่งกระโดด ปีนป่าย เป็นต้น จากกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กเคลื่อนไหวนั้นมักจะใช้กล้ามเนื้อแขนขาและลำตัว ซึ่งความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กที่สนองความต้องการ ความสนใจ ความปลอดภัย เด็กมีโอกาได้เลือกเล่น เรียนรู้ที่หลากหลาย มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก โดยครูเป็นผู้ชี้แนะสนับสนุน เรียนรู้ร่วมกับเด็กได้ลงมือปฏิบัติค้นพบด้วยตนเอง (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2550)

3.1 ความสำคัญของกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะโดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง จังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เสียงเคาะเหล็ก รำมะนา กลอง เป็นต้น มาประกอบในการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมพัฒนาทางด้านร่างกาย โดยเฉพาะกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ได้แก่ แขน ขา ลำตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อต่างๆ การเคลื่อนไหวและจังหวะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับมนุษย์โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการต่อสู้และการแข่งขัน

ทำให้คนมีความเครียดมากขึ้นการผ่อนคลายด้วยการเคลื่อนไหวหรือการร้องเพลงจะทำให้คนเราสามารถผ่อนคลาย (จันทร์กฤษณา ผลวิวัฒน์, 2556)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2560) ได้อธิบายความสำคัญของการเคลื่อนไหวไว้ ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาอวัยวะทุกส่วนให้มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีในการเคลื่อนไหว 2) เพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติ ความสนใจ และความพอใจของเด็ก 3) เพื่อให้เกิดความซาบซึ้ง และมีสุนทรียภาพในการเคลื่อนไหวตามจังหวะ 4) เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด 5) เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ สนุกสนาน รื่นเริงจากการเล่นกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะแบบต่างๆ 6) เพื่อพัฒนาด้านสังคม การปรับตัว และความร่วมมือในกลุ่ม 7) เพื่อให้โอกาสเด็กได้แสดงออกและมีความคิดสร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเด็ก การสอนการเคลื่อนไหวและจังหวะให้แก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การตอบสนองและการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายมาผสมผสานกับดนตรี โดยมีปัจจัยในการบูรณาการดนตรีในห้องเรียน 4 ประการ ได้แก่ ความสามารถด้านสติปัญญาและความฉลาดความเชี่ยวชาญในการใช้ทักษะด้านร่างกาย พัฒนาด้านอารมณ์-จิตใจ (พรพิมล เวสสวรรค์ และศศิลักษณ์ ชัยนกิจ, 2558)

3.2 ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กปฐมวัย

ลักษณะของกิจกรรมของการเคลื่อนไหวจำแนกได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายที่ต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้ร่างกายได้ใช้กลไกทั้งหมดทำให้เกิดการกระตุ้นระบบการท างานของร่างกาย จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ

1.1 การเคลื่อนไหวพื้นฐาน เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายที่ต้องใช้กล้ามเนื้อใหญ่และเล็ก เพื่อให้ร่างกายได้ใช้กลไกทั้งหมดทำให้เกิดการกระตุ้นการท างานของร่างกาย จำแนกเป็น 2 ลักษณะ

1.1.1 การเคลื่อนไหวแบบอยู่กับที่ (Nonlocomotor Movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่ร่างกายไม่ต้องเคลื่อนไหวจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง ได้แก่ การตบมือ ผงกศีรษะ ขยับตา ชันเข่า เคาะเท้า การเคลื่อนไหวมือและแขน การเคลื่อนไหวมือและนิ้วมือ หรือการเคลื่อนไหวเท้าและปลายเท้า

1.1.2 การเคลื่อนไหวแบบเคลื่อนที่ (locomotor Movement) เป็นการเคลื่อนไหวที่ย้ายร่างกายจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง ได้แก่ การเดิน การวิ่ง การกระโดด การคลาน การเคลื่อนไหวประกอบอุปกรณ์ขณะทำกิจกรรม การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี เพลง เพื่อให้เด็กเกิดสุนทรียกับจังหวะดนตรี และการเคลื่อนไหวที่งดงาม

2. การเคลื่อนไหวกับอุปกรณ์ เป็นการเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ร่วมทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดกิจกรรมกลไกของร่างกาย ลักษณะของการเคลื่อนไหวนี้จำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ

2.1 การทำให้วัตถุที่อยู่นิ่งเคลื่อนที่

2.2 การหยุดวัตถุเคลื่อนที่เป็นกิจกรรมของเด็กที่ฝึกให้เด็กรับหรือหยุดวัตถุที่กำลังเคลื่อนที่มาหา

2.3 การเคลื่อนที่ไปพร้อมวัตถุ

3. การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะตามภาษาเด็กปฐมวัย เรียกว่า กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะกิจกรรมนี้มีดนตรี เพลง หรืออุปกรณ์เคาะจังหวะประกอบ สิ่งที่น่าหวังเพื่อให้เด็กมีสุนทรีย์กับจังหวะ ดนตรี และการเคลื่อนที่ดังงาม

3.3 ขั้นตอนการสอนในกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

จากการสังเกตพัฒนาขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะประกอบด้วย 3 ขั้นดังนี้
ขั้นที่ 1 การเคลื่อนไหวพื้นฐาน เป็นการสร้างข้อตกลงและอธิบายกติกาของกิจกรรมและให้เด็กเคลื่อนไหวตามสัญญาณของครู

ขั้นที่ 2 การเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับเนื้อหา เป็นที่ครูให้เด็กได้เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะที่ครูเคาะ และให้เด็กเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การผ่อนคลายกล้ามเนื้อเป็นการให้เด็กเคลื่อนไหวในท่าที่ผ่อนคลายและสนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ได้ในการปฏิบัติ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551)

จากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะจากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายผสมผสานกับดนตรี ทำให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินและเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เด็กได้รับ กิจกรรมเคลื่อนไหวมีลักษณะที่สรุปได้คือการเคลื่อนไหวพื้นฐานการเคลื่อนไหวกับอุปกรณ์ และการเคลื่อนไหวประกอบจังหวะตามภาษาเด็กปฐมวัย กิจกรรมดังกล่าวเป็นการพัฒนามิติทักษะการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กโดยธรรมชาติของเด็กปฐมวัย อายุ 3-6 ปี เป็นช่วงอายุที่กำลังอยากรู้อยากเห็น และมีพลังในตัวอย่างมากมาย ชอบวิ่ง ชอบกระโดด และชอบเคลื่อนไหว เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สมองและร่างกายกำลังเจริญเติบโตจะปรากฏในลักษณะของสุขภาพอนามัยด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกายมีความแข็งแรงพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างมีคุณภาพต่อไป

4. พัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

การเปลี่ยนแปลงความสามารถของร่างกายในการเคลื่อนไหวสุขภาพอนามัยที่ดี รวมถึงการใช้มือกับตาที่ประสานสัมพันธ์กันในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นพัฒนาการที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นของร่างกายในด้านโครงสร้างของร่างกาย ด้านความสามารถในการเคลื่อนไหว และด้านความรู้สึกสุขภาพอนามัยที่ดีรวมถึงการใช้สัมผัสรับรู้ การใช้ตาและมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ เด็กอายุ 3-5 ปีมีการเจริญเติบโตรวดเร็วโดยเฉพาะในเรื่องน้ำหนักและส่วนสูง กล้ามเนื้อใหญ่จะมีความก้าวหน้ามากกว่ากล้ามเนื้อเล็ก สามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี มีความคล่องแคล่วว่องไวในการเดินสามารถวิ่ง กระโดด ควบคุมและบังคับการทรงตัวได้ดีจึงชอบเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง พร้อมทั้งจะออกกำลัง

และเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ ของกล้ามเนื้อใหญ่ทำให้มีการพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยอยู่ตลอดเวลา ส่วนกล้ามเนื้อเล็กและความสัมพันธ์ระหว่างตาและมือยังไม่สมบูรณ์ การสัมผัสหรือการใช้มือมีความละเอียดขึ้น ใช้มือหยิบจับสิ่งของต่างๆ ได้มากขึ้น ถ้าเด็กไม่เครียดหรือกังวลจะสามารถทำกิจกรรมที่พัฒนากล้ามเนื้อเล็กได้ดีและนานขึ้นซึ่งมีทักษะการใช้กล้ามเนื้อใหญ่และทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็กทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ดังนี้

4.1 ทักษะการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เด็กสามารถวิ่งได้อย่างราบรื่น วิ่งก้าวกระโดดได้ กระโดดด้วยสองขาพ้นจากพื้น ถีบ จับ ขว้างลูกบอลกระดอนได้ ปีนป่ายเครื่องเล่นสนามได้ เป็นการพัฒนาความแข็งแรง การทรงตัวการยืดหยุ่นความคล่องแคล่วในการใช้วิธีต่างๆ การประสานสัมพันธ์ และจังหวะการเคลื่อนไหวในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เล่นปีนป่ายอย่างอิสระ และเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรีเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรงมีการทรงตัวที่ดี มีการยืดหยุ่นและความคล่องแคล่วในการใช้วิธีต่างๆ ตามจังหวะการเคลื่อนไหวและการประสานสัมพันธ์กัน (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย, 2560)

4.2 ทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็กทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย เด็กสามารถใช้มือประสานสัมพันธ์กับตา และหยิบจับอุปกรณ์ วาดภาพและเขียนวาดภาพคน มีแขน ขา และส่วนต่างๆ ของร่างกายตัดตามรอยเส้นและรูปต่างๆเขียนตามแบบอย่างได้เป็นการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ-นิ้วมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาได้อย่างคล่องแคล่ว โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัสฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกายการหยิบจับสิ่งของและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น ซ้อน ส้อม สีเทียน กรรไกร พู่กันดินเหนียว (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย, 2560)

5. พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

การเจริญเติบโตทางด้านร่างกายปรากฏออกมาในภาพของสุขภาพอนามัยในด้านรูปร่างและสัดส่วนของร่างกาย ส่วนเด็ก 1-6 ปีจะเป็นไปในอัตราคงที่และมีความเจริญของร่างกายในส่วนที่พัฒนามากทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวคล่องแคล่วได้ดีขึ้น แยกเป็น 2 ส่วนคือ กล้ามเนื้อใหญ่ เด็กปฐมวัยจะมีอัตราพัฒนาเป็นไปตามวัย เช่นเด็กอายุ 4 ปีจะสามารถเดินลงบันไดแบบสลับเท้าได้ดีกว่าเด็กอายุ 8 ปี กระโดดด้วยเท้าข้างเดียวหรือในการกระโดดสลับเท้าเมื่ออายุ 5 ปีขึ้นไป การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การยืนการเดิน การวิ่ง การกระโดด การโยน การรับลูกบอล และการเตะลูกบอลเป็นธรรมชาติและความต้องการของเด็กปฐมวัย (สิริมา ภิญญอนันตพงษ์, 2550)

พัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นพัฒนาการที่สำคัญด้านหนึ่งของเด็กปฐมวัย เพราะพัฒนาการทางร่างกายเป็นพัฒนาการที่สร้างเสริมความมั่นใจให้กับเด็ก เด็กที่มีวุฒิภาวะตามวัยที่สมบูรณ์ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เด็กมีรูปร่าง มีร่างกายที่สมบูรณ์ และมีสมรรถนะทางกายที่ทัดเทียมกับผู้อื่น การที่เด็กได้รับ

กิจกรรมพัฒนาทางกายที่ถูกต้อง นอกจากสร้างเสริมร่างกายให้แข็งแรงแล้ว ยังช่วยให้เด็กเคลื่อนไหว และใช้ลักษณะท่าทางที่ถูกต้องเมื่อเติบโตขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551)

พัฒนาการทางกายเป็นการที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีร่างกายสูงขึ้น มีน้ำหนักเพิ่มขึ้น กล้ามเนื้อมีกำลังมากขึ้น ระบบประสาทต่างๆ ทำหน้าที่ถูกต้องตามระบบ พัฒนาการทางการเคลื่อนไหวของเด็กในระยะ 2 ปีแรกเกิดขึ้นต่อกันเป็นลำดับ(Locomotion) และการใช้มือจับต้องสิ่งของพฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดขึ้นเป็นลำดับ (วิณี ชิดเชิดวงศ์, 2537: 154)

พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะ หรือ การทำหน้าที่ของระบบอวัยวะต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกร่างกาย ซึ่งมีผลต่อเนื่องมาจากการเจริญเติบโตที่สามารถวัดหรือทดสอบความเจริญก้าวหน้าในการทำงานของระบบต่างๆ นั้นได้(นงคันทุช พรพรรณกุล, 2554)

พัฒนาการทางกายเป็นการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย มีการเพิ่มจำนวน และขนาดของเซลล์ การเจริญเติบโตนี้สามารถวัดได้จากน้ำหนัก ความยาวความกว้างและความหนา(อรพรรณ สุมานัส, 2539)

การส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย

1. เด็กควรได้รับอาหารที่หลากหลายครบ 5 หมู่ เพื่อให้มีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์ อย่างไรก็ตามควรระวังทั้งการขาดสารอาหารและโรคอ้วน ควรดื่มนมรสจืดหรือนมพร่องไขมัน วันละ 2-3 แก้ว และควรหลีกเลี่ยงเครื่องดื่มรสหวานหรือน้ำอัดลม

2. ควรปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยการกินที่ถูกต้อง เช่น รับประทานอาหารเช้าไม่รับประทานอาหารเช้า เด็กวัยนี้สามารถซื้ออาหารได้เอง ผู้เลี้ยงดูควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการรับประทานและเลือกซื้ออาหาร

3. ควรส่งเสริมให้ออกกำลังกายสม่ำเสมอวันละ 30-60 นาที

4. ควรกำหนดเวลาการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์นอกเหนือจากใช้เพื่อการศึกษาไม่เกิน 1-2 ชั่วโมงต่อวัน ไม่ควรใช้ขณะรับประทานอาหาร และก่อนเข้านอน

5. ควรส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายที่ซับซ้อนขึ้น เช่น ดนตรี กีฬา เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและการทำงานของระบบประสาทที่มีการทำงานประสานกันได้มากขึ้น

6. ควรกำหนดเวลาเข้านอนและกิจกรรมก่อนนอนให้เป็นกิจวัตร เด็กอายุ 6-9 ปีควรนอน 9-12 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนเด็กอายุ 9-12 ปี ควรนอน 9-10 ชั่วโมงต่อวัน

7. ควรได้รับการตรวจโดยแพทย์ ในช่วงอายุ 6 ปี 8 ปี และ 10 ปี เพื่อประเมินการเจริญเติบโต ประเมินการเข้าสู่วัยหนุ่มสาว ตรวจคัดกรองการมองเห็น ตรวจคัดกรองการได้ยิน และตรวจคัดกรองภาวะซีด (อายุ 4-6 ปี)

8. ควรพบทันตแพทย์ เพื่อตรวจสุขภาพช่องปากและฟันทุก 6 เดือน

9. ควรเริ่มสอนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเพศของวัยรุ่น การดูแลตนเอง เปิดประเด็นให้เด็กซักถาม

10. ครูควรมีการตรวจประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็กอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง จากเนื้อหาข้างต้นที่กล่าวว่าพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย จะดีได้นั้นขึ้นอยู่กับ การจัดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ทำให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีทักษะในการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ โดยการกระโดด การวิ่ง การเต้น การทำท่าทางประกอบ การเคลื่อนไหว ส่วนทักษะในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสามารถปฏิบัติได้ดีในเรื่องการตัดกระดาษด้วยกรรไกร การฉีก การปะ การติด การปั้น การวาดภาพเกี่ยวกับศิลปะต่างๆ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามในกิจกรรม การต่างๆ ที่จะพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัยก็ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น การรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ การนอนให้เป็นเวลา การตรวจสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น สิ่งที่กำลังกล่าวมานี้ ถ้าทำได้ก็จะส่งผลถึงการเจริญเติบโตของร่างกายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

6. สรุป

ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย โดยการประยุกต์ใช้ดนตรี กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะให้ถูกต้องตามช่วงวัยและพัฒนาการของเด็ก เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัย 3-6 ปี เป็นวัยแรกเริ่มแห่งการเจริญเติบโต ทั้งทางด้านสมองซีกขวาและซีกซ้าย ซึ่งเซลล์ประสาทจะส่งกระแสประสาทไปในส่วนต่างๆ ของสมอง สมองจะสั่งการทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ของร่างกาย เช่นการเดิน การวิ่ง การกระโดด การก้าวกระโดด การควมบ้า การสไลด์การกระโจน การทรงตัว และการปีนป่าย พร้อมทำกิจกรรมที่ต้องใช้แรง พัฒนาการทางร่างกายเป็นพัฒนาการที่สร้างเสริมความ มั่นใจให้กับเด็กปฐมวัยทำให้เด็กที่มีวุฒิภาวะตามวัยที่สมบูรณ์ ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เด็กมีรูปร่าง มีร่างกายที่สมบูรณ์ และมีสมรรถนะทางกายสามารถบังคับการเคลื่อนไหวของร่างกายได้ดี ในส่วนของทักษะการ ใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่และทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กทางด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กปฐมวัยมี ความสมบูรณ์แบบในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขและแสดงออกผ่านดนตรีและการเคลื่อนไหว

ดังนั้น ดนตรี เป็นส่วนที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีอารมณ์และจิตใจก่อเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เมื่อเพลิดเพลินไปกับเสียงดนตรีแล้วทำให้เด็กเริ่มมีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นผ่านการเคลื่อนไหวตามจังหวะดนตรี เสียงเพลง เด็กเกิดจินตนาการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเคลื่อนไหวร่างกายและยังสามารถเล่นร่วมกับ เพื่อนได้อย่างมีความสุข ทำให้เด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และ ด้านสติปัญญา และยังทำให้เด็กมีทักษะต่างๆ ร่วมถึงการเจริญเติบโตตามวัยที่สมบูรณ์ในอนาคตสืบต่อไป

7. บรรณานุกรม

กุลยา ตันตผลาชีวะ. (2551). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์ กราฟฟิค.

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : เบรินเบสบุ๊กส์.
- จันทร์กฤษณา ผลวิวัฒน์. (2556). การเรียนพิเศษสำหรับเด็กปฐมวัย. สืบค้นเมื่อ 13 สิงหาคม 2564.
จาก <http://taamkru.com/webboard>
- ณัฐพร สุกดี. (2562). ทักษะและเทคนิคการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กเล็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทพรัตน์ พานิชยิ่ง. (2553). ผลของการใช้กิจกรรมดนตรีตามแนวคิดของออร์ฟ ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) เขตวัฒนากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงคินุช พรรณชูล. (2554). ผลการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะที่เน้นท่าทางชัดเจนเชิงประยุกต์เพื่อพัฒนาการทางร่างกายของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรพิมล เวสสวรรค์ และศศิลักษณ์ ชัยนิกิจ. (2558). ผลของการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะโดยใช้แนวคิดการเต้นเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. 10(2). 63-73.
- เยาวรัตน์ รัตนธรรม. (2561). การเพิ่มการรับรู้ด้านมิติสัมพันธ์และความใส่ใจของนักเรียนปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกาย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา. วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิณี ชิตเชตวงศ์. (2537). การศึกษาเด็ก. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2560). การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ศรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550). การศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- _____. (2550). เอกสารประกอบการสอน การประเมินผลแนวใหม่ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ : การประเมินสร้างความรู้จักนักเรียน. สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรพรรณ สุมานัส. (2539). ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับอายุครรภ์ พัฒนาการทางกายและสุขภาพของเด็กแรกเกิด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การพัฒนาชุมชนตามทฤษฎีใหม่โคกหนองนาโมเดล*

Community Development According to the New Theory, Khok Nong Na Model

สมปอง สุวรรณภุมมา¹

Sompong Suwannaphuma¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ¹

Chaiyaphum Rajabhat University¹

Email : Sompongs9198@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชนในปัจจุบันต้องอาศัยศาสตร์ต่างๆ ที่มีสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและสังคม เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตประชาชนของประเทศ ซึ่งสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยแต่ละด้านเชื่อมโยงกันตลอดเวลาและส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวของประชาชน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันกับวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นนั้น คือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างองค์กรหน่วยงานด้วยกระบวนการต่างๆ ถือว่าเป็นองค์ประกอบทางการพัฒนาชุมชน และการกระทำเช่นนี้ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งเดิมๆ ไปสู่สิ่งใหม่ๆ และสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ต้องดีกว่าสิ่งเดิม ประชาชน ระเบียบ กลไกหรือเครื่องมือของรัฐเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศ และมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ยุคอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้แนวทางในการบริหารการพัฒนาเกี่ยวข้องกับองค์กรที่มีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันการพัฒนาประเทศต้องอาศัยหลักความสมดุลในบริบทชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาการขัดแย้งในภาวะสังคมที่ต้องดิ้นรนจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ตลอดถึงปัญหาที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บนั้นคือ โควิด-19 ที่กำลังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวางในแต่ละประเทศ

คำสำคัญ : การพัฒนา; โคกหนองนาโมเดล; ทฤษฎีใหม่

* Received May 14, 2021; Revised June 26, 2021; Accepted July 2, 2021

ABSTRACT

The community development today requires various sciences that are important for community and social development because community development affects the change in the quality of life of the people of the country which Thai society has changed and developed rapidly both economic society and politics each aspect is linked all the time and affects people's adaptation Which is related to the way of life of the local community is the result of actions between organizations, agencies with various processes It is considered an element of community development And doing this causes a change from the old thing to something new and this new thing has to be better than the old one. The people, rules, mechanisms or tools of the state play a greater role. Thailand is one of the developing countries and has modified the full development guidelines from the past to the present this makes the approach to development management very relevant to organizations that play a significant role in the development of the country. But nowadays, the development of the country must rely on balance in the community context according to the Sufficiency Economy Philosophy to reduce conflicts in the society that is struggling from the economic and political problems of the country as well as the problem caused by the disease that is COVID-19 that is spreading widely in each country.

Keywords : Development; Khok Nong Na Model; New Theory

1. บทนำ

การพัฒนาทำให้โครงสร้างของประเทศยังคงต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงและจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านคมนาคมขนส่ง ด้านพลังงาน ด้านการศึกษา ด้านอสังหาริมทรัพย์ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น ทำให้ในระบบเศรษฐกิจจึงมีบทบาทอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเงินทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งแหล่งเงินทุนที่สำคัญของประเทศมีอยู่ 2 แหล่งด้วยกัน คือแหล่งเงินทุนภายในประเทศและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศ การพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศจะได้มาจากการกู้ยืม ซึ่งจะทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศขาดเสถียรภาพ (กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน และธาดา วิมลวัตรเวที, 2553) ปัจจุบันการทำการเกษตรได้รับผลกระทบทั้งในด้านสภาพแวดล้อมจากภัยธรรมชาติทุกๆ ด้าน ย่อมมีผลกระทบต่อผลผลิตทำให้รายได้จากการขาย

ผลผลิตไม่แน่นอนและไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ราคาพืชทางการเกษตรขายไม่ได้ตามที่คาดหวังหรือ
คาดการณ์ตามที่นโยบายรัฐบาลสนับสนุนทางการเกษตรแต่ยังไม่ทั่วถึง โดยอาจมีความรู้ในการทำ
การเกษตรไม่ดีพอ จึงทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดต่ำลง ถึงแม้ภาครัฐจะมีโครงการช่วยเหลือ
เกษตรกรในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องก็ตามเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาบ่งชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และ
ปฏิบัติของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชน จนถึงรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศ
ให้ดำเนินไปในทิศทางสายกลาง เพื่อประยุกต์ให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงจึงบ่งบอกถึง
ความพอประมาณความมีเหตุผลอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในที่จำเป็นจะต้องอาศัย
ความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ หรือศาสตร์ต่างๆ มาใช้
เป็นแนวทางการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบที่จะต้องสร้างพื้นฐานจิตใจของประชากรในชาติ
เพื่อให้เกิดความสมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (สมพร เทพสิทธา,
2549) เกษตรกรรมเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตคนไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ยุค
Thailand 1.0 จนถึงยุค Thailand 4.0 นับได้ว่าเป็นยุคของเกษตรอัจฉริยะ มีการนำเทคโนโลยีเข้า
มาปรับใช้ในการเกษตรเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของเศรษฐกิจที่มีการ
ขับเคลื่อนด้วยวิธีการผสมผสานด้วยนวัตกรรม แต่ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ฉบับที่ 20 ว่าด้วยเรื่อง
เกษตรกรรมแบบผสมผสานด้วยนวัตกรรมที่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับเปลี่ยนและมีการ
ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในการเกษตร โดยอาศัยเครือข่ายออกประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่เกษตรกร
เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก และยังสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่มีความคุ้มค่าในการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งยังนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในการเอื้อให้เกิดประโยชน์ด้านการเกษตรแบบผสมผสานที่
มีความหลากหลายในแต่ละด้านอย่างมีเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและทันสมัยอย่างมาก การถ่ายทอดสื่อ
ทางการเกษตรจึงมีความหลากหลายรูปแบบ เช่น สื่อนิทรรศการ โมเดลจำลอง สื่อวีดีโอ สื่ออินโฟกราฟิก
แต่ในหลักความเป็นจริงตรงกันข้ามการเรียนรู้ทางการเกษตรยังไม่ได้ได้รับความนิยมนักเท่าที่ควรในยุค
ปัจจุบันนี้ ซึ่งอาจมองได้ว่าเทคโนโลยีเสมือนจริงนั้นเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมแก่กระบวนการนำมาปรับใช้
ทั้งนี้เพื่อเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการนำเทคโนโลยีและ
นวัตกรรมเข้ามาปรับใช้ในการทำการเกษตร เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่หรือเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือว่าเป็น
แนวทางพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานแก่ราษฎรทั้งนี้เพื่อช่วย
ในการทำการเกษตร โดยเฉพาะหนึ่งในโครงการที่พระองค์ทรงพระราชทานในการแก้ไขปัญหาความทุกข์
ร้อนของราษฎร ได้แก่ โคกหนองนาโมเดล นั่นถือได้ว่าเป็นโครงการในพระราชดำรินำในการทำเกษตรทฤษฎี
ใหม่ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการและกลยุทธ์ด้านการบริหารน้ำและพื้นที่เกษตรกรรม
เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรและฝึกหัดให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือพึ่งพาตนเองทั้งมีความเป็น
อยู่ที่ดีขึ้นและมีพื้นฐานของชีวิตที่มีความมั่นคง มีความอยู่ดี กินดี มีสุขและยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

ความหมายของชุมชน “ชุมชน” มีนัยและความหมายที่เป็นไปตามพลวัตหรือกระแสของสังคม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า นักวิชาการ นักพัฒนา หรือผู้คนที่ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ล้วนต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกับความรู้ ทักษะคติ หรือโดยมีจุดมุ่งหมายที่หวังช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของตนเพื่อผลประโยชน์ประการใดประการหนึ่ง

Poplin (1979) ได้พยายามหาความหมายร่วมจากคำจำกัดความของชุมชนที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย โดยสรุปหาลักษณะความหมายต่างๆ ได้ว่า ชุมชน ประกอบไปด้วยอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ (Geographical area-territorial) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม(Social interaction-sociological) มีความผูกพัน (Common ties-psycho cultural)

ปรีชา วงศ์ทิพย์ (2555) กล่าวว่าชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทรความผูกพัน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องมือดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ดีร่วมกัน

ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง (2556) ได้สรุปความหมายของชุมชนออกเป็น 3 แนวทาง ที่มีความแตกต่างกันออกไปตามที่มาและความหมาย คือ 1)ชุมชน หมายถึง การรวมตัวกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคม มีความผูกพัน มีความเป็นปึกแผ่น และอาจหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์กันทั้งในมิติความสัมพันธ์แบบเครือข่ายและมิติทางสังคมและวัฒนธรรม 2)ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้านตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความผูกพันทั้งในด้านพื้นที่และความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน 3)ชุมชน หมายถึง องค์กรและขบวนการทางสังคมที่มีวัตถุประสงค์แน่ชัดและรวมกันในระยะเวลานานพอสมควร จนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันเกิดขึ้น เช่น องค์กรชุมชนองค์กรในท้องถิ่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความหมายของคำว่าชุมชนไว้อย่างชัดเจนว่าการที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมีวัตถุประสงค์รวมกันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวม ซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการติดต่อสื่อสารสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายใต้บรรทัดฐาน จารีตประเพณีเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นพวกเดียวกันในชุมชน แต่เมื่อชุมชนเริ่มมีพัฒนาการและความเจริญเกิดขึ้น ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีองค์กร สถาบันต่างๆ ที่เป็นรูปแบบของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดังนั้นชุมชนมีความหมายมากกว่าการเป็นสถาบันที่ช่วยจัดการการพัฒนา กล่าวคือทุกชุมชนทำหน้าที่เชื่อมโยงขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม เอื้ออำนวยการมีส่วนร่วมของคนกลุ่มต่างๆ และเพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานการคุ้มครองทางสังคมที่สำคัญ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนา การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง(Planned or Directed Change) นั่นคือการพัฒนาที่ได้เป็นเรื่องธรรมชาติหากเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ช้าเร็วอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาและเป็นผู้ถูกพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) กล่าวถึง การพัฒนาเป็นกระบวนการในการที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงคุณภาพชีวิต(Quality of Life) ของประชาชนส่วนใหญ่ให้ดีขึ้น ซึ่งรวมถึงเรื่องที่ดีสินคุณค่าของคนในแต่ละสังคมด้วย ความหมายของการพัฒนาจึงแตกต่างกันออกไปตามกาลเวลา สถานที่และลักษณะของปัญหาหรือความต้องการของแต่ละสังคม โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปทิศทางที่พึงประสงค์ ดังนี้ 1)เป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำมาซึ่งการปรับปรุงให้ดีขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่ 2)ควรจะเป็นอันตรายน้อยที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อทุกๆ คน 3)อย่างน้อยที่สุดควรจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานหรือความต้องการที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต 4)มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ 5)ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

สนธยา พลศรี (2547: 149) ได้จำแนกความหมายของการพัฒนาแต่ละประเภทไว้ ดังนี้

1. ความหมายจากรูปศัพท์หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงามและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็นแนวทางในการกำหนดความหมายอื่นๆ

2. ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คุณภาพดีขึ้นกว่าเดิม ความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่าความหมายอื่นๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม

3. ความหมายทางเศรษฐศาสตร์หมายถึง ความเจริญเติบโตแต่เป็นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการเน้นความหมายในเชิงปริมาณ คือการเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่นๆ

4. ความหมายทางพัฒนาบริหารศาสตร์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ด้านปริมาณ (มากขึ้น) และด้านสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

5. ความหมายทางด้านเทคโนโลยีหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยด้วยความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นความหมายอีกแนวทางหนึ่ง

6. ความหมายทางด้านการวางแผน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นจากการเตรียมการของมนุษย์ไว้ล่วงหน้าในลักษณะของแผนและโครงการ แล้วบริหารหรือจัดการให้เป็นไปตามแผนและโครงการ

จนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าความหมายของการพัฒนาทางด้านการวางแผนกำหนดให้การพัฒนาเป็นกิจกรรมของมนุษย์และเกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนโดยมนุษย์ไม่ใช่เป็นการพัฒนาในความหมายนี้

7. ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติว่าการพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือการปฏิบัติการณ์ เป็นความหมายต่อเนื่องจากความหมายทางการวางแผน โดยมุ่งเน้นถึงการวางแผนและโครงการไปดำเนินการอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่องเพราะถึงจะมีแผนและโครงการแล้ว แต่ถ้าหากไม่มีการนำไปปฏิบัติการพัฒนาที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้

8. ความหมายในทางพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีความสุข มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การพัฒนาในความหมายนี้มีลักษณะเดียวกันกับการพัฒนาในความหมายทางการวางแผน คือเป็นเรื่องของมนุษย์เท่านั้น แตกต่างกันเพียงการวางแผนให้ความสำคัญที่วิธีการดำเนินงาน ส่วนพุทธศาสนามุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้น คือความสุขของมนุษย์เท่านั้น

9. ความหมายทางสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือมนุษย์ กลุ่มทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนา คือการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุขและมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายทางการวางแผน คือด้วยวิธีการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกว่าการบริหารและการจัดการ

10. ความหมายทางการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาเอาไว้ใกล้เคียงกับนักสังคมวิทยา คือการพัฒนาเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสังคมมนุษย์ให้ดีขึ้นแต่ว่านักพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นที่มนุษย์ในชุมชนจะต้องร่วมกันดำเนินงานและได้รับผลจากการพัฒนาร่วมกัน

จากความหมายข้างต้นสรุปภาพรวมความหมายของคำว่า การพัฒนาไว้ว่า หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านคุณภาพปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและดำเนินงานโดยมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่ตัวมนุษย์เอง

4. แนวคิดเกี่ยวกับโคกหนองนาโมเดล

4.1 ความหมายของโคกหนองนาโมเดล

โคก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบแนวคิดการจัดการน้ำ โคก หนอง นา โมเดล นี้ เป็นการทำเกษตรในพื้นที่ขนาดจำกัด หรือขนาดเล็ก เป็นการกักเก็บน้ำไว้ทั้งบน และใต้ดินตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชการที่ 9 โดยเฉพาะในพื้นที่

จำกัด อย่างน้อยเพียง 3 ไร่ หรือ แล้วยแต่ขนาดของที่ดินตามสภาพความเหมาะสมก็ได้ เมื่อปี 2561 มีแบบมาตรฐาน โคก หนอง นา โมเดล จำนวนประมาณ 40 แบบให้กรมพัฒนาที่ดินไว้แจกจ่ายประชาชน ทั้ง 40 แบบ เป็นโมเดลต้นแบบสำหรับที่ดินขนาดแบบ 3 ไร่ 5 ไร่ หรือ 10-15 ไร่ ที่เป็นโมเดลพื้นที่ขนาดเล็ก สมพร เทพสิทธา (2549) โคกหนองนาโมเดล เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีตัวแปรหลักที่สำคัญ 5 อย่าง ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟและคน ซึ่งตัวแปรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้การออกแบบพื้นที่การเกษตรที่มีความแตกต่างกันดินที่แตกต่างกันมีผลต่อการออกแบบพื้นที่ เพราะการขุดหนองน้ำต้องมีการวางแผน สิ่งที่สำคัญ คือการปรับปรุงดินให้เหมาะสม โดยใช้การฟื้นฟูรักษาความสมบูรณ์ของหน้าดินด้วยการนำฟาง ใบไม้ หรือ หญ้าคลุมหน้าดิน เต็มปุ๋ยอินทรีย์แบบน้ำและแห้ง จะช่วยแก้ปัญหาของดินได้ ในส่วนของน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำเข้าและออกพื้นที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ในการวางตำแหน่งของหนองน้ำในทิศทางที่ให้ลมร้อนพัดผ่านซึ่งช่วยในการประหยัดพลังงาน และทำให้อุณหภูมิบริเวณบ้านเย็นลง การขุดหนองน้ำที่มีความคดเคี้ยวเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืชบริเวณริมหนองน้ำ ทำตะพักหรือการลดล้นระดับความสูงของหนองน้ำ โดยชั้นแรกควรมีความลึกที่แสงแดดส่องถึง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โคกหนองนาโมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบในการทำเกษตรอย่างครบวงจร

5. แนวคิดเกี่ยวกับหลักทฤษฎีใหม่

ณัฐฉัตร บำรุงแจ่ม (2550) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัววราชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระราชดำริ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบากดังกล่าว ให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤติ โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำ ได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบากนักพระราชดำรินี้ ทรงเรียกว่าทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช (2553) “ทฤษฎีใหม่” เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการจัดการทรัพยากรสำหรับทำมาหากิน คือที่ดินและแหล่งน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบของการทำเกษตรกรรมรูปแบบหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วราชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานให้กับประชาชนคนไทยนำไปใช้ นำไปปฏิบัติเพื่อการดำรงชีพ ทฤษฎีใหม่มีพื้นฐานแนวคิดทางด้านการเกษตรแบบผสมผสาน โดยมุ่งเน้นระบบเศรษฐกิจแบบการผลิตเพื่อยังชีพ เพื่อให้เกษตรกรมีผลผลิตพอกินตลอดปี หลังจากนั้นผลผลิตที่เหลืออาจนำมาแปรรูปหรือนำมาจำหน่าย เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับเกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งทฤษฎีใหม่นี้เป็นการบูรณาการศาสตร์แขนงต่างๆ เข้าด้วยกัน เช่น

การเกษตร การอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี การบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาแนวใหม่สำหรับประชาชนและชุมชนทั่วประเทศทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ คือการพัฒนาด้านการเกษตรโดยทำการเพาะปลูกพืชหลายอย่างในที่เดียวกันหรือปลูกผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน โดยได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้มูลนิธิชัยพัฒนาทดลองทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เมื่อปี พ.ศ.2532 ในที่ดินประมาณ 15-16 ไร่ ที่มีสภาพแห้งแล้งขาดธาตุอาหาร ซึ่งอยู่ติดกับวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี โดยใช้หลักการประสานงานระหว่าง “ชาวบ้าน” “วัด” และ “ราชการ” เรียกว่า “บวร” ทรงให้วัดเป็นศูนย์กลางความร่วมมือเพราะทรงมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้าน วัดและราชการได้รู้จักสามัคคีช่วยเหลือกันพัฒนาท้องถิ่นหลังจากทดลองจนประสบผลสำเร็จในปี 2535 จึงขยายผลไปดำเนินการที่อำเภอตอแก่น ตำบลคุ้มเก่าอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดาร แห้งแล้งมากอาศัยเพียงน้ำค้างหล่อเลี้ยงเมล็ดข้าวเท่านั้น นา ไร่ ได้ผลผลิตเพียง 2-3 ถังต่อไร่ เมื่อนำหลักการพัฒนาทฤษฎีใหม่ไปใช้ก็ประสบผลสำเร็จ โดยได้ผลผลิตไร่ละกว่า 20 ถัง ทำให้ชาวบ้านมีความสุข บุตรหลานที่จากไปต่างถิ่นก็กลับมาอยู่บ้านกับครอบครัวอย่างอบอุ่น (วิวัฒน์ ศัลยกำธร, 2556)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำริที่เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตเพื่อยังชีพของเกษตรกรและเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี พอมีพอกิน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงทดลองครั้งแรกที่ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีบริเวณใกล้วัดมงคลชัยพัฒนา ซึ่งเป็นผลสำเร็จและสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติผู้คนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติวิถีของการดำรงชีวิตการผลิตประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย ที่เกิดกระบวนการเรียนรู้จากปัญหาในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ผู้คนดำรงชีวิตอยู่บนฐานของเกษตรกรรมเพื่อยังชีพเป็นหลัก ชุมชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีระบบเศรษฐกิจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันกันด้วยน้ำใจเอื้ออารีสามารถสร้างความพอเพียงให้กับครอบครัวและชุมชนได้ สังคมจึงมีความสุข

6. สรุป

การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของชุมชนและสังคม ที่บ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองกวมและดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ในการจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ

โดยการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมีมนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบในการทำเกษตรอย่างครบวงจร ทั้งนี้จำเป็นจะต้องพัฒนาทฤษฎีใหม่ ที่เป็นแนวพระราชดำริที่เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้ให้เห็นถึงการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตเพื่อยังชีพของเกษตรกรและเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี พอมีพอกินสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงทดลองครั้งแรกที่ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีบริเวณใกล้วัดมงคลชัยพัฒนา ซึ่งเป็นผลสำเร็จและสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรมมีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติผู้คนเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติมีวิถีของการดำรงชีวิต ข้อเสนอแนะ 1)การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ มีความสำคัญสำหรับประเทศกำลังพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการสร้างรายได้ของคนในสังคม 2)การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ ควรให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาชนในแต่ละพื้นที่ตามหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เพื่อการตอบสนองต่อภาคประชาชนอย่างจริงจัง 3)หลักกลยุทธ์การพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและวางแผน จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญในการจัดทำแผนกลยุทธ์ประกอบของแต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อถ่ายทอดการนำไปใช้ในโครงการพัฒนาโคกหนองนาโมเดลตามทฤษฎีใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

7. บรรณานุกรม

- กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐ์สิน และธาดา วัฒนวิตรเวที. (2553). การพัฒนารูปแบบการออมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำเนินชีวิตของนิสิตคณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะพลศึกษา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช. (2553). ตามรอยพอชีวิตพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- ณัฐวุฒิ บำรุงแจ่ม. (2550). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตของนักศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปรีชา วงศ์ทิพย์. (2555). การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- วิวัฒน์ ศัลยการ. (2556). วิเคราะห์นโยบายรัฐ. ชลบุรี : มูลนิธิสิทธิธรรมธรรมชาติ.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

- สมพร เทพสิทธา. (2549). การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียงช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. กรุงเทพฯ : กองทุนอริยธรรม.
- สมพร เทพสิทธา. (2549). ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : พิมพ์สวย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Denis E. Poplin. (1979). *Communities: a Survey of Theories and Method of Research*. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ *
Application of Buddhist Principles to Encourage Health of the Elderly

พระราชปรีดีวิมล¹

Phraratpariyatwimon¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด¹

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus¹

Email : pochailar11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ และสนับสนุนให้เกิดองค์ความรู้ที่ถูกต้องดีงามในการสร้างเสริมสุขภาพและการดำรงชีวิตตามวิถีพุทธของผู้สูงอายุ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว สังคมหรือชุมชน และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและมีความสุขทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ประกอบไปด้วย ปัญหาแห่งพุทธธรรม สามารถแก้ไขปัญหาและดูแลตนเองให้ถึงพร้อมในทุกด้าน มีความมั่นใจในการใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างความสุขและประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับบุคคลในครอบครัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุขเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับอนุชนตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

คำสำคัญ : การประยุกต์; หลักพุทธธรรม; การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

* Received August 13, 2021; Revised December 2, 2021; Accepted December 3, 2021

ABSTRACT

The objectives of this article aimed to study on the Application of Buddhist principles in lifestyle of the elderly and to support the creation of knowledge to encourage health and living based on the Buddhist principles of the elderly. It could be applied to benefit the family, society or community, and to encourage the elderly to be healthy and happy both physically and mentally. It consisted of the wisdom of the Buddha Dharma which could be able to solve problems and take care of them always to be ready in all facets. Confidence to live with morals and ethics to create happiness, benefits to the family, and to live in harmony with other in society normally. For as to be a good model for the young as well as being a part of creating well-being.

Keywords : Application; Buddhist Principles; Encourage Health of the Elderly

1. บทนำ

สุขภาพ คือ รากฐานสำคัญของชีวิต การดูแลและการสร้างเสริมสุขภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เพื่อให้ชีวิตในปัจจุบันดำเนินไปได้ตามปกติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีงาม ดังนั้นเราจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพและแนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ตามอัตภาพด้วยความมั่นใจและมีความสุข

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพ ตามแนวทางการดำเนินงานหมู่บ้านสุขภาพดีวิถีพุทธ ว่า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามีอานุภาพและคุณประโยชน์มากต่อผู้ประพฤติปฏิบัติ เนื่องจากพระพุทธองค์ได้ทรงสอนทั้งด้านองค์ความรู้หลักพุทธธรรมเรียกว่า ทรงสอนพระปริยัติธรรม ด้านปฏิบัติเรียกว่า ปฏิบัติธรรม และด้านผลของการเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกว่าปฏิเวชธรรมและถือเป็นหลักการสำคัญของคุณประโยชน์ของพุทธธรรมว่าผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมย่อมไม่ตกไปหรือไม่เป็นไปในทางชั่ว มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต สำหรับอานุภาพของพุทธธรรมต่อการแพทย์และการสาธารณสุขโดยตรงนั้น เกิดจากพระอัจฉริยภาพของพระพุทธเจ้าด้านการแพทย์และการสาธารณสุข การดูแลผู้สูงอายุให้ได้คุณภาพ ต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น งบประมาณสถานที่ นโยบายของภาครัฐ แต่ที่มีความสำคัญไม่น้อยคือ ปรัชญาหรือแนวคิดในการดูแลผู้สูงอายุเพราะจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายคือ คุณภาพของการดูแลผู้สูงอายุในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธ เพราะประชากรประมาณร้อยละ 94 นับถือพระพุทธศาสนาและยังคงคนในวัยสูงอายุด้วยแล้ว ย่อมมีความคุ้นเคยกับวิถีชีวิต

ที่ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาเป็นทุนเดิม พระพุทธศาสนาฝังรากลึกในสังคมไทยมายาวนานนับพันปีได้สร้างคุณูปการมากมายต่อสังคมไทย ทั้งในแง่คำสอนสำหรับดำเนินชีวิต การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อ และในแง่ถาวรวัตถุ เช่น วัดวาอารามต่างๆ จำนวนมาก (สมบุรณ์ วัณณะ, 2559) ด้วยเหตุนี้สถานปฏิบัติธรรมหรือวัดจึงถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการให้ความสำคัญต่อการดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้นำหลักพุทธธรรมไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามสมควรแก่ฐานะในช่วงปัจฉิมวัย

การส่งเสริมสุขภาพจึงเปรียบเสมือนแนวทางหรือแนวปฏิบัติที่ช่วยให้ผู้สูงอายุเดินตามในการดูแลตนเองให้มีภาวะสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ มีความเข้าใจในความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตลอดจนแนวคิดทฤษฎีการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตลอดจนการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อให้เห็นรูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมด้วยหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา และเชื่อว่าหลักของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติส่วนหลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจเพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป

2. การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายของการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

กระแสการดูแลสุขภาพได้เปลี่ยนไปจากเดิมจากที่เคยให้ความสำคัญเฉพาะร่างกายเท่านั้นมาเริ่มให้ความสำคัญกับจิตใจและเกิดความเชื่อมโยงระหว่างดูแลสุขภาพกายและการดูแลสุขภาพใจให้มีความสัมพันธ์กัน องค์การอนามัยโลกได้จัดตั้งขึ้น (WHO : World Health Organization ค.ศ. 1984) จึงได้ให้คำจำกัดความว่า สุขภาพ (Healthy) ใหม่กว่าสุขภาพ หมายถึง สภาวะที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข และมีได้หมายความเฉพาะแต่การปราศจากโรคและทุพพลภาพเท่านั้น ในปัจจุบันได้นำเอาคำว่าสุขภาวะ (Well-being) หมายถึง สุขภาพองค์รวมของชีวิตทั้งหมด คือรวมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อมและปัญญา โดยเรื่องของสุขภาพมีการขยายความกว้างขึ้นไปอีกว่า ไม่เพียงแต่ร่างกาย จิตใจ สังคม แต่มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Spiritual well-being ด้วย ดังนั้น วิถีชีวิตจะต้องเชื่อมโยงกับทุกสิ่งซึ่งพฤติกรรมจะเป็นการแสดงออกที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ในด้านมิติทางพระพุทธศาสนาได้แยกคำว่าสุขมี 2 อย่างคือ กายิกสุข คือ สุขทางกายและเจตสิกสุข คือ สุขทางใจ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2551) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” ในภาษาบาลีเดิมเป็นคำเดียวกัน และ “สุขภาวะ” เป็นคำเดิมในภาษาบาลี เราใช้คำในภาษาไทยที่แผลง “ว” เป็น

“พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เรื่อยมา เมื่อความหมายของคำว่า สุขภาพคือ สุขภาพทางกาย จิต สังคม ปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุข ภาวะที่ปลอดภัย เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์ คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม” สุขภาพแนวพุทธ หรือ สุขภาพแนวพุทธ ประกอบไปด้วยลักษณะที่เป็นวิชา(ความสว่างผ่องใส) วิมุติ(ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ(ความหมดจดไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง) สันติ(ความสงบ ไม่ร้อนรน กระวนกระวาย) ซึ่งเป็นอารมณ์ เป็นความดีงามของชีวิต จากความหมายที่กล่าวมาจึงสรุปความหมายว่า สุขภาพ หมายถึง การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งจะใช้ชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบตัวได้อย่างมีความสุข ปราศจากทุกข์ และหากผู้ที่สามารถดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ ย่อมแสดงถึงการมีสุขภาพที่ดี ดังพระพุทธภาษิตที่ว่า อาโรคยปรมา ลาภา แปลว่าความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ พุทธภาษิตนี้แสดงให้เห็นว่า การมีสุขภาพดีนั้นมีความสำคัญยิ่งกว่าการได้มาทรัพย์สินใดๆ

2.2 ความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การสร้างเสริมสุขภาพเป็นสิ่งที่ประชาชนสามารถทำได้ด้วยตัวเองส่วนการซ่อมสุขภาพต้องอาศัยหน่วยงานด้านการแพทย์เป็นหลัก ทำให้เกิดผลกระทบคือ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเพิ่มสูงขึ้น ทำให้รัฐต้องให้ความสำคัญกับการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค (อาภาพร เผ่าวัฒนา และคณะ, 2556) หลักการสำคัญการสร้างเสริมสุขภาพคือ การเพิ่มศักยภาพของบุคคลและชุมชนในการควบคุมปัจจัยที่กำหนดภาวะสุขภาพ การมีส่วนร่วมของสาธารณะ คือการส่งเสริมให้บุคคลและชุมชน มีความสามารถในการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา วางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มีผลต่อสุขภาพของตนและความเป็นอยู่ของชุมชน อีกทั้งการให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพ ให้ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสังคม กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาคต่างๆ และการมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพของบุคคลและชุมชน (ศิริพร ชัมภลิจิต และประภาพรจินันทุยา, 2545)

วรรณิ จันทรวง (2547) ได้สรุปถึงความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพว่าส่งผลต่อสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม ดังนี้ 1)ก่อให้เกิดการมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง 2)ลดภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค ลดอัตราการป่วยและอัตราการตายจากโรคที่ป้องกันได้ 3)ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลของบุคคลและของประเทศ 4)เพิ่มโอกาสการมีรายได้ให้กับบุคคลและประเทศ 5)ทำให้บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี 6) ทำให้สังคมมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1984) ได้กำหนดหลักการสร้างเสริมสุขภาพ ไว้ 5 ประการดังนี้ 1)จะต้องครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มในบริบทที่ดำเนินชีวิตอยู่ ไม่ใช่มุ่งแต่เฉพาะกลุ่มเสี่ยง 2)มุ่งไปที่สาเหตุหรือปัจจัยกำหนดสุขภาพ 3)จะต้องบูรณาการวิธีการที่หลากหลายแต่ส่งเสริมกัน เช่น การสื่อสาร การศึกษา กฎหมาย มาตรการภาษีอากร การปรับเปลี่ยนองค์กร การพัฒนาชุมชน 4)มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการมีส่วนร่วม

ร่วมของสาธารณชนอย่างแท้จริง 5)บุคลากรทางสุขภาพจะต้องเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มความสามารถในการสร้างเสริมสุขภาพประชาชน

2.3 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

การสร้างเสริมสุขภาพเป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนสามารถเพิ่มความสามารถในการควบคุมและปรับปรุงสุขภาพของตนเอง ซึ่งการจะเข้าถึงสภาวะที่สมบูรณ์ทั้งกาย จิต และสังคม บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องสามารถระบุถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุและบรรลุในสิ่งที่ต้องการได้ รวมถึงสามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมหรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ สุขภาพจึงมิใช่เป้าหมายแห่งการดำรงชีวิตอยู่อีกต่อไป หากแต่เป็นแหล่งประโยชน์ของทุกวันที่เราดำเนินชีวิต ซึ่ง เพนเดอร์ เชื่อว่าบุคคลมีพฤติกรรมจากการคิดรู้ ภายใต้ประสบการณ์พื้นฐานที่เป็นคุณลักษณะของแต่ละบุคคล และผลลัพธ์ที่เกิดทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยมีสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยกำหนด และการพยาบาลคือการค้นหาปัจจัยเงื่อนไข อุปสรรคของพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมายที่ต้องการเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมในการส่งเสริมการคิดรู้ การปรับเปลี่ยนบริบทสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดพฤติกรรม โดยเพนเดอร์ได้ให้สัจพจน์เป็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมพยาบาลไว้ข้างต้น ดังนั้นกิจกรรมการพยาบาลคือการค้นหาปัจจัยเงื่อนไข อุปสรรค ของพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมายที่ต้องการเพื่อนำมากำหนดกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพต่อไป(Pender, N.J., 2002)

การที่บุคคลรับรู้พฤติกรรมที่ตนกระทำนั้นมีประโยชน์ต่อสุขภาพของตนจะส่งผลให้บุคคลมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันการกระทำพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดความมั่นคงและส่งเสริมให้บุคคลเชื่อในประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมมากขึ้น เช่นเดียวกับทฤษฎีการดูแลตนเอง(Theory of Self - Care) ของโอเรม Orem (1995) กล่าวถึงการดูแลตนเองว่าเป็นพฤติกรรมที่จงใจและมีเป้าหมายเมื่อผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรครวมทั้งวิธีการส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันโรคในด้านต่าง ๆ จากกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพก็จะให้ความสำคัญในการดูแลตนเองเพื่อให้มีสุขภาพที่ดีก็จะมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองเป็นอย่างดีสอดคล้องกับ Pender, Murgauth, & Parsons (2011) ที่มองภาพกว้างของการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การให้ความรู้(Health Education) การป้องกัน(Health Prevention) และการให้ภูมิคุ้มกันด้านสุขภาพ(Health Protection)

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยหลักศีล สมาธิ ปัญญา

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในครั้งนี้ได้นำตัวอย่างผลงานวิจัยของประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์ (2555) ในเรื่อง การดูแลสุขภาพองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มาสรุปเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้เห็นรูปแบบการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิและปัญญา โดยสรุปได้ว่า หลัก

ของศีลช่วยให้บุคคลสำรวมระวังในเรื่องของความประพฤติทางร่างกาย วาจา ให้มีความเป็นปกติ ส่วนหลักของสมาธิช่วยให้บุคคลสำรวมพัฒนาจิตใจเพื่อเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาปัญญาต่อไป หลักของปัญญาช่วยให้บุคคลเห็นทุกสิ่งตามความเป็นจริงเกิดปัญญาในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นแล้วเมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาจึงนับได้ว่าบุคคลได้สำรวมระวัง รักษาร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าเป็นการดูแลตนเองแบบองค์รวมหากจะกล่าวไตรสิกขาก็คือ การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตที่ดั่งงามถูกต้อง และเมื่อบุคคลต้องการประยุกต์นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามได้นั้น หลักไตรสิกขานี้สามารถนำไปใช้พัฒนาในด้านทั้ง 4 หรือที่เรียกว่า ภาวนา 4 ซึ่งกล่าวได้ว่า หลักไตรสิกขาและภาวนา 4 เป็นการดูแลด้านร่างกายและจิตใจให้สัมพันธ์เชื่อมโยงสมดุลอย่างปกติ หรือเป็นองค์รวมของบุคคลนั่นเอง ซึ่งองค์รวมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคมและสิ่งแวดล้อม จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไปไม่ได้ ซึ่งมีแนวทางสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาด้านร่างกาย(กายภาวนา) กายภาวนาหรือการพัฒนาร่างกายให้สัมพันธ์กับทางกายภาพนั้นเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุไม่ควรมองข้าม การรู้จักใช้อันทรีย์อย่างมีสติเลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินด้วยปัญญา เสพปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้อย่างฉลาด ไม่มัวเมาหรือลุ่มหลงจะส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีสุขภาพแข็งแรง ปัจจัยด้านกายภาวนาจึงเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่ผู้สูงอายุสามารถประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อชีวิตที่ดั่งงามต่อไป

2. การพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม(ศีลภาวนา) การพัฒนาด้านสัมพันธ์ภาพทางสังคม หรือศีลภาวนา เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงออกทางร่างกาย การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดั่งงามในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ โดยมีวินัยสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ดังนั้นแล้วศีลภาวนาสำหรับผู้สูงอายุจึงหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้างไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อน การมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง ผู้สูงอายุที่มีความสุขต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอยู่ได้อย่างเหมาะสม เช่น การปรับตัวเพื่อเตรียมรับสภาพร่างกายที่เริ่มเสื่อมโทรมลง การปรับตัวยอมรับภาวะความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยการปรับตัวในวัยสูงอายุมี 2 ประเภท คือ การปรับตัวภายนอก เช่นสุขภาพอนามัย และการปรับตัวภายใน เช่น การทำใจยอมรับการพลัดพราก การสูญเสีย ซึ่งการปรับตัวภายนอกมักง่ายกว่าการปรับตัวภายใน เป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดั่งงามในความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงการไม่เบียดเบียนผู้อื่น พร้อมกับมีวินัยในการดำรงชีวิตเช่นการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอนพักผ่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพผู้สูงอายุโดยตรง ดังนั้นหากผู้สูงอายุปฏิบัติตามศีลภาวนาจะส่งผลให้สุขภาพ เพราะศีลภาวนาเป็นปัจจัย

ด้านร่างกายที่สามารถพัฒนาด้านร่างกายให้มีสุขภาพที่ดีได้เมื่อด้านร่างกายได้รับการพัฒนาแล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไปคือด้านจิตใจ

3. การพัฒนาด้านจิตใจ(จิตตภาวนา) การพัฒนาด้านจิตใจหรือจิตตภาวนา เป็นการทำให้เจริญองกาม ตีงาม เข้มแข็งมีความสุข เบิกบาน จิตตภาวนา เป็นการทำให้เจริญองกาม ตีงาม เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เบิกบาน การที่ผู้สูงอายุจะสุขใจได้ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อน หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิตามมา ทั้งการเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สงบมากยิ่งขึ้น รวมถึงสามารถแก้ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุให้บรรเทาลงด้วย

4. การพัฒนาด้านปัญญา(ปัญญาภาวนา) เมื่อจิตได้รับการพัฒนาแล้วย่อมส่งผลให้เอื้อต่อการพัฒนาปัญญาต่อไป การพัฒนาด้านปัญญามีความสำคัญมาก เพราะปัญญาสามารถช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง เกิดความเข้าใจ และสามารถส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาที่ดีได้ การพัฒนาปัญญา หรือปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญาเพื่อสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ให้รู้จักคิดพิจารณา แก้ปัญหาด้วยปัญญา มีจิตใจเป็นสุขไร้ทุกข์ ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาที่แท้จริง การจะพัฒนาปัญญาจะต้องอาศัยสัมมาทิฏฐิ เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรคในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาปัญญาสำหรับผู้สูงอายุจะเกิดได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยสองตัว คือ ปรโตโฆสะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกและโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยทั้งสองเชื่อมโยงสัมพันธ์ก่อให้เกิดสัมมาทิฏฐิซึ่งเป็นปัญญาช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจความจริง และส่งผลให้อยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุขการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุสู่การดำเนินชีวิตที่ดีงามได้ว่า หลักไตรสิกขา เพื่อการดูแลสุขภาพตนเองสามารถแยกย่อยลงสู่การปฏิบัติเพื่อวัดผลได้นั้นคือ ภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ศิลภาวนาจิตตภาวนา และปัญญาภาวนา โดยกายภาวนาหรือการพัฒนาร่างกายให้สัมพันธ์กับทางกายภาพ การรู้จักใช้อินทรีย์อย่างมีสติเลือกที่จะดูเป็น ฟังเป็น กินด้วยปัญญา เสพปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ อย่างฉลาด ไม่มัวเมาหรือลุ่มหลง จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง ส่วนศิลปภาวนา หรือการพัฒนาศิลปะเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่สามารถแสดงออกทางร่างกายเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีพฤติกรรมดีงามในความสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงการไม่เบียดเบียนผู้อื่นพร้อมกับมีวินัยในการดำรงชีวิต เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกายการนอนพักผ่อน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อสุขภาพผู้สูงอายุโดยตรง เมื่อด้านร่างกายได้รับการพัฒนาแล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาต่อไปคือด้านจิตใจ จิตตภาวนา เป็นการทำให้เจริญองกาม ตีงาม เข้มแข็ง ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เบิกบาน การที่ผู้สูงอายุจะสุขใจได้ต้องเริ่มที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก่อน หลังจากนั้นศรัทธาจะช่วยให้ผู้สูงอายุเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิตามมา ทั้งการเจริญเมตตาและปฏิบัติสมาธิจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่สงบมากยิ่งขึ้น ส่วนปัญญาภาวนาหรือการพัฒนาปัญญาสำหรับผู้สูงอายุจะเกิดได้นั้น ต้อง

อาศัยปัจจัยสองตัว คือ โปรโตไซส ซึ่งปัจจัยภายนอกและ โยนิโสมนสิการซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ปัจจัยทั้งสองเชื่อมโยงสัมพันธ์ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิซึ่งเป็นปัญญาช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าใจความจริงและอยู่กับความจริงได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า แนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม 3 ด้านมีชื่อว่า ไตรสิกขา ซึ่งแนวคิดหลักไตรสิกขาสามารถนำมาพัฒนา 4 ด้านคือ ภาวนา 4 การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุสู่การดำเนินชีวิตที่ดั่งใจได้ นั่น หลักไตรสิกขาเพื่อการดูแลสุขภาพตนเองสามารถนำไปพัฒนา 4 ด้าน คือ ภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนาจิตตภาวนาและปัญญาภาวนา บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักภาวนา 4 ย่อมส่งผลให้มีความสุขดีตามมาเพราะเป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างแท้จริง

4. การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในครั้งนี้มีแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุดังนี้

1. หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านร่างกาย ประกอบด้วย 1)ไตรลักษณ์การรู้เท่าทันความจริงของชีวิต เป็นกฎของธรรมชาติ มีสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์และเป็นอนัตตา มิให้ยึดมั่นในตัวตน 2)ขันธ 5 การรู้จักองค์ประกอบของร่างกายที่เป็นรูปและนามจึงไม่ควรไปยึดมั่นถือมั่นในตัวตน 3)อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ใช้แก้ปัญหาตามระบบแห่งเหตุผล ด้วยวิธีการแห่งปัญญาของตนเอง ดังนั้น ผู้สูงอายุมีการยอมรับสภาพตามหลักความเป็นจริงว่าสังขารเสื่อมไปตามวัย มีความเชื่อในกฎแห่งกรรมว่าการเกิด การดับของสังขารเป็นธรรมดาจึงมีความอดทน ปล่อยวาง และรู้จักการปล่อยวาง ทักษะของงานวิจัย มองว่าผู้สูงอายุจะต้องปฏิบัติตามดังนี้ 1)การเตรียมใจไว้ล่วงหน้ายอมรับความจริงตามหลักไตรลักษณ์ว่าทุกชีวิตจะต้องพบกับความตายอย่างแน่นอน เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ 2)การออกกำลังกายสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับวัย มีงานอดิเรกทำหรือการช่วยเหลืองานส่วนรวม โดยทำให้เป็นกิจวัตรเพื่อสุขภาพกายที่สมบูรณ์แข็งแรง 3)การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและให้ถูกหลักอนามัย เช่นการเลือกรับประทานอาหารที่ย่อยง่าย รับประทานเป็นเวลาและดื่มน้ำมากๆ เป็นต้น ละเว้นเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์หรือสิ่งเสพติด 4)การพักผ่อนให้เพียงพอ ด้วยการเข้านอนแต่หัวค่ำ ตื่นแต่เช้าไม่นอนดึกโดยไม่จำเป็น

2. หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านจิตใจ ประกอบด้วย 1)การรักษาศีล ประพฤติธรรม เป็นการประพฤติดีงามสุจริตกาย วาจาและใจให้สงบเย็น ไม่คิดล่วงละเมิดและเบียดเบียนผู้อื่น

2)ไตรสิกขา เป็นข้อปฏิบัติการฝึกอบรมด้านกาย วาจาและใจ เพื่อให้เกิดศีล สมาธิ ปัญญา 3)บุญกิริยาวัตร เป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ การทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา และ 4)การปฏิบัติกรรมฐาน การฝึกธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ ให้มีสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เท่าทันตามความจริงและจะนำไปสู่ความรู้แจ้งในอริยสัจธรรม ดังนั้น ผู้สูงอายุจะปฏิบัติตนด้วยการสวดมนต์ทำบุญใส่บาตร กรวดน้ำแผ่เมตตา ฟังธรรม ระวังความโกรธ ความโลภ เสียสละช่วยเหลืองานส่วนรวม รักษาศีล 5 ประพฤติธรรมและปฏิบัติสมาธิภาวนา ทำจิตใจให้สงบ ผู้สูงอายุควรปฏิบัติตนดังนี้ 1)การบำเพ็ญบุญกิริยาวัตรอยู่เป็นนิจ และไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านไปกับอดีตที่ทำให้เกิดทุกข์ไม่ฟุ้งซ่านไปกับอนาคตที่ยังมาไม่ถึง ให้เพ่งเล็งอยู่กับปัจจุบัน และทำปัจจุบันให้ดีที่สุด 2)เจริญสติอยู่เสมอด้วยการปฏิบัติกรรมฐาน ให้มีสติควบคุมการกระทำกิจการต่างๆ ทุกอิริยาบถ ทั้งทางกายวาจาและใจเพื่อการมีชีวิตที่อยู่อย่างยืนยาวด้วยความไม่ประมาท

3. หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกันประกอบด้วย 1)โลกธรรม 8 การรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกที่เกิดขึ้นและผันแปรอยู่เสมอที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เมื่อเผชิญและรู้เท่าทันย่อมควบคุมความรู้สึกของตนได้ 2)พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมของผู้ที่มีจิตใจกว้างขวางและยิ่งใหญ่ที่มีความปรารถนาดีกับผู้อื่น 3)สังคหวัตถุ 4 ธรรมที่เป็นเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน 4)คารวะธรรม เป็นธรรมแห่งการทำเคารพในสิ่งที่ควรเคารพและปฏิบัติตนได้เหมาะสม 5)อคติ 4 หมายถึง ความลำเอียงไม่ชอบด้วยเหตุผล เป็นหนทางทำลายความรักและความสามัคคีของหมู่คณะ และ 6)ขันติ โสรจจะเป็นธรรมะอันทำให้งาม มีความอดทน ความสงบ เสงี่ยมแต่ใจวางตนได้เหมาะสม จึงส่งเสริมให้มีบุคลิกภาพที่งดงามทั้งกายและจิตใจ ดังนั้น ผู้สูงอายุ รู้จักคบกับญาติมิตร มีการแบ่งปันช่วยเหลือใช้คำพูดสุภาพ มีเมตตาต่อกัน แสดงความยินดีกับผู้ที่ทำดี รู้จักการวางแผน มีความอดทนอดกลั้น ระวังลดความโกรธ ความโลภ ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ การดำเนินชีวิตในสังคม ผู้สูงอายุควรปฏิบัติตนดังนี้ 1)ให้มองโลกในแง่ดีเสมอการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะที่มีความแตกต่างกันต้องเข้าใจกันเห็นใจกัน และให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่นให้เกียรติ ไม่ให้ร้ายใคร และไม่คอยจับผิดใคร 2)ดำเนินชีวิตด้วยการให้ทาน การบริจาคช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเจือจุนผู้อื่นที่ด้อยโอกาส และด้อยฐานะกว่าและแผ่เมตตาให้เป็นนิจ 3)การปล่อยวางภาระต่างๆไม่แบกภาระเอาไว้แต่เพียงลำพังคนเดียวและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 4)หลีกเลี่ยงสิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งปวง เช่น ไม่ก่อความขัดแย้งกับผู้อื่นหรือกับหมู่คณะ และอยู่ร่วมกันด้วยการรู้จักสามัคคี

4. หลักธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ประกอบด้วย 1) อิทธิบาท 4 เป็นธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่มุ่งไปข้างหน้าอย่างมีจุดหมาย ด้วยการประกอบกุศลกรรม อาณิสสรจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวต่อไป 2)ละเว้นจากอบายมุข 6 คือ ทางแห่งความเสื่อมจึงควรละเพราะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเกิดความเสื่อมในโภคทรัพย์ทุกอย่างในที่สุด และ 3)ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุปฏิบัติได้บรรลุ

จุดหมายที่เป็นประโยชน์ในปัจจุบัน และเกิดประโยชน์สุขที่มองเห็นในชาตินี้ ดังนั้น ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตด้วยการรู้จักประมาณตนไม่ประมาท ละเลิกอบายมุข ทำตัวอยู่ง่ายกินง่าย เลี้ยงง่ายและรู้จักประหยัดใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นทักษะของงานวิจัย มองว่าการแก้ไขปัญหาการไม่มีรายได้ผู้สูงอายุควรปฏิบัติดังนี้ 1) การใช้ชีวิตอย่างประหยัด ด้วยการไม่ก่อกวนหนี้สินอันไม่จำเป็น ให้พอใจกับสิ่งที่ตนมีอยู่อย่างพอเหมาะพอสมกับอัตภาพหรืออยู่อย่างสันโดษ 2) ควรทำตนให้เป็นคนเลี้ยงง่าย อยู่ง่าย กินง่าย ไม่เรื่องมาก ไม่จู้จู้จุกจิกทำแต่สิ่งง่ายๆ ไม่ทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยาก ควรทำอะไรด้วยตนเองโดยพึ่งพาผู้อื่นให้น้อยที่สุดด้วยการไม่เป็นภาระของผู้อื่น 3) รู้จักประมาณตน เช่น รู้จักประมาณในการรับประทานที่เรียกว่ากินเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และการใช้จ่ายทรัพย์สินเท่าที่จำเป็น

5. สรุป

ผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งความเสื่อมถอย แนวคิดทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม 3 ด้าน มีชื่อว่า ไตรสิกขา กล่าวคือ 1) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เรียกรวมกันว่า ศีล 2) การพัฒนาด้านจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ตั้งงาม เข้มแข็ง มีความสุข โดยมีเจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกว่า สมาธิ 3) การพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งการดำเนินชีวิตเป็นองค์รวมทั้ง 3 ด้านนั้น ต้องมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงกันอย่างต่อเนื่อง

6. บรรณานุกรม

ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์. (2555). การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 8(3). 19-42.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). กระจกธรรมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

วรรณิ จันท์สว่าง. (2547). แนวคิดการสร้างเสริมสุขภาพ เอกสารคำสอนรายวิชาพยาบาลเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพ. สงขลา : คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ศิริพร ชัมภลิต และ ประภาพร จินันท์ยุยา. (2545). แนวคิดสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ. กรุงเทพฯ : สาขาพยาบาลศาสตร์ของรัฐ ทบวงมหาวิทยาลัย.

สมบูรณ์ วัฒนะ. (2559). แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 24(44). 173-193.

อาภาพร เฝ่าวัดนา และคณะ. (2556). การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุบล บัวชุม. (2557). ผลของการสนับสนุนการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมต่อความผาสุกทางจิตวิญญาณ
ในผู้สูงอายุที่เป็นโรคมะเร็งอวัยวะสืบพันธุ์สตรี โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่.
การค้นคว้าแบบอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Arnold, J., & Breen, L. J. (2006). *Images of Health in S. S. Gorin & J. Arnold, Health promotion in practice*. Jossey-Bass : Wiley.

Murdaugh, C.L. and Parsons, M.A. (2011). *Health Promotion in Nursing Practice*. 6th ed. Pearson : Boston.

Orem, D. E. (1995). *Nursing: Concepts of practice*. 5th ed. St. Louis, MO : C. V. Mosby.

Pender, N.J. (2002). *Health promotion in Nursing Practice*. 2nd ed. Stamford, CT : Appleton & Lange.

WHO. (1984). *International Standards for Drinking Water*. 2nd ed. World Health Organization : Geneva.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

หลักเกณฑ์และวิธีการส่งต้นฉบับเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

1. การเตรียมต้นฉบับ

ต้นฉบับจะเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และต้องมีบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาวขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียวใส่เลขกำกับหน้าทุกหน้าพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Microsoft Word ใช้แบบอักษร (Font) TH Sarabun ขนาด 16

ถ้ามีภาพประกอบควรเป็นภาพถ่ายขาว – ดำ ที่ชัดเจน

ถ้าเป็นภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาวโดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อเรื่องภาพประกอบ ตาราง และบทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษรวมเอกสารอ้างอิงไม่ควรเกิน 12-15 หน้า

ส่งต้นฉบับ จำนวน 1 ชุด มายังกองบรรณาธิการวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี้ยวเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 พร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูล *.doc ไปยัง E-mail: buddhist-philosophy@hotmail.com

2. รายละเอียดขนาดตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

ส่วนประกอบของบทความ	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร	ลักษณะตัวอักษร
ชื่อบทความ	กลาง หน้ากระดาษ	18	ตัวหนา
ชื่อผู้แต่ง	ชิดขวา	16	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ -ภาษาไทย -ภาษาอังกฤษ	กลาง หน้ากระดาษ	18	หัวข้อตัวหนา เนื้อหาตัวปกติ
หัวข้อแบ่งตอน	ชิดซ้าย	18	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	ใช้หมายเลข	16	ตัวปกติ
เนื้อหาบทความ	-	16	ตัวปกติ
การเน้นความในบทความ	-	16	ตัวปกติ
ข้อความในตาราง	-	16	ตัวปกติ

บรรณานุกรม	ชิดซ้าย	16	ตัวหนา
ภาพประกอบ / คำอธิบายใต้ภาพ	กลาง หน้ากระดาษ	16	ปกติ

ตัวอักษร TH Sarabun ขนาด 16 เว้นขอบด้านบน/ขอบด้านซ้าย 1.5 นิ้ว เว้นขอบด้านล่าง / ขอบด้านขวา 1 นิ้ว

3. ชื่อผู้เขียน

ระบุชื่อ – นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ) โดยวางไว้ทางขวามือได้ชื่อของบทความ
ระบุ สาขาวิชา/ภาควิชา คณะ สถาบัน และ Email ตามลำดับ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. บทคัดย่อ

บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทย และจำนวนคำ 300-500 คำ

บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และจำนวนคำไม่เกิน 300-500 คำ

ท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) สำหรับคำดัชนีเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ 3-5 คำ

5. หลักการอ้างอิง

ให้ใช้ “ระบบฝังใน” และตัวเลขให้ใช้ “ตัวเลขอารบิก” ที่เป็นสากล

6. การอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรม

การอ้างอิงในเนื้อเรื่องให้ใช้แบบนาม-ปี (Name-Year) ระบุชื่อ-นามสกุล ผู้แต่งปีที่พิมพ์ เอกสารและหน้าไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความนั้นก็ได้ เช่น กุลธิดา ท้วมสุข (2548 : 16) กุลธิดา ท้วมสุข (2548) หรือ (กุลธิดา ท้วมสุข, 2548) (กุลธิดา ท้วมสุข, 2548 : 16)

การเขียนบรรณานุกรม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ “Reference” สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างเบื้องต้น

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. (ครั้งที่พิมพ์-ถ้ามี). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). **จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

2. วารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ระบุเลขของปีที่(ระบุเลขของฉบับที่). ระบุเลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความเรื่องนั้นๆ.

นัฐธยา พิพัฒน์นราธ, นิษฐ์วดี จิรโรจน์ภิญโญ. (2561). การบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์**. 5(1). 223-240.

3. วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์). ชื่อสถาบันการศึกษา. สถานที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น

รัศมี สีหะนัน. (2551). การประเมินสมรรถนะความเป็นครูของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานีเขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผล. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

4. เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่

ชื่อผู้จัดประชุม. (ปีที่พิมพ์). ชื่อรายงานการประชุม. เมืองที่พิมพ์-ถ้ามี : สำนักพิมพ์-ถ้ามี.

5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อเรื่องที่ปรากฏในเว็บ. สืบค้นเมื่อระบุวันที่เดือนปี. จากชื่อเจ้าของเว็บไซต์ : <http://xxxxxx>

เสาวรัจ รัตนคำฟู.(2563). **วิกฤตโควิด-19 รัฐต้องเร่งลดช่องว่างดิจิทัล เพื่อความเท่าเทียมในห้องเรียนออนไลน์**. สืบค้นเมื่อ 5 กันยายน 2563. จาก <https://tdri.or.th/2020/04/digital-divide-online-education-inequalities/>

6. เขียนตามแบบที่กำหนดไว้

6.1 บทความวิชาการ

แบบการเขียน “บทความวิชาการ” เพื่อลงพิมพ์ในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย).....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ).....

ชื่อ – สกุล ผู้แต่ง (ภาษาไทย) 1

ชื่อ – สกุล ผู้แต่ง (ภาษาอังกฤษ) 1

ต้นสังกัด/หน่วยงาน¹

ภาษาอังกฤษ (ต้นสังกัด/หน่วยงาน)¹

Email :

บทคัดย่อ

.....
.....(บอกวิธีวิจัย).....ผลการวิจัยพบว่า.....

คำสำคัญ :;;; (3 – 5 คำ)

ABSTRACT

.....
.....
.....

Keywords :;;;(3 – 5 คำ)

1. บทนำ

(พิมพ์รายละเอียด).....

.....

.....

.....

2. เนื้อหา : ในส่วนนี้ การอ้างอิงในเนื้อเรื่องให้ใช้แบบนาม-ปี (Name-Year) ระบุชื่อ-นามสกุล ผู้แต่งปีที่พิมพ์เอกสารและหน้าไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความนั้นก็ได้ เช่น กุลธิดา ท่วมสุข (2548 : 16) กุลธิดา ท่วมสุข (2548) หรือ (กุลธิดา ท่วมสุข, 2548) (กุลธิดา ท่วมสุข, 2548 : 16))

2.1.

2.2.

2.3.

2.4.

ฯลฯ

3. สรุป

(พิมพ์รายละเอียด).....

.....

.....

4. บรรณานุกรม

.....

.....(เฉพาะที่มีอ้างอิงในบทความวิชาการเท่านั้น)

9.2 บทความวิจัย

แบบการเขียน “บทความวิจัย” เพื่อลงพิมพ์ในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

เรื่อง (ภาษาไทย).....
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ).....

ชื่อ – สกุล ผู้แต่ง (ภาษาไทย) 1
ชื่อ – สกุล ผู้แต่ง (ภาษาอังกฤษ) 1
ต้นสังกัด/หน่วยงาน¹
ภาษาอังกฤษ (ต้นสังกัด/หน่วยงาน)¹
Email :

บทคัดย่อ

.....
.....(บอกวิธีวิจัย).....ผลการวิจัยพบว่า.....
.....

คำสำคัญ :;; (3 – 5 คำ)

ABSTRACT

.....
.....
.....
.....

Keywords :;; (3 – 5 คำ)

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

.....

(ความยาวประมาณ 2/3หน้ากระดาษ A4)

2. โจทย์วิจัย(ถ้ามี)

2.1
 2.2

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อ
 3.2 เพื่อ.....

4. สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี)

4.1
 4.2

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1
 5.2

6. วิธีดำเนินการวิจัย

.....
(ความยาวประมาณ 1/2
 หน้ากระดาษ A4)

7. ผลการวิจัย

.....
 มีตาราง/รูปภาพ/แผนภูมิประกอบ ถ้าวิจัยเชิงคุณภาพให้ใส่รูปภาพ 1-2 รูป (ความยาวประมาณ 2-3
 หน้ากระดาษ A4)

8. อภิปรายผลการวิจัย

.....
(ความยาวประมาณ 1/3 หน้ากระดาษ A4)

9. ข้อเสนอแนะ

.....

10. บรรณานุกรม

.....
(เฉพาะที่มีอ้างอิงในบทความวิจัยเท่านั้น)

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม

การระบุแหล่งที่มาของข้อมูล 1) ในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยระบุ ชื่อผู้แต่งและปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าเอกสารอ้างอิงในกรณียกข้อความมาทั้งหมด 2) การอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้วลี “บรรณานุกรม” สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ “Reference” สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

1. ภาษาไทย

(1) หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์-ถ้ามี). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

(2) วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ระบุเลขของปีที่หรือเล่มที่(ระบุเลขของฉบับที่), ระบุเลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ.

ชื่อผู้แต่ง. (ปี, เดือนวันที่ตีพิมพ์). ชื่อบทความ/คอลัมน์/หัวข้อข่าว. ชื่อหนังสือพิมพ์, หน้าระบุเลขหน้าที่นำมาอ้างอิง.

(3) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์. (ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์). ชื่อสถาบันการศึกษา. สถานที่พิมพ์
ตัวอย่างเช่น

รัศมี สีहनัน. (2551). การประเมินสมรรถนะความเป็นครูของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาอุบลราชธานีเขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและ
ประเมินผล. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

(4) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

ชื่อผู้จัดประชุม. (ปีที่พิมพ์). ชื่อรายงานการประชุม. เมืองที่พิมพ์-ถ้ามี : สำนักพิมพ์-ถ้ามี.

(5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์ :

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). ชื่อเรื่องที่ปรากฏในเว็บ. สืบค้นเมื่อระบุวันที่เดือนปี. จากชื่อเจ้าของเว็บไซต์ :
<http://xxxxxx>

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความในวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

(E-ISSN : 2730-2644)

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียนบทความของวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

1.1 บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

1.2 ผู้เขียนบทความจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย โดยทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาของบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

1.3 ผู้เขียนจะต้องจัดทำต้นฉบับของบทความตาม "คำแนะนำสำหรับผู้เขียน หลักเกณฑ์และวิธีการส่งต้นฉบับเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร"

1.4 หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

1.5 ผู้เขียนบทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับตีพิมพ์กับวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์แล้ว

1.6 ชื่อผู้เขียนที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

2. บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการของวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

2.1 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาของบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์

2.2 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

2.3 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

2.4 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ

2.5 บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

2.6 หากบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

3. บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความของวารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์

3.1 ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการ โดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

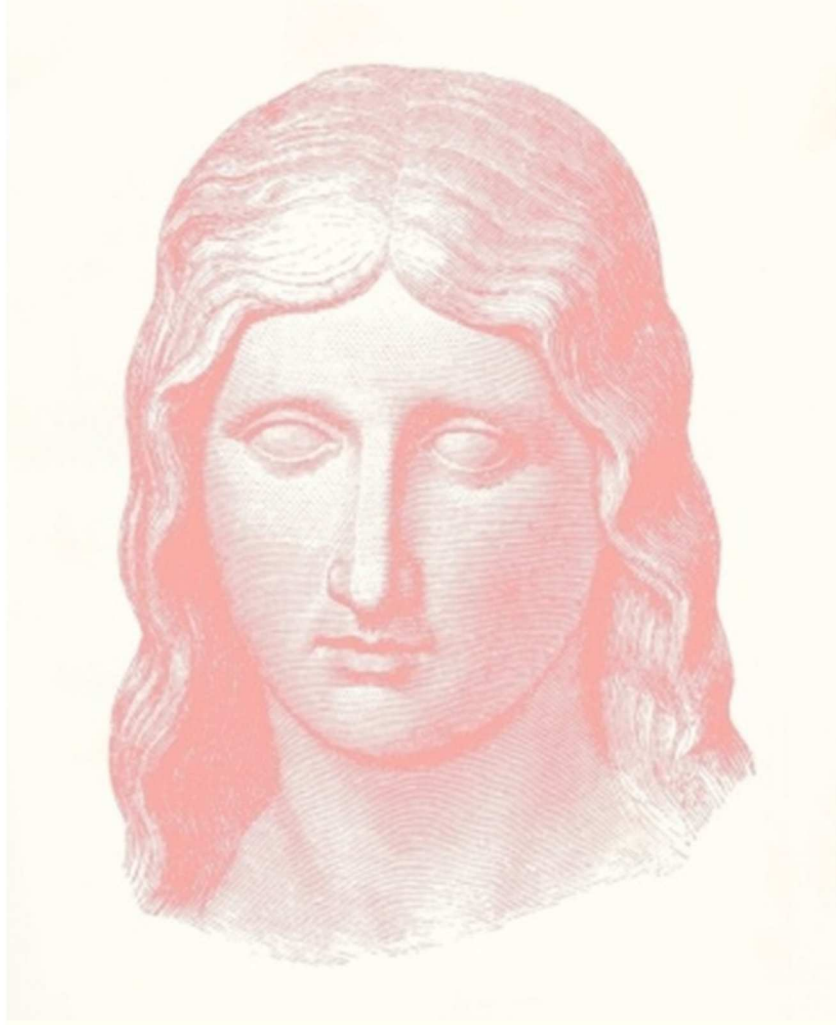
3.2 ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

3.4 หากผู้ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

3.5 ผู้ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้สู่คุณธรรม
ไป

วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์
เผยแพร่ผลงานและกิจกรรมของสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

